

TUDOMÁNYOS GYŰJTEMÉNY

18

MAGYAR VÁLTÓJOG

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HÁGAI NEMZET-
KÖZI VÁLTÓJOGI EGYEZMÉNYRE ÉS A
KÜLFÖLDI VÁLTÓJOGOKRA

MÁSODIK KÖTET

IRTA

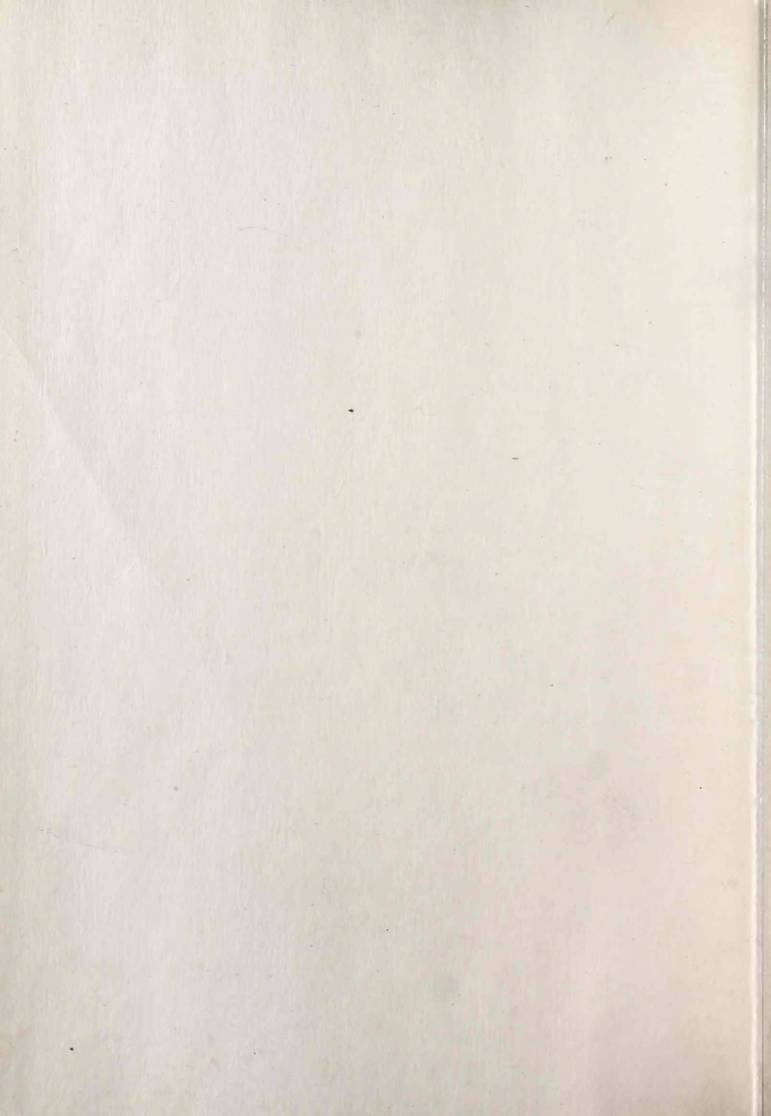
BOZÓKY GÉZA DR.

EGYETEMI NY. R. TANÁR

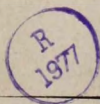
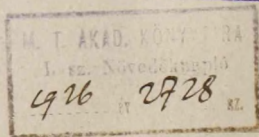
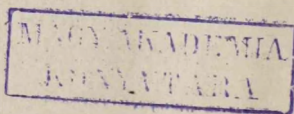

A DANUBIA KIADÁSA

1926

129025

NYOMATOTT A DUNÁNTÚL EGYETEMI NYOMDÁJÁBAN, PÉCSETT

TARTALOM.

VI. RÉSZ.

A váltó lejáratá előtt bekövetkezhető zavarok.

Old.

23. §.	A közbenjárás okai és szükségessége.	
	A) Az elfogadás megtagadása vagy hiányossága és az elfogadó vagyoni bizonytalansága.	
	a) Az elfogadás hiánya miatti biztosítási visszkereset	369
	b) A biztonság hiánya miatti biztosítási kereset és visszkereset — — — — —	376
24. §.	B) A közbenjárás — — — — —	384
	a) A szükségbeli utalvány — — — — —	387
	b) A közbenjáró kijelölésére való jogosultság — —	390
	c) A közbenjárásra való képesség — — — —	393
	d) A közbenjárásra igényjogosultak — — — —	396
	e) A közbenjárás feltételei és váltójogi hatásai —	397
	C) A névbecsülés.	
	a) A névbecsülési elfogadás és a névbecsülési biztosításvállalás — — — — —	403
	1. A névbecsülési elfogadás vagy biztosításvállalás alakszerűségei és hatásai — — — — —	410
	2. A névbecsülő elfogadó jogai — — — — —	418
	3. A névbecsülő elfogadó kötelezettségei — — —	420
	b) A névbecsülési fizetés.	
	1. A névbecsülési fizetésre kötelezettek és jogosultak	422
	2. A névbecsülési fizetés alakszerűségei és hatásai	424
	3. Egyidejűleg jelentkező névbecsülő fizetők — —	431
25. §.	D) A hamis és a hamisított váltó — — — —	434

VII. RÉSZ.

A váltókötelezettség teljesítése.

26. §.	A) A váltókövetelés érvényesítésének rendes módja.	
	a) A váltó bemutatása lejáratkor fizetés végett —	445
	1. A fizetés végett való bemutatás alakszerűségei —	447

2.	A fizetés végett való bemutatás elmulasztásának következményei	— — — — —	451
3.	A váltóösszeg kifizetése	— — — — —	455
4.	Részletfizetés	— — — — —	461
5.	A váltó nyugtázása és kiadása	— — — — —	463
6.	A lejárat előtti fizetés	— — — — —	468
27. §.	B) A váltókövetelés érvényesítésének rendkívüli módja.		
	a) A fizetési visszkereset.		
1.	A fizetési visszkereset rendes feltételei	— —	471
2.	A fizetési visszkereset módosult feltételei. Az óvás határidejének meghosszabbítása és az óvás nélküli közlés lehetősége	— — — — —	480
	a) Moratorium	— — — — —	481
	b) Erőhatalom (vis maior)	— — — — —	483
	c) Az óvás elengedése	— — — — —	490
28. §.	Az értesítési kötelezettség.		
	a) Az értesítés alakszerűségei	— — — — —	495
	b) Az értesítés elmulasztásának következményei	—	503
29. §.	A visszkereset tárgya. A váltóbirtokos és az előző által követelhető visszkereseti összeg		
	A) Az előző által felajánlott fizetés vagy peres eljárás esetén	— — — — —	506
	I. A váltóbirtokos által követelhető visszkereseti összeg.		
1.	A tőke és járulékok	— — — — —	508
2.	A kamatok	— — — — —	514
3.	Az óvási és egyéb költség, valamint a váltódíj	—	517
II.	Az előzők által követelhető visszkereseti összeg	—	520
	B) A visszkereseti összeg a visszváltó útján való behajtás esetében. A vissz- vagy viszontváltó	— —	521
30. §.	A visszkeresettek jogai	— — — — —	527
31. §.	A váltói egyetemlegesség jogi természetűe	— — —	531

VIII. RÉSZ.

A váltókövetelés megszűnése.

32. §.	A váltókövetelés elenyészésének okai és lehetőségei.		
I.	A váltókövetelés elenyészését eredményező leggyakrabbi okok	— — — — —	540
	a) A fizetés	— — — — —	540
	b) A beszámítás	— — — — —	543
II.	A váltókövetelés elenyészését eredményező kivételes okok.		

a) Mulasztás folytán bekövetkező jogvesztés	— — — — —	545
b) A váltókifogások	— — — — —	546
1. Tárgyilag vagy feltétlen kifogások	— — — — —	552
2. Személyes vagy viszonylagos kifogások	— — — — —	554
3. A váltótörvényen alapuló személyes kifogások	— — — — —	557
33. §. Az elévülés	— — — — —	559
a) A váltóelévülés elhatárolása és jogi természete	— — — — —	564
b) Az elévülés félbeszakítását és nyugvását előidéző okok	— — — — —	567
c) Az elévülés tartama és kezdő időpontja	— — — — —	571

IX. RÉSZ.

A váltó lejárata utáni keresetek,

34. §. A gazdagodásra alapított követelés	— — — — —	578
a) A gazdagodásra alapított követelés jogosultjai és keresetük közelebbi feltételei	— — — — —	584
b) Az U. V. szerinti gazdagodásra alapított követelés	— — — — —	589
35. §. A megsemmisült és az elvesztett váltóból eredő követelési jog	— — — — —	
a) A megsemmisült és elvesztett váltói birói megsemmisítése	— — — — —	590
1. A megsemmisítés hatályának korlátai	— — — — —	595
2. A megsemmisítő eljárás alakszerűségei és lefolyása	— — — — —	599
3. A megsemmisítő eljárásból származó jogviszonyok	— — — — —	605
4. Az U. V. szerinti megsemmisítő eljárás	— — — — —	608
b) A tulajdoni kereset	— — — — —	614

X. RÉSZ.

A váltói követelés biztosítása.

36. §. A váltói zálog- és megtartási jog.	— — — — —	
a) A zálogjog	— — — — —	623
1. A V. T. szerinti zálogjogi kielégítés	— — — — —	628
2. Az U. V. szerinti zálogjog	— — — — —	631
b) A megtartási jog	— — — — —	633
1. A megtartási jog fajai és feltételei	— — — — —	636
2. A közönséges megtartási jog	— — — — —	637
3. A kivételes megtartási jog	— — — — —	638
4. Az U. V. ujtásai	— — — — —	639

XI. RÉSZ.

Old.

A saját váltó.

37. §. A saját váltó alaki kellékei és a saját váltóból származó jogviszonyok.

a) A V. T. szerinti saját váltó — — — — — 643

b) Az U. V.-nak a saját váltóra vonatkozó eltérései 652

I. FÜGGELÉK.

A kincstári váltóürlapok eladási és a négy legnagyobb hazai bank váltóleszámitolási forgalma az 1924—1925. években — — — — — 655

II. FÜGGELÉK.

Az 1876 : XXVII. t.-c.-a váltótörvényről — — — 658

BETÜRENDES TÁRGYMUTATÓ.

(A nagy számok az oldalt, a kis számok a jegyzetet jelentik.)

Addirittura 522 ¹⁶⁾.

Alaki váltó 436.

Alaki váltójog 13.

Alaktalan vagy nem tulajdonképeni váltó 6 ²⁾.

Aláírás 215.

Allonge lsd. toldat.

Al pari 91.

Anyagi váltójog 13, 124.

Aranypont 91.

Arbitrage lsd. váltókémlés.

Aval lsd. együttaláírás.

Ál-forgatmány 307, 339, 342.

Ál-képviselő 167.

Ál-telepített váltó 214.

Árfolyam 90, 456, 457 ¹²⁾, 460, 512, 513.

Árú-váltó 2 ²⁾, 24.

Atadási vagy összegigéreti elmelet 110.

Bank-kamatláb 93 ⁶⁾, 516.

Bankráta 92.

Bankszerű váltó 25.

Bélyeg 179., lsd. váltóbélyegilletéknél is.

Bemutatás 127, 138.

— elfogadás végett 261, 270, 272, 277.

— fizetés végett 445, 447.

— helye és ideje 128, 448.

— lejárat kiszámítása végett 271.

— sorrendje 400.

Bemutatása a vásári váltónak 272.

Bemutatóra szóló forgatmány 348.

— — váltó 5, 6 ³⁾.

Beszámítás 543.

Bianco-elfogadás 259.

Bianco- vagy blanko váltó
 lsd. üres váltó.
 Birói letétel 452, 553, 599, 605,
 610.
 Bizalmi elmélet 112.
 Bizományi váltó 21, 164,
 165¹⁰⁾.
 Bizonytalan személyek irányá-
 ban vállalt kötelezettség
 elmélete 117.
 Biztonság hiánya miatti óvás
 139.
 Biztonsági cél 232.
 Biztosítási kereset 376.
 — visszkereset 372.
 — — biztonság hiánya miatt
 372, 376, 379.
 — — elfogadás hiánya miatt
 372.
 Biztosítéki váltó lsd. fedezeti
 váltó.
 Budapest rules 56.
 Cambia platearum 37.
 Cambium ad risicum maris
 etc. 30.
 — impurum 31.
 — nundinalium vel feriarum 36.
 — per litteras 31.
 — salvum in terra 30.
 Campsor 29.
 Cassatórius-záradék 229, 238.
 Cégálírás 215, 217, 221.
 Contre-ordre 470.
 Cópia lsd. másolat.
 Csak elfogadásra megjelölés
 240.
 — forgatásra megjelölés 240.
 Csekk 85.
 Cselekvő váltóképesség 156.
 — — jogképesség 157.
 Csőd 377, 381, 470, 476, 568.
 Csődönkívüli kényszeregyez-
 ség 304, 535.

Deposito v. lombard-váltó 644²⁾.
 Devisa (devise) 24.
 Disconto politika 92, 94.
 Diszhonorált váltó 27.
 Duplicatum lsd. másodlat.
 Effektiv valutájú váltó 25.
 Egyetemlegesség 531.
 Egyoldalú írásbeli ígéret el-
 mélete 110.
 — váltó 62.
 Egyszerű visszkereseti számla
 rendszer 506.
 Együttalírás 294.
 Együttalíró 123, 295.
 Elengedés 557.
 Elévülés 559.
 — elhatárolása 564.
 — félbeszakítását és nyugvá-
 sát előidéző okok 567.
 — jogi természete 564.
 — kezdő időpontja 571.
 — tartama 561, 571.
 Elévült váltó 22.
 Elfogadás 278.
 — hatásai 286.
 — lejárát után 292.
 — visszavonása 290.
 — hiánya miatti óvás 138.
 — — — biztosítási visszkereset
 372.
 — — — — feltételei 373.
 Elfogadási hitel 93⁶⁾.
 Elfogadásra nem szánt váltó
 27, 274.
 — szánt papír 263.
 Elfogadó 1, 9.
 Ellenővás 139, 393.
 Előző 122, 502.
 Előzők értesítése 127, 495.
 Első váltó 234.
 Elveszett váltó lsd. megsem-
 misült váltó.
 Elzálogosító záradék 229.

- Engedmény 359.
 — váltó 275.
 Erőhatalom 483.
 Ék-írás 16.
 Értesítés 408, 475, 495.
 — alakszerűségei 495.
 — elmulasztásának következményei 503.
 Értesítési záradék 230.
 Értékváltó 25, 188.
 — záradék 230.
 Exceptio doli specialis 555.
 — falsi 253.
 Exceptiones in rem v. in cambium 549.
 — personae cohaerentes v. in personam 550.
- Fal-óvás 139.
 Fedezet 265, 579.
 Fedezeti váltó 241, 543.
 — záradék 230.
 Felmondásos váltó 26.
 Feltételes vagy visszkereseti adós 122.
 Feltétlen vagy egyenes adós 122.
 Fizetés 540.
 — elmulasztásának következményei 451.
 — helye 204.
 — hiánya miatti óvás 139.
 — ideje 192, 448.
 — tárgya 187, 456.
 — végett való bemutatás 447.
 Fizetési meghagyás 226.
 — visszkereset 471.
 — — feltételei 471, 480.
 — — tárgya 506, 508, 514, 517, — — 520.
 Forgatás 307.
 Forgató 307.
 — közvetítésének elmélete 117.
- Forgató kötelezettségét megszüntető záradék 337.
 Forgatmány 10, 306.
 — alakszerűségei 315.
 — eredete 308.
 — hatásai 320.
 — jogi természete 310.
 — nemei 306, 316, 339, 344, 348, 351.
 Forgatmányi láncolat 307.
 Forgatmányos váltóbirtokos 7, 7⁷).
 — külön jogutódlásának elmélete 116.
 Formatény elmélet 109.
 Formál-értékpapír 4.
 Függőségi elmélet 116.
- Gazdagodásra alapított követelés 578, 589.
 — — — jogosultjai 584.
 — — — közelebbi feltételei 584.
 Gergely-naptár 198.
 Gondolkodási idő 276.
 Gondviselő 237, 240, 242.
 Gyorsírászati jegyek 16.
- Hágai váltójogi egyezmény lsd. Nemzetközi váltójog.
 Halmozott visszkereseti számla-rendszer 506, 520.
 Hamis és hamisított váltó 22, 436.
 Harmadik javára kötött szerződés elmélete 116.
 Határidő váltó 26.
 Határozatlanul telepített váltó 206.
 Határozottan telepített váltó 206.
 Határozott napra szóló váltó 23.
 Hátirat lsd. forgatmány.

Házasságkötés általi teljes-
korúság 160.

Házastársak és jegyesek közti
váltóbeli kötelezettség 164.

Helyi érdek kiegyenlítése 509.

Helyi szokás szerinti záradék
230.

— váltó 25.

Helykülönbség melletti váltó
25, 522.

— — záradék 231.

Hézag 327.

Holt nyelven kiállított váltó
16.

Hosszú lejáratú váltó 26.

Idegen váltó 8.

— — alaki kellékei 174.

Igazoló hatás 320, 326, 465.

Illetékmentes váltó 26.

Inkasszó váltó 26.

Intézkedés 9.

Intézkedéses 225.

Intézkedéses 9, 95, 217.

Intézkedéses-elfogadó 9.

— saját váltó 17, 219.

Intézkedéses 225.

Írásjegyző 14.

Írástudatlan váltóképessége
167.

Írói álnév 221.

Jelentőséggel nem bíró zára-
dék 230.

Jelzálogi bekebelezéssel biz-
tosított váltó 254, 305, 323,
466, 626.

Joggátló tény 552.

Jogmegszüntető tény 553.

Jóhiszeműségi elmélet 111.

Julián-naptár 197.

Jus variandi 474.

Kamat 190, 208, 514.

Kamatozó váltó 22.

Kárfenntartási záradék 142 ¹¹⁾.
Kelet után bizonyos időre
szóló váltó 23.

Keltezés 184.

Keltezés hiánya miatti óvás
139.

Kezesség 297.

Kényelmi cél 232.

Kézjegyző 168, 170, 171.

Kibocsátási elmélet 112.

Kibocsátó 9, 94, 214.

Kifogások lsd. váltókifogások.

Kiméleti nap 448 ²⁾.

Kitöltetlen váltó lsd. üres
váltó.

Korlátolt elfogadás 283.

Kötelezettség nélküli forgat-
mány 337, 338.

Követő 122.

Közbenjárás 369, 384.

— a forgató érdekében 395 ¹¹⁾.

— a váltó becsülete érdeké-
ben 395 ¹¹⁾.

— esetei 384.

— feltételei 397.

— váltójogi hatásai 397.

Közbenjárásra igényjogosultak
39 ⁹⁾.

Közjegyző 140.

Kreációs elmélet 111.

Külföldiek váltóképessége 172.

Külföldön teljesített cselekvé-
nyek 127.

Külföldre szóló váltó 24.

Lát vagy megtekintés után bi-
zonyos időre szóló váltó
23, 200.

Látra vagy megtekintésre szóló
váltó 23, 199.

Legitimáció lsd. igazoló hatás.

Leipzig-i értekezlet 46.

Lejárat lsd. fizetés ideje.

— előtti fizetés 468.

— utáni forgatmány 307, 351.

Leszámitolási díj 92.
 Leszáoló hely 455, 478.
 Lettera di pagamento 33.

Magánkamatláb 9³⁶⁾.
 Másodlat 231.
 Másolat 247.
 Megállapítási záradék 248.
 Meghatalmazás útján vállalt
 váltókötelezettség 163.
 Meghatalmazási hátírat 307,
 339.
 Meghosszabbítás 202.
 Meghosszabbított váltó 25.
 Megsemmisítés 590, 592, 593,
 608.
 — alakszerűségei és lefolyása
 599.
 — hatályának korlátai 595.
 — i eljárásból származó jog-
 viszonyok 605.
 — — eljárás az U. V. szerint
 608.
 Megsemmisült váltó 22, 590.
 Megszemélyesítési elmélet 112.
 Megtartási jog 633, 639.
 Mesterséges nyelven kiállított
 váltó 16.
 Moratórium 202, 203, 253³⁾,
 481.
 Mulasztás folytáni jogvesztés
 545.
 Mulasztásos váltó 22, 480.

Nachbarprotest 145¹⁸⁾.
 Negatív rendeleti záradék 228,
 312.
 Nem lényeges alkotórészek
 227.
 Nemzetközi váltójog 491.
 Névbecsülési biztosításvállalás
 403.
 — biztosító 386.
 — elfogadás 403, 418, 420.

Névbecsülési elfogadó 386.
 — — jogai 418.
 — elfogadás jogi természete
 416.
 — fizetés 422, 431.
 — fizető 386.
 — — jogai 429.
 — fizetés hatásai 415, 424.
 — óvás 139, 407.
 Névbecsülő 123, 279.
 — elfogadó kötelezettségei
 420.
 Névbecsült 389, 396.
 Nők váltóképesége 160.
 Nürnbergi novella 49¹⁾.
 Nyugtázás 463.

Ó-időszámítás 197.
 Óvatoló közegek 140.
 — — jogosultsága a teljesítés
 elfogadására 150.
 Óvatolt váltó 22.
 Óvás 134.
 — az U. V. szerint 147.
 — elengedése 229, 490.
 — egyszerűsítése 137.
 — fajai 138.
 — ideje 145.
 — kellékei 142.
 — kiadása 146.
 — könyv 147.
 — levél 136.
 — melletti elfogadás 389.
 — — fizetés 389.
 Óvási költségek 517.

Pactum de cambiando lsd.
 váltóelőszerződés.
 Papírpénzelmélet 108.
 Parin alól 91.
 — felül 91.
 Pengőszámítás 458¹⁴⁾.
 Perbejelentés 567.
 Pénzláb 187.

Pénznem 187, 188, 457.
 Pénzösszeg 188, 508.
 Pinceváltó 24, 98.
 Postai óvás 138.
 Praejudikált váltó lsd. mulasztásos váltó.
 Prolongáció lsd. meghosszabbítás.
 Prolongált váltó lsd. meghosszabbított váltó.

Recambium 522 ¹⁵⁾.
 Recta elfogadomány 285.
 Recta váltó 313, 360.
 Regressus per ordinem 474.
 — per saltum 474.
 Rejtett forgatmány 341, 346.
 Rekta-záradék lsd. negatív rendeleti záradék.
 Rembourse váltó 93 ⁶⁾.
 Rendeleti záradék 38, 225, 230.
 Rendelvényes 221.
 Réescompt 96.
 Részelfogadás 284.
 Részengedmény 362.
 Részforgatmány 313, 348.
 Részletfizetés 461, 467.
 Részletváltó 193.
 Ricorsa váltó 224.
 Rigor cambialis lsd. váltószigor.
 Rövid lejáratu váltó 26.

Saját becsület érdekében való közbenjárás 395.
 — rendeletre szóló váltó 18 ¹⁾, 20.
 — váltó 12, 12 ⁸⁾, 643, 644 ²⁾, 652.

Sola váltó 23, 644 ²⁾.
 S. P. és Supra Protestu 410.
 Számlási érték 458.
 Száraz váltó 24, 644 ²⁾.
 Szélóvás 139.
 Szembevaló adós 68.

Személyes cselekvő váltócselekvési képesség 156.
 — szenvedő váltócselekvési képesség 156.

Szenvedő váltóképesség 156.
 — váltójogképesség 157.
 Szerződéses elmélet 100, 115.
 Szinleges váltó lsd. alaki váltó.
 Szívességi váltó 24, 556.
 Szokásra szóló váltó 25.
 Szükségbeli utalvány 387.
 — — önmagára 390.
 — utalványozásra való jogosultság 390.
 — utalványozott 123, 278, 386.
 — utalványozó 386.

Távolléti óvás 139.
 Telep 206.
 Telepes 206.
 — megjelölés 212.
 Telepítés 206.
 Telepített váltó 21, 204, 206, 208, 646, 647.
 Teljes forgatmány 316.
 Titkos írás 16.
 Toldat 15.
 Toter Wechsel 644 ²⁾.
 Tőkeszerződéses elmélet 117.
 Törlés 291, 546.
 Törvényen nyugvó záradékok 228.

Törvényes szünetnap 204.
 Tracta 33.
 Tudósítási záradék 230.
 Tulajdon-elmélet 112.
 Tulajdoni kereset 614.
 Tulajdon megszerzési elmélet 112.

Ugró visszkereset lsd. regressus per saltum.
 Ujitási elmélet 117.
 Uso-váltó lsd. szokásra szóló váltó.

Utóforgatmány lsd. lejárati
utáni forgatmány.

Uzsora váltó 99, 231, 551.

Ünnepnap 130, 130³⁾.

Üres forgatmány 41, 316.

Üres váltó 24, 178, 252.

Vagyonbukott váltóképessége
166.

Vakok váltóképessége 171.

Valóságos és nem valóságos
váltó 8¹⁾.

Váltóadós 133.

Váltó alakja 8.

— anyaga 14.

— bélyegilletéke 153²⁶⁾, 179,
179⁹⁾, 256³⁾.

— bemutatása 127.

— cselekmények 7, 125.

— díj 517.

— eljárás 13, 13⁹⁾.

— elmélet 100.

— előszerződés 102.

— fajtái 17.

— fogalma 1.

— fogás 154, 154¹⁾, 472.

— fokozatos illeték 15.

— hitelező 134.

— jegyző 141, 142, 142¹⁰⁾.

— jogképesség 156.

— jog magyarországi irodalma
79.

— kémlés 94.

— képtelenség 162.

— kifogások 546.

— — személyes v. viszonyla-
gos 549, 554, 557.

— — tárgyilagossági vagy feltét-
len 549, 552.

Váltó-kifogások a V. T.-en
alapuló személyes 557.

— követelés megszűnése 540.

— másodlat 247.

— nyargalás 98.

— nyilatkozat 118.

— összeg 187.

— pénz 458.

— százalékos illeték 15.

— szigor 7, 86.

— szövegének írásjegyei 14.

— utaltvány 183.

— ügyvéd 142.

— záradék 183.

Váltói megtartási jog 633, 637,
638.

— — fajtái 636.

— zálogjog 623.

Városról-városra szóló váltó
32⁴⁾.

Vásári váltó 23, 36, 193, 201.

Vétkes gondatlanság 620.

Világváltójog 62.

Visszkereset tárgya 506, 520.

Visszkereseti összeg 267.

— számla 525.

— tőke és járuléka 508.

Visszkeresetileg kötelezett 1,
473.

Visszkeresettek jogai 527.

Visszleszámítolás 96.

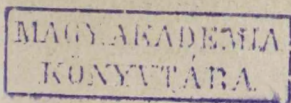
Viszontváltó vagy visszváltó
23, 521.

Willebrief 39.

Zálog forgatmány 344.

Zsidó írásjegy 16, 16¹²⁾.

— nyelv 16.

VI. RÉSZ.

A VÁLTÓ LEJÁRATA ELŐTT BEKÖVETKEZHETŐ ZAVAROK.

23. §. A közbenjárás okai és szükségessége.

A) Az elfogadás megtagadása vagy hiányossága és az elfogadó vagyoni bizonytalansága.

a) Az elfogadás hiánya miatti biztosítási visszkereset.

Az intézkvényezett előzetes ígérete, sőt kifejezett kötelezettségvállalása dacára is megtagadhatja a váltó elfogadását vagy megtörténhetik, hogy elfogadása csak feltételes vagy nem a teljes összegre terjed ki. De minthogy a kibocsátó, valamint a váltón netán szereplő forgatók a váltónak nemcsak általában, hanem szigorúan a szöveg szerinti elfogadásaért vállalnak felelősséget, ennek elmaradása esetén már az általános jogelvek értelmében is a váltó összegén felül a zavar elhárítása miatt szükségessé vált költségekre is kiterjedő kárpótlással tartoznak. Ezt azonban a váltójog külön is megállapítja, sőt a kártérítés nyomban való érvényesíthetésére jogosítja fel a váltóbirtokost.

Hasonló helyzet áll elő akkor, ha az elfogadó vagyoni helyzete megrendül, illetve bizonytalanává válik, minek következtében a váltóbirtokos kevés valószínűséggel számíthat arra, hogy lejáratkor a váltó összegét megkapja.

Az előzők a kárpótlást kétféle módon nyújthatják: 1. biztosíték adásával; 2. azonnali fizetéssel.

A V. T. az első, az U. V. ellenben a második alternatívát tette magáévá. Az előbbi azzal indokolható, hogy az előzők csak a lejáratkori fizetést ígérve, arra hamarabb nem is szoríthatók, hanem csupán biztosításra; az utóbbi pedig a váltó nyilvánvaló értéktelenné válásán alapszik, melyen csak a fizetés segít.

A váltójogok különbséget tesznek még abból a szempontból is, vajjon a visszkeresettnak vagy pedig a váltóbirtokosnak választásától függ-e az, hogy biztosítás adassék vagy pedig a váltó azonnal kifizetessék. A legtöbb külföldi jog a visszkeresetteknek, nem pedig a váltóbirtokosnak adja meg a választási jogosultságot.¹⁾

¹⁾ I. *Csupán biztosításra kötelezik az előzőket:* a bolgár (554. §.), japán (474, 479. §§), magyar (25, 26 §§.), olasz (314. §., de a tervezet 395. §. 2. pontja már az azonnali fizetés álláspontját fogadja el), osztrák (25. §.), perui (456, 502. §§.), román (292, 339. §§.), san-marinói (36. §.), svájci (744, 749. §§.) és venezuelai (387. §.) jogok.

II. *Az előzők tetszésük szerint vagy biztosításra vagy azonnali fizetésre kötelesek:* az argentinai (651. §.), belga (10, 19. §§.), chilei (686, 687, 744. §§.), columbiai (813, 814, 877. §§.), costa-ricai (84. §.), curaçaói (111, 159. §§.), san-domingói (120, 128. §§.), ecuadori (432, 434, 461. §§.), egyiptomi (Code mixte

Az azonnali fizetést követelő jogok abból indulnak ki, hogy az elfogadás megtagadása vagy nem az intézvény szövege szerinti elfogadás, továbbá az elfogadó fizetőképességében beállott kedvezőtlen viszonyok rögtöni hihatással vannak a váltó további fizetési vagy hiteleszköz gyanánt való felhasználására s ezért kívánják a nyomban való fizetést, melynek szerintük a váltó megszűnt biztosítéka lenni. Az pedig, hogy a fizetés és biztosításadás alternatívái közül az előzők vagy a váltóbirtokos választ-hassanak, attól függ, hogy mit tartunk méltányosabbnak: vajjon azt-e, hogy a hitelezőt, kinek csak a lejáratkor lehet igénye a fizetésre, részesítsük előnyben vagy pedig az adósokat, kiknek a nyombani fizetésre való kötelezés által helyzetük rendszerint ne-

125, 132. §§. és Code indigène (119, 126. §§.), francia (120. §.), guatemalai (570, 571, 613, 627. §§.), görög (120, 128. §§.), haitii (108, 126. §§.), hollandi (128, 177. §§.), holland-indiai (127, 176. §§.), hondurasi (466, 498. §§.), luxemburgi (120, 128. §§.), máltai (137. §.), mexicói (529. §.), monacói (84, 92. §§.), nicaraguai (260, 292, 295. §§.), portugál (292. §.), salvadori (408. §.), spanyol (481. §. szerint már akkor is, ha az elfogadás dacára az elfogadó türte, hogy más elfogadmányait óvatolják), surinami (159. §.), török (78, 86. §§.) és uruguayi (846. §.) jogok értelmében. A biztosítékletétel azonban rendszerint ritkán történik.

III. *Az előzők a váltóbirtokos tetszése szerint biztosításra vagy fizetésre kötelezhetők:* a finn (26, 30, 31. §§.), orosz (97, 99, 100, 102. §§.) és skandináv (25. §.) jogok szerint.

IV. *Azonnali fizetésre kötelesek az előzők:* az angol (31. §. 1. p., 43. §. 2. p., 48. §.) és amerikai (a N. I. L. 215, 248, 260, 280. §§.), a braziliai (19. §.), a dán (37. §.) jogok és a hágai E. (42. cikk) értelmében. Ez volt az 1840: XV. t.-c. I. r. 138. és 154. §§-ának álláspontja is. Az U. V. 42. §. szintén ezt követi.

hezebbé válik, jöllehet a lejáratkor fizetés bekövetkezte az általuk nyújtott biztosíték útján is kétségtelessé tehető.

A külföldi jogok túlnyomó része erre való tekintettel az utóbbi álláspont méltányosabb volta mellett döntött, bár nem mondható, hogy az is minden esetben kielégítő volna, ha az előzők a részükre adott választási joguk alapján a biztosítás helyett inkább fizetnek, mert ez viszont a kibocsátóra lehet hátrányos, ki ha a fizetés nem állt érdekében, utólag még visszavonhatta volna fizetési felhívását (contramandirozás), a fizetés után pedig azt már többé hiába teszi, de nem mindig előnyös a fizetés a váltóbirtokosra sem, ha a lejárat előtt váratlanul kapott összeget esetleg nem tudja azonnal kellőképp felhasználni. Minthogy azonban a biztosítás a legtöbbször ép oly súlyos mint a fizetés, másrészt a hitelezőnek rendszerint inkább érdeke az, hogy pénzt mint biztosítékot kapjon, az ellentétes érdekek egymást ellensúlyozván, a hágai E. az azonnali fizetést tette kötelezővé.

A V. T. szerint a biztosítás nyújtására az előzők visszkeresettel kényszeríthetők, mely a fentiek szerint lehet: a) **elfogadás**, b) **biztonság hiánya miatti biztosítási visszkereset**. Az elsőnek célja az, hogy abban az esetben, ha az elfogadás általában nem vagy megszorítással avagy nem az egész összegre történt, a kibocsátó és a forgatók, a felvett óvás ellenében, biztosítást adjanak arra nézve, hogy a váltóban

kitett, illetve el nem fogadott összeg az el nem fogadásból keletkezett költségekkel együtt a lejáratkor kiegyenlítést fog nyerni. A biztosítás módját és mennyiségét az érdekelt felek egyetértőleg maguk állapíthatják meg, ha azonban e tekintetben meg egyezni nem tudnak, a biztosítandó összeg a bíróságnál készpénzben leteendő. (V. T. 25. §.)

Ezt a visszkeresetet, de csakis a lejárat előtt, nemcsak a váltóbirtokos, hanem minden forgatmányos is megindíthatja előzői ellen, csak a kibocsátó nem, mert ő az utolsó visszkereseti előző, kívül szemben ugyan váltójogilag az elfogadó is kötelezve van, (V. T. 23. §.) azonban, ha az intézvényezett nem az egész váltót fogadja el, a kibocsátó erre őt váltókeresettel sem kényszerítheti, ha pedig az elfogadó fizetésekéssége vált bizonytalanná, biztosítást sem képes adni. Ezen az sem változtat, ha a váltót a kibocsátóra forgatják és ezzel őt váltóbirtokossá teszik is, mert végeredményben akkor is utolsó visszkereseti előző marad, mivel kibocsátói minőségében minden forgatónak előzője.

A kereset megindításának feltételei a következők:

1. Az elfogadás megtagadása vagy a korlátolt elfogadás óvással tanusítandó.

2. Ha a váltón szükségbeli utalvány is volna, igazolandó, hogy a váltóbirtokos a szükségbeli utalványozottnál történt bemutatás dacára sem jutott a felhívásnak megfelelő elfogadáshoz. (V. T. 56. §.)

A visszkeresettel megtámadott azonban csak az óvásnak részére való kiadása után tartozik biztosítékot adni, mert a váltó a felperes kezei közt marad a fizetés végett leendő bemutatáshoz s esetleg a fizetési visszkeresethez. Az óvásra alperesnek pedig azért van szüksége, hogy annak alapján saját előzőjétől követelhessen biztosítást, ki az elfogadásért viszont neki felelős. A váltó hiteles szövegét magában foglaló óvás ugyanis váltó nélkül is igazolja a visszkereső jogosultságát. Az óvás elengedése esetén persze a visszkereset óvás nélkül is megindítható.

Hogy az elfogadás körüli zavarok menyiben teszik bizonytalanná a váltó értékét, azt minden előző saját maga dönti el s azért mindegyik követelhet saját előzői bármelyikétől biztosítást, bár maga követőinek biztosítékot még nem adott. (V. T. 26. §.) Ha ok van rá, az óvásról felvett több példány alapján, egyszerre több visszkeresetet is lehet megindítani, pl. ha valamennyi előző vagyoni helyzete bizonytalan s nem tanácsos egymásután megkísérelni, hogy melyik lesz képes a fedezet nyújtására, hanem a biztosítékhoz való jutás sietséget igényel. Hogy azonban az ilyen visszkeresetek száma ok nélkül ne szaporíttassék, a törvény kimondja, hogy akár a most vázolt esetben, akár pedig akkor, ha valamelyik előzőt egyidejűleg több követő támad meg visszkeresettel, az adott biztosíték nemcsak a visszkeresőnek, hanem a biztosítékot nyújtó fél után következőknek is fedezetül szolgál, ha a biztosítást nyújtó ellen

visszkeresetet indítanak. Tehát senkinek sincs igénye több biztosítékra, viszont senki sem köteles többször biztosítást adni. Legfeljebb az követelhető utólag, hogy az előző abban az esetben, ha az adott biztosítás módja vagy mennyisége ellen alapos kifogás tehető, nagyobb (számszerűleg, minőségileg stb.) biztosítékot nyújtson. (V. T. 27. §.)

A biztosítás terjedelme önként érthetőleg csak az el nem fogadott összeg erejéig áll fenn. Tehát bármennyire bizonytalanoknak tűnjék is fel a már elfogadott összeg, annak biztosítása nem igényelhető. A törvény ugyanis tárgyilagos okokhoz köti a biztonság hiánya miatti biztosítási visszkeresetet.

Viszont az előző által nyújtott biztosítás mindig kifogásolható s ilyenkor a bíróság kötelessége megállapítani, hogy a biztosíték növelésének vagy megváltoztatásának helyt adhat-e vagy sem?

A letett biztosítékból, ha az nem készpénz, a váltóbirtokos a biztosíték természetéhez képest elégítheti ki magát. Tehát a kézizálogból a V. T. 106. és 107. §§-ai szerint, melyről később részletesen lesz szó; a jelzálogból a telekkönyvi jog szerint, kezesség esetén a kezeset kényszerítheti fizetésre, a harmadik személy elleni követelést behajthatja, stb.

A biztosíték ebbeli jellegéből következik, hogy az csak addig marad lekötve, míg oka fennáll. A V. T. három esetben rendeli el a biztosítéknak visszaadását:

1. Ha a váltót akár az intézvényezett, akár a

szükségbeli utalványozott a biztosítékot letevő érdekében utólag teljesen elfogadja és egyúttal a váltóbirtokos a biztosítási visszkeresettel járt költségeket is megkapja. Szükségbeli utalványozott gyanánt meg nem jelölt névbecsülői elfogadás azonban csak a váltóbirtokos, illetve az érdekeltek beleegyezése esetén szabadítja fel a biztosítékot.

2. Ha az előző ellen, ki a biztosítékot adta, a váltó lejáratától számítva egy év alatt fizetési visszkeresetet nem indítanak. Minthogy a N. értelmében a forgatók visszkereseti követelési jogai az előzők ellen 6 hónap alatt évülnek el, az 1 éves határidőnek nincs sok jelentősége, a gyakorlatban tehát a lekötés sokkal hamarabb megszűnik. A perbejelentés azonban nem egyenlő a fizetési visszkereset megindításával.

3. Ha a váltót kifizetik vagy ha a biztosítást adónak váltójogi kötelezettsége megszűnik. Pl. a jog elévült, nem vettek fel kellő időben óvást stb. Fizetés alatt nem csupán az elfogadó fizetése értendő, hanem minden olyan fizetés, mely a biztosítást nyújtónak javára szolgál.²⁾ (Pl. valamelyik forgatóé, kinek ilyen esetben összes követői megszabadulnak.)

b) *A biztonság hiánya miatti biztosítási kereset és visszkereset.*

Valamely értékpapír forgalmi képessége és értéke első sorban az abban kötelezett adós vagyoni

²⁾ Grecsák i. m. 144. old.

viszonyaitól, illetve a papír birtokosa részére nyújtott fedezettől függ, a mint viszont értékétől az fosztja meg leghamarabb, ha az adós csőd alatt áll vagy lefoglalható vagyonnal többé nem rendelkezik. Érthető tehát, hogy a törvény a most említett esetekben szintén megadja azt a jogot hogy a váltóbirtokos az előreláthatóan be nem következő fizetés esetére, tehát még a lejárat előtt, a váltó összegén felül a költségekre is kiterjedő biztosítékot követelhessen.³⁾

Hiányos azonban a törvény annyiban, hogy figyelmen kívül hagyja az adósnak a most említetteken kívül más jelenségekből is nem kevesebb bizonyossággal következtethető vagyoni romlásának eshetőségeit, főképp, hogy nem számol, ha csak esetleges kilátás nincs a névbecsülésre, az elfogadás végett be nem mutatott váltó intézvényszerzettjének anyagi zavarai miatt a lejáratkori fizetés bizonytalanságával is. Így azután a biztonság hiányát csak az elfogadónál és csupán csőd, nem pedig már a fizetéseképtelen-

³⁾ A biztonság hiánya miatti visszkeresetet a külföldi jogok általában ismerik. Az angol, dán, német, olasz, san-marinói, svájci, perui, román és venezuelai jogok értelmében nemcsak az elfogadó csődje, hanem fizetéseképtelensége esetében is. A skandináv jog csak kereskedők fizetése megszüntetése esetén. Az angol jog (41. §.) és az amerikai (86. §.), valamint a costaricai (86. §.) az intézvényszerzett halála, cselekvőképtelensége esetén, vagy ha az intézvényszerzett neve költött név, is adnak biztosításra irányuló jogot, a Negotiable Instruments Law 235. §-a és Costa-Rica (86. §.), ezenfelül még akkor is, ha az intézvényszerzett kellő gondosság dacára sem volt feltalálható.

ség⁴⁾ esetében, valamint kizárólag az elfogadó ellen a váltó elfogadása után csakis valamely pénzbeli tartozás miatt siker nélkül megkísérelt végrehajtás esetében állapítja meg (V. T. 29. §.) nem pedig már az intézvényezett vagy a kibocsátó⁵⁾ hasonló fizetésképtelensége esetére is. Oly esetben, midőn a váltó összegének csak egy része lett elfogadva, az elfogadásnál felmerült biztonság hiánya miatt okszerűen szintén nem az egész, hanem csupán az elfogadott rész erejéig követelhető biztosíték. Ennek azonban nincs jelentősége, mert az el nem fogadott rész erejéig tudvalevőleg elfogadás hiánya miatt kérhető biztosítás.

Ezzel szemben nagy haladást jelent az U. V. 42. §-ának az a rendelkezése, mely a váltóbirtokosnak nem csak akkor adja meg a visszkereseti jogot, ha már az intézvényezett, akár elfogadta a váltót, akár nem, csődbe jut vagy a vagyonára vezetett végrehajtás sikertelen marad, hanem már akkor is, ha fizetéseit megszünteti, még ha a fizetések meg-

⁴⁾ Több külföldi jog csak a kereskedő elleni csődnyitást engedi meg. (Argentínai, belga, braziliai, chilei, columbiai, costaricai, san-domingói, ecuadori, egyiptomi, francia, luxemburgi, monacói, mexicói, olasz, perui, portugál, román, török, uruguayi és venezuelai jogok. A svájci jog a cégjegyzékben nyilvántartottak ellen, ha nem is voltak kötelesek magukat bejegyeztetni. 1889. ápr. 11-iki törv.)

⁵⁾ A belga, costa-ricai, egyiptomi, francia, görög, luxemburgi, monacói és török jogok a még el nem fogadott váltó kibocsátójának csődje esetén is megengedik a bizt. hiánya miatti biztosítást.

szüntetését bírói határozat meg sem állapította s azon felül a váltóbirtokosnak úgy biztonság mint elfogadás hiánya miatt nem biztosítási, hanem azonnal fizetési visszkeresetet enged. **Az U. V. tehát a biztosítási kereseteket egyszerűen megszünteti.**

Visszatérve már most a V. T. szerinti biztonság hiánya miatt indítható keresetre, az a következőkben különbözik az elfogadás hiánya miattitól:

1. Nem csupán visszkereset van, hanem biztonság hiánya miatti egyenes kereset is, mert maga az elfogadó, ki ellen persze óvás felvétele nem kelléke a keresetlevélnek, szintén kényszeríthető biztosításra. Gyakorlatilag ez a jogosultság azonban többnyire súlytalan, mert a csőd alatt álló, illetve fizetése képtelen elfogadó rendszerint biztosíték nyújtására is képtelen. Ennek dacára a törvény megkívánja, hogy a váltóbirtokos, illetve minden forgató óvással igazolja, hogy az elfogadótól biztosítást nem nyert, holott az elfogadót vagyoni romlásának fenti criteriumai mellett biztosíték adására felhívni csak akkor nem lesz céltalan, ha maradt a csődtömeghez nem tartozó vagyona is, amikor az abból nyújtott biztosítás esetén az előzők ellen biztosítási visszkeresetnek önként érthetőleg helye nem lesz.

2. Ha a váltón szükségbeli utalványozottak is volnának, óvással kell igazolni, hogy azok egyike sem fogadta el a váltót. Azonban sem az elfogadás, sem a biztonság hiánya miatt felvett óvásról az előzők értesítését a törvény nem kívánja.

A kereset megindításának záróhatáridejét a törvény nem állapítja meg. Azonban abból, hogy a biztosíték felszabadulásának ideje viszont szabályozva van, mert a biztonság hiánya miatti visszkeresetnél szintén a váltó lejáratától számított 1 év alatt meg nem indított fizetési visszkereset, a váltó kifizetése vagy a biztosítékadó váltójogi kötelezettségének megszűnte, a szükségbeli utalványozott utólagos elfogadása s az elfogadó utólagos teljes biztosítás nyújtása eseteiben a biztosíték visszaadandó, szükség-szerűleg következik, hogy e határidőn túl, illetve ezeknek a feltételeknek hiányában a visszkereset többé meg nem indítható.

A biztosíték követelését a törvény meg akarván könnyíteni, a váltó pusztá birtoka alapján kereset nélkül is lehet a váltóban érdekeltnek valamelyike részére biztosítékot igényelni. Az elfogadótól követelt biztosíték iránti esetleges perben azonban már a követeléshez való jogosultságot is ki kell mutatni, mert ez szabályszerű kereset lévén a felperesnek legitimálva kell lennie, holott a perenkívüli biztosíték igényléséhez a V. T. a váltó birtokát is kellő igazolásnak tekinti, mert ha a biztosíték letétele iránti felhívásnak az illető nem tenne eleget, ugyis meg kell a váltót óvatolni, mely érvénytelen akkor, ha nincs benne megemlítve, hogy az óvás kinek részére lett felvéve.

Már az elfogadás hiánya miatti visszkeresetnél láttuk, hogy az óvás által való igazolás a visszkereset

setnek szintén előfeltétele, indokolatlan volna tehát ettől a biztonság hiánya miatti keresetnél eltekinteni, mikor a törvény a biztosításnak a váltó pusztá bírlalása alapján való követelési lehetőségét kivétel gyanánt állítja fel, ami egyébként csak látszólag kivétel, mert a biztosítékot, mint említettük, mindig csak olyan javára lehet kívánni, ki a váltóból kitűnőleg mint birtokos igazolva van.

A törvény az elfogadó csődje esetén a csődnyitás időpontjáról hallgat, ellenben a visszkereset megindításának okául szolgáló végrehajtás sikertelen megkísérlésének kifejezetten a váltó elfogadása után kell megtörténnie. Ebből az következik, hogy bármikor történt is a csődnyitás, a váltó kiállítása előtt vagy után, illetve az elfogadást megelőzőleg vagy azt követőleg, a biztosítás követelhető, mert a csődnyitásról a váltóbirtokos esetleg csak később értesülhetett s méltányos, hogy ha a kibocsátó már csőd alatt álló vagyonbukotthoz intézett felhívást, a a fizetést biztosítsa is, ha pedig csak az elfogadás után következett be a csőd, a fizetés biztonságáért az előzőknek önként érthetőleg még inkább helyt kell állaniok. Az egyszerű fizetéseképtelenséget, mely nem ritkán muló jelenség, a törvény a biztosíték követelhetésére nem tekinti elegendőnek, hanem kizárólag csak az elrendelt, bár nem jogerős csődöt. Ennek oka az, hogy ha a váltóbirtokosnak már a váltó kiállítása előtt tudomása lenne az intézvényezett csödjéről, nem lehet feltételezni, hogy a váltóért

ennek dacára ellenértéket adott volna s ezért érthető, hogy a csődneyítés időpontjára a V. T. nem terjeszkedik ki. Kérdés azonban az, hogy csak a váltó **elfogadása** utáni sikertelen végrehajtás ad-e jogot a biztosítás igényelhetésére vagy pedig már a váltó **kiállítása** után megkísérelt is.

A V. T. 29. §.-ának szövegezése pongyola, mert a törvényhozó szándéka kétségtől az volt, hogy a váltó kiállítása után nemcsak az elfogadó, hanem a még el nem fogadott váltó intézvényszerzettje ellen megkísérelt sikertelen végrehajtás esetén is biztosítás legyen kérhető, mert a váltó kibocsátásakor az, akinek akkori vagyoni állapota a biztonság szempontjából észszerűen figyelembe jöhet, csupán az intézvényszerzett lehet, kinek fizetését a kibocsátó a váltó létrejöttkori vagyoni helyzetére való tekintettel igéri.⁶⁾ Ha ez már akkor sem kifogástalan, egy-

⁶⁾ V. ö. Grecsák i. m. 148. old. A V. T. 29. §-a „a váltó elfogadása, illetve kiállítása után” szavakat használja. Világos azonban, hogy az elfogadás és kiállítás nem mindig esnek egybe. Az „illetve” szó helytelenül van használva a „vagy” szó helyett. A német V. R. az elfogadásról mint e helyen közömbös dologról nem is beszél, hanem csak a váltó kiállítása utáni sikertelen végrehajtásról. A lényeg más nem is lehet, mint az, hogy a váltó kiállításakor még vagyoniilag megbízhatónak vélt intézvényszerzett vagyoni romlása esetén a kibocsátó biztosítást adjon. Hogy ez a körülmény az elfogadás után vagy előtt következett-e be, irreleváns; a váltóbirtokosra csak annak van jelentősége, hogy ha ezt a váltó kiállítása után megtudja, azonnal biztosítékot nyerhessen. Ugyanígy Plósz i. m. 208. old. Ellenben Nagy F. i. m. 281. old. csak az elfogadás utáni sikertelen végrehajtás esetében engedi meg a biztosítást s ragaszkodik a törvény betűjéhez, holott kétségtelen, hogy a tévedés abból származott, hogy az eredeti javaslat még az idegen és a saját váltó-

részt a kibocsátó nem lesz hajlandó a fizetésért való felelősséget elvállalni, másrészt a rendelvényes a váltót érték gyanánt elfogadni, mert az intézkvényezett az, akinek fizetésére már az elfogadás előtt első sorban számítani kell. Hogy ez a helyes magyarázat, azt a mintául szolgált német (V. R. 29. §. 2. bek.) szövege is bizonyítja, mely nem azt mondja, hogy a biztosításra csak **az elfogadás után** van a váltóbirtokosnak joga, hanem mindjárt **a váltó kiállítása után** („Nach Ausstellung des Wechsels“) s ezért az elfogadásról nem is szól.

Vitás végül az is, vajjon sikertelen végrehajtás alatt úgy kielégítési-, mint biztosítási végrehajtás értendő-e? A törvény erről szintén hallgat, de mivel az ú. n. „nemleges zálogolási jegyzőkönyv“ felvétele akár kielégítési, akár biztosítási végrehajtás esetén egyaránt tanúsítják az elfogadó vagyoni romlását, tehát a kettő közti különbségtétel nem volna indokolható,⁷⁾ mindegyik egyaránt jogot ad a biztosítás kérésére.

ról együttesen intézkedett, de később a saját váltó szabályozását elkülönítették s mivel a saját váltó a kibocsátáskor azonnal el is van fogadva, bír jelentőséggel az elfogadás utáni végrehajtás megemlítése, ellenben nincs értelme az idegen váltónál, amit legjobban az igazol, hogy az első tervezet a mi értelmezésünk szerint volt szövegezve.

⁷⁾ Kuncz (i. m. II. köt. 291. old.) a kielégítési végrehajtás kizárólagossága mellett tör lándzsát azzal az indokolással, hogy a „szövegezés kétségtelenül arra vall“, holott abból a biztosítási végrehajtás is teljes bizonyossággal következtethető. Figyelemre méltóbb Plósz érvelése (i. m. 210. old.), ki a német mintára hivatkozik, mely csak a kielégítési végrehajtást (Execution) említi és nem az „Arrest“-et is. Továbbá Plósz szerint a végrehajtás-

Ha több elfogadó van, bármelyik bizonytalansága esetén megindítható a biztosítási kereset, illetve a visszkereset. Együttaláírás esetén a későbbi aláíró önként csatlakozván az eredeti elfogadóhoz, a biztosítás kérésének szintén helye van. A gyakorlatban azonban ez kevés jelentőséggel bír, mert az együttaláírás épen a váltó megerősítése céljából történvén, az újabb aláírást csatlakozásképpen vagyoniilag kifogástalan személy fogja eszközölni, akire való tekintettel még az elfogadó bizonytalansága esetén is felesleges a biztosításkérés.

24. §. B) A közbenjárás.

A visszkeresetileg kötelezettek a váltó elfogadásaért, a fizetés bekövetkeztének valószínűségéért és a fizetés tényéért lévén felelősek, a váltó-birtokos is ebben a három esetben t. i.: 1. ha az intézvényszerzett a váltót nem fogadja el, 2. ha az elfogadó anyagi zavarai miatt nincs kilátás a fizetésre s végül 3. ha a lejáratkor az intézvényszerzett, illetve az elfogadó nem fizet, fordulhat az előzők ellen.

nak tartozás iránt kell megkísértetni, a bizt. végrehajtásnál pedig a „tartozás” kérdése még nincs eldöntve és végül a V. T. hozatala idején érvényes végrehajtási törvényünk (1868: LIV. t.-c) a biztosítást még nem foglalta a végrehajtás elnevezése alá. Ezzel szemben azonban arra kell hivatkoznunk, hogy a súlypont kétségtelenül azon fekszik, hogy az elfogadó bizonytalanná vált fizetése garantáltassék, amikor a törvény szándéka szerint mellékes az, hogy minő végrehajtás után vált a fizetéseképtelenség bizonyossá.

Ez azonban több szempontból hátrányos a visszkeresetileg kötelezetteknek, mert: 1. árthat üzleti megbízhatóságuknak és hitelöknek, ha az aláírásukkal ellátott váltó nem mutatkozott kifogástalannak; 2. ki vannak téve a visszkeresetnek, melynek összege lavinaszerűen (*crescit eundo*) növekedhetik, mivel az egymás ellen forduló forgatmányosoknak a felmerült költségekhez is joguk van s azok esetleg a váltó összegét is túlhaladhatják; 3. ha a beváltásra pillanatnyilag képtelenek, maguk is fizetési zavarokba juthatnak, főképp, ha a fokozatosan lebonyolódó visszkeresetek oly huzamos időt vesznek igénybe, hogy időközben a megtámadott előzőtől sem lehet többé vagyoni romlása miatt a kereseti összeget behajtani s a fizetés teljesen valamelyik visszkeresőnek nyakába szakad. Joggal lehet és szokás tehát „bajba került váltó”-ról beszélni, ha a váltó rendes útját megakasztja valamely a kiállítás utáni vagy az elfogadás körüli zavar, valamint a lejáratkori fizetés elmaradása.

Nagy jelentősége van azért az ú. n. „közbenjárás” intézményének, mely ideiglenesen ép úgy segít az előzőkön mint a hogy a váltóbirtokos érdekeit viszont végleg a visszkereseti jog védi meg. A közbenjárás szükségessége a fenti három esetben állhat elő, vagyis: 1. ha a váltót egyáltalán vagy nem az intézvény szövege szerint fogadják el; 2. ha az elfogadó fizetése bizonytalanává válik; 3. ha a váltót ki nem fizetik. Tehát kizárólag olyankor, midőn vissz-

keresetnek volna helye s így a közbenjárás mindannyiszor ezt háritja el, bár nem mindig teljesen, mert magának a közbenjárónak vagyoni helyzete is megrendülhet, amikor ugyan biztosítási visszkeresetnek helye nincs, de ha valamelyik előző ilyenkor fizetni kénytelen vagy pedig a közbenjáró fizetett, az és annak előzői, kik helyett a fizetés történt, visszkeresettel megtámadhatók.

A közbenjáró vagy mint elfogadó, illetve biztosítást nyújtó vagy pedig mint fizető léphet fel. Ha az ú. n. **„szükségbeli utalványozó“**, aki bármelyik visszkereseti kötelezett lehet, előzetesen kijelöli a váltón mint olyant, kinél szükség esetén a váltó elfogadás, biztosítás vagy kifizetés céljából bemutatandó lesz, **„szükségbeli utalványozott“-nak** ¹⁾ nevezzük. Ha ellenben kijelölés nélkül fogadja el, biztosítja vagy fizeti ki a váltót, **„névbecsülő elfogadó“-nak**, **„névbecsülő biztosító“-nak** és **„névbecsülő fizető“-nek** hívjuk. Jogilag a szükségbeli utalványozás és a névbecsülésből való elfogadás, ²⁾ illetve névbecsülési fizetés ³⁾ közt az a különbség, hogy a váltó fizetési helyére szóló szükségbeli utalványozott elfogadását a

¹⁾ Nothadressat, recommandataire, bisognatario, referee in case of need, persona indicado, vagy persona ofreciendo su intervencion.

²⁾ Ehrenannahme, acceptation par intervention vagy par honneur, accettazione per intervento vagy per onore, acceptance for honour, aceptación para honor.

³⁾ Ehrenzahlung, payment par intervention vagy par honneur, pagamento per intervento vagy per onore, payment for honour, pago para honor.

váltóbirtokos nem utasíthatja vissza⁴⁾ (V. T. 56. és 61. §§.), holott a névbecsülőét ép úgy nem köteles figyelembe venni, mint a fizetés helyétől különböző utalványt. A névbecsülői fizetést ellenben már, bárkitől származzék is az, tartozik elfogadni. E rendelkezések oka, hogy míg a szükségbeli utalvánnyal ellátott váltó átvételekor számíthatott a közbenjárás szükségességre s ha a szükségbeli utalványozott személyét nem tartotta hitelképesnek, joga lett volna ép úgy visszautasítani a váltót, mint ahogy azt az intézvényezett megbízhatlansága esetén megtette volna, addig a fizetés, bárkitől származzék is, követelésének kiegyenlítését jelenti s azért azt okvetlenül el kell fogadnia, mert minden visszkeresett joggal hivatkozhatnék arra, hogy a fizetés fel lett kínálva.

A saját váltónál a szükségbeli utalványozó természetesen csak a fizetésre hívhatja fel a szükségbeli utalványozottat s bár a kibocsátó-elfogadó vagyoni bizonytalansága esetén szintén volna értelme a forgatott saját váltónál a biztonság hiánya miatti visszkereset elhárítására a közbenjárásnak, a V. T.-nek idevágó szakaszai a saját váltóra kiterjesztve nincsenek.

a) *A szükségbeli utalvány.*

A közbenjárás, mely legtöbbször a szükségbeli utalványozott kijelölése folytán történik, a XV. szá-

⁴⁾ Ellenben az U. V. 55. §-a szerint a „váltóbirtokos a névbecsülő elfogadást visszautasíthatja még akkor is, ha azt a névbecsülő elfogadásra vagy névbecsülő fizetésre kijelölt személy ajánlotta”.

zadban jött gyakorlatba s már az 1589-iki genovai váltójogi statutum intézkedik róla.⁵⁾ A kijelölés módja az, hogy a szükségbeli utalványozott nevét az intézvényszerzett vagy valamelyik váltókötelezett neve alá vagy mellé írják. Pl. Sövényházi Ede úrnak Karcag, szükség esetére Kiss Gábor úrnál.⁶⁾

Szükségbeli utalvány tetszés szerinti számban vezethető a váltóra úgy az elő- mint a hátlapon, valamint a toldaton, sőt a másolaton is.⁷⁾ Maga a szükségbeli utalványozó nem köteles a kijelölést aláírni, de ez néha érdekeivel ellenkeznék is, mert csak saját nyilatkozatának hitelét ingatná meg vele. Megjelölés hiányában a vélelem az, hogy a kijelölés a kibocsátótól ered. Ezt a V. T. külön nem említi, de elv

⁵⁾ Kezdetben az u. n. „lettera d'avviso”-ban történt a szükségbeli utalványozás s azonkívül a váltóhoz egy kis lapot illesztettek viasszal v. más ragasztó szerrel (nota attaccata, Adresszettelchen) s csak a XVIII. század óta kezdik magára a váltóra írni. (Grünhut i. m. 202. old., Müller—Erzbach i. m. II. köt. 482. old., Supino i. m. 181 old., Goldschmidt i. m. 457. old. 155. jegyz.)

⁶⁾ Im Falle der Not vagy nőtigenfalls vagy falls bei Hern X., au besoin, à défaut chez M. Untel, occorrendo presso il Sign. X. vagy al bisogno presso il Sign. X., in case of need apply to M. X., en caso necesario à S. X.

⁷⁾ Rendszerint az előlapon a kibocsátó vagy az intézvényszerzett, a hátlapon pedig a forgató neve mellett, kik azonban azt sem aláírni, sem a helyet és időt megjelölni nem kötelesek. A kétség eloszlátásáról maga a V. T. gondoskodik. Ha az utalványozott lakhelye kitéve nincs, természetesen a váltó fizetési helye értendő. A mintául szolgált német joggal egyenlőképp rendelkezik a bolgár, olasz, portugál, román és san-marinói jog. A külföldi jogok szerint a törvény erre vonatkozó rendelkezéseinek hiányában a másolatra vezetett szükségb. utalványt is érvényesnek tartják. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 382. old.

gyanánt az 59. §. analógiájára fogadható el, mely szerint kétség esetében névbecsültnek a kibocsátó tekintendő. Minthogy a közbenjárás rendszerint csak a bajba került váltó megóvatolása után válik szükségessé, szokás „**óvás melletti elfogadásnak és fizetésnek**“ is nevezni.⁸⁾

A szükségbeli utalvány jogi természetére nézve nem minősíthető az intézvénnyel azonosnak, mert a szükségbeli utalványozott elfogadása és fizetése más hatással jár mint az intézvényezetté, kinek visszkereseti előzője nincs, holott a szükségbeli utalványozott jogot nyer az ellen, kiről a visszkeresetet elhárította. Mint névbecsülési fizetés még a saját váltónál is előfordulhat. Legcélszerűbb *sui generis* váltójogi intézménynek tekinteni, mely több mint egyszerű adósság átvállalás.⁹⁾ Megértésére a következő kérdéseket kell tisztáznunk: 1. kinek van joga a közbenjárót kijelölni; 2. ki lehet közbenjáró; 3. kinek érdekében lehet közbenjárni és 4. minő feltételek mellett van helye és minő hatásokkal jár a közbenjárás?

⁸⁾ Unter Protest, *accepté sous protêt*, vagy *accepté*, illetve *payé après protêt*, a. p. *sopra protesto*, *accepted supra protest* vagy *accept S. P.*, *aceptación y pago S. P.* Egy 1413-ból való váltón használt kifejezés „...ipse Urbanus pro honore dictorum *acceptavit dictas literas*...“ Goldschmidt i. m. 457. old. Továbbá „*supra protesto pro honore litterarum crediti et reputationis*“. V. ö. Müller—Erzbach i. m. II. köt. 485. old. Grünhut i. m. I. köt. 201. old., Meyer i. m. I. köt. 404. old.

⁹⁾ Kuncz i. m. II. köt. 304. old.

b) *A közbenjáró kijelölésére való jogosultság.*

Minthogy a közbenjárás célja az, hogy megakadályozza vagy legalább is elódázza a visszkeresetet, kétségtelen, bár a V. T. ezt kifejezetten nem mondja ki, hogy **szükségbeli utalványozó gyanánt csak az léphet fel, akit visszkeresettel meg lehet támadni.** Ez a kibocsátó — szükségbeli utalvány önmagára — és a kötelezettségét ki nem zárt forgató.¹⁰⁾ A kibocsátó és forgató egyúttaláírói és kezesei ugyan-csak járulékos nyilatkozatot tesznek, mindazonáltal a szükségb. utalványozásra szintén jogosultaknak tekintendők, mert a visszkereset által ők is érintve vannak.¹¹⁾

¹⁰⁾ A kijelölési jogosultságról a legtöbb törvény hallgat, ellenben az angol (15. §.), az amerikai (N. I. L. 215. §.), costaricai (89. §.) és a japán (448, 458. §§.) jogok kifejezetten megemlítik a kibocsátót és forgatót. Ezt a törvény hallgatása esetén is általában mindenütt elvül tekintik. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 380. old.

¹¹⁾ Ellenkezik Hartmann i. m. 418. old., ki szerint a kezes azért nem jogosult a kijelölésre, mert nem vesz részt önállóan a váltó forgalmában s nyilatkozata csak járulékos. Ezzel szemben áll azonban az, hogy az előzőkkel együtt szintén visszkeresetileg megtámadható s a közbenjárás célja a visszkereset elhárítása. Ha a V. T. kijelölési jogától meg akarta volna fosztani, azt kifejezetten megemlítette volna. A kezesség egyetemleges fizetési kötelezettséget állapít meg (V. T. 67. §.), az U. V. még világosabban juttatja ezt kifejezésre, mert azt mondja, hogy ugyanolyan módon van kötelezve, mint akiért a kezességet vállalta. (U. V. 31. §.) Ha az, kiért a kezességet vállalják, meghal s hagyaték hiányában a kezesre hárul minden teher, aligha lehetne indokolni, hogy a kezes miért ne jelölhessen ki szükségb. utalványozottat. Ha pedig erre joga van. ilyen esetben, ez a jog máskor is kell, hogy megilletse.

Ellenben az intézvényezett, kit sem egyenes, sem visszkereset nem fenyeget, valamint az elfogadó, ki csak egyenes váltókereset alatt állhat, nem jogosultak a kijelölésre. Hogy a váltó telepítve van-e vagy sem, közömbös. A váltói viszonyon kívül állók magától érthetőleg szintén nem bírnak kijelölési joggal. Minthogy azonban azt, hogy a szükségbeli utalvány kitől származik, a váltón feltüntetni nem kell, a váltóra ennek dacára netán harmadik személy által rávezetett szükségbeli utalványt kétség esetében a kibocsátótól származottnak kell vélelmezni, mert fel lehet tenni, hogy a kibocsátó mint legerősebben érdekelt visszkereseti adós vagy az előzők a jogosulatlan szükségbeli utalványt különben törölték volna.

Mivel valamennyi visszkeresetileg kötelezett jogosult a kijelölésre, egy váltón több szükségbeli utalványozott is lehet, sőt az, akit a szükségbeli utalványozás joga megillet, több utalványozottat is nevezhet meg és pedig sorrend megjelölésével vagy a nélkül.

A kijelölésre jogosulttól származó szükségbeli utalványnak azonban alakilag érvényességi feltétele, hogy az a fizetési helyre szóljon. (V. T. 56. §.) A törvény ez által kíméli meg a váltóbirtokost attól, hogy az intézvényezett lakóhelyétől esetleg igen távol eső szükségbeli utalványozottat legyen köteles felkeresni. Telepített váltónál azonban csak látszólagos kivétel van e szabály alól, mert a váltóbirtokosra nézve, ha

ilyen váltót vett át, az a kötelezettség hárul, hogy a telep helyén keresse a fizetést. Neki az intézményezett lakóhelyétől eltérő helyre a fizetés felvétele végett egyébként is el kell mennie, a szükségbeli utalványozott felkeresése tehát nem jelent reá nézve különösebb terhet. **Mindazonáltal annak, hogy az intézményezett és szükségbeli utalványozott lakóhelyei azonosak, a váltóból nem kell kitűnnie.** A váltóbirtokos csak a kifejezetten más helyre szóló meghagyást nem tartozik figyelembe venni,¹²⁾ de, ha

¹²⁾ Az U. V. 54. §-a nem írja elő, hogy a szükségb. utalvány a fizetés helyére szóljon. Ennek oka az, mivel az U. V. a váltóbirtokost még a szükségbeli utalványozott felkeresésére sem kötelezi. Minthogy azonban az 59. §. értelmében a váltót fizetés végett csak a váltó fizetési helyén tartozik bemutatni, a szükségbeli utalványozottat csak akkor lesz hajlandó felkeresni, ha az a váltó fizetési helyén lakik. Gyakorlatilag tehát a szükségbeli utalványozott más helyen való kijelölése teljesen céltalan lenne.

A szükségb. utalványozott felkeresését kötelezővé teszik a bolgár (586. §.), japán (448, 500. §§.), német (56. §.), svájci (774. §.), a dél- és középamerikai jogok. A dán (37. §.), finn (46. §.), olasz (269. és 304. §§.), perui (456, 494. §§.) és a venezuelai (386, 411. §§.) jogok csak azt írják elő, hogy a szükségb. utalványozottnál az elf. hiánya miatt óvás veendő fel, ami a felkeresést feltételezi; a skandináv (56. §.) és portugál (314. §.) jogok szerint csak az intézményezett lakóhelyére szóló kijelölést kell figyelembe venni. A Code de commerce 173. §-ának abból a rendelkezéséből, hogy az óvás a szükségb. utalványozott lakásán is felveendő, következik az elfogadásra való felhívási kötelezettség. Hogy ez a forgató által megjelöltre is vonatkozik, a belga 1877. júl. 10. óvási törv. 2. §-a szerint kétségtelen. Ugyanígy a franciát követő egyéb jogok, a hondurasi és a spanyol is. E két utóbbira lásd a 15. jegyzetet is. Az orosz (106. §.), az amerikai (N. I. L. 215. §.) és az angol (15. §.) jog szerint a kijelölt felkeresése a váltóbirtokos tetszésétől függ („it is in the option of the holder”). V. ö. Meyer i. m. I. köt. 383. old.

kívánja, megteheti vagyis a szükségbeli utalványozotthoz bárhová elmehet, ami azután olyan számba megy mintha a szükségbeli utalványozottat önként ajánlkozó névbecsülőnek tekintené. Anyagi jogi szempontból a különböző helyen lakó közbenjárók kijelölése tehát nem tekinthető érvénytelennek.

Nem vallódi szükségbeli utalványnak nevezik azt, mikor az intézvényezett vagy a telepes vannak szükségbeli utalványozottak gyanánt kijelölve, mert ilyenkor ha mint névbecsülők sem hajlandók a váltót elfogadni, az ú. n. „**ellenóvás**“-t felvenni nem szükséges,¹³⁾ holott egyéb esetekben a törvény a kettős óvás felvételét írja elő.

c) *A közbenjárásra való képesség.* Minthogy a közbenjáró váltói kötelezettről akarja elhárítani a visszkeresetet, saját magának a váltói kötelezettségen kívül kell állania. Ebből azonban még nem következik, hogy közbenjárást csak a váltóval semmiféle vonatkozásban sem lévő személy vállalhat. Közbenjárók lehetnek tehát az intézvényezett, a telepes, de ezenkívül még a gondviselő, sőt maga a váltóbirtokos is,

¹³⁾ Hogy az intézvényezett is jogosult a közbenjárásra, azt némely jog kifejezetten megemlíti, pl. a chilei (739. §.), costaricai (93. §.), hollandi (125. §.), olasz (270. §.), román (293. §.), portugál (296. §.), san-salvadori (441. §.). V. ö. Meyer i. m. I köt. 381. old. Az angol (65. §.) és amerikai (280. §.) jogok szerint a közbenjárás megengedett minden a váltóból kötelezett és olyan személy javára, kinek számlájára az intézvény történt. Az angol-amerikai common law az intézvényezett érdekében akkor ismeri el a közbenjárást, ha a kibocsátónak joga volt arra, hogy az intézvényezett a váltót elfogadja.

kinek nevei szerepelnek ugyan a váltón, de egyikük sem váltókötelezett. Az intézvényezett, ki csak elfogadása folytán válik váltóadóssá, pedig megteheti azt, hogy nem fogadja el ugyan a váltót mint felhívott vagy mint szükségbeli utalványozott, de elfogadja, mint névbecsülő. Ugyanazt tehetik a telepes és gondviselő, mint épenséggel érdektelen személyek. A váltóbirtokos valamelyik forgató érdekében viszont azért vállalhatja el a közbenjárást, mert ennek csupán az a következménye, hogy mindössze a névbecsült forgatónak követői ellen nem indíthat keresetet, de magát a forgatót és annak előzőit közbenjárása dacára is felelősségre vonhatja.

Minthogy továbbá a névbecsülő csak a névbecsültet követők irányában vállal kötelezettséget, nincs akadálya annak, hogy a különben már valami címen váltójogi kötelezett is ne lehessen közbenjáró valamelyik előzője érdekében, mert ez által szintén mindössze a névbecsültet követők elleni jogáról mond le, de továbbra is megmarad a névbecsült és annak előzői elleni joga. Pl. ha négy forgatmány van a váltón, a legutolsónak forgatója közbenjárhat a második forgató érdekében, amikor is nem perelheti többé a harmadik forgatót, de még mindig felléphet a második és annak előzői ellen. Sőt a most említett alapon még a kibocsátó is közbenjárhat, de nem mint elfogadó, hanem mint névbecsülő fizető az elfogadóért, aki neki előzője. De közbenjárhat önmagáért is. Ezt ne-

vezik a „*saját becsület érdekében való közbenjárás*“-nak.¹⁴⁾

A szükségbeli utalványozottnál a váltó addig az időpontig mutatható be a közbenjárásra, ameddig az elfogadás, illetve fizetés követelhető volna.¹⁵⁾

A V. T. 57. §-a értelmében a váltóbirtokos oly névbecsülési elfogadást, melyet a váltón mint szükségbeli utalványozott meg nem nevezett személy ajánl fel, elfogadni nem tartozik. Ezzel szemben az U. V. nem tesz különbséget a szükségbeli utalvány és az önként elvállalt névbecsülés közt, hanem azt a szabályt állítja fel, hogy a váltóbirtokos a névbecsülő elfogadást még akkor is visszautasíthatja, ha azt név-

¹⁴⁾ A németek „*Intervention zu eigenen Ehren*“-nek mondják. Ennek kifejezésére „*im Falle bei mir selbst*“ szavakat használják. Gyakorlati értelme kevés, mert a kibocsátó önmagát úgy sem perelheti, mi azonban reá nézve nem jogvesztesség, mert ha a váltó már el volt fogadva, a V. T. 23. §-a alapján az elfogadó e nélkül is előzője, ha pedig nem volt elfogadva, a váltóbirtokos őt közbenjárása dacára is megtámadhatja. Ha a közbenjárás a kibocsátó érdekében történik, azt magának a váltónak becsülete érdekében (*per onore di lettera*) tett beavatkozásnak nevezik a forgatók érdekében vállalt (*per onore di giro*) közbenjárással szemben, mely nem magát a váltót, hanem csak valamely kötelezettet véd meg a megbízhatatlanság vádjával szemben.

¹⁵⁾ A külföldi jogok némelyike erre nézve külön is rendelkezik. A spanyol (507. §.) és hondurasi (492. §.) jog szerint, ha a szükségb. utalványozott más helyen lakik, mint az intévényezett, a bemutatást annyi időn belül eszközölheti, mint amennyi egy levél postán való odajutásának kétszeresét meg nem haladja. Ahol pedig az óvásba a szükségb. u.-hoz való felhívást is fel kell venni, az elfogadás megtagadásának megállapítása után nyomban. Ez az argentinai, bolíviai, brazilai, chilei, columbiai, ecuadori, guatemalai, mexicói és uruguayi jogok álláspontja. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 387. old

becsülő elfogadásra vagy névbecsülő fizetésre kijelölt személy ajánlotta is. (U. V. 55. §.) Ez csak okszerű következménye az U.V. azon álláspontjának, hogy az elfogadás meg nem történte vagy az elfogadó vagyoni bizonytalansága esetében nyomban fizetési visszkereset indítható, mert a többletet, vagyis a fizetési visszkeresetet a kevesebb, vagyis a névbecsülés, természetesen nem pótolhatja.

d) *A közbenjárásra igényjogosultak.* Elvileg minden váltókötelezett érdekében közben lehetne járni, kivéve magát az elfogadót, kiről visszkeresetet elhárítani nem lehet, mert ő egyenes adós. Már pedig az egyenes kereset meggátlása nem célja a közbenjárásnak, mert a váltóbirtokost az elfogadó nem fizetése esetére az előzők ellen indítható visszkereset védi meg a károsodástól, viszont pedig az előzőket csak a közbenjárás óvja meg a visszkeresettől. Mindazonáltal bármennyire is ezt a most hangsúlyozott elvet látszik a V. T. magáévá tenni, hogy t. i. a közbenjárás kizárólag a vissz- és nem egyúttal az egyenes váltókereset elhárítását is célozza, gyakorlati okból előnyösebb arra az álláspontra helyezkedni, hogy a közbenjárásra bármelyik váltókötelezettet igényjogosultnak tekintsünk, mert ha maga az elfogadó szorul rá és valaki helyette és kifejezetten az ő érdekében eszközli a fizetést, ezzel egy csapásra felszabadulnak az összes előzők is. S nincs rá ok, hogy ezt elő ne segítsük. Egyedül az intézvényszerű az, ki nem áll semmiféle váltói kötelezettségben, tehát róla váltói

kereset sem hárítható el s így ő névbecsült még e tágabb értelmezés szerint sem lehet.

Az U. V. 54. §-a tényleg magáévá is tette ezt a gyakorlatilag helyesebb felfogást s kimondja, hogy a váltót a meghatározott feltételek alatt bármely kötelezett érdekében¹⁶ lehet névbecsülésből elfogadni vagy kifizetni. Tehát a közbenjárás megengedett az elfogadó és ennek kezeése érdekében is, ha anyagi helyzetük megromlik, vagy a lejáratkor fizetni nem képesek.

A V. T. értelmében azonban csak visszkeresetileg kötelezett lehet névbecsült. Ezzel nem áll ellentétben az sem, ha a forgatók valamelyike az őt követők egyikeként érdekében jár közbe, mert igaz ugyan, hogy ha ilyenkor mint névbecsülő fizet, azt névbecsültje mint követője tőle ismét visszakövetelheti, de az által, hogy a ki nem fizetett váltó rögtön a névbecsülőhöz kerül, a visszkereset mégis megrövidül. A kezes mint visszkereseti adós, önként érthetőleg, szintén lehet névbecsült.

e) *A közbenjárás feltételei és váltójogi hatásai.* A közbenjárás feltételei és váltójogi hatásai különbözőek a szerint, hogy szükségbeli utalványról vagy tiszta névbecsülésről van szó, azaz, hogy a közben-

¹⁶⁾ A francia és ezt követő jogok s a costa-ricai (9. §.) jog szintén nem tartják vitásnak, hogy az elfogadó érdekében is lehessen közbenjárni. Az argentinai (696. §.) és uruguayi (889. §.) jog szerint valamennyi váltókötelezett érdekében meg van engedve a névbecsülés.

járásra a **váltón**, illetve **előzetesen** felhívták a szükségbeli utalványozottat vagy pedig önként jelentkezik valaki, habár esetleg nem is önszántából, hanem a váltókötelezettek valamelyikének a **váltón kívül** és **utólagosan** történt felkérése folytán, a mi a tiszta vagy tulajdonképeni névbecsülésnek leggyakoribb esete szokott lenni, mert a váltó bajbakerüléséről rendszerint másként nem, hanem csak külön és egyenesen erre a célra szolgáló értesítés alapján vesz tudomást az, ki ennek következtében elszánja magát a névbecsülésre, a nélkül azonban, hogy kizárólag annak érdekében lenne is köteles azután fellépni, aki az értesítést neki elküldötte, mert szabadságában áll olyan váltókötelezett javára közbenjárni, a kiért épen akar.

A V. T. (56. §.) értelmében, ha a váltón a fizetési helyre szóló szükségbeli utalvány van kijelölve, a váltóbirtokos, ha az elfogadás meg nem történt vagy kieszközölhető nem volt, mielőtt biztosítási visszkeresettel élhetne, az óvás felvétele után a váltót elfogadás végett a szükségbeli utalványozottnak bemutatni tartozik.

Úgy elfogadás, mint biztonság hiánya miatt a váltóbirtokos visszkeresetet tehát csak kettős óvás mellett indíthat. Óvást kell felvenni:

a) *az elfogadás megtagadása esetén:*

1. az intézvényszerzett, 2. a netáni szükségbeli utalványozott el nem fogadásáról;

b) *biztonság hiánya esetén:*

1. az elfogadó ellen a biztosítás megtagadásáról,

2. a netáni szükségbeli utalványozott el nem fogadásáról;¹⁷⁾

c) *fizetés hiánya esetén:*

1. az elfogadó ellen a váltó be nem váltása miatt,
2. a netáni szükségbeli utalványozott ellen a fizetés megtagadása miatt.

Ha több szükségbeli utalványozott van, a váltó valamennyinél bemutatandó, mert ha azt a váltóbirtokos ily módon is hajlandó volt átvenni, az átvétel ténye hallgatólagosan magába foglalja a mindegyiknél való bemutatási kötelezettség elvállalását is. Ha azonban valamelyik a váltót elfogadja, a többiekénél a bemutatás feleslegessé válik.

A bemutatás sorrendje elő is írható. Mivel azonban erről a törvény hallgat, kérdésessé válhatik az, hogy mikor tekinthető a sorrend előírtnak. A kérdésnek jelentősége abban rejlik, hogy a sorrend be nem

¹⁷⁾ Hasonlókép a japán (480. §.), német (29. §.), olasz (315. §.), perui (503. §.), román (340. §.), san-marinói (36. §.), skandináv (56. §.), svájci (748. §.) és a venezuelai (431. §.) jogok szerint. Az argentinai, brazíliai, chilei, columbiai, curaçaói, guatemalai, hollandi, holland-indiai, hondurasi, mexicói, portugál, san-salvadori, spanyol, surinami és uruguayi jogok értelmében, hol az elfogadó csődje, illetve fizetéseképtelensége esetén az előzőknek azonnal fizetniök kell, csak névb. fizetésről lehet szó. Ha a váltóbirtokos csupán nagyobb biztosítást kíván, a hondurasi (466. §.) és spanyol (481. §.) jogok szerint tetszésétől függ, hogy a szüks. ut.-ottnak a váltót elf. végett bemutatassa-e? Ez az angol-amerikai jog álláspontja a biztonság hiányának minden esetében. A francia (163. és 444. §§.) és ezt követő jogok idevágó szakaszainak szövegezéséből kitűnőleg az elf. csődje esetén a szüks. ut.-ott felkeresendő. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 386. oldal.

tartása súlyos következményekkel jár. Az a szükségbeli utalványozott ugyanis, kit nem a megfelelő sorban hívnak fel az elfogadásra, joggal tagadhatja meg azt, mert a sor még nem került rá. Ez pedig fontos lehet a szüks. utalványozó szempontjából is, ha az általa első sorban kijelöltek közül némelyek csakis az ő érdekében lesznek hajlandók a közbenjárásra, míg a későbbieknél esetleg egyéb előzők javára való közbelépés lehetőségével is számolnia kell.

Legkövetkezetesebbnek az a megoldás látszik, hogy első sorban azt a sorrendet kell betartani, melyet a szövegben lévő nevek egymásutánisága feltüntet, mert valószínű, hogy a szüks. utalványozónak oka volt a neveknek ebben a sorrendben való felsorolására. Ha azonban a kijelölő önmaga sem fektetett súlyt a sorrendre, azt egyszerűen a nevek közé iktatott „vagy” kötő-szócskával juttathatja kifejezésre, amikor is a bemutatás bármelyik szüks. utalványozottnál történhetik. Ez a megoldás összhangban van a V. T. 56. §-ával is, midőn több utalványozott közül, kiket különböző előzők jelöltek ki, **csak akkor nincs a bemutatás sorrendhez kötve, ha ez a váltóból ki nem tűnik.** Több utalványozott kijelölése esetén ugyanis kell valamelyiköknek elsőnek, másodiknak stb. lennie s hogy ez a sorrend a kijelölőre közömbös, azt csak a neveknek vagylagos felsorolása teszi kétségtelenné, ellenkező esetben azonban a sorrend pontos betartásának kívánalmára kell következtetni és ezért, ha a sorrendellenes bemutatás folytán a szüks. utalványozott tény-

leg nem a kijelölő érdekében fogadta volna el a váltót, annak következménye a kijelölő elleni visszakereset elvesztése lesz, mint aki a sorrend betartása esetén szabadult volna a visszkeresettől.

Különböző előzők által történt szükségbeli utalványozottaknál a bemutatást a törvény már **kifejezetten** sorrendhez köti s elrendeli, hogy közülők annál kell a váltót előbb bemutatni, akit korábbi előző jelölt ki és csak ha mint épen most mondtuk, ez a váltóból nem tűnnék ki, nincs a bemutatás sorrendhez kötve. (V. T. 56. §. 2. bek.) Ebből következik, bár ezt a V. T. külön szintén nem mondja ki,¹⁸⁾ hogy ha a kijelöltek közül, mielőtt az elfogadásra felhívnák őket, egyidejűleg többen ajánlkoznak a névb. elfogadásra, az részesítendő előnyben, ki a legkorábbi előző érdekében hajlandó a névbecsülésre, mégha későbbi előző

¹⁸⁾ Kifejezetten megállapítja ellenben az olasz (272. §.), perui (458. §.), román (294. §.) és a venezuelai (389. §.) jog, viszont a japán (502. §.), portugál (296. §.) és a san-salvadori (412. §.) jog szerint a választási szabadság a váltóbirtokost illeti. Ez az angol-amerikai jog álláspontja is, mely azonban azért következetes, mert a kijelöltek egyikét sem köteles a váltóbirtokos figyelembe venni. A san-marinói jog (26. §.) szerint a váltóbirtokos tartozik ugyan a legtöbb előzőt felszabadító kijelöltet választani, de nem veszti el azok elleni visszkereseti jogát sem, kik az előírt sorrend követése esetében szabadultak volna. A francia s ezt követő jogok (San-Domingó, Egyiptom, Görögország, Haiti, Luxemburg, Monaco, SHS, szerb jog, Törökország) szerint a választási szabadság kérdése vitás. A hollandi, holland-indiai, curaçaói, maltai és surinami jogok csak azt mondják ki, hogy minő sorrendben kell a felajánlott névbecsülést elfogadni, de nem határozzák meg azt, hogy a váltóbirtokos milyen sorrendben tartozik a kijelölteket felkeresni. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 388. old.

nevezte volna is meg szükségb. utalványozottként. A váltóbirtokos azonban, ha visszkereseti jogáról lemond, a rangsorra való tekintet nélkül bármelyik kijelölt névbecsülését elfogadhatja.

Ennek a rendelkezésnek oka az, hogy a korábbi előző érdekében történő közbenjárás által többen is szabadulnak a visszkereset alól, mert a most említett esetek közül az elsőben valószínű, hogy a korábbi előző által felhívott szükségb. utalványozott tényleg a kijelölő és nem más előző érdekében fog eljárni, a második esetben pedig már a bizonyosság is meg van arra, hogy a közbenjárás az előzőre nézve kedvezőbben meg sem volna oldható.

Ha a váltóbirtokos ennek dacára eltér a sorrendtől, annak következményét a V. T. az elfogadás szempontjából nem határozza meg, de a névbecsülési fizetésnél már fűz hozzá jogi szankciót. Azonban a kérdés az eddig előadott jogelvek alapján az elfogadás szempontjából is megoldható, mert csak két eset lehetséges: 1. Ha valamelyik szükségbeli utalványozott a váltót elfogadta, bár korábbi előző által kijelölt szükségbeli utalványozott is volt, önként érthetőleg mindazok szabadulni fognak, akik a korábbi előző által való elfogadás esetén is a visszkereset alól mentesültek volna. Pl. a váltón hat forgatmány van s valamennyi forgató jelölt ki szükségbeli utalványozottat, a bemutatás mégis legelőbb a harmadik által kijelöltnél történt, ki azt a harmadik érdekében

el is fogadta, akkor a kibocsátó s a két első forgató önként érthetőleg szabadulnak.

2. Ha egyik szükségbeli utalványozott sem fogadta el a váltót, a váltóbirtokos visszkereseti joga megmarad, mert ha a szükségbeli utalványozottak mindegyike megtagadta a közbenjárást, közömbös, hogy a bemutatás minő sorrendben ment végbe.

De a kijelölt sorrend figyelmen kívül hagyása a mellőzöttek egymásközi jogaira is befolyással van, mert ha a későbbi előző által kijelölt szükségbeli utalványozott jár közben, valószínűleg ő fog a lejáratkor is fizetni, ilyenkor azonban a mellőzött szükségbeli utalványozottnak joga van a fizetőtől a fizetésre való készülletei miatt $\frac{1}{3}\%$ váltódíjat követelni. (V. T. 65. §.) Továbbá a kevésbé jogosult közbenjáró fizetőnek nincs visszkereseti joga azok ellen, kik a jogosultabb fizetése esetén szabadultak volna.

C) A névbecsülés.

a) A névbecsülési elfogadás és a névbecsülési biztosításvállalás.

A közbenjárás túlnyomólag nem előleges felhívás, hanem csak már a tényleges zavar felmerültekor önkéntes vagy felkérés folytán való közbelépés által történik, mely a váltóbirtokosra nézve többnyire annyira előnyös, hogy az elfogadás megtagadása esetén azt csak kivételesen, a lejáratkori fizetés felkinálását pedig sohasem fogja visszautasítani. Az utóbbit

egyébként követelési jogának teljes elvesztése terhe mellett meg sem teheti és csupán oly névbecsülési elfogadást, melyet a váltón szükségbeli utalványozottként meg nem nevezett személy ajánl fel, nem tartozik elfogadni. (V. T. 57. §.)¹⁹⁾ Természetesen még kevésbé köteles a zavar netáni beállta esetére nála már előlegesen jelentkezett abból a célból felkeresni, hogy közbenjárását igénybe vegye, mert azt mérlegelni, vajjon mi előnyösebb: megelégedni a névbecsüléssel vagy pedig visszkeresetet indítani, adott körülmények közt legjobban a váltóbirtokos képes, kit méltánytalanság is volna arra kényszeríteni, hogy

¹⁹⁾ Hasonlókép a német (57. §.), skandináv (57. §.) és a svájci (775. §.) jog. A külföldi jogok általában ugyan ezt az álláspontot követik, de azt is kimondják, hogy névbecsülő minden harmadik személy lehet, tehát a kibocsátó és forgató nem, ellenben az intézvényszerző annak tekintendő. Ez a francia és ezt követő jogoknak, az olasz és délamerikai államoknak elve, de nem kivétel nélkül. Pl. az argentinai (696. §.) és uruguayi (889. §.) jog szerint a kibocsátó és a kezes is lehetnek névbecsülők, a bolíviai (438. §.) szerint bárki, az angol-amerikai jogértelmében minden idegen és az intézvényszerző. Idegen számba megy mindenki, aki a váltóügyletben nem szerepel fél gyanánt. A francia jog (126. §.) alapján szokássá lett minden névbecsülést elfogadni s a rangsor kérdésében csak a fizetéskor dönten. A curaçaói (107. §.), hollandi (124. §.), holland-indiai (123. §.), portugál (296. §.) és san-salvadori (412. §.) jogok szerint, ha a kijelölt és önkéntes névbecsülő ugyanazért a kötelezettért hajlandók közbenjárni, az elsőbbség a kijelölteket illeti. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 392. és 396. old. Chalmers i. m. 259. old. Zeissig (R.): Die Ehrenannahme nach der deutschen Wechselordnung. Borna-Leipzig. 1906. (22. old.) Bruns (H.): Das Ehrenakzept nach der allgem. deutschen Wechselordnung. Borna-Leipzig. 1907. (5. old.) Habenicht (K.): Das Ehrenakzept. Borna-Leipzig. 1907. (7. old.) Lenke (W.): Die Ehrenannahme nach der deutschen Wechselordnung. Leipzig. 1908. (35. old.)

a visszkeresettel igényelhető tényleges fedezet helyett megelégedjék a névbecsülő személyében rejlő esetleges csekélyebb biztosítékkal.²⁰⁾

Ha azonban az ajánlkozó névbecsülését mégis elfogadja, a helyzet ugyanaz, mintha a szükségbeli utalványozott közbelépésével kellett volna megelégednie s ilyenkor visszkereseti jogának gyakorlására egyelőre szüksége nincs. Ettől kezdve tehát különbség sem tehető a szükségb. utalványozott és a kijelölés nélküli névbecsülő közbenjárása közt.

Minthogy a közbenjárás már önmagában is zavarólag hat és jogi természetére nézve, mint említettük, az intézvénytől eltérő, az sincs kizárva, hogy a

²⁰⁾ A kijelölés nélküli névbecsülőnek visszautasítását, beleértve az intézvényezettet is, a bolgár, dán, finn, japán, orosz, skandináv stb. jogok megengedik. A dán (41. §.), finn (52. §.), orosz (106. §.) és skandináv (57. §.) jogok szerint azonban az intézvényezettnek az egész összegre szóló névb. elfogadása nem utasítható vissza. A skandináv jog értelmében ilyenkor annak a kijelöltnek elfogadása előnyben részesítendő, aki hasonló számú előzőt szabadítana fel. Nem engedik meg a visszautasítást a francia és ezt követő, a dél- és középamerikai jogok. Az amerikai (N. I. L. 280. §.), az angol (65. §.) és a costa-ricai jogok a váltóbirtokos tetszésére bizzák, hogy a kijelölés nélküli névbecsülést elfogadják-e? V. ö. Meyer i. m. I. köt. 394. old.

A japán jog (502. §.) kifejezetten megállapítja, hogy a váltóbirtokosnak a névbecsülőt szabadságában áll visszautasítani, az egyidejűleg jelentkezők kiválasztásának joga is megilleti őt. A curaçaói (107. §.), hollandi (124. §.), holland-indiai (123. §.), portugál (296. §.) és surinami (107. §.) jogok szerint a kijelölt névbecsülők aki nem jelöltekkel szemben előnyben részesítendő, de a hollandi jog szerint csak akkor, ha ugyanazon személyért kívánnak közbenjárni. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 396. old.

váltóbirtokos magának az intézvényszerűnek névbecsülésből való elfogadását is visszautasítja, ha reá nézve előnyösebbnek látszik a visszakereset megindítása, mint az intézvényszerű névbecsülési elfogadása, holott az intézvényszerű és a névbecsülő elfogadása közt hatásában semmi különbség nincs, azonban a váltón rendszerint nyoma maradván annak, hogy az elfogadás csak névbecsülésből történt, ez esetleg mégis megnehezítené a váltónak átruházását, mert a névbecsült váltó forgalmi képessége rendszerint csökken. Az U. V. 56. §-a ennek felismerhetése végett egyenesen megköveteli, hogy a névbecsülési elfogadás a váltóra vezetessék és azt a névbecsülő aláírja.

A névbecsülés érvényesnek csak akkor tekinthető, ha annak szükségessége igazolva van. Az előzőkkel szemben tehát teljes bizonyító erejű okirattal kell kimutatni, hogy a közbenjárás elkerülhetetlen volt, mert csakis erre a bizonyítékra támaszkodva indíthatja meg később is a visszakeresetet a váltóbirtokos oly esetben, midőn a közbenjáró sem teljesíti a magára vállalt kötelezettséget s a visszakeresetre mégis rászorul. Másrészt annak közhitelességű igazolása is szükséges, hogy a váltó bemutatása kellő időben és a közbenjárás kinek érdekében történt. Ezért írja elő a V. T., hogy óvással tanúsítandó az, hogy az elfogadást megtagadták, mert ennek alapján a névbecsült és előző saját előzőik ellen is biztosítási visszakeresettel élhetnek, mint akikre a közbenjárás hatálya nem terjed ki, a névbecsülő pedig az óvás

függelékében megjegyeztetni tartozik, hogy mint elfogadó közbelépett. Ez az ú. n. „névbecsülési óvás”.²¹⁾ Ezt az utóbbi tényt azonban a közbenjáró saját költségén külön óvásban is tanusíttathatja, jöllehet a névbecsülési óvás nem feltétele a névbecsülés érvényességének, mert az önmagában is hatályos. Ha azonban a váltóbirtokos visszkereseti jogának fenntartása érdekében óvást vettettetett fel, azt a névbecsülő a költségek megtérítése mellett magának kiadatni tartozik (V. T. 58. §.), mert nincs megengedve, hogy előzői ellen visszkereseti jogát másképen is igazolhassa, mint a váltóbirtokos által felvett óvás függelékében kitüntetett közbenjárása vagy a rendelkezése folytán felvett s ugyanazt tanusító külön óvás útján.²²⁾

²¹⁾ A németek *Honorations-* vagy *Interventionsprotestnek*, a franciák *protêt et acte d'intervention*-nak hívják.

²²⁾ Lényegében hasonlóképp rendelkeznek a bolgár (588. §.), finn (49. §.), japán (504. §.), német (58. §.), olasz (273. §.), perui (459. §.), román (295. §.), san-marínói (34. §.), skandináv (59. §.), svájci (776. §.), venezuelai (390. §.) s a közép- és délamerikai váltójogok általában. A portugál (298. §.) és a salvadori (414., 415. §§.) jogok szerint a közbenjárást az óvásba kell felvenni és aláírni, az utóbbi szerint ez az óvás függelékében is meg van engedve. A francia és ezt követő jogok értelmében vitás, hogy a névb. elfogadás az óvásban is aláírható-e, némelyek szerint akár a váltó, akár az óvás írható alá. A hondurasi (496. §.) és spanyol (511. §.) jogok szerint a névbecsülő és a közjegyző aláírása s a névbecsült nevének kijelentése az óvásban szükségesek. A costa-ricai (91. §.) jog csak akkor követeli az óvásba való felvételt, ha a közbenjárás az óváskor történt. Az angol (68. §.) és amerikai (N. I. L. 301. §.) jogok értelmében csak a névb. fizetésről veendő fel óvás. A gyakorlatban azonban az „act of honour” felvétele szokásos. A névbecsülésből kifizetett váltó forgalmi képessége is megszűnik. (Chalmers i. m. 260. és 264. old. szerint: „it ceases to be negotiable”. (V. ö. Meyer i. m. I. köt. 397. old.)

Ha a váltón szükségbeli utalvány is volt s a szükségbeli utalványozott sem lett volna hajlandó azt elfogadni, akkor ez a körülmény is kitüntetendő az óvásban, mert a névbecsülés szükségességének, mint említettük, kétségtelennek kell lennie. Ezért érvénytelen az óvási határidő letelte utáni közbenjárás, amennyiben a váltóbirtokos visszkereseti joga az óvás felvételének elmulasztása folytán tudvalévőleg megszűnik.

A V. T. azonkívül még azt is elrendeli, hogy a névbecsülő a történt közbenjárásról a névbecsültet az óvás megküldése mellett tudósítani s e tudósítást az óvatolás napjától számított két nap alatt, az ebből eredő kárért való felelősség terhe alatt, postára adni tartozik (V. T. 58. §.) Ennek kettős jelentősége van. Egyrészt a tudósítás is bizonyíték a mellett, hogy a közbenjárás szükséges volt és kellő időben történt, másrészt azért fontos, mivel a közbenjárás folytán kizárólag a névbecsült s követői szabadulván meg a biztosítási visszkereset alól, a névbecsültnek és előzőinek értesülniök kell arról, hogy az általok saját előzőik ellen indítható visszkereset szükségessége bekövetkezett s erre a célra a tudósításhoz csatolt óvást azonnal felhasználhatják. A váltó továbbra is a váltóbirtokosnál maradván, egyenesen nélkülözhetetlen az, hogy az óvás tartalma által képesek legyenek visszkereseti igényüket igazolni, azonkívül önmagok is védekezhessenek a váltóbirtokos és a névbecsült követőinek netán rosszhiszeműleg megindí-

tandó visszkeresete ellen. Az óvás birtoka pedig, mely épen azt igazolja, hogy közbenjárás történt s ennek folytán a váltóbirtokos visszkereseti joga átmenetileg megszűnt, a váltóbirtokosra nézve felesleges, mert annak alapján visszkeresetet egyelőre nem indíthat, viszont a váltó birtoka elegendő ahhoz, hogy a névbecsülő elfogadó ellen felléphessen. Ha a névbecsülő aztán nem teljesítené magára vállalt kötelezettségét, a közbenjáró ellen újból óvást kell felvennie, mely a váltóbirtokos felújult visszkereseti jogának alátámasztásához újabb szövegében most már alkalmas lesz. Ilyképen minden visszaélésnek útja van vágva.

A névbecsülési elfogadás vagy biztosítéknyújtás önként érthetőleg mindig csak a váltó teljes összegére irányulhat és csak feltétlen lehet. Ha ugyanis a közbenjárás tulajdonképeni rendeltetése a visszkereset elődázása, nincs értelme annak, hogy az el nem fogadott összeg erejéig továbbra is megmaradó visszkereseti jog érvényesítése meggyőztse a közbenjárás eredeti célját és a visszkereseti kötelezettek a visszkeresettel járó kellemetlenségtől ne mentesüljenek. Igaz ugyan, hogy felelősségük az elfogadott összeg erejéig csökkenne, de a közbenjárás lényege nem az, vajjon nagyobb vagy kevesebb a visszkeresett felelőssége, hanem általában a visszkereset elődázása. Egyébként a névbecsülés dacára sem bizonyos, hogy a váltót ki fogják fizetni s a közbenjárásnak egyik további célja épen az, hogy az előzőknek a per

elkerülése mellett idejük legyen a követelést rendezni.²³⁾

1. A névbecsülési elfogadás vagy biztosításvállalás alakszerűségei és hatásai.

Minthogy a névbecsülési közbenjárásnak előfeltétele az óvás, mely azt tanúsítja, hogy az első sorban kötelezetteket az elfogadásra a váltóbirtokos tényleg felszólította, szokásos, mint már említettük, a névbecsülést az óvásra való hivatkozás mellett is eszközölni. Pl. ilyen kifejezéssel: „supra protestu“, rövidítve „S. P.“ (óvás mellett.)²⁴⁾ Az U. V. (56. §.) azt kívánja, hogy a névbecsülési elfogadás magára a váltóra irassék. Ezért azután az elfogadás vagy biztonság hiánya miatti óvásban vagy függelékében sem kell a névbecsülést megemlíteni s mivel az U. V. (55. és 57. §§.) álláspontja az, hogy a visszkereset nem csupán a névbecsült és követői, hanem az összes előzők ellen is elvész, nincs szükség arra sem, hogy az elfogadás vagy biztonság hiánya miatti óvás a név-

²³⁾ Nagy F. (i. m. 365. old.) a részleges névbecsülést is érvényesnek s a vb. által elfogadandónak tartja. Plósz (i. m. 360. old.) szerint ellenben még a szüks. utalványozott nem teljes elfogadása is visszautasítható, kivéve, ha a váltóösszeg másik részét az intézvényezett fogadta volna el. A francia és ezt követő jogok, a délamerikai államok, a spanyol stb. jog szerint, mivel a névbecsülés a közönséges elfogadás számába megy, a részelfogadás is érvényes. Az angol jog (65. §. 2. p.) s az amerikai (N. I. L. 280. §.) kifejezetten megengedik, bár a névbecsülést ilyenkor a váltóbirtokos szintén nem köteles elfogadni. V. ö. Chalmers i. m. 260. old.

²⁴⁾ Lsd. 24. §. a) 8. jegyz.

becsülőnek kiadassék, illetve a névbecsültnek megküldessék.

A névbecsültet a váltóban megnevezni nem kell, mert a gyakorlatban a névbecsülésnek, mint nyomatékosan hangsúlyoztuk, legfontosabb eredménye gyanánt a visszkeresetet elődázó hatását tekintik s az érdekeltek egymásközt tisztában vannak azzal, hogy a névbecsülés valójában kinek érdekében történt. Minthogy azonban legtöbb visszkereset a kibocsátó érdekében való névbecsülés által hárul el, a törvény azt a vélelmet állítja fel, hogy ha a névbecsülő elfogadásában annak nevét, kinek érdekében közbelépett, kitenni elmulasztotta és erre nézve kétség támadna, névbecsültnek a kibocsátó tekintendő. (V. T. 59. §. és U. V. 56. §.)²⁵⁾ Ezzel szemben a valóságos névbecsültnek természetesen jogában áll bizonyítani, hogy a névbecsülés az ő érdekében történt.

Ha a névbecsülés olyan személytől származik, aki mint szükségbeli utalványozott van megnevezve, annak a névbecsülési közbenjárását külön feltüntetnie nem kell, ha ellenben névbecsülőként akár az intézvényezett, akár a váltón kívül álló személy lép

²⁵⁾ A külföldi jogok szerint többnyire a vélelem a kibocsátó javára szól. Az orosz jog (122. §.) szerint azonban a másolatra vezetett közbenjárás az azon lévő első forgató javára, s a braziliai (35. §.) jog értelmében, ha a váltó elfogadva nincs, a kibocsátó, ha el van fogadva, az elfogadó, a máltai (198. §.) jog szerint, ha a váltón a megbízó neve ki van téve, annak, különben a kibocsátó javára, a costa-ricai (91. §.) jog szerint valamennyi váltókötelezett javára, tehát esetleg a főadós javára is. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 408. old.

fel, okvetlen szükséges, hogy közbenjárói szerepük határozottan kifejezésre jusson és pedig magán a váltón (Pl. névbecsülésből, mint közbenjáró, X. Y. mentesítésére stb.), mert különben csak egyúttalíróknak vagy közönséges elfogadóknak lesznek minősíthetők, mint akikre nézve, mint azt annak idején említettük, a pusztá aláírás állapítja meg az elfogadói vagy egyúttalírói minőséget. A névbecsülők azonban épúgy mint a kezesnek félreérthetetlen ki kell fejeznie, hogy mint közbenjáró vállal kötelezettséget, mert a V. T. nem állít fel olyan vélelmet, mely a névbecsülés fennforgását külső ismérvek alapján döntené el, kivéve a szükségbeli utalványozott közbenjárását.

A névbecsülés hatása az, hogy a névbecsülő az elfogadás vagy az elfogadó fizetőképességének biztosítása által váltójogi kötelezettséget vállal a névbecsültet követők irányában. Ez a kötelezettsége azonban megszűnik, ha neki a váltót a fizetési napot követő második köznap eltelte előtt fizetés végett be nem mutatják. (V. T. 60. §. és U. V. 59. §.)

Ha a váltót valamely szükségbeli utalványozott vagy más közbenjáró névbecsülésből elfogadja, a váltóbirtokost és a névbecsült követőit biztosítási visszkereset nem illeti.²⁶⁾ A névbecsült és ennek elő-

²⁶⁾ A külföldi jogok nem mindegyike tulajdonít a közbenjárásnak visszkeresetet elhárító hatást. A francia (128. §.) jog szerint: „Le porteur... conserve... tous ses droits contre le tireur ... nonobstant toutes acceptations par l'intervention.”

zői azonban visszkeresettel élhetnek. (V. T. 60. §. 2. bek.) A váltóbirtokos természetesen nemcsak a névbecsült és annak követői, hanem annak előzői ellen sem indíthat visszkeresetet.

A névbecsülés mindig valaki érdekében történik, ki ennek folytán az őt követőkkel együtt a közbenjárás folytán a visszkereset alól szabadul, a névbecsülés által nem érintettek jogi helyzete ellenben nem változik s mivel az óvás tanúsítja, hogy a váltó zavarba került, ha vannak előzőik, ezek ellen a névbecsülés dacára megindíthatják visszkereseteiket. Első sorban maga a névbecsült fordulhat előzői ellen, mint akinek leghamarább kell arra számítania, hogy a névbecsülő tőle a helyette teljesített fizetés megtérítését fogja követelni.

Az U. V., mely azt az újítást létesíti, (57. §. 2. bek.) hogy névbecsülési elfogadás esetén valamennyi előző ellen megszünteti a visszkeresetet, látszólag

Hasonlókép a belga, curaçaói, san-domingói, egyiptomi, görög, haitii, holland, holland-indiai, luxemburgi, monacói, portugál, san-salvadori, spanyol, hondurasi, SHS. szerb, török, a dél- és középamerikai jogok értelmében. Málta (149. §.) annyiban tesz kivételt, hogy csak a kibocsátó által kijelölt közbenjáró elfogadása esetén nem ad visszkereseti jogot, más esetekben azonban igen, végül a brazíliai (19. §.) jog szerint akár a szükségb. utalványozott, akár a tiszta névbecsülő jár közbe, a lejárat előtt fizetés nem követelhető. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 410. old.

A porosz tervezet 55. §-a általában eltiltotta közbenjárás esetén a visszkeresetet és a leipzigi tanácskozásokon hangsúlyozták, hogy a váltóbirtokos a névbecsült előzői ellen sem indíthat visszkeresetet. Lsd. Protokolle 126. és 128. old. Meyer i. m. I. köt. 411. old:

ugyan kedvezőbb helyzetbe hozza az előzőket, de mivel a névbecsültet és előzőit viszont arra jogosítja fel, hogy a váltó összegének s a visszkeresetben követelhető költségeknek és járulékoknak felajánlása esetében²⁷⁾ a váltóbirtokostól a névbecsülési elfogadás dacára követelhessék a váltónak és ha óvásnak helye van, az óvásnak is kiadását, tényleg hátrányosabbá teszi az előzők helyzetét, mert a váltót magához vevő a váltó és óvás birtokában azonnal fizetési visszkeresetet indíthat saját előzői ellen.

A névbecsülő elfogadó váltói kötelezettséget vállal minden névbecsült utáni forgató irányában s mint az U. V. kifejezi a váltóbirtokossal és a névbecsültet követő forgatókkal szemben ugyanolyan módon van kötelezve mint az, akinek érdekében közbenjárt. (U. V. 57. §.) Mindazonáltal az ő nyilatkozata nem csatlakozó, hanem önálló nyilatkozat, aminek kiemelése azért fontos, mert ebből szükségszerűen az következik, hogy a váltóbirtokos ellen nem érvényesítheti a névbecsült személyéhez fűződő kifogásokat, viszont a névbecsülő saját személyes kifogásait a váltóbirtokos túrni kénytelen. Önállóan lévén felelős, kötelezettségéért helytállni tartozik még akkor is, ha időközben a névbecsült netán szabadulna a kötelezettség alól pl. ha a váltóbirtokos a váltócselekmények elmulasztása miatt vesztette volna

²⁷⁾ A magyar ellentervezet még messzebbre akart menni, mert a névbecsült utódait is fel akarta ruházni a visszaváltási joggal. (Lsd. 35. cikk.)

el a névbecsült elleni kereseti jogát vagy pedig ha az utóbbi eredetileg sem bírt váltóképesseggel, sőt még abban az esetben is, ha a névbecsült nyilatkozata hamisnak bizonyulna.

A névbecsülői elfogadás azonban egyébként sem tekinthető a közönséges elfogadással azonosnak, mert eltekintve attól, hogy csak bajba került váltónál van helye, továbbá a másolaton is állhat és nemcsak a kibocsátó felhívása folytán történhetik, feltétlen kötelezettséget sem jelent mint amaz, amennyiben még az intézvényszerzett nem fizetése esetén is csupán akkor tartozik a névbecsülő-elfogadó helyt állani, ha a lejáratot követő második köznap eltelte előtt mutatják be nála a váltót fizetés végett. Azonkívül, mivel a névbecsülés benső természeténél fogva kezesség, a névbecsülői elfogadás a netán többszörözött váltó valamennyi példányára is rávezethető a nélkül, hogy az többszörös elfogadást is jelentene. **Legjelentékenyebb különbség azonban az, hogy míg az intézvényszerzett-elfogadó fizetése esetén az összes kötelezettségek megszűnnek, addig a névbecsülő-elfogadó fizetése esetén a névbecsült és előzői továbbra is kötelezve maradnak.**

A kibocsátó és az intézvényszerzett közti jogviszony ugyanis, különösen a fedezet kérdése²⁸⁾ lé-

²⁸⁾ Az E. 14. cikke szerint azt a kérdést, vajjon a kibocsátó köteles-e a lejáratkor fedezetet adni és a vb.-nak erre vannak-e külön jogai, az E. SZ. és az E. nem érinti. Ezzel az E.-nek sikerült letompítani a német és a francia váltójog közti

nyeges kihatással van az elfogadóvá lett intézvényezett és a kibocsátó közti kifogásokra, holott a névbecsülőre ennek semmi jelentősége sincs s épen ez is egyik oka annak, hogy a névbecsülésre bárki felkérheti a közbenjárót, sőt az magától is jelentkezhetik az elfogadásra.

Azonban a névbecsülő elfogadó, ha fizetni kényszerült, a névbecsült ellen váltó jogi keresetet nem indíthat, hanem csak magánjogi perrel léphet fel vele szemben.

Mindezek figyelembe vétele mellett nem okoz nagyobb nehézséget a névbecsülői elfogadás jogi természetének megállapítása sem. Egyenes váltóadásnak a névb. elfogadó a fentiek szerint nem tekinthető, viszont azonban az, hogy a névbecsült követői által csak a visszkeresetre nézve előirt feltételek mellett (fizetés végetti bemutatás és fizetés hiánya miatti óvás) támadható meg, a visszkereseti kötelezettség jellege mellett szól. Mindazonáltal figyelembe kell vennünk azt is, hogy a közbenjárás az elfogadó vagy ennek kezese érdekében is történhetik, amikor is a névbecsülő kivételesen egyenes adóssá lesz, mely esetben minden előző megtámadhatja, ellenben ő senki ellen sem fordulhat, mert az intézvényezett nem váltókötelezett s ilyenkor viszont lehetetlen a névbecsültöt

nagy ellentétet, mert a francia jog a fedezetnek alapvető jelentőséget tulajdonít, (lsd. I. köt. 265. old.) holott a német jog a váltót az alapul szolgáló ügylettől teljesen független s elvont követelés megtestesítőjének tekinti.

iv visszkereseti adósnak minősíteni. *Ezek szerint leg-
egyszerűbb tehát azt mondani, hogy a névbecsülő
rendszerint visszkereseti adós, de kivételesen főköte-
lezett is lehet.* Az U. V. szövegezése (43, 54 és 57. §§.)
ezt a megoldást most már vitán kívül állóvá teszi.
Azonban az U. V. sem azonosítja e tekintetben telje-
sen a névbecsülői elfogadást a közönséges elfoga-
dással, mert kijelenti, hogy a névbecsült váltót a vál-
tóbirtokos köteles a fizetés helyén a névbecsülőnek
bemutatni s fizetés hiánya esetén az óvást legkésőbb
azon a napon, mely az óvás felvételére engedélyezett
utolsó napot követi, felvételni. Ennek elmulasztása
esetén annak kötelezettsége, aki névbecsülőt jelölt
ki vagy azé, akinek érdekében a váltót névbecsülés-
ből elfogadták s az utána következő forgatóké megszű-
nik. (U. V. 59. §.) Vagyis a váltóbirtokos mulasztása
ilyenkor az egyenes váltókereset elvesztését is je-
lenti. Mivel pedig az elfogadó feltétlen fizetési ígéretet
tesz s a névbecsülő elfogadó csak a váltónak nála
leendő bemutatása s a fizetés megtagadása esetén
kellő időben felvett óvás feltétele mellett felelős, vég-
eredményben a névbecsülő általában inkább visszke-
reseti, mint egyenes adósnak minősíthető még akkor
is, ha mint névbecsülő elfogadó jár közbe.²⁹⁾

²⁹⁾ Ez az uralkodó nézet. Lsd. Staub-Stranz i. m. 167.
old. Ellenben a dán (38. §.), finn (53. §.), orosz (109., 110. §§.),
a skandináv (60. §.) és san-marinói (31., 34., 37. §§.) jogok a
névb. elfogadást a közönséggel egyenlőnek tekintik, de a san-
marinói jog szerint a névb. elfogadó nem felel a névb. előzőinek.

2. A névbecsülő elfogadó jogai.

A névbecsülési elfogadás a váltó lejáratkori kifizetésének elvállalását jelenti s ezért a névb. elfogadó jogai egyrészt arra vonatkoznak, hogy a fizetés kétségtelen szükségességének igazolását kívánhassa, másrészt pedig arra, hogy az általa fizetett összeg visszakövetelése számára lehetővé tétessék, illetve a fizetésre való készsége céljából tett előkészületeiért kárpótoltassék. Ezekre való tekintettel kívánhatja tehát, hogy

a) közhitelességű módon igazoltassék az, hogy teljesítési kötelezettségének szüksége beállott. A törvény különös súlyt fektet arra, hogy ez minden kétséget kizáró módon nyilvánvalóvá tétessék, a mit nem csupán a névbecsült előzői szempontjából kíván meg, hanem magát a névbecsülőt is csak akkor kötelezi a fizetésre, ha a váltóbirtokos óvással tanúsítja, hogy a fizetésre első sorban hivatottak ebbeli kötelezettségüknek nem tettek eleget.

Megtörténhetik tehát az, hogy nem kevesebb mint három óvás után kerül csak sor az előzőknek fizetés végett való felhívására. Pl. ha névbecsülő maga az intézvényezett, akkor óvásra van szükség: 1. ha az elfogadást mint intézvényezett megtagadta,

A san-domingói, egyiptomi, francia, görög, luxemburgi, monacói, portugál, san-salvadori, SHS. szerb és török jogok a névbecsülő felelősségéről külön nem rendelkeznek. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 411. old.

2. ha mint névbecsülő elfogadó időközben bekövetkezett vagyoni romlása esetén a váltóbirtokos felhívása dacára sem biztosítja a lejáratkori fizetést, 3. ha a váltó esedékessége idején, bár azt neki a fizetési napot követő második köznap eltelte előtt bemutatták, névbecsülő-elfogadó volta ellenére sem fizetett. Ez az utolsó óvás egyben azt is igazolja, hogy a névbecsülő-elfogadótól a fizetést kellő időben követelték, a minek igazolásához szintén joguk van az előzőknek. (V. T. 61. §. 2. bek.) Önként érthetőleg azonban, ha valamelyik előző az óvást elengedte (V. T. 42. §. és U. V. 45. §.) az illetővel szemben az óvás igazolása elmaradhat.

b) További joga a névbecsülőnek az, hogy az elfogadás hiánya miatti óvás kiadását igényelhesse, mely, mint tudjuk, arra szükséges, hogy annak alapján a névbecsült és előzői saját előzőik ellen visszakeresetet indíthassanak s megkapván tőlük a váltó összegét és járulékait, visszatéríthessék a névbecsülőnek azt, a mit utóbbi közbenjárása folytán fizetni volt kénytelen.

c) Végül a névbecsülőnek $\frac{1}{3}\%$ váltódíjra van igénye attól a névbecsülő fizetőtől, ki, bár a fizetésre a névbecsülő már felkészült, hamarább fizetett, mit tehát ő csupán azért nem tudott teljesíteni, mert a jogosulatlanabb névbecsülő ebben megelőzte. (V. T. 65. §.)

3. A névbecsülő elfogadó kötelezettségei.

A névb. elfogadás kettős kötelezettséggel jár:

a) A névbecsülés célja nemcsak az előzők mentesítése a visszkereset alól, hanem egyúttal az is, hogy a váltóbirtokos vállairól azok a terhek levéteszenek, melyeket a bajba került váltó miatt visszkereseti jogának fenntartása érdekében megtenni kényszerült s mivel a zavar helyrehozására a névbecsülő vállalkozott, szükségképen ez utóbbi kiadásokat is ő köteles a váltóbirtokosnak megtéríteni. Ezek a váltó összegén felül az óvási és értesítési stb. költségek. Ha pedig a névbecsülő a bemutatáskor nem azonnal fizet, ehhez járulnak a lejáratról a tényleges fizetés napjáig járó kamatok és az $\frac{1}{3}\%$ váltódíj. Az U. V. ellenben az $\frac{1}{6}\%$ -ra leszállított váltódíj megtérítésére a névbecsülőt nem kötelezi, bár ez a váltóbirtokosra nézve méltánytalan, a mennyiben a visszkereset jogának beálltával a váltódíj megtérítésére is már igényt szerzett. A váltóösszeg, mint tudjuk, részletekben nem fizethető s ezért a nem teljes összeggel való megkínálás esetén, a közbenjárást a váltóbirtokos visszautasítani jogosult.

b) A névbecsülő a saját vagyoni romlása esetén a váltóbirtokos kívánságára, hasonlókép mint az elfogadó, biztosítást nyújtani is köteles, mert hiszen ő az elfogadó helyébe lépett s mint ilyent ugyanaz a kötelezettség terheli. Viszont azonban maga nem indíthat biztonság hiánya miatti visszkeresetet, mert ilyen ér-

telemben visszkeresetre jogosultnak mint közbenjáró sem tekinthető. Egyébként neki mint elfogadónak nem is lehet előzője, de értelme sem volna annak, hogy a fizetésre vállalkozott, de fizetéseképtelenné vált közbenjáró biztosítást igényeljen, midőn fizetéseképtelensége folytán rendszerint nincs is abban a helyzetben, hogy maga is biztosítékot adjon. Ha pedig maga nem fizet, nincs mire fedezetet igényelnie.³⁰⁾

Mivel a névbecsülési elfogadás folytán csak a váltóbirtokos és a névbecsült követői veszítik el a biztosítási visszkeresethez való jogaikat, a névbecsült és ennek előzői saját előzőik ellen élhetnek biztosítási visszkeresettel.

A névbecsülő elfogadó kötelezettsége szintén elévül. Az elévülési idő abban az esetben, ha a névbecsülés elfogadói minőségben történt, 3 év, ha pedig a forgatók valamelyike vagy a kibocsátó érdekében történt, 1 év. A három éves határidő a lejáratától, az egy éves ellenben a kellő időben felvett óvás keltétől, óvás elengedésének esetében pedig a lejáratától számít. (N. 53. §. 4. bek.)

³⁰⁾ Az 1840 : XV. t.-c. I. r. 82. §. szerint biztosítási visszkeresetnek csak akkor volt helye, ha a kijelölés nélküli névbecsülő vagy a szüiks. utalványozott, illetve valamelyik előző fogadta el a váltót névbecsülésből. Az intézvényszerű névbecsülési elfogadása esetén ellenben biztosítási visszkereset nem volt indítható. Előbbi esetben is a biztosítási visszkereset fenntartását az óvásba fel kellett venni, valamint a névbecsülési elfogadásnál nyomban kijelenteni. A II. r. 146. §-a a per folyama alatt is megengedte a biztosítás kérését.

b) A névbecsülési fizetés.

1. A névbecsülési fizetésre kötelezettek és jogosultak.

A névbecsülési fizetés teljesítésére hivatottak:

a) a szükségbeli utalványozott, habár a váltót el sem fogadta,

b) a névbecsülő elfogadó. Azonban, ha ők nem fizetnek, megteheti azt

c) bárki mint kijelölés nélküli névbecsülő fizető.

A váltóbirtokos lejáratkor a váltót első sorban az intézvénnyezettnél, azután a szükségbeli utalványozottnál tartozik bemutatni, ennél az utóbbinál azonban csak akkor, ha azt még névbecsülésből senki sem fogadta el. Ez rendszerint ily sorrendben fog történni, ha a váltóbirtokos abban a feltevésben, hogy az intézvénnyezett vagy pedig a szükségbeli utalványozott elfogadás nélkül is fizetni fognak, az elfogadást előzőleg egyiknél sem eszközölte ki.

De ha az elfogadás is csak ki nem jelölt közbenjáró útján volt elérhető, az intézvénnyezettnél és az elfogadást megtagadó szükségbeli utalványozottnál a fizetés végetti bemutatást meg sem kell kísérelni, hanem csak kizárólag a névbecsülő elfogadónál, kit a váltóbirokos ép úgy köteles a lejáratkor felkeresni mint a közönséges elfogadót. Ha azonban ez sem hajlandó fizetni, bárki jelentkezhetik önként mint fizető, még a saját váltónál is (V. T. 112. §. és U. V. 79. §.) és pedig vagy valamelyik váltókötelezett érde-

kében vagy annak megnevezése nélkül, mely esetben a közbenjárás a kibocsátó érdekében történnék lesz a V. T. 59. §-ának analógiájára vélelmezendő,³¹⁾ feltéve, hogy a váltóbirtokos óvással tudja igazolni azt, hogy a fizetésre kötelezett intézkényezett, szükségbeli utalványozott, illetve névbecsülési elfogadó részéről a fizetés be nem következett és a névbecsülő a fizetést nem később mint a fizetési napra következő második köznap eltelte előtt hajlandó teljesíteni. Az U. V. 58. §-a a névbecsülési fizetés végső határidejéül a fizetés hiánya miatti óvás felvételére megszabott utolsó napot követő napot rendelve, még egy nappal hosszabb időt enged a fizetésre mint a V. T.

A névbecsülési fizetés e határidőn túl már nem minősíthető a különleges szabályok alatt álló névbecsülési fizetésnek, hanem a belőle származó jogviszonyok az általános magánjog szerint bírálандók el, a mi lényegesen kedvezőtlenebbé teszi a fizető visszakövetelési jogát, mert nem léphet fel, mint önálló váltóhitelező s mivel az óvás elmulasztása a forgatók teljes felszabadulását jelenti, mint magánjogi felperes is egyedül a kibocsátóval szemben, de utóbbi ellen is csak akkor léphet fel, ha az a váltóbirtokos

³¹⁾ Csak a japán jog (511. §.) értelmében történik megemlítés hiányában a fizetés az elfogadó javára. A francia jogban a törvény hallgatása folytán uralkodó nézet az, hogy a fizetés az utolsó forgatóért lett teljesítve. Ezt a costa-ricai (115. §.) jog kifejezetten megemlíti. V. ö. Lyon-Caen-Renault i. m. IV. köt. 240. s köv. old. és Meyer i. m. I. köt. 427. old.

kárára gazdagodott volna, azonkívül a váltóhitelező személyéből eredő kifogásokat is tűrni tartozik.

A névb. fizetés jelentősége főképen abban rejlik, hogy megakadályozza a visszkereseti összegek felhalmozódását, azért az U. V., mely a biztosítási visszkereseteket elvi okokból megszüntette, a névbecsülési fizetést mindazokban az esetekben megengedi, a melyekben akár a lejáratkor, akár a lejárat előtt a váltóbirtokosnak visszkereseti joga megnyílt. Tehát névbecsülési fizetésnek esetleg nyomban a váltó kiállítására után is helye lehet, ha a váltóbirtokosnak a visszkeresetre joga volna.

2. A névbecsülési fizetés alakszerűségei és hatásai.

A V. T. 61. §-a szerint, ha a fizetés hiánya miatt óvatolt váltón vagy annak másolatán a fizetési helyre szóló utalvány vagy névbecsülési elfogadás van, a váltóbirtokos a váltót a fizetési napra következő második köznap eltelte előtt³²⁾ a szükségbeli utalványozottaknak, illetőleg a névbecsülési elfogadónak fizetés végett bemutatni s az eredményt a fizetés hiánya miatt felvett óvásba vagy ennek függelékébe feljegyeztetni tartozik. Ebbeli mulasztása az utalványozó, illetőleg a névbecsült és az ezt követők elleni visszkereset elvesztését vonja maga után.³³⁾ Hasonló értelemben

³²⁾ A finn (57. §.), orosz (110. §.) és skandináv (62. §.) jogok szerint a váltóbirtokos mulasztása esetén csak a névbecsült követői elleni jogát veszíti el.

³³⁾ A névb. fizetésről való értesítést a bolgár (588., 593. §§.) és a svájci (776., 781. §§.) jogok írják elő, a bolgár jog

rendelkezik az U. V. 59. §-a azzal a különbséggel, hogy a névbecsülési bemutatás és óvás még a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidőt követő napon is eszközölhető.

Önként érthetőleg a névbecsülő-elfogadó az óvás elmulasztása esetén szintén mentesül, de továbbra is megmarad a névbecsült előzőinek felelőssége.

Ha névbecsülésből senki sem fizet, a váltóbirtokosnak joga van a fizetési visszkereset megindítására, de olyan váltó alapján, melyen szükségbeli utalvány van vagy amely névbecsülési elfogadást tartalmaz, csak akkor, ha két körülményt tud óvással igazolni: a) hogy az intézvényezett nem volt hajlandó fizetni, b) hogy a szükségbeli utalványozottnál, illetve a névb. elfogadónál a fizetés céljából történt bemutatás szintén eredménytelen maradt.³⁴ Ez utóbbinak esetleg

szerint ez az óvás után 3 napon, a svájci jog értelmében 2 napon belül szükséges, a curaçói (153. §.), a holland (170. §.) és holland-indiai is követelik a „haladéktalan” értesítést. Az értesítés elmulasztásának következményeiről nincs említés téve csak a holland és a SHS. szerb jogokban, melyek a névbecsülő kártérítési kötelezettségét ilyen esetben megállapítják. Szokás azonban általában mindenütt a névb. fizetésről való külön értesítés a törvények rendelkezésének hiányában is. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 441. old.

³⁴⁾ Hasonló elvi alapon áll a legtöbb külföldi jog. A spanyol (515. §.) és ezt követő délamerikai jogok szerint, ha a közbenjáró kellő időben nem óvatolt váltót fizet ki, akkor csak a kibocsátó ellen, ha ez nem gondoskodott fedezetről és az ellenyer visszkereseti jogot, ki a váltó összegét megtartotta és ki nem szolgáltatta. („aquel que conservara en su poder el valor de la letra sin haber hecho su entrega ó reembolso.”)

külön óvási okiratban való tanusítását, mely azonban nem feltétlenül szükséges, mert a fentebbi két fizetés-megtagadás egy óvásban is helyet foglalhat, nevezzük mint már említettük, „ellenóvás“-nak (Kontraprotest).

Ha a névbecsülő fizet, ennek következménye az, hogy azok a jogok, melyek a váltóbirtokost az elfogadó, a névbecsült s ennek előzői ellen megillették, reá szállanak s ennél fogva követelheti, hogy a váltót s a fizetés hiánya miatt felvett óvást, amennyiben a váltóbirtokos költségeit megtéríti, neki átadják. (V. T. 63. §., U. V. 61. és 62. §§.)

Lényeges különbség van tehát az elfogadó és a névbecsülő fizetése közt, mert míg az előbbi az összes váltókötelezetteket felszabadítja, addig a névbecsülő fizetése dacára a netaláni elfogadó, a névbecsült és ennek előzői továbbra is kötelezve maradnak s csupán a névbecsült követői szabadulnak.

A névbecsülő fizető saját joga alapján léphet fel azok ellen, kiket a váltóbirtokos is megtámadhatott volna, ami azt jelenti, hogy nem egyszerű jogutód, hanem önálló hitelező, ki a váltóbirtokos személyéhez fűződő kifogásokat nem tartozik figyelembe venni, hanem a váltókövetelést a váltóban kifejezett teljes érték erejéig érvényesíteti, mert nemcsak egyszerű váltóbirtokos, hanem valóságos újabb hitelező is.

A névbecsülő hitelezőnek váltóbirtokosi minőségében természetesen joga van a váltó tulajdonjogi átruházására is, mert fizetése folytán az tulajdonába került, azzal tehát tetszése szerint rendelkezhetik. Ez az

átruházás azonban forgatmány útján csak akkor történhetik, ha a fizető mint forgatmányos már szerepelt a váltón, mert a forgatmányi láncolatban hézag állana elő, ha a forgatmányosi minőségnek hiánya dacára gyakorolna forgatói jogokat, mivel a váltóbirtokost a törvény nem kényszeríti arra, hogy a váltót a névbecsülő fizetőre forgassa. Viszont a váltót forgatmány nélkül is köteles neki kiadni. Mivel ilyképen a névbecsülő fizető mégis jogos tulajdonos, helyesebb lett volna részére a továbbforgatás jogát megadni, amint a magyar Ellentervezet igen logikusan ebben a névb. fizetőt részesíteni is kívánta. A hágai értekezéslet azonban mégis úgy döntött, hogy a névbecsülő fizető a váltót tovább nem forgathatja, a mivel kifejezésre juttatta azt az álláspontot, hogy a forgatás joga azt, a ki legalább üres forgatmány útján nem kapta meg a váltót, még kivételesen sem illeti meg. Ezzel ugyan a forgatmányi igazolási joga erősbült, de kétségtelen váltójogi ellenmondást tartalmaz. Annyiban mégis következetes, hogy a hátirat csak mint utóforgatmány volna tekinthető. Ha azonban a forgatmányi láncolatban a névbecsülő fizető mint forgató már szerepelt, a V. T. 55. §-a alapján saját hátiratát és az ezt követő hátiratokat kitörölni jogosult s ez alapon a váltót, mint említettük, mint lejárat előtti váltóbirtokos forgathatja, mert a kitörölt hátiratok nem létezőknek tekintendők.

A névbecsült forgatmányát követő forgatmányok kötelező és jogosító hatásukat a névbecsülő fizetés

által különben is elvesztik s így a kifizetett váltó általuk hatályosan többé nem forgatható. A váltó további forgatása a névbecsülési fizetés után azért elvileg csak a névbecsülő fizető, a névbecsült és ennek előzői által mondható jogilag kifogástalannak.³⁵⁾ E miatt nem volna legitímálva a névb. fizető a váltóbirtokos forgatmánya által sem, hanem legfeljebb utóforgatmányosnak volna tekinthető.

Sőt a névbecsülő fizetőnek még azt is igazolni kell tudnia, ha előzői ellen fellépni kíván, hogy tényleg ő volt a névbecsülő fizető, a mit az óvásban vagy annak függelékében a V. T. 99. §. 4. pontja értelmében fel kell tüntetni. Ha ellenben a szükségbeli utalványozott vagy a névbecsülő-elfogadó fizet, ezeknek további igazolásra nincs szükségük, mert az a természetes, hogy rendszertőlük származik a fizetés is. Mivel azonban esetleg ők is megtagadhatják a fizetést, a mikor egy önként jelentkező is fizethet névbecsülésből, ennek bekövetkezését az illetőnek már igazolnia kell, ha az általa történt fizetésre támaszkodva akar fellépni az előzők ellen.

³⁵⁾ V. ö. Staub-Stranz i. m. 174. old. Anm. 11. és Kuncz i. m. II. köt. 317. old. 2.

³⁶⁾ Hogy az elfogadóért is lehet fizetni, azt a japán (511. §.), portugál (323. §.) és a san-salvadori (441. §.) jogok kifejezetten megállapítják, de ezt tartják a francia és az azt követő jogok is. Általában minden váltókötelezett érdekében teljesíthető fizetésről szólnak az amerikai (N. I. L. 300. §.), az angol (68. §.), argentinai (696. §.), braziliai (35. §.) és uruguayi (889. §.) jogok.

A névb. fizető ugyanis fizetése alapján követelheti az előzőktől a V. T. 51. §.-a szerint a fizetési visszkeresetre jogosult által igényelhető összes tételeket, mert ugyanezeket a váltóbirtokos is követelhetne volna. Ezekről a fizetési visszkeresetnél lesz bővebben szó. Azonban ha a névb. fizetőt a váltóbirtokos jogai megilletik, kell, hogy annak a kötelességei is terheljék. Ezért tartozik a váltót megóvatoltatni, a mi egyébként, mint épen most említettük, saját igazolására is szükséges. Az előzők értesítését azonban a V. T. nem teszi kötelességévé. A névbecsülő fizető ugyanis a névbecsülttel, a nélkül is, hogy erre szorítani kellene, közölni fogja közbenjárását s viszont a névbecsült, saját érdekében, az előzőkkel fogja azt tudatni, A váltóösszegét felvevő váltóbirtokosra tehát tulajdonképpen csak a saját előzőjének értesítése hárul, kit azonban nem a névbecsülési fizetésről, hanem a váltónak a főkötelezett adós részéről való ki nem fizetéséről tartozik a V. T. 45. §.-a értelmében tudósítani, ki azután saját előzőjét s így tovább ki-ki saját előzőjét fogja értesíteni. Végeredményében egyre megy, hogy a váltóbirtokos a főadós nem fizetését vagy pedig a névbecsülő fizetését tudatja-e előzőjével, mert, ha csak a főadós nem fizetését közli s az előző erre fizetéssel kínálná meg, azt úgy sem fogadhatná el, mert azt a névb. fizetőtől már megkapta s így a névbecsülési fizetés közvetve mégis az előzők tudomására jut. Mindenesetre helyesebb némely külföldi jog álláspontja, mely minden visszaélés meggátlása céljából egyenesen a

névbecsülési fizetés közlést rendelte el.³⁷⁾ Az U. V. annyiban segít ezen az állapoton, hogy a névbecsülői fizetésnek a váltóra írt elismervénnyel való tanúsítását követeli. (U. V. 61. §.)

Az értesítés elmulasztásának következményeiről egyébként a fizetési visszkeresetnél fogunk megemlékezni.

A névbecsülő fizető visszkereseti jogai egy év alatt évülnek el a fizetés napjától kezdve (N. 53. §., U. V. 70. §.) és mivel ő a váltóbirtokos jogaiba lép, a gazdagodási kereset is megilleti. Ugyanez áll arról, aki a névbecsülőnek fizet.³⁸⁾

A névb. elfogadás és fizetés följánlás közt igen lényeges különbséget tesz az, hogy míg az önként felajánlott névb. elfogadást a váltóbirtokos visszaútasíthatja, addig az óvás felvételére rendelt határidőn belül felajánlott névb. fizetést köteles elfogadni,³⁹⁾ mert különben a névbecsült és követői elleni visszkereset

³⁷⁾ Az értesítést az óváson felül egyenesen érvényességi feltételnek tekinti az angol (66. §.) és az amerikai (N. I. L. 284. §.) jog. V. ö. Chalmers i. m. 261. old. A közlést elrendeli a hollandi (171. §.) és a svájci (781. §.) jog is. Az 1840: XV. t.-c. 115. §-a szintén előírta s így mai jogunknál szabatosabb volt.

³⁸⁾ Lsd. Staub-Stranz i. m. 210. old. Anm. 1.

³⁹⁾ A váltóbirtokos már csak azért is kénytelen a fizetni akaró névbecsültől a pénzt elfogadni, mert ha azt visszautasítaná s a bemutatást folytatva sehol sem kapna újabb fizetési ajánlatot, megtörténhetnék, hogy időközben már az első ajánlkozó sem volna hajlandó fizetni s ez a visszkereseti jog teljes elvesztését jelentené, mert minden kötelezett hivatkozhatnék arra, hogy volt ajánlat a fizetésre, melyet azonban a váltóbirtokos nem fogadott el. Lsd. Plósz i. m. 375. old.

setét elveszíti. (V. T. 62. §. és U. V. 60. §.) ⁴⁰⁾ Részletfizetést felajánlani nem lehet, mert a törvény szerint csak a „teljes“ fizetés nem útasítható vissza. A fizetés felajánlása bárkitől származhatik, tehát az intézményezettől vagy az elfogadótól is. Ezek fizetése azonban önként érthetőleg nem tekinthető névb. fizetésnek, sőt az elfogadó névb. fizetés hatályával nem is fizethet. Ha nem akar fizetni mint elfogadó, a fizetést egyszerűen megtagadhatja, ha azonban fizet, azt más minőségben mint elfogadó nem teheti. Viszont az elfogadó által felajánlott fizetést a váltóbirtokos semmi szín alatt nem utasíthatja vissza s ha az elfogadó a fizetést azzal a megjegyzéssel kínálná is, hogy azt közbenjáróként akarja teljesíteni, ezt a megjegyzést figyelmen kívül lehet hagyni és a fizetést annak dacára elfogadhatja, mert az elfogadónak tudnia kell, hogy névbecsülésből ő nem jogosult fizetni.

3. Egyidejűleg jelentkező névbecsülő fizetők.

A névbecsülési fizetők gyanánt azonban egyidejűleg többen is jelentkezhetnek, mikor szükségszerűen el kell döntenit azt a kérdést, hogy kinek van elsőbbsége a fizetésre. A váltóbirtokosra a probléma eldöntése nem tartozik, mert vele szemben valamennyi előző egyaránt adós, kívülről jövő ajánlást pedig bárkitől származzék is, szintén köteles elfo-

⁴⁰⁾A német jog (62. §.) abban különbözik a magyartól, hogy a névbecsülési fizetés elutasítása esetén a váltóbirtokos csak a névbecsült követői ellen veszíti el visszkereseti jogát.

gadni.⁴¹⁾ Az elsőbbség kérdése tehát a tisztán a fizetni óhajtók egymás közti ügye, melyet a törvény olyképen old meg, *hogy több névb. fizetést ajánló közül azt illeti az elsőbbség, kinek fizetése által legtöbben szabadulnak a kötelezettség alól.* Ennek a rendelkezésnek figyelmen kívül hagyása azzal a következménnyel jár, hogy az a közbenjáró, ki a váltót kifizeti, jöllehet hogy más, kit a váltó vagy az óvás tartalma szerint elsőség illetett volna, a fizetésre késznek ajánlkozott, nem indíthat visszkeresetet azon forgatók ellen, kik a jogosultabb közbenjáró részéről ajánlott fizetés folytán a kötelezettség alól szabadultak volna. (V. T. 64. és U. V. 62. §.)

Ez a megoldás teljes összhangban van a váltói szigorral s a mellett méltányos is, mert elejét veszi

⁴¹⁾ Több ajánlkozó találkozása esetében az olasz (299. §.) jog szerint első sorban a névb. elfogadó, azután a szükségb. utalványozott s végül a névbecsülők jogosultak a fizetésre, de ilyenkor a 272. és 301. §§-ok szerint az elsőbbség azt illeti, kinek fizetése által a legtöbben szabadulnak. Hasonlókép a perui (458., 485., 487., 488. §§.), az orosz (65., 110. §§.), de utóbbi szerint a kijelölt és ki nem jelölt fizetők közül a legtöbb előzőt szabadító fizető az elsőbbség, a román (322., 324., 325. §§.), a portugál (323. §.) és san-salvadori (441. §.) jogok szerint első sorban a megóvatolt intézményezettnek van joga fizetni, ugyanezt mondja ki a venezuelai (407., 408. §§.), jog még akkor is, ha az intézményezett a kibocsátó javára fizet. A costa-ricai (116., 117. §§.) és a francia (159. §.) s az ezt követő jogok szerint hasonló jelentkeztettek közül az elsőbbség az intézményezettet illeti, de ha valamelyik fizető többet szabadítana fel, az elsőbbség neki engedendő át. Ezt az álláspontot fogadják el bizonyos változatokkal a spanyol, a dél- és középamerikai jogok is. Ellenben a curaçaói, hollandi, holland-indiai jogok szerint a névb. elfogadónak nincs elsőbbségi igénye a fizetésre. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 428. old.

az olyan névbecsülési fizetésnek, a mely a váltói kötelezettségek mielőbbi síma lebonyolítása helyett felesleges bonyodalmakat idézne elő.

A névbecsülő fizetés felajánlásánál tehát egyedül az irányadó, hogy kinek az érdekében történik a közbenjárás. Legtöbben szabadulnak a kibocsátó érdekében, legkevesebben az utolsó forgatmány forgatójáért való fizetés által. Könnyű tehát eldönteni, hogy kinek fizetése jogosultabb. Hogy ki ajánlja fel a fizetést, a szükségbeli utalványozó vagy egy önként jelentkező, az közömbös, döntő egyedül az, hogy aki többet szabadít fel, az feltétlenül elsőbbséggel is bír. Viszont egy és ugyanazon előző érdekében való közbenjárásnál több ajánlkozó közt a különbségtételnek már nincs értelme, mert egyikük fizetése sem mentesít több előzőt. Mindenesetre a fizetni akarónak tudnia kell azt, vajjon van-e nála jogosabb jelentkező, ami vagy a váltóból, vagy pedig az óvásból állapítható meg, de egyéb úton is történhetik.⁴²⁾ Mivel pedig a névbecsülő elfogadó rendszerint első sorban számíthat arra, hogy a fizetést is neki kell majd teljesíteni, ha előkészülete dacára sem fizethet, mert a váltót az intézvényezett vagy más közbenjáró fizette ki, $\frac{1}{3}\%$ váltódíjat követelhet a tényleg fizetőtől, (V. T. 65. §.), aki ezt azután hozzászámíthatja ahhoz az összeghez, melyet névbecsültjétől, illetve annak előzőitől követelni jogosult. A hágai E.

⁴²⁾ Kuncz i. m. II. köt. 315. old.

szerint, mint fentebb már említettük, ezentúl a váltódíj ilyen esetben a francia, angol, belga jog mintájára nem lesz igényelhető. Az intézvényszerű a névb. elfogadóval szemben csak akkor köteles a váltódíjat megfizetni, ha az fizet mint közbenjáró.⁴³⁾ Ha nem fizet valamelyik előző érdekében, a váltódíjat sem köteles megfizetni, a mint nem tartozik fizetni a visszkérésre kötelezettnek sem, ha az fizetne, vagy az elfogadónak, ki önmagáért fizet. A váltódíjra való igény váltójogi követelés, bár a névbecsülési elfogadó, ki nincs a szükséges okmányok birtokában, a váltóperben azt nem érvényesítheti, de a váltót kifizető névbecsült vagy előzője természetesen ezt is megteheti.

25. §. D) A hamis és a hamisított váltó.

A váltó rendes forgalmi útjára legzavaróbban az hat, ha kiderül, hogy hamis vagy hamisított, mert váltójogi hatása jogellenesen létrejött nyilatkozatoknak nem lehet.¹⁾ A nem valódi aláírás alapján vagy a

⁴³⁾ Staub-Stranz i. m. 176. old. Anm. 2.

¹⁾ A hamis és hamisított váltók szabályozásánál a külföldi jogok egy része a V. T. mintájául szolgált német (75., 76. §§.) V. R.-t követi, pl. a bolgár (610., 611. §§.), a finn (91. §.), japán (437. §.), máltai (228., 229. §.), olasz (327., 328. §§.), orosz (32., 99. §§.), perui (512., 513. §§.), román (323., 352. §§.), skandináv (88. §.), svájci (801. §.), mely szerint csak a tárgyilagosan hamis aláírással váltó hamis, SHS. szerb (83., 84. §§.) és a venezuelai (442., 443. §§.) stb. jogok. A francia (112. §.) jog, melyet módosított az 1894. június 7-iki törv., egyszerű ígéretnek tekinti az esetlegesen nem igazi nevet tar-

A szöveg rosszhiszemű és törvénybe ütköző megváltoztatása folytán előálló káros következmények ellen viszont úgy a váltóbirtokost, mint jóhiszemű váltóbirtoktelezteket védelembe kell részesíteni.

A tartalmazó váltót (*contenant supposition de nom*) és ha a váltónyilatkozat tevője vétkeesen vagy gondatlanságból elősegítette a hamisítást, *quasi ex delicto* felel a Code civil 1382. §-a szerint, lehet, hogy nem váltójogilag. Ha valaki hamis aláírás mellé írja jóllétezését, felelős, mert meg kellett volna győződnie az aláírás valódiságáról. A forgatmányok előkeltezése (139. §.) hamisítás, és az uralkodó nézet szerint csak akkor, ha csalási szándékkal történt. (Lsd. 21. §. I. A. a) 2. jegyz.-et is.) V. ö. Lacour i. m. II. köt. 31., 76., 79. old. A curaçaói (120. §.), hollandi (137. §.), holland-indiai (136. §.) és surinami (120. §.) jogok szerint a hamis forgatmány a tulajdonjogot nem ruházza át, a további valódi forgatók ellen azonban a későbbi váltóbirtokosnak visszakereseti joga van. A belga (47. §.) jog értelmében a hamis váltóra fizető intézvénnyezett kárát csak a hamisítóval szemben, de nem a jóhiszemű váltóbirtokos ellen is érvényesítheti. A hondurasi (454., 465. §§.) és spanyol (464., 489. §§.) jogok szerint a hamisításként is büntethető forgatmány-előkelkezés kártérítésre kötelez; az elfogadót a hamisítás kifogása mentesíti. Ezt követik a bolíviai, chilei, columbiai, guatemalai és mexicói jogok, (kevés eltéréssel) részletesebben intézkedik a nicaraguai (311. §.), mely különbséget tesz a hamis elfogadmánynál a kibocsátó és a hamisítás előtti forgatók és azt követők felelőssége közt. Az argentinai, brazilai, ecuadori és uruguayi jogok a francia álláspontot követik. Igen részletes a costa-ricai (8., 12., 13., 55., 69., 70., 107. §§.) jog, mely azonban hasonló, ha nem is teljesen, az angol-amerikai joghoz. Ez különbséget tesz a *forgery* (csalási szándékkal tett), az *alteration* (nem csalási szándékból történt) és *spoliation* (nem a váltóbirtokos által tett változtatások) közt. A hamis forgatmány utáni váltóbirtokos még jóhiszeműség esetén sem követelhet fizetést, a felvettét pedig visszatéríteni köteles. Vitás, hogy a hamis aláírás jóváhagyható-e? Ha a megváltoztatásba valamennyi érdekelt beleegyezik is, a szöveg újabb okiratnak tekintendő, mely után ismét lerovandó a bélyegilleték. Ez iskolai példája a gyakorlatias angol-szász felfogásnak. V. ö. Chalmers i. m. 82. és köv. old. és Meyer i. m. I. köt. 48. és köv. old.

Hamisnak nevezzük azt a váltót, a melyen a nyilatkozat megtételét tanúsító aláírás nem valódi, tehát nem attól vagy annak képviselőjétől ered, kinek neve a váltón szerepel vagy a különben eredeti aláírás van megmásítva olyan változtatás (pl. hozzáírás vagy törlés) eszközlése által, melynek következtében az aláírás más személytől származónak látszik. A váltóra tehát: 1. egy az illető tudta nélkül leírt és teljesen hamis vagyis utánzott aláírás vezethető; vagy pedig 2. az aláírás módosítható. Pl. kiigazítás folytán Kováts Károlyból Kovács Arnold, Kelemenből Kálmán, Földessiből Földessy stb. lehet.

Hamisítottnak pedig az olyan váltót mondjuk, melynek szövegét valaki jogellenesen megváltoztatta. Ez hozzáírás vagy törlés, leszakítás vagy toldat hozzáillesztés, kiigazítás és beszúrás stb. által mehet végbe. Pl. az összeg és a lejárat megváltoztatása, jogtalan telepítés, a forgatmány szövegének kiigazítása stb. folytán. Valamely kellék megállapodás- vagy jogellenes kitöltése azonban nem hamisítás s külön szabályozás alá esik. A súly tehát a cselekménynek abszolút jogsértő voltán nyugszik, a mi akkor is fennforog, ha maga az eredeti aláíró változtatja meg rosszhiszeműen aláírását. Hogy a hamisítás jóhiszeműleg történt-e vagy sem, a hamisítás fogalmára nem bir befolyással s ezért a pince-váltó kiállítása mindig hamisítás számba megy, nem hamis ellenben az u. n. „szinleges vagy alaki váltó” (Schein- vagy Proformawechsel), mely teljesen va-

lódí, azonban a felek lekötelezési szándéka nélkül állították ki, továbbá nem hamis az u. n. szívességi váltó sem, melyet az tartozik beváltani, aki ellenértékét felvette.

Elvileg nem tesz különbséget, hogy kinek nyilatkozata hamis vagy, hogy a tartalmat mily irányban változtatták meg, jóllehet hamis kibocsátói aláírással ellátott váltót tulajdonképen nem is lehetne annak tekinteni, mert ha olyan nevű személy nincs, mint a kinek nevét a kibocsátói aláírás feltünteti, vagy pedig van ugyan, de nem akar váltót kiállítani, jogérvényes váltóról nem is beszélhetünk.

Mindazonáltal ennyire messzemenő következményeket a V. T. nem von le, hanem az egyes váltónyi-
latkozatok önállóságára való tekintettel az ilyen váltóra később vezetett valódi aláírásokat kötelező hatósúaknak ismeri el. Az 1840 : XV. t.-c. I. r. 39. §-a ezt kifejezetten megállapította: „A hátíratoknak jogszerű ereje akkor is megvagyon, ha a váltó egészen hamis.” És ha a váltóképtelen kibocsátótól származó váltót a többi aláíró szempontjából érvényesnek tekintjük,²⁾ akkor nem kifogásolható a hamis kibocsátói aláírással ellátott váltó érvényességének elismerése sem. Az U. V. 68. §-a szükségesnek tartotta ezt kiemelni, mert hangsúlyozza, hogy valamely aláírásnak meg-hamisítása semmikép sem érinti a többi aláírás érvényességét, még akkor sem, ha a kibocsátó vagy az

²⁾ Az 1840 : XV. t.-c. I. r. 43. §-a ezt is kimondotta.

elfogadó aláírása van meghamisítva, holott a V. T. 81. §-a megelégszik azzal a nem részletező kijelentéssel, hogy a váltón előforduló hamis vagy hamisított aláírások a valódi aláírások váltójogi erejére befolyást nem gyakorolnak.

Minthogy a váltó a hamis aláírás dacára sem tekinthető kellékhianyosnak s a visszkeresetileg kötelezettek csak bemutatás és óvás feltétele mellett vonhatók felelősségre, ezeket az utóbbi váltócelemek nyeket akkor sem szabad elmulasztani, ha az elfogadói nyilatkozat hamis, ezt azonban az óvás szövegében fel kell tüntetni. Ha nemcsak az elfogadás, hanem a forgatmány sem valódi, a saját rendeletre szóló váltó kibocsájtója a jóhiszemű forgatmányossal szemben lesz kötelezve.³⁾

Az általános jogelvekből következik, hogy a ki-nek nevét hamisítják, lekötelezési akarat hiányában semmiféle váltójogi felelősség alatt nem áll, kivéve, ha a hamisítás körül vétkesség terheli⁴⁾, még utólagos kifejezett jóváhagyás esetén sem.⁵⁾ Csak megbízás nélküli ügyvitel vagy jóhiszeműség esetén van ez alól kivétel, akkor, ha az aláíró a megbízó érdekében akart eljárni. Ezért azután a hamis váltóra jóhiszeműen teljesített fizetés a jóhiszemű váltóbirtokostól is visszakövetelhető.⁶⁾ Az aláírás hamis voltára alapí-

³⁾ Lsd. Bernstein i. m. 282. old.

⁴⁾ C. 473/1908. sz.

⁵⁾ C. 396/1902. sz. Staub-Stranz i. m. 203. old. Anm. 6.

⁶⁾ C. 153/1899. sz.

tott kifogás úgy a hamisító, mint bármely jóhiszemű váltóbirtokos ellen felhozható. Hogy a név teljesen hamisítva lett-e vagy pedig az eredeti aláírás lett más személy nevét feltüntető aláírássá átváltoztatva, az közömbös. Utóbbi esetben azonban az, kinek nevét kiigazították, az átírás dacára kötelezve marad. A hamisítás csupán akkor marad figyelmen kívül, ha a hamisítás következményeit az erre jogosult magára vállalja, mert ez annyit jelent, mintha fizetési kötelezettséget magában foglaló akaratkijelentést tenne. A hamisító váltójogilag nem felelős, mert nem akarta magát kötelezni s saját neve különben sincs a váltón. A hamisítás ténye azonban magánjogi kártérítési és büntetőjogi felelősséggel jár. A B. T. K. 403. §-a értelmében a hamis váltó készítése vagy a valódinak meghamisítása öt évig terjedhető fegyházzal sújtandó magánokíráthamisítás büntettének minősül. A bűnvádi eljárást hivatalból kell megindítani. A váltóhamisítás esetében követendő eljárásról az 1874 : XVI. t.-c. tartalmaz részleges szabályokat. A Pp. 234. §-a értelmében a váltóper a büntetőeljárás jogerős befejezéséig felfüggeszthető.⁷⁾ Az aláírás való-

⁷⁾ A váltóhamisításról már az 1844 : VI. t.-c. külön fejezetben rendelkezett. A 28. §. értelmében: „Az, ki hamis váltót készít vagy valamely magában igaz váltót bármely részben meghamisít vagy ily váltót annak hamisságát tudva mások ellen használ, *mint tolvaj*, minden okozott károknak és költségeknek megtérítése mellett 8 évig terjedhető rabsággal büntetendő stb.” A vádlott azonnal le volt tartóztatható s végső fokon mindig a Curia ítélkezett és pedig „soron kívül”. Az első fokú ítélkezés a váltótörvényszéket illette. (28. §. A) a) p.)

diságát az általános perrendtartási szabályok szerint mindig az tartozik bizonyítani, ki annak valódiságát állítja. Az 1896 : XXXIII. t.-c. 250. §-a értelmében, ha azt kell kideríteni, hogy valamely írás kinek a keze-írása, a szakértők az összehasonlításra kétségtelenül valódi iratot, mely lehetőleg ugyanabból az időből való legyen, használnak. A terhelt felhívható, hogy próbairásként néhány szó vagy mondatot írjon le, bár ebből a célból kényszer nem alkalmazható.

Ha az aláírás javítás folytán aggályos, felperes tartozik bizonyítani a kiigazítás jogosságát is.⁸⁾

A hamisításból eredő jogviszonyokat helyesen csak úgy lehet elbírálni, ha különbséget teszünk a hamisított váltónak kétféle: t. i. hamisítás előtti és utáni szövege közt. Nem lényeges kellékre vonatkozó hamisítás természetesen nem jön figyelembe. A törvény (V. T. 82, 83. §§. és U. V. 69. §.) igen következetesen a hamisítás előtti aláírókat az eredeti szöveg, a hamisítás utániakat pedig a hamisított szöveg tartalma szerint teszi felelősekké. Ez a rendelkezés

Az 1874 : XVI. t.-c. értelmében a büntetés kiszabása s a bűnösség kérdésében a büntető bíróság ítél, de a v. pert csak a polgári bíróság függesztheti fel. A bünvádi perben hozott s jogerőre emelkedett határozat, illetve ítélet az ebben eldöntött kérdések tekintetében a polgári bíróságra nézve irányadó. Tehát a büntetőbíróságnak az a megállapítása, hogy a váltó hamis v. hamisított, a polgári bíróságot köti (C. 608/1902. sz.) Felmentő határozat esetében a polg. bíróság e kérdésben önállóan dönt. (C. 584/1882. sz.)

⁸⁾ C. 1006/1888. sz.

az elfogadóra és a kezesre is alkalmazást nyer. Ebből következik, hogy:

1. azok a forgatók, kik a váltót a meghamisítás előtt ruházták át s ez az elfogadónak és a kezesnek kötelezettségére is áll (V. T. 83. §.), a váltó eredeti tartalma szerint felelősök, ellenben azok, kik a váltót a meghamisítás után forgatták, a hamisított tartalom szerint kötelezvék. Vagyis, aki a váltót a hamisítás előtt írta alá, pl. mint elfogadó, az akkori szöveg értelmében felelősség terheli, per esetén tehát neki mint alperesnek kell bizonyítani azt, hogy a váltót meghamisították s ha a felperes váltóbirtokos ezt tagadná, utóbbi olyan tartalmú eskü letételére kényszeríthető, hogy a váltó eredeti szövege nem változott. Ha azonban alperesnek sikerül kimutatni a hamisítást, a váltó elfogadáskori tartalmának igazolása az ő érdekében állván, neki kötelessége azt kimutatni.

2. A hamisítás utáni aláírók természetesen már a hamisított szöveg szerint felelősek, mert annak értelmében vállalták kötelezettségeiket. Minthogy azonban a hamisítás rendszerint a hitelező érdekét akarja szolgálni, a váltóbirtokos felperesre hárul annak bizonyítása, hogy a váltónyilatkozat a hamisítás utáni szöveg szerint történt, hogy tehát alperes ennek, nem pedig a hamisítás előtti tartalomnak értelmében vállalt kötelezettséget.

Ha kétségtelenné válik az, hogy a váltót meghamisították s csak az vitás, vajjon az aláírás a hamisítás előtt vagy után történt-e, a törvény (V. T. 82. §.

és U. V. 69. §.) azt a vélelmet⁹⁾ állítja fel, hogy a váltón lévő aláírások, tehát az elfogadás, a forgatmány és kezességi nyilatkozat, a hamisítás előtt keletkeztek. Vagyis rendszerint a váltóbirtokosra hátrányosabb tartalom perelhető, ami annnyival is inkább méltányos, mert a hamisítás azért szokott történni, hogy a váltóbirtokos jogtalan vagyoni előnyhöz jusson s épen ezt akarja a törvény megakadályozni. Az E. Sz. 69. cikke ezt a vélelmet ugyan mellőzi, de azt az U. V. ennek dacára fel vehette, mert a hágai államértekezlet nézete szerint annak mint bizonyítási szabálynak épen a szerződő államok külön jogában van helye.¹⁰⁾

Megtörténhetik azonban, hogy alperes látva felperes rosszhiszeműségét, ebből tőkét kovácsol magának s szintén rosszhiszeműségre vetemedik. Ez abban állhat, hogy bár nyilatkozatát tényleg még a hamisítás előtt megtette, ragaszkodik a hamisítás utáni szöveghez, ha látja, hogy az eredeti tartalom figyelembe vétele reá nézve hátrányosabb volna s kihasználhatja felperesnek a hamisítással kapcsolatosan elkövetett

⁹⁾ Ez a vélelem, hogy a forgató a v.-t hamisítás előtt ruházta át, kifogásként érvényesítendő. C. 1083/1891. sz. A Curia szerint, ha a v. összege van hamisítva, az a nem kifogásoló alperessel szemben még akkor is alapul veendő, ha más kifogásoló alperestárs javára a marasztalási összeget le is szállítják. C. 875/1895. sz. Ez azonban nem helyeselhető, ha épen az összeg hamisítása okából köteles az alperestársak valamelyike kevesebbet fizetni.

¹⁰⁾ V. ö. Nagy F. Az új váltótörv. 228. old. Ind. (E.) 87. old. Conf. Actes 331. old. és a II. Conf. Actes 97. old.

netáni tévedéseit. Pl. ha a lejárát idejét hamisították korábbi keletűre, de ennek dacára az óvást mégis az eredeti lejáratkor, nem pedig a hamisított lejárát szerinti időben vették fel. (Mendacem oportet esse memorem.) Ilyenkor érdeke alperesnek hogy az eredeti szöveg figyelmen kívül hagyassék, mert az ahhoz képest rendes időben felvett óvás alapján marasztalható lesz, ellenben a hamisított szöveg szerint, mivel az óvás elkésett, nem volna fizetésre kötelezhető.¹¹⁾ A hamisító tehát ki van téve annak, hogy azonnal megbűnhődik, mert rosszhiszeműségével szemben az alperes is rosszhiszemű fegyverekkel él.¹²⁾

Az U. V. a váltó mellett külön említi a váltónyilatkozat szövegének meghamisítását. (U. V. 69. §.) Ez a kiemelés azért történt, mert az egyes váltónyilatkozatok szövege hozzáírás vagy törlés által szintén módosítható. Pl. a forgatmány szövegébe pótlólag beírható: „kötelezettség nélkül”, vagy „óvás nélkül”, esetleg az ilyen záradékok törölhetők, pedig mindkét eset fontos váltójogi következményekkel jár.

Mivel a hamisítás veszélyét nem ritkán a nyilatkozattevő viseli, különféle védekezési módokat szokás a gyakorlatban alkalmazni. Pl. a szöveget lehetőleg sűrűen, hézagok nélkül s finom vonalú alapnyomással ellátott papírra írják, melyek minden varrást lehetetlenné tesznek. Egyébként e nélkül is

¹¹⁾ V. ö. Nagy F. i. m. 442. old. és Plósz i. m. 162. old.

¹²⁾ A hamisítás folytán netán semmissé lett váltó azonban esetleg mint más értékpapír, pl. kereskedelmi utalvány stb. jöhet számba. V. ö. Jacobi i. m. 42. old.

minden mechanikai úton eszközölt törlés könnyen felismerhető a váltónak a világosság felé tartásával. A hamisítás továbbá az által is elkerülhető, ha a váltó szövegét egy téglányalakú nyomtatott keretbe írják, vigyázva rá, hogy az egyes sorok pontosan kerettől-keretig írassanak, mert ez által meg van akadályozva az, hogy a váltó széléből való levágás által a szöveg ellenkező felén hamisítások történhessenek.¹³⁾ Pl.

a) a hamisítás előtti váltó szövege:

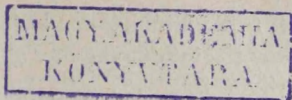
Vác, 1926. november 30.	
1927. március 10. fizessen Ön ezen	váltónál fogva
Kistaludy Béla urnak vagy rendeletére	három
ezer pengőt. Vári Ede.	
Nagy Balázs urnak Komárom	

Ezt a részt a hamisító levágja.

b) a hamisítás utáni váltó szövege:

Vác, 1926. november 30.	
1927. március 10. fizessen Ön ezen	váltónál fogva
Kistaludy Béla urnak vagy rendeletére	
kilenc ezer pengőt. Vári Ede.	
Nagy Balázs urnak Komárom.	

¹³⁾ Közölve Müller-Erzbach i. m. II. köt. 437. old. Az angol V. T. 64. §. értelmében, ha a váltó lényegesen meg van változtatva, de a változtatás nem szembevethető, az igazolt váltóbirtokos azt jogosult úgy tekinteni mintha a szöveg nem változott volna meg s az átvett szöveg szerint követelhet fizetést. Pl. az így kitett összeget L 2:0:0, a hamisító 120 l.-re javítja, az aláírótól 120, nem pedig 2 font követelhető. V. ö. Chalmers i. m. 246. old. 4. példa.

VII. RÉSZ.

A VÁLTÓKÖTELEZETTSÉG TELJESÍTÉSE.

26. §. A) A váltókövetelés érvényesítésének rendes módja.

a) *A váltó bemutatása lejáratkor fizetés végett.*

A váltókövetelés teljesítése rendszerint a lejáratkor történik, midőn a váltónak fizetés végett való bemutatása céljából a váltóbirtokos felkeresi az elfogadót. Ez utóbbi gyakran nem is tudhatja, hogy az elfogadományával ellátott és forgalomba került váltó a lejáratkor kinél van, mert az a lejárat idejéig számtalanszor cserélhet tulajdonost és azért nincs is abban a helyzetben, hogy fizethessen, míg csak nem jelentkezik nála az, ki a váltóhoz való jogát igazolni képes és ezen az alapon őt a fizetésre felhívja.

A V. T. sehol sem írja elő kifejezetten, hogy a váltóbirtokos az intézvényezettnél, az elfogadónál, illetve a saját váltó kibocsátójánál jelentkezni tartozik, ellenben az 1840 : XV. t.-c. 100. §-a még elrendelte, hogy: „minden váltót fizetés végett az abban kitűzött fizetési helyen be kell mutatni és a fizetés felvétele végett a fizetőhöz elmenni”. Az U. V. 37. §-a

is előírja, hogy: „a váltóbirtokos köteles a váltót azon a napon, amikor fizetendő, vagy az azt követő két köznap valamelyikén fizetés végett bemutatni.”

Mindazonáltal a V. T. rendelkezéseiből is kétségtelen megállapítható, hogy a lejáratkori fizetés végett való bemutatás a váltóbirtokosnak kötelessége, amint ez egyébként már a váltó különleges természetéből is következik. A. V. T. 40. §-a értelmében ugyanis, *ha a fizetést a lejáratkor nem követelik*, az elfogadó jogosult a váltó összegét bírói letétbe helyezni, a 39. §. szerint pedig a váltóadás csak *a nyugtátványozott váltó kiadása mellett* köteles fizetni s végül a 102. §. a *fizetés végetti bemutatás* helyére és idejére tartalmaz utasításokat. Egyedül a szükségbeli utalványozott, illetve a névb. elfogadónál van a fizetés végetti bemutatás, mint azt láttuk, kifejezetten is előírva. (V. T. 61. §.) Azonkívül azonban az óvásra vonatkozó szabályokból (V. T. 99. §.), valamint a V. T. 41. §-ának abból az intézkedéséből is, hogy a fizetési visszkereset fenntartására szükséges, *„hogy a váltó fizetés végett bemutattassék”*, feltétlen bizonyossággal lehet arra következtetni, hogy a lejáratkor a váltó bemutatása a váltóbirtokosnak nemcsak joga, hanem szigorú kötelessége is.¹⁾

¹⁾ Kifejezetten előírja a fizetés végetti bemutatást az amerikai (N. I. L. 131. §.), az angol (45. §.), argentinai (662. §.), belga (52. §.), bolíviai (376, 393. §§.), brazilai (20. §.), chilei (698. §.), columbiai (822. §.), san-domingói (161. §.), ecuadori (439. §.), egyiptomi (Code mixte 168. §., Code indigène 161. §.), francia (161. §.), guatemalai (582. §.), haitii (158. §.), hondurasi

Mindezek dacára megtörténhetik, hogy nem a fizetést váró hitelező keresi fel a váltóadóst, hanem ez utóbbi jelentkezik a váltóbirtokosnál. Pl. ha a váltót az utóbbihoz telepítik vagy pedig az elfogadó kifejezetten elengedi a lejáratkori bemutatást, végül ha a telepes kijelölése mellett történt a telepítés, amikor a fizetés végetti bemutatás az elfogadó megbízottjának tekintendő telepesnél megy végbe.

1. *A fizetés végett való bemutatás alakszerűségei.*

Tulajdonképen nem is annyira az elfogadónál, mint inkább az intézvényszerkezettél történik nem ritkán a bemutatás, mert a váltót elfogadtatni a váltóbirtokos nem köteles. Sőt az intézvényszerkezettél által történt elfogadás megtagadása dacára is meg kell nála kísérelni, vajjon nem hajlandó-e mégis fizetni? A V. T. 3. §. 6. p.-ja szerinti szövegezés, mely szerint a váltón kiteendő: „az intézvényszerkezettélnek, vagyis azon személynek vagy cégnek megnevezése, mely által a fizetés teljesítendő“, ez iránt semmi kétséget sem hagy fenn.

(468. §.), luxemburgi (161. §.), máltai (206. §.), san-marínói (48. §.), mexicói (499. §.), monacói (125. §.), olasz (288. §.), perui (474. §.), portugál (314. §.), román (310. §.), san-salvadori (427. §.), SHS. szerb (137. §.), spanyol (483. §.), török (118. §.), uruguayi (857. §.) és venezuelai (396. §.) jog. De némelyik semmi sanctiót sem fűz hozzá, pl. a belga, más ellenben mulasztásos váltónak nyilvánítja, pl. a spanyol. Középállást foglal el az angol, mely mentességi okokat ismer. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 277. old. és *Klausig (Fr.): Die Zahlung durch Wechsel und Scheck.* 1919. A fizetés végett való bemutatásra használt idegen nyelvű kifejezések a következők: Präsentation zur Zahlung; présentation pour le paiement; presentazione per il pagamento; presentment for payment; presentación al pago. V. ö. Daniel i. m. 348. §.

Ha a váltó többszörözve lett s ezek közül egy példányt az intézvényezett vagy egy közbenjáró elfogadott, természetesen csak az elfogadott példány mutató be, melynek birtokához való jogát a váltóbirtokos azonban esetleg a másodlati példányokkal, ha a legitimáló forgatmányok azokon volnának, köteles igazolni.²⁾ Minthogy a fizetést a lejárát napján déli 12

²⁾ A V. T. a belga, francia és ezt követő jogok, német, osztrák, olasz, román, skandináv, SHS, szerb, svájci stb. jogok mintájára nem ismeri az u. n. „*kíméleti nap*” (Respekttag, jour de grâce, giorni di rispetto, day of grace, termino de cortesia) intézményét, mely szerint a fizetés napokra is (a spanyol s ezt követő jogok értelmében csak 24 órára) elhalasztható. Ez annyiban kifogásolható, hogy a fizetni nem tudó adós rendszerint még további haladékhöz jut, mert ha a lejáratkor nem képes fizetni, nem tud a kíméleti idő leteltével sem. Párisban, dacára annak, hogy a francia jog kíméleti napokat nem ismer, az a szokás fejlődött ki, hogy az adós kérésére s a hitelező beleegyezésével a bíróság 25 napi haladékot engedélyez, amennyi haladékhöz az adós ellenmondás esetén is jutna. Lsd. Lyon-Caen i. m. IV. köt. 205. old. Az 1910. évi január 27. törv. szerint mozgósításkor, katasztrófák stb. alkalmával a minisztertanács jogosult az óvási határidőt meghosszabbítani. Lsd. Lacour i. m. II. köt. 102. old. Az 1673. Ordonnance még 10 napos halasztást engedett. Az angol jog (14. §.) külön tiltó megállapodás hiányában és a látra szóló váltók kivételével 3 kíméleti napot enged, melyet az észak-amerikai jog azonban már nem alkalmaz. A régi német jog ismerte az 1867-ig Augsburgban és Brémában fennállott általános fizetési napokat (allgemeine Zahltag vagy Kassiertage), mikor a fizetések a hét bizonyos napjain voltak teljesíthetők. Olaszország némely helyén ma is meg van az u. n. „giorni di stanze”, mikor a nyilvános pénztárak nyitva vannak s ilyen városokban, ha a lejárát nem arra esik, a váltó a lejárát után következő első „giorno di stanze”-kor fizetendő. Livornóban pl. ilyen napok a hétfő, szerda és péntek. Lsd. Supino i. m. 273. old. Staub—Stranz i. m. 322. old. Régi váltójogunk szintén nem ismerte a kíméleti napokat. Az 1840-iki V. T. 98. §-a szerint: „kíméleti napoknak helyök nincsen”, de a 109. §. az 1 napos vásári váltók fizetési idejét d. u. 4 óráig állapította meg.

óraig kell teljesíteni (V. T. 33. §.), kivéve azt, midőn a lejárat vasárnapra vagy Gergely-naptár szerint valamely közönséges ünnepnapra esik, amikor a fizetés csak a legközelebbi köznapon követelhető (V. T. 103. §.), a váltóbirtokos a bemutatást déli 12 óráig elhalaszthatja, mert különben annak lehet kitéve, hogy a váltóadós nál déli 12 órakor kénytelen újból megjelenni. A bemutatásnak a váltóadós üzleti helyiségeiben, ilyenek hiányában lakásán, más helyen, pl. a tőzsdén, csak az érdekelt beleegyezésével, d. e. 9—12 óra közt, d. u. pedig 2—5 óra közt kell történnie (V. T. 102. §.). Az U. V. 43. §-a értelmében az óvás csak d. u. 1 óra után lévén felvehető, a fizetési idő is 1 órával kitolódik.³⁾

A váltóadós tehát déli 12 óra előtt nem szorítható fizetésre s hamarabb ellene még akkor sem vehető fel óvás, ha bizonyos, hogy a fizetést később sem fogja teljesíteni. A déli 12 óra előtt megkezdett, de csak 12 óra után befejezett óvás azonban érvényes.

³⁾ A portugál (314. §.) jog szerint csak a tőzsdei órák alatt (hétköznap d. u. 3—5-ig) köteles a váltóadós fizetni, ha nincs helyben tőzsde, akkor pedig csak naplemente előtt. Hasonlóképp az argentinai (614. §.), bolíviai (376. §.), chilei (646. §.), columbiai (722. §.), guatemalai (530. §.), hondurasi (445. §.), mexicói (457. §.), spanyol (455. §.) és uruguayi (810. §.) jogok szerint. Chile, Columbia és Guatemala kivételt tesznek a látra szóló váltóra, Argentina és Uruguay ellenben épen ilyenkor adnak 24 órás halasztást. Costa-Rica (36. §.) este 6 óráig ad halasztást. Lsd. továbbá Reissert (R. v.): *Die Wechselprolongation in theoretischer, praktischer, rechtsvergleichender Betrachtung*. Borna—Leipzig, 1913. (106. s köv. old.)

Minthogy a váltóbirtokos mindaddig nem tekinthető késedelmesnek, míg az óvás felvételére rendelt határidő, azaz a lejáratot követő második köznap d. u. 5 órája le nem telt, mert csak az óvás tanúsítja a bemutatás megtörténtét, kétségtelen, hogy a váltóbirtokos a fizetés végetti bemutatást az óvási határidő leteltéig elódázhatja s ezek szerint a lejárat a váltóbirtokos akaratából 53 órával, ha közbe vásár- vagy ünnepnap esik, 77 órával, ha kettős ünnep, 101 órával meghosszabbodhatik.⁴⁾

⁴⁾ Az 1914. VII. 31. 3715/1914. M. E. sz. a. kiadott első moratóriumi rendelet a benne körülírt kötelezettségekre 14 napi haladékot adott, de az 1914. VIII. 12-én 6045/1914. M. E. sz. 2-ik moratóriumi rendelet az 1914. VIII. 1. után kelt s IX. 30-ig lejárt váltók fizetés hiánya miatti bemutatási s óvási határidejét a lejáratot követő 10 napban állapította meg, majd a némely tőzsdei ügylekből eredő pénztartozásokra vonatkozó 1914. VIII. 28-án 6504/1914. M. E. sz. a. s a kétoldalú szerződések teljesítését szabályozó 1914. IX. 10-én 6796/1914. M. E. sz. a. kiadott rendeletek helyébe lépett s 1914. IX. 30-án 7205/1914. M. E. sz. a. kiadott 3-ik moratóriumi rendelet az aug. 1. után kiállított s nov. 30-án bezárólag lejárt váltókra a lejáratot követő 2 köznapon is megengedte, sőt legkésőbb 2 hó és 2 köznap utánra is érvényesnek jelentette ki. A kamatfizetés végett való bemutatás s nem fizetés esetére azonban a rendes óvási idő lett fenntartva. Később az óvási határidő a fizetési napot követő 15 napban lett megállapítva. Az 1925 : VIII. t.-c. 60. §-a alapján 1925. évi december 31-ike után lejáró váltóknál minden kivételes óvási határidő megszűnt.

A külföldi jogok némelyike különbséget tesz az elf. és fiz. hiánya miatt felvehető óvások határideje közt. Pl. a portugál (293, 327. §§.) jog a lát után bizonyos idő múlva fizetendő váltóknál az előbbi 8 napban, a másodikat a lejáratot követő vagy az azutáni legközelebbi köznapban állapítja meg. Az óvás felvételét fiz. hiánya miatt nem a lejárat napján, hanem csak az azt követő köznapon a bolgár, braziliai, francia és ezt követő jogok, a hondurasi, máltai, mexicói, nicaraguai, spanyol jogok,

A V. T. azonban az elfogadónál való bemutatást csak arra a váltóhitelezőre teszi kötelezővé, aki az elfogadó nem fizetése esetén visszkereseti jogát az előzők ellen gyakorolni kívánja. Az elfogadónál való bemutatás tehát a most említett visszkereseti jogról való lemondás esetén az elévülési határidő utolsó napjáig elhalasztható. Ez azonban a gyakorlatban csak a legkritkább esetben fog bekövetkezni, mert az értékes visszkereseti jog fenntartása érdekében a fizetés végetti bemutatást a törvény által kívánt határidőben szokás eszközölni.⁵⁾

2. A fizetés végetti való bemutatás elmulasztásának következményei.

1. A N. értelmében az elfogadó, valamint a saját váltó kibocsátója elleni váltókereset fenntartá-

a második köznapon a belga, costaricai, olasz, portugál, san-salvadori, venezuelai stb. jogok írják elő. A teljesítés megtagadása napján kell felvenni vagy legalább előjegyezni az óvást az angol (51. §. 4. p.) és az amerikai (N. I. L. 263. §.) szerint, utóbbi esetben az óvás az előjegyzés napjáról később is kiállítható. A perui (794. §.) s a már fentebb említett portugál (293. §.), valamint a san-salvadori (409, 445. §§.) jogokban 8 napos óvási határidő is van. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 317. old.

⁵⁾ A francia jog megengedi a huisser vagy a posta általi fizetés végetti bemutatást. Egy 1902. július 18. rend. értelmében azonban a huisier megyei és járási székhelyeken, valamint ahol kereskedelmi bíróság (tribunal de commerce) működik, a beszedéssel nem bízható meg. Az 1920. márc. 29-iki törvény értelmében a posta bármily összegű váltót bemutathat. Mivel a francia jog szerint a váltó-óvások bejegyzésére (loi du frimaire an. VII. art. 20.) 4 nap áll rendelkezésre, esetleges sikertelen bemutatás esetén is marad idő az óvásra, jöllehet az óvás a Code de Commerce 162. §-a értelmében már a lejáratot követő első hétévköznap felveendő. Azért a francia írók ezt a beszedési módot veszélyesnek tartják. Lacour i. m. II. köt. 90. old.

sára a fizetés végetti bemutatás és óvás felvétele ezentúl a telepített váltóknál sem szükséges s így a fizetés végetti bemutatás elmulasztásának a váltóbirtokosra nézve az elfogadóval szemben csak az a következménye lesz, hogy az elfogadó, ha szabadulni akar váltókövetelezettségétől, a váltó összegét a *váltóbirtokos veszélyére és költségére* az óvás felvételére rendelt határidő eltelte után a váltóbirtokos megidézése nélkül is bírói letétbe helyezheti. (V. T. 40. §. és U. V. 41. §.)⁶⁾ A letétbe helyezett összeg devalvációja tehát a váltóbirtokos kárára történik.

A V. T. ugyan csak az elfogadót jogosítja fel a letétbehelyezésre, de az intézvényezett, kinél a váltót elfogadás végett be sem mutatták s csak ezért nem szerepelhet elfogadó gyanánt, valamint a telepes, ki az elfogadó megbízottja, a letétre szintén jogosultaknak tekintendők. Sőt, mivel a lejárat napján való

⁶⁾ A román (320. §.) jog szerint a letétel kötelező. A külföldi jogok nagy része a letételt külön nem szabályozza, hanem arra vonatkozólag a magánjogi szabályok irányadók. Pl. a belga, francia stb. jogok. A francia III. év Thermidor hó 6-án kelt törv. szerint, ha a váltóhitelező 3 nap alatt nem jelentkezik, a letét a „Caisse des Dépôts et Consignations”-nál eszközölhető. Az angol (59. §.) jog szövegezése arra enged következtetni, hogy a letétet szintén megengedi. (A bill is discharged by payment in due course by or on behalf of the drawee or acceptor”) Megengedi a letételt a japán (485. §.), máltai (179. §. csak keresk. bíróságnál), német (40. §. bíróságnál v. letét elfogadására jogosult hatóságnál, ill. intézetnél), svájci (759. §.), olasz (297. §.), orosz 48, 102. §§), perui (483.), a spanyol jog (492. §., de csak akkor, ha a fizetésért jelentkező személyazonosságát nem tudja igazolni).

fizetés minden váltókötelezettre nézve érdekel bír, némely külföldi jog még a kibocsátót is feljogosítja a letételre.⁷⁾

Bár a V. T. a „váltó-összeg“-ről, tehát a teljes összegről szól, kétségtelen, hogy a váltó összegének egy részlete is letétbe helyezhető, mikor is csak a hiányzó összeg lesz utólag követelhető, illetve perelhető.

Az U. V. 41. §-a „mindegyik adós“-t felruhazza azzal a joggal, hogy a fizetés végett való bemutatás elmulasztása esetén, a váltó összegét „az illetékes hatóságnál“ letétbe helyezhesse.⁸⁾ A kereset kézbesítése utáni letétel természetesen már nem joghatályos, de a lejárat előtti letétbehelyezés azzá válik, ha a lejárat előtti tudomással nem bíró váltóadós, kinek a váltót fizetés végett be nem mutatták, a kereset kézbesítése után a hitelező részére a letét kiutalását kéri. (C. 314/1910. sz.)

⁷⁾ Az olasz (297. §.) jog szerint a letételre a kibocsátó, intézköztetett és az elfogadó jogosultak.

⁸⁾ Az 1881. nov. 1-én 2851/I. M. E. sz. rendeletének 10. §-a értelmében ez a fizetési hely bírósága. A 46. §. szerint a letétel teljesítésére 24 órai határidő tűzendő ki s ha ezen idő alatt a letétel meg nem történik, az nem tekinthető többé érvényes időben teljesítettnek. Lsd. továbbá a 8261/1920. M. E. sz. rendeletet, melynek 20. §-a szerint a letétel joga a háború után az elfogadót a lejárat napjától számított 15 köznap elteltével illette meg. Lsd. végül a 1569/1917, 5851/1919, 2590/1920. s 5126/1920. sz., valamint a 39.805/1881. I. M. E. sz. alaprendeletet is.

A letételre jogosult kezesei a letét folytán szintén mentesülnek kötelezettségeik alól, mert az a fizetést teljesen pótolja.

2. Mivel a váltóadóst a fizetési kötelezettség csak a bemutatás következtében terheli, a letétel pedig csak joga, de nem kötelessége, késedelmi kamatoit is csak a tényleges bemutatás idejétől kezdve tartozik fizetni. Az intézvényszerzett elfogadása alapján ugyanis csak az elfogadott összeget köteles fizetni. (V. T. 23. §. és U. V. 27. §. 1. bek.) Ha tehát a bemutatáskor azonnal fizet, bármennyi idő telt volna is el a lejáratától, késedelmi kamatot nem lehet tőle követelni.⁹⁾

3. Legsúlyosabb következménye a fizetés végett való bemutatás elmulasztásának, amit a V. T. 41. §-a már kifejezetten megállapít, a visszkeresetre kötelezettek mentesülése minden felelősség alól. (U. V. 42, 43, 52. és 53. §§.) A törvény egyenesen a visszkereset feltételéül szabja meg a bemutatást s az nem jön figyelembe, hogy a mulasztás szándékos volt-e vagy sem. Még ha észszerűtlennek látszik is a bemutatás, mert pl. az intézvényszerzett az elfogadást megtagadja, sőt a

⁹⁾ Hasonlóképen a bolgár, monacói és német jogok szerint. Ellenben az olasz (318., 319. §§.) jog értelmében a kamatok, tekintet nélkül arra, hogy a váltót bemutatták-e, a lejáratától folynak. Ugyanígy a román (336, 337, 343, 344. §§.) jog szerint. Az angol (9. §.) jog szerint a váltóban kikötött kamatok, hacsak a váltó mást nem tartalmaz, a kiállítás, ha nincs kitéve, az átadás, egyéb esetekben a (57. §. 1. pont, b) a lejárat napjától folynak. A kamatok, melyek a közönségesnél rendszerint magasabbak voltak, a világháború előtt a különböző jogok szerint 5—12 %-ig váltakoztak. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 302. old.

váltóbirtokos biztosítékot is kapott, vagy pedig az intézvényezett ellen csődöt nyitottak vagy épen meghalt, a bemutatásnak még akkor is meg kell történnie s az óvás is felveendő, mert különben a visszkereset meg nem indítható. Egyedül akkor érvényesíthető a visszkereset a nélkül, hogy akár a bemutatásra, akár az óvás felvételére szükség volna, ha a bemutatás olyan elháríthatatlan akadályba ütközik (erőhatalom esete), mely a lejáratától számított 30 napon túl tartott. (1912 : LXIV. t.-c. 1. §.) Ennek részleteiről alább lesz szó.

3. A váltóösszeg kifizetése.

A váltó fizetési eszközt helyettesítő papir lévén, a lejáratkor készpénzre váltandó át, tehát a váltóbirtokos nem köteles surrogatumokkal, pl. az összegnek javára való írásával, vagy más fizetési eszközt helyettesítő papírra (utalvány, váltó) való átcserélésével stb. megelégedni. Kölcsönös követelések beszámításának is csak akkor van helye, ha a fizetni köteles adóst a fizetés átvételére jelentkező váltóbirtokossal szemben valódi, lejárt váltóbeli vagy jogérvényes birói határozattal, illetve egyezséggel megállapított pénzbeli követelés illeti. De ha más váltóadós fizetne, attól a váltóbirtokos csak készfizetést köteles elfogadni. Az U. V. azonban megengedi a lejáratkor az u. n. „*leszámolóhely*“-en való bemutatást is, midőn a kiegyenlítés esetleg szintén kölcsönös beszámítás útján fog megtörténni. De a váltóbirtokosnak az, hogy a váltót leszámoló helyen mutassa be (U. V. 37. §.)

csak joga és nem kötelessége s ezért ez a rendelkezés nem kivétel a szabály alól.

A fizetést a váltóban kitett pénznemben kell teljesíteni. (V. T. 37. §.) Mindazonáltal ez a szabály csak akkor kötelező, ha a kitett pénznem egyúttal a fizetés helyén törvényes fizető eszköz számba megy. Ha ez nem áll, a megjelölt pénznemben való fizetés csak akkor követelhető, ha a kibocsátó a fizetést a váltóban kitett pénznemben vagy számolási értékben ezzel a szóval: „*valósággal*“ vagy más hasonló kifejezéssel, pl. „*effective*“, „*idegen valutában*“ stb. határozottan kikötötte.¹⁰⁾ Ennek hiányában a fizetés az országban folyamatban lévő pénznemben is teljesíthető azon árfolyam szerint, melyben a váltóbeli pénznem a budapesti értéktőzsdén a fizetési napot megelőzőleg utolszor jegyzett árfolyamnak középáraként mutatkozik.¹¹⁾ (V. T. 37. §.) A „*teljesíthető*“ szó csak a vagylagosság szempontjából van használva. Tehát

¹⁰⁾ Effektiv vagy in natura vagy wirklich, en monnaie... (italienne, espagnole, etc.), efectivo, really, precisamente y no en otra moneda.

¹¹⁾ Hasonlóképp a belga (33. §.), bolgár (563. §.), costa-ricai (112. §.), finn (36. §.), máltai (166. §.), san-marinói (52. §.), német (37. §.), olasz (39. §.), román (41. és 315. §§.), SHS. szerb (119. §.), skandináv (35. §.), (svájci 756. §.) jogok, de a finn, orosz, perui, portugál, san-salvadori és venezuelai jogok szerint csak hazai pénzben lehet fizetni. Viszont a francia (143. §.) és ezt követő jogok szerint idegen pénzről szóló váltó hazai pénzben nem fizethető. Az 1914. aug. 5. törv. azonban a Banque de France bankjegyeinek elfogadását kötelezővé tette s ezért az aranyban való fizetés nem követelhető. Németországban a váltó „Rentenmark“-ban is kiállítható. (Lsd. Reichsgesetzblatt 1923. okt. 15. sz.)

a fizetés vagy a váltóban kitett pénznemben vagy a fenti átszámítás szerinti magyar pénzben teljesítendő. Vagyis a budapesti tőzsde árfolyama feltétlenül kötelező¹²⁾ s a kibocsátó által egyoldalúan megszabott átszámítási kulcs figyelmen kívül hagyható. A budapesti tőzsdén nem jegyzett pénznem átszámításáról ellenben a törvény nem intézkedvén, a kibocsátó egyoldalul előre is megállapíthatja a pénznemnek magyar vagy idegen pénzben való egyenértékét. Ha ez nem történt meg, akkor az alkalmazásba kerülő kereskedelmi szokás lesz irányadó, mely az ú. n. „közvetett átszámítás”-sal szokott élni. Vagyis annak a legközelebbi külföldi tőzsdének középárfolyama szolgál az átszámítás alapjául, melyen az illető pénznemet s egy olyan pénznemet is jegyeznek, mely a budapesti tőzsdén is jegyzés tárgya. Pl. a görög drachmát a budapesti tőzsde nem jegyezvén, a belgrádi tőzsdei jegyzést kell figyelembe venni s annak dinárban kifeje-

¹²⁾ A bírói gyakorlat szerint azonban az átszámítási árfolyam időpontjára vonatkozó jogszabály nem alkalmazandó akkor, ha a váltóadóst a pusztán fizetési késedelmet meghaladó vétkesség terheli (pl. időhaladékot nyert s ennek elteltével sem fizet vagy az ellene indított perben nyilván alaptalan védekezésével tolja ki a fizetési időt.) C. 426/1925. Ilyen esetben a tényleges fizetés idején jegyzett árfolyam szerinti átszámítás kötelező. V. ö. K. J. 1925. 10. sz. 141. old. Hasonlóképp valorizálja a Curia a váltókövetelést, ha a felek közös megegyezéssel halasztják el a lejáratát napot. C. 8/1925. sz. A kikötött pénzben beállott értékváltozás esetén fizetendő összegről a curaçaói és surinami (139. §.), holland (157. §.), holland-indiai (156. §.) és portugál (316. §.) jogok külön is intézkednek, utalva a Polg. Trvk. idevágó szakaszaira, melyek a valorizációt előírják.

zett középfolyamát magyar pengőre átszámítani.¹³⁾ Hasonlókép történik az átszámolás akár bel-, akár külföldi számolási értékről, ha ez a tőzsdei árfolyamok szerint egyáltalán még lehetséges, mert a számolási érték nem lévén effektív pénznem, annak mindig csak egyenértéke fizetendő, pl. pengőforint, váltóforint, forint, aranykorona, papirkorona, hamburgi Mark-Banko, francia livre vagy pistole, veneziai dukát, angol guinee, spanyol peso duro stb. értékről szóló váltóknál. Mivel tőzsdei jegyzés ezekben csak igen kivételesen fordul elő, természetesen csak megközelítő átszámítás lehetséges.

Azok az intézkedések, melyek a törvényes fizetési eszközül szolgáló papírpénz, bankjegy vagy ércpénz elfogadására vonatkoznak, természetesen nem érintik a fenti szabályokat. Tehát hogy az u. n. „váltópénz”-ből, bankjegyből stb. a fizetést átvevő milyen mennyiséget tartozik elfogadni, vagy hogy az államjegynek, esetleg bankjegynek kényszerárfolyama miként van megállapítva, attól eltérni nem lehet.¹⁴⁾

¹³⁾ Tehát ha Belgrádban egy görög drachma 2 dinár s Budapesten 100 dinár 9 pengő, akkor könnyű kiszámítani, hogy X görög drachma hány magyar pengőt ér.

¹⁴⁾ Törvényeink az Osztrák-Magyar Bank által kibocsátott bankjegyek árfolyam értékére nézve tételes intézkedéseket tartalmaztak. Pl. 1878 : XXV. t.-c. 86. cikk, 1887 : XXVI. t.-c. 1. §., 1899 : XXXVII. t.-c. 86. §., 1911 : XVIII. t.-c. 1. §., 1917. évi XVIII. t.-c. 1. §. Az 1914-ben kitört világháború tartama alatt az 1914. dec. 30-án 9420. sz. a. kiadott min. elnöki rendelet intézkedett az arannyal való fizetésről. Az 1921 : XIV. t.-c. 4. §-a az államjegyek kötelező elfogadásáról szól. Jelenleg az 1924 : V.

Az U. V. 40. §-a szerint az idegen pénz értékét a fizetés helyén fennálló szokások határozzák meg.

t.-c. (kieg. az 1925 : XXXII. t.-c.) értelmében a Magyar Nemz. Bank alapsz. 82. cikke szerint a magyar nemzeti bank jegyeit minden olyan fizetésnél, mely magyar törvényes értékben teljesítendő és amelyet nem kell jogszabály vagy jogügylet alapján ércpénzben teljesíteni, mindenki és így minden közpénztár is teljes névértékben elfogadni köteles. Ez az általános elfogadási kötelezettség a készpénzfizetések felvételével megszűnik. Az 1925 : XXXV. t.-c. a pengőérték megállapításáról rendelkezik. A törvény 13. §-a szerint az állami- és közpénztárak az egy pengőöket korlátlanul, az 50 f-ket 20 pengőig, a 20 és 10 f-ket 10 pengőig, a 2 és 1 f-ket 2 pengőig terjedő összegben kötelesek elfogadni, a magánforgalomban ugyanezen szabályok érvényesek, de az egy pengőök elfogadása csak 50 pengőig kötelező. Átlyukasztott, meghamisított vagy nem rendes forgalom következtében kevesbedett súlyú érmékre ez a rendelkezés nem terjed ki. (14. §.) A fennálló jogszabályokban foglalt és a korona értékre vonatkozó intézkedések 1927 január 1-től pengőértékben megállapítottak veendő. (20. §.) $12.500 K = 1 P$. Ha az átszámítás törtet eredményez, a fél fillér vagy ennél nagyobb tört egész fillérnek, a $\frac{1}{2}$ fillérnél kisebb tört pedig nem számítandó. Egy aranykorona = 1.1585365 pengővel. (20. §.) Az 1927 január 1-én vagy e nap után keletkezett jogügyletben pénzérték megjelölése nélkül meghatározott pénzösszeg pengő értékűnek tekintendő, kivéve, ha a felek szándéka más értékre irányult. (23. §.) Koronára szóló vagy koronában teljesíthető minden fizetési kötelezettség 1927 jan. 1-től pengőértékben teljesítendő. (24. §.) Az aranyban teljesítendő fizetések tárgyában 1923 febr. 10-én kibocsátott 950/1923. M. E. sz. min. rend. hatályban marad. (25. §.) Az olyan pénztartozást, mely 1923 febr. 10. napja után keletkezett és amelyet valamely belföldi aranyérmében valósággal kell teljesíteni, az adós a pengő érték arany érméiben is teljesítheti. Ilyenkor 1 aranyforint 2.7580645 pengőnek és 1 aranykorona 1.1585365 pengőnek számít. (25. §.) Ez a törvény nem érinti a trianoni szerződésnek, valamint más nemzetközi megállapodásoknak pénztartozások teljesítése mértékét és módját szabályozó rendelkezéseit és azokat a jogszabályokat, melyek értelmében koronára szóló pénztartozásokat értékelve kell teljesíteni. A törvény 1925 november 21-én lett kihirdetve. Az 1925 nov. 20-án 6550/925. M. E. sz. rend. a külf. fiz. eszközök forgalma tekintetében fennállott korlátozásokat szüntette meg.

Mindazonáltal a kibocsátó kikötheti, hogy a fizetendő összeget a váltóban meghatározott vagy valamely forgató által meghatározandó árfolyamban kell számítani; ebben az esetben ezt az összeget az országban folyamatban levő pénznemben kell fizetni.¹⁵⁾

Ez a szövegezés olyan szabályozást foglal magában, mely a gyakorlati élet igényeit jobban elégíti ki, mint a V. T. fentebb ismertetett 37. §-ának intézkedése, mert kifejezetten rendelkezik az átszámítás legmértányosabb eszközléséről s a kibocsátót, illetve forgatót a valuta ingadozásából keletkezhető meglepetések ellen biztosítja, ha az árfolyam átszámításának kulcsát a váltóban megelőzőleg leszögezik. Pl. ha előre megállapítják, hogy egy dollár öt pengő és 60 fillérben lesz számítandó, nem pedig az esetleg sokkal alacsonyabb tőzsdei árfolyam szerint. Azonkívül az U. V. ugyanebben a szakaszban kifejezetten is szentesíti azt a szabályt, hogy t. i., ha a váltóösszeg olyan pénznemben van megjelölve, amelynek abban az országban, ahol a váltót kiállították és abban az országban, ahol fizetendő, ugyanaz az elnevezése, de különböző az értéke, a vélelem az, hogy a fizetés he-

¹⁵⁾ Az 1923 : XXVIII. t.-c. 11. §-a értelmében magyar állampolgárnak idegen pénznemre szóló s a trianoni békeszerződés 231. cikke 1—4. pontja alá eső oly követelése, mely eredetileg aranyra, ezüstre vagy a magyar koronaértéktől különböző bármely más pénznemre szolt, de nem olyan pénzkövetelés, mely eredetileg a világháború alatt az Osztr. Magyar Monarchiával szövetségben állt állam pénze volt, az ebben a törvényben megállapított módon volt a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenítő Hivatal által elszámolandó.

lyének pénznemét értették. Tehát pl. a Franciaországban kiállított s Svájcban fizetendő 10.000 frankos váltó svájci, nem pedig francia vagy belga frankban.

Végül az U. V. az idegen pénznemnek belföldi pénznemre annak az árfolyamnak középára szerint való átszámítását tekinti irányadónak, amellyel a fizetés követelhetésének napja előtt a budapesti áru- és értéktőzsdén utoljára jegyezték az illető pénznemre kiállított, megtekintésre szóló váltókat, ilyenekre vonatkozó jegyzés hiányában pedig az illető idegen pénznemeket. Ez nálunk eddig is divott s a törvény csak szentesíti ezt a gyakorlatot.¹⁶⁾

4. Részletfizetés.

Az általános magánjog szerint a hitelező nem köteles a résztörlesztéssel megelégedni s ezért külön indokolásra szorúl az, hogy a magánjognál rendszerint szigorúbb váltójog értelmében miért tartozik a váltóbirtokos ennek dacára elfogadni az intézkényszett, illetve az elfogadó által felajánlott részletfize-

¹⁶⁾ Az átszámítási kulcs a külföldi jogok szerint vagy az illető idegen pénzre és látra szóló váltók árfolyama, pl. a portugál (315. §.) jog értelmében vagy pedig, ha a külföldi pénznek nincs törv. árfolyama, a váltón kitett vagy tőzsdei árfolyam irányadó, pl. a curaçaói és surinami (138. §.), hollandi (156. §.), holland-indiai (153. §.), spanyol (489. §.), a dél- és közép-amerikai államok joga szerint. Az angol jog értelmében kikötés hiányában a fizetés helye és napja szerinti látra szóló váltó-árfolyam irányadó (72. §. 4. pont). A bolíviai (394. §.) és nicaraguai (274. §.) jogok a helyi szokás szerinti átszámítást írják elő. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 289. old. A német (37. §.) jog szerint az effektív idegen valutában fizetendő váltók a posta által nem óvatolhatók. Staub-Stranz i. m. 124. old. Anm. 5.

tést. (V. T. 38. és U. V. 38. §.). A magyarázatot megadja azonban az a váltójogi alapelv, hogy az egyenes adós által nem fizetett hiány erejéig az előzők felelősek, de akik csak a tényleg nem fizetett összeg megfizetésére szoríthatók, mert joggal hozhatnák fel a váltóbirtokos ellen azt a kifogást, hogy ha már részelfogadás esetében is csak a hiányzó összeg erejéig indítható ellenük biztosítási visszkereset, még jogosabb az, hogy a ténylegesen fizetett összeg szintén számításba vétessék a fizetési visszkeresetnél.¹⁷⁾ Ön-

¹⁷⁾ Hasonló álláspontot foglalnak el a belga (46. §.), bolgár (564. §.), braziliai (22. §.), costa-ricai (113. §.), curaçaói (150. §.), egyiptomi (code indigène 155. §.), finn (39. §.), hollandi (168. §.), holland-indiai (167. §.), japán (484. §.), máltai (170. §.), mexicói (505. §.), német (38. §.), olasz (292. §.), orosz (47. §.), osztrák (38. §.), perui (478. §.), portugál (321. §.), román (314. §.), san-marínói (58. §.), SHS. szerb (132. §.), skandináv (37. §.), surinami (150. §.), svájci (757. §.) és venezuelai (398. §.) jogok. A dán jog (58. §.) minden váltóadósna, tehát az előzőknek is megadja a részletfizetés jogát. A spanyol (494. §.) és ennek nyomán a bolíviai (403. §.), chilei (713. §.), columbiai (844. §.), ecuadori (441. §.), guatemalai (596. §.), hondurasi (479. §.), nicaraguai (278. §.) és san-salvadori (433. §.) jogok a váltóbirtokos tetszésére bizzák, hogy elfogadja-e a részlettörlesztést. A franciáknál a kérdés vitás. A Code de Commerce 156. §-a szerint a részletfizetés a kibocsátó és forgató javára szól, de hogy ezt a váltóbirtokos elfogadni köteles volna, arról nem rendelkezik. Viszont a Code civil 1244. §-a értelmében a hitelező a részlettörlesztést visszautasíthatja. Mindazonáltal az a nézet, hogy ha a részelfogadmány (124. §.) megengedett, nem kifogásolható a részletfizetés sem. A posta útján történt bemutatásnál azonban csak teljes összegű fizetés fogadható el. V. ö. Lacour i. m. II. köt. 88. old. A francia jogot követik az argentinai (695. §.), san-domíngói (156. §.), egyiptomi (code mixte 162. §.), görög (156. §.), haitii (155. §.), luxemburgi (156. §.), monacói (120. §.) és az uruguayi (156. §.) jogok. Az angol (59. §.) jog szerint: „A bill is discharged by payment in due

ként érthetőleg azonban a főadós által le nem fizetett összegre vonatkozólag az óvás felvétele ép oly kevésbé mellőzhető, mint volt a részelfogadmánynál. Óvás után tehát a részletfizetés többé fel sem ajánlható. Viszont az elfogadó a váltó teljes összegének elfogadása dacára is teljesíthet részletfizetést. Ha tehát a váltóbirtokos azt visszautasítaná, annak erejéig visszkereseti joga is elvész, valamint nem követelheti a felajánlott részlet után járó késedelmi kamatot s a költségeknek arra eső részét sem. Bírói gyakorlatunk szerint a részletfizetés a tartozás bármely részére (tőke, kamat, perköltség) teljesíthető. (C. 5545/1925. sz.).

Az 1840 : XV. t.-c. sajátos álláspontja szerint a részletfizetés csak akkor volt visszautasítható, ha az a váltó összegének felénél is kevesebbre rugott. (I. r. 116. §.).

5. A váltó nyugtázása és kiadása.

Hogy a váltó kifizetése dacára újból bemutatatható ne legyen, a V. T. 39. §-a szerint a váltóadás, ilyennek tekintendő önként érthetőleg a fizetést teljesítő intézvényezett is, habár a váltót el sem fogadta, csak a nyugtátványozott váltó kiadása mellett köteles

course"; a részletfizetés (part payment) azonban Chalmers (i. m. 229. old.) szerint nincs megengedve. („this is clearly not english law“.) Ha valaki a részletekben fizetendő egész összegről ad váltót, a váltó egységes lejáratánál fogva az adós a részletfizetés elmulasztása által a részletfizetési jogot a magyar bírói gyakorlat értelmében (C. 794/1906. sz.) külön kikötés nélkül is elveszti.

fizetni.¹⁸⁾ Ha pedig csak részletfizetést tett, azt követelheti, hogy az a váltóra feljegyeztessék és neki arról a váltó másolatán nyugta adassék. Hasonlóképp rendelkezik az U. V. 38. §-a azzal a különbséggel, hogy a részlettörlesztést nem kell épen a váltó másolatán elismerni. Elegendő tehát a bárhol való nyugtázás.¹⁹⁾ További különbség az, hogy az intézkénnyezett, ki elfogadás nélkül is fizethet, szintén követelheti a váltó kiadását, nem pedig csak az elfogadó vagy a telepes és saját váltó kibocsátója, ki lényegileg egyenes adós számba megy.

¹⁸⁾ Ez a bolgár (565. §.) jog álláspontja is, mely azonban nem kívánja magán a váltón való nyugtázást, továbbá a braziliai (22. §.), dán (50. §.), finn (38. §.), japán (483. §.), máltai (177. §.), san-marínói (53. §.), német (39. §.), olasz (295. §.), orosz (47., 102. §§.), osztrák (39. §.), perui (481. §.), portugál (320. §.), román (318. §.), skandináv (38. §.), svájci (758. §.) és a venezuelai (400. §.) jogoké. Az angol (52. §.) és amerikai N. I. L. 134. §.) csak a kifizetett váltó („when a bill is paid”) kiadását írják elő. A costa-ricai (111. §.) jog a váltó keresztül húzását kívánja.

¹⁹⁾ Az óvási novella által módosított német V. R. 39. §-ának új szövegezése szerint részletfizetés esetén nyugta állítandó ki, de nem épen a másolaton, mint azt a magyar törvény kívánja. Ugyanígy a bolíviai (403. §.), ecuadori (441. §.), finn (39. §.), hollandi (169. §.), holland-indiai (168. §.), hondurasi (479. §.), mexicói (503. §.), nicaraguai (278. §.), olasz (295. §.), mely quietanza separata-t említ, perui (481. §.), portugál (321. §.), román (318. §.), san-marínói (58. §.), san-salvadori (433. §.), spanyol (494. §.), surinami és curaçaói (151. §.) és a venezuelai (400. §.) jogok. Az orosz (47. §.) jog szerint ilyenkor a fizető adós jegyzi fel a váltón a törlesztést. A francia jog a nyugtázást egyáltalán nem írván elő, a kérdésről hallgat, hasonlóképp a belga jog is. A magyar joggal egyezőleg rendelkeznek a máltai (178. §.) és a costa-ricai (113. §.) törvények. Ez utóbbi azonban külön nyugtáról nem szól.

E rendelkezés jogi jelentőségét tisztán csak akkor fogjuk látni, ha részletezzük az abban foglaltakat. Ezek szerint:

a) Az adós a nyugtátványozott váltó kiadása nélkül nem köteles fizetni, tehát a váltó többszörözése esetében az általa elfogadott példány visszaadását igényelheti.²⁰⁾ Más példánnyal még nyugtázás mellett sem tartozik megelégedni, mert az újból bemutatható volna fizetés végett s éppen ez okból az elfogadott példány netáni eredeti forgatmányokat tartalmazó másodlati és másolati példányainak kiadását is kívánhatja, melyek a legitimációt lehetővé teszik, ha az elfogadott példányt vissza nem kapja. El nem fogadott váltónál azonban az intézvényszerű bármelyik példányra fizethet, mert az arra vezetett nyugta a többit is érvényesíthetlenné teszi.

b) Ha a váltó elveszett vagy megsemmisült, csak a bírói megsemmisítési eljárás (V. T. 77. és 80. §§. és U. V. 100—103. §§.) lefolytatása után hozott végzés folytán köteles fizetni. Ennek az eljárásnak folyamata alatt pedig csak akkor, ha a váltótulajdonos a megsemmisítésig kellő biztosítékot nyújt. Biztosíték kiadása nélkül csak a váltó összegének bírói kezekhez való letételére kötelezhető. (V. T. 78. §.). Az U. V. 101. §-a szerint azonban erre nem szorítható, ha bizo-

²⁰⁾ Ezt kifejezetten megállapítja a dán (61. §.), finn (38. §.), san-marínói (54. §.), portugál (320. §.), san-salvadori (434., 436. §§.) és a venezuelai (401. §.) jog. Valamennyi példány kiadását írják elő Chile (721. §.), Columbia (854. §.) és Guatemala (604. §.).

nyítja, hogy a folyamodó a megsemmisítő eljárást jogosulatlanul kérelmezte.

c) Minthogy a forgatmányok összefüggő láncolata a váltóbirtokost alakilag igazolja, a fizető váltóadás nem köteles vizsgálni, hogy akár a már előzőleg a váltóra vezetett nyugta a váltóbirtokostól származik-e, akár pedig, hogy a csupán a fizetés alkalmával nyugtát kiállító személy azonos-e a váltóbirtokossal, illetve annak jogos meghatalmazottja-e? Ha a meghatalmazás alakilag kifogástalan, a fizetést nyugodtan teljesítheti.

d) Bár az adós saját veszélyére a váltó kiadása nélkül is fizethet, a váltónak a hitelezőtől utólag leendő követelési jogát a fizetés dacára sem veszíti el. A váltó kiadására a hitelező perrel is kényszeríthető.

e) Még akkor sem, ha csupán a váltóperben hozott marasztaló ítélet alapján történt végrehajtáskor vagy árveréskor akar is a váltóadás fizetni, szűnik meg az a joga, hogy csak a nyugtatványozott váltó ellenében köteles teljesíteni. Ilyenkor a nyugta kiállítására a végrehajtó is jogosult.

f) Kézi záloggal biztosított váltónál a zálogtárgy visszaadása, jelzálognál pedig a törlési nyilatkozat kiadása követelhető. Meghosszabbított váltónál, amennyiben az nem az összes érdekeltek beleegyezésével történt s ennek folytán a régi váltó is a váltóbirtokosnál maradt, a fizető az utóbbi kiadását, ha

eddig az óvási s egyéb költségeket is kifizeti, az óvás kiadását is igényelheti.

g) Részletekben való fizetés esetében a váltó annak adandó ki, aki az utolsó részletet kiegyenlítettette, habár az valamelyik előző volna is, mert az utolsó részlet visszatérítése céljából az elfogadó elleni perben az előzőnek a váltóra szüksége van.²¹⁾

A váltó összegének bemutatás nélkül, azonnal kereset útján való követelése általánosan el van ismerelve úgy hazai jogunkban, mint külföldön. A méltányosság azonban azt követeli, hogy az előleges fizetés végett való bemutatás mellőzése esetén a kereset költségei az adós terhére csak akkor állapíttassanak meg, ha nyilvánvaló, hogy fizetés végett való bemutatás esetén sem fizetett volna. Mert kétségtelen ugyan, hogy a kereseti jognak nemcsak jogsérelem esetében van helye, hanem a követelés esedékességekor is, valamint hogy az elfogadó elleni perben annak igazolása ép oly kevésbé szükséges, hogy a váltót nálá előzetesen fizetés végett bemutatták, amint a visszakeresetnek sem előfeltétele az, hogy az előzőnél a fizetés végett a váltó bemutattassék, mindazonáltal a váltóbirtokos sem tekinthető feljogosítottnak arra, hogy pusztán chicane-ja a váltóadósna kárt okozzon, emiért is a felperes váltóbirtokos a perköltségnek alperes terhére való megállapítását csak akkor igényelheti,

²¹⁾ V. ö. Straub-Stranz i. m. 126. old. Anm. 3. és 8.

ha az a kereset kézbesítése dacára sem fizetne azonnal.²²⁾

A nyugta legcélszerűbben vagy a váltó előlapján a szövegen keresztül írható, mert ez egyben legszembevetőbben jelzi a váltókövetelés megszűnését, vagy pedig a hátlapon a forgatmányok után következhetnek, mert ez szintén megakadályozza a váltó újabb forgalombajutását.

6. A lejárat előtti fizetés.

A váltóbirtokos a váltó előtt fizetést nem igényelhet. Kérdés azonban az, hogy nincs-e joga az adósnak hamarabb fizetni? A V. T. erről a kérdésről hallgat s így annak eldöntése a magánjog feladata. Az U. V. 39. §-a ellenben kijelenti, hogy a váltóbirtokos nem kötelezhető arra, hogy a lejárat előtt fizetést fogadjon el s ha az intézvényezett el is tudná

²²⁾ Lsd. erről Nagy F. i. m. 315. old. és Plósz i. m. 393. old. Szerintök a váltónak fizetés végett való bemutatása a keresetnek nem előfeltétele. Plósz szerint azért nem, mert a váltót a perben nem fizetés, hanem bírói eldöntés kieszközlése végett mutatják be. Azonban a bírói eljárás igénybevétele szerintünk csak az adós vonakodása esetén jogosult, ennek hiányában a hitelező részéről pusztá bosszantás eszköze lehet, amit a jogethika nem támogathat.

Az angol V. T. 52. §-a értelmében a korlátlanul elfogadott váltónál az elfogadó elmarasztalásához a fizetés végetti bemutatás nem szükséges. Sőt, ha a korlátozással elfogadott váltó szövege szerint a fizetés végett való bemutatás igényelhető is, a kifejezett megállapodás hiányában az elfogadó a fizetés végetti való bemutatás elmulasztása dacára sem szabadul kötelezettségétől.

fogadtatni vele a lejárat előtti fizetést, ezt saját veszélyére teszi.²³⁾

Annak dacára, hogy a V. T. a lejárat előtti fizetésre vonatkozólag nem rendelkezik, kétségtelenül megállapítható, hogy lejárat előtt a váltóbirtokos a fizetést elfogadni nem köteles, mert rendes körülmények közt a hitelező előre meg szokta gondolni, hogy a lejáratkor befolyó összeggel mikép és hol fog rendelkezni s ezért az időelőtti fizetést mint nem kötelem-szerűt elfogadni sem tartozik. Természetesen el fogja azonban fogadni akkor, ha ez reá nézve előnyös. De utóbbi esetben sem jogosult a váltóadás a tényleges fizetési nap és a lejárat közti időre eső kamatokat a tőkéből levonni, hacsak ez előre kikötve nem lett.

A lejárat előtti fizetés azonban a fizetést felvevő jogosultságának szempontjából is más elbírálásban

²³⁾ Ezt ilyen vagy hasonló szövegezéssel eddig is a legtöbb külföldi váltójog kifejezetten megállapította. Így az argentinai (686., 687. §§.), bolíviai (400., 402. §§.), brazilai (22. §.), chilei (713., 714. §§.), columbiai (844., 845. §§.), costa-ricai (97., 103., 108. §§.), curaçaói (140., 141. §.), dán (51. §.), sandomingói (144., 146. §§.), ecuadori (442. §.), egyiptomi (code mixte 150., 152. §§. és code indigène 143., 145. §§.), francia (146., 147. §§.), guatemalai (596., 597. §§.) görög (144., 146. §§.), haitii (141., 144. §§.), hollandi (158., 159. §§.), holland-indiai (157., 158. §§.), hondurasi (475., 478. §§.), luxemburgi (144., 146. §§.), máltai (168., 170. §§.), san-marinói (49. §.), mexicói (501. §.), monacói (108., 110. §§.), nicaraguaei (277., 278. §§.), olasz (294. §.), orosz (36., 100. §§.), perui (480. §.), portugál (317., 318. §§.), román (316. §.), san-salvadori (429. §.), SHS. szerb (120., 122. §§.), spanyol (490., 493. §.), surinami (140., 141. §§.), svájci (760. §.), török (101., 103. §§.), uruguayi (879., 881. §§.) és a venezuelai (399. §.) jogok. Az angol-amerikai jogban a kérdés szabályozása hiányzik.

részesül, mint a lejáratkori, mert míg utóbbi esetben elegendő a tiszta alaki legitimáció, tehát a forgatmányok összefüggő láncolata, addig a lejárat előtti fizetés az elfogadó saját veszélyére megy, azaz ha pl. a fizetést felvevő hamis forgatmány útján jutott a váltóhoz, a lejáratkor jelentkező igazi váltóhitelezőnek újból kénytelen fizetni. Továbbá az is megtörténhetik, hogy a kibocsátó utólag azt az utasítást (*contre-ordre*) adja, hogy az intézvényezett ne fizessen, ami soha sincs kizárva, mert a váltó mindig valamely megelőző magánjogi ügyletből eredő követelési jog hordozója s ilyenkor szintén ki van téve az újólagos fizetésnek. Ha pedig a lejárat előtt fizető váltóadós időközben csődbe jut, fizetése az 1881 : XVII. t.-c. 27-ik §-a 3. pontja alapján megtámadható.²⁴⁾ Az U. V. 39-ik §-a még a lejáratkor való fizetést nem tekinti végérvényesen mentesítőnek, ha a fizető részéről csalárdság vagy súlyos gondatlanság forog fenn. Ha tehát a váltót a fizetést igénylő a vele összejátszott előző váltóbirtokostól csak azzal a célzattal szerezte meg, hogy az ezzel szemben felhozható kifogások érvényesíthetők ne legyenek (pl.

²⁴⁾ A fizetést felvevő ellen a lejárat előtt nyitott csőd esetében azonban a hitelezők nem tehetnek kifogást, mert az adóst mentesíteni a váltóbirtokosnak jogában áll. Csak abban az esetben, ha a váltóadós korábbi fizetése csalárd összejátszás folytán történt, lehet megtámadásról szó. A külföldi jogok némelyike külön rendelkezik olyan esetre, ha a lejárat előtt fizető váltóadós ellen a fizetést követő 15 napon belül csődöt nyitnak (pl. a spanyol K. T. 493. §.) s ilyenkor a fizetést érvénytelennek tekinti.

uzsorás váltónál), vagy ha a fizető a forgatmányi láncolat összefüggőségének vizsgálatát elmulasztotta, illetve csőd alatt álló vagyonbukottnak fizetett, ki van téve a kétszeri fizetés veszélyének, mert az U. V. most említett szakasza értelmében köteles meggyőződni a forgatmányok szabályszerűségéről, de nem tartozik a forgatók aláírásának valódiságát is vizsgálni. Ha azonban a tudat meg volt, hogy a fizetés felvételére az átvevő nem jogosult, az újólágos fizetés követelhető.²⁵⁾

27. §. B) A váltókövetelés érvényesítésének rendkívüli módja.

a) A fizetési visszkereset.

1. A fizetési visszkereset rendes feltételei.

A váltókövetelésnek fizetési visszkereset útján való érvényesítése a következő esetekben válhatik szükségessé:

1. Ha a váltót senki sem fogadja el és névbecsülő fizető sem jelentkezik.

2. Ha az elfogadó bemutatás dacára sem fizet, illetve a váltó összegét tőle behajtani nem lehetett.

3. Ha a fizetni kényszerült előző saját előzőjétől az általa fizetett összeget a visszkeresettel kapcsolatosan felmerült költségekkel együtt vissza akarja kapni.

²⁵⁾ Bírói gyakorlatunk legtöbbször a tudomást is elégnek veszi. Lsd. Nagy F. i. m. 477. old. idézett eseteket.

4. Ha a névbecsülő a névbecsülttől, illetve annak előzőitől hasonló címen igényli a megtérítést.

A fizetési visszkereset¹⁾ peres eljárás útján is²⁾ érvényesíthető követelési jog, melynek tárgya nemcsak a váltó összege, hanem megfelelő kárpótlás is, amihez felperesnek az okozott zavar miatt támad igénye. Az összeg behajthatatlansága esetén sincs helye az u. n. „váltófogság“-nak,³⁾ mely hazánkban

¹⁾ Regress mangels Zahlung, recours, regresso, recourse, reembolso.

²⁾ A váltó fizetési vagy biztosítási meghagyás után határozati illeték is fizetendő, melynek kulcsa, ha az érték 80 f-en túl 4 P-ig terjed 2·2%, 4—8 P-ig 2·4% 8—20 P-ig 2·6%, 20—40 P-ig 2·8%, 40 P-ön túl 3%. Ha a meghagyás kibocsátását járulékok nélkül 1600 P-nél nem nagyobb összegre kérik, az illetéket a kereset első példányán bélyegekkel kell leróni, azon felül pedig, kiszabás alapján, készpénzben megfizetni. V. ö. 1914. évi XLIII. t.-c. 16. §. 2. p. 31., 43., 51., 54—56., 60. és 61. §§., §§., 1920 : XXIV. t.-c. 30. §. 6. p. és 34. §., és 1924. évi 58.600. sz. pénzügymin. rend. 38. §. 6. p. és 62. §. Lsd. Pethő-Andreánszky i. m. 164. old.

³⁾ A hétszemélyes tábla, mint említettük, (I. köt. II. R. 14. § 1. jegyz.) már 1845-ben kimondotta, hogy váltóadósság miatt le tartóztatásnak (a németek „persönliche Sicherheitsarrest“-nak nevezték) helye nincs, mert a Hármaskönyvnek rendelkezései: „... nobilis ipse in persona sua per judicem suum ... captivari, detinerique poterit“, (Tripartitum II. r. 68. titulus, 5. §.) valamint „... tenetur dominus ... ipsum rusticum ... captum tradere et assignare“ etc. és „... nobilis ... in persona sua detineatur et ad satisfactionem ... modo de rusticis ... compellatur“ etc. (III. r. 28. titulus, első bek. és 3. §.) a váltójogra nem alkalmazhatók. Midőn azonban az 1850. jan. 25. osztr. ig. min. rendelet a német váltó rendtr. hatályát hazánkra is kiterjesztette, melynek 2. §-a értelmében, mit Németországban csak az 1868. máj. 29. törvény változtatott meg, a váltóadós „haftet für die Erfüllung der übernommen Wechselverbindlichkeit mit seiner Person und seinem Vermögen“, a váltóadós fogságba vetése lehetővé vált. Az Országbírói Értekezlet ugyan ismét eltörölte a

aránylag rövid ideig volt alkalmazásban, de 1869-ben kifejezetten is meg lett szüntetve.

Tudjuk, hogy a váltó elfogadásának megtagadása vagy az elfogadó vagyoni állapotának megrendülése az ú. n. „elfogadás vagy biztonság hiánya miatti visszkereset” által teszi lehetővé a kibocsátónak, forgatónak, az esetleges névbecsülőnek, kezesnek és egyúttaláírónak felelősségre vonását, de ezek az u. n. „*visszkereseti kötelezettek*” ilyenkor csupán biztosítékot tartoznak nyújtani, nem pedig fizetni is. Ellenben a fizetési visszkereset, mely az U. V. értelmében a felelősségre vonásnak kizárólagos eszköze, az adósnak fizetésre való kényszerítésére irányul. A visszkereső ezzel a jogával vagy akkor él, ha az egyenes váltóadás: t. i. az elfogadó elleni követelési jogát érvényesíteni nem sikerült, vagy pedig, ha valamely okból előnyösebb rá nézve a fizetési visszkereset, melynek igénybevétele mindazonáltal nem jelenti az egyenes váltókeresetről való lemondást, sőt a váltóbirtokos az összes váltóadásoktól akár egyidejűleg is követelheti a teljes váltóösszeget. Csak annyiban van

váltófogságot, de a Curia az 1863. márc. 26. kiadott országbírói körlevélben a Hármaskönyv fenti szabályaira, valamint I. Mátyás 1486. VI. decr. 20. cikkére s II. Ulászló 1492. I. decr. 89., 90. és 91. cikkére, végül az 1840 : IX. t.-c. (a mezei rendőrségről) 8., 9., 13., 19., 19., 23. és 35. §§-aira való hivatkozással annak alkalmazását, ha az adós elleni végrehajtás sikertelen maradt, újból megengedte. Amennyiben az adós 15 nap alatt ki nem egyezett, további letartóztatás volt kérhető. Ezt az 1868. márc. 5. ig. min. rend. Erdélyre is kiterjesztette. A váltófogságot csupán az 1869. ápr. 8. kiadott ig. min. rendelet szüntette meg véglegesen. V. ö. Nagy F. i. m. 63. old. 9. jegyz.

a megtámadottak közt különbség, hogy az elfogadótól csupán a váltó összege s a késedelmi kamatok követelhetők, holott a visszkeresettektől a törvényben megállapított kárpótlás is igényelhető. Minthogy a visszkereső jogosítva van keresetét, illetőleg visszkeresetét, valamennyi váltókötelezett ellen, kik a váltó minden birtokosa irányában egyetemlegesen vannak kötelezve, vagy a váltókötelezettek bármelyike vagy többje ellen szabad választása szerint intézni, anélkül, hogy a be nem pereltek ellen követelési jogát elvesztené s a forgatmányok sorrendjéhez sincs kötve (V. T. 49. §. és 91. §., U. V. 42. §. és 46. §.) fizetési visszkereseti jogán többnyire hozzájut követeléséhez, mert az egyetemlegesen kötelezettek sorából valamelyik rendszerint képes lesz őt kielégíteni. Ezért fokozódik a forgatmányok számának emelkedésével a váltó gazdasági értéke is.

A fizetési visszkeresetet „ugró visszkereset”-nek (regressus per saltum) nevezzük, ha a visszkereső nem közvetlen előzője ellen fordul, hanem ennek kihagyásával valamelyik korábbi előzőt von felelőségre, vagyis nem a *sorrend* (regressus per ordinem) szerint halad. A visszkeresőnek tehát választási joga, ú. n. „*ius variandi*”-ja van s ennek alapján jogosult a váltókötelezettek bármelyikét a fizetés alól felmenteni s az egyik által feltételesen teljesített fizetést a kötelezettnek vissza is adni, anélkül, hogy ez által érintve lenne az a joga, hogy a váltó összegét bárme-

lyik kötelezettől utóbb ismét behajthassa.⁴⁾ Megtörténhetik tehát az is, hogy valamelyik előző többször is megtámadnak fizetési visszkeresettel anélkül, hogy az újabb keresetek ellen tiltakozhatnék, csak a valamelyik korábbi előző ellen sikertelenül lefolyt per költségeit nem tartozik viselni, mert azzal védekezhetik, hogy a visszkereső őt is azonnal perelhette volna. A beadott kereset is csak ama előző ellen szakítja meg az elévülést, aki ellen a kereset folyamatba lett téve.

A fizetési visszkeresetnek törvényes előfeltételei vannak s azonkívül a visszkeresetre jogosultnak, ha ezzel a jogával élni nem is kíván, kártérítés terhe alatt kötelessége az u. n. „*értesítés*“ is, vagyis tartozik a beállott zavart az előzőknek tudomására adni. *Ez azonban a visszkeresetnek már nem feltétele.*

A fizetési visszkereset fenntartására a következők igazolását kívánja a törvény: (V. T. 41. §. és U. V. 42. és 43. §§.).

1. hogy a váltó fizetés végett bemutatassék,
2. hogy a bemutatás és a fizetés nem teljesítése kellő időben felvett óvással tanusíttassék.⁵⁾

⁴⁾ C. 202/196. sz.

⁵⁾ A külföldi jogok rendszerint hasonló feltételeket írnak elő, de számos eltérés is van pl. a finn (40. §.) jog szerint nincs szükség újabb óvásra, ha azt már elfogadás hiánya miatt felvették és a váltóbirtokos kívánságára a váltót lejárát előtt beváltották vagy azt beperelték. Az orosz (49., 55., 99., 103. §§.) jog értelmében, ha a váltó nem lett elfogadva, a fedezetről nem gondoskodott kibocsátó az óvás hiánya dacára a lejárattól 1 évig felelős. Lényegileg ez a costa-ricai (46., 47., 118., 127.

Vagyis a főadósnál a hozzá intézett felszólítás útján meg kell kísérelni a váltó behajtását s hogy a váltó bemutatása tényleg megtörtént, azt óvással kell bizonyítani. Nem szükséges azonban, hogy először a bemutatás történjék meg s csak annak eredménytelen-sége után vétessék fel az óvás. Tehát kizárólag az óvatolást eszközlő közeg által való bemutatás egymagában is elegendő. Minthogy azonban az utóbbi esetben előfordulhat az, hogy a bemutatott váltóra vára-kozás ellenére fizetés történik, a fizető ilyenkor az óvási költség megtérítésére nem kötelezhető, mert előzőleg a fizetésre még felszólítva nem lett s nincs késedelemben.

Az óvás pótolhatatlan feltétele a visszkereset-nek,⁶⁾ mindazonáltal az előzők mégis elengedhetik,

128. §§.) jog álláspontja is. A hollandi jog (108., 109., 179., 200., 201. §§.) a harmadik személy számlájára történt intézkedés esetén (bizományi váltó) a megbízó ellen is ad visszkeresetet, ha a váltó ellenében értéket kapott. Az ecuadori jog (413., 439., 463., 470. §§.) szerint óvás hiánya dacára is van a váltóbirtokos-nak visszkeresete azok ellen, kik eltitkolták a váltó továbbadá-sakor, hogy az intézkényezett vagy más váltóadás csőd alatt állott, stb. Az angol (51. §.) és amerikai (260. §.) jog szerint a váltóbirtokos tetszésétől függ az óvatolás s ezért az elfogadás hiánya miatt meg nem óvatolt váltó később fizetés hiánya miatt még megóvatolható. Egyedül a külföldi váltó („appearing on the face of it to be such”) óvatolandó meg mindkét esetben a vissz-kereseti jog elvesztésének terhe alatt. A 1917. ang. N. értel-mében, mely megváltoztatta az 51. §. 4. p-ját, az óvás is a dis-honorálás napján veendő fel. Chalmers i. m. 196. old.

⁶⁾ Hogy az intézkényezett halála vagy csődje, továbbá az elfogadás hiánya miatt már felvett óvás dacára is szükséges az óvás felvétele azt számos jog külön kiemeli, pl. a francia (163. §.) és ezt követő jogok (kivételem pl. Mexicó), valamint

vis maior esetén pedig fel sem vehető. Ennek részleteiről később lesz szó. Ezeken az eseteken kívül az óvás elmulasztása a visszkereseti jog elvesztését eredményezi. Ez annyira abszolút szabály, hogy ha az előzők valamelyike tévedésből kifizetné a visszkereseti összeget, azt mint tartozatlan fizetést utólag visszakövetelheti. Az előzőknél a váltó külön bemutatása, mint már említettük, nem szükséges, mert az óvás igazolja, hogy a főadás a fizetésre fel lett szólítva, az előzőknél való ujólagos bemutatás pedig nincs előírva.

A bemutatásra s az óvás felvételére a váltó igazolt tulajdonosa jogosult, kinek nevét az óvásba fel kell venni. Maga a bemutatás és óvás csak az intézvényezettnek, saját váltónál a kibocsátónak, elfogadott váltónál az elfogadónak, telepített váltónál a telepesnek lakóhelyén a fizetés napján déli 12 óráig, de legkésőbb a fizetési napra következő második köznap d. u. 5 órájáig a V. T. 102. §-ában megállapított helyiségben (U. V. 86. §.) mehet végbe.⁷⁾ Telepes megne-

a san-marinói (48., 59. §§.), olasz (288., 296., 308., 325. §§.), perui (474., 482., 489., 510. §§.), portugál (5., 314., 330. §§.), román (310., 319., 332., 350. §§.), san-salvadori (447., 455. §§.), venezuelai (396., 406., 417., 440. §§.) stb. jogok.

7) Az óvás határideje a külföldi jogokban a legnagyobb változatosságot tünteti fel. A francia (162. §.) jog nyomán a bolgár (570., 631. §§.), portugál (327. §.), román (319. §.), san-salvadori (445. §.) jogok szerint a fizetési napot követő köznapon, utóbbi szerint még a következő napon is veendő fel. A svájci (762. §.) jog azonban a lejárat napján nem engedi meg az óvás felvételét. Ezt Franciaországban is így magyarázzák. Lsd. Lyon-Caen i. m. IV. köt. 248. old. N. 347. A francia 1904.

vezése nélküli telepített váltónál pedig az intézvényezetttnél a telep helyén kell az óvásnak megtörténnie. Az U. V. 43. §-a szerint azonban az óvás csak a fizetés napjának d. u. egy órája után vehető fel. Azonkívül az U. V. 37. §-a szerint a váltó bemutatása az u. n. „*leszámoló helyen*“ is, mely azonban csak kereskedelemügyi miniszteri rendelettel a fizetés végetti bemutatásra hivatalosnak nyilvánított leszámoló hely lehet, meg van engedve. A N. szerint (53. §. 2. bek.) az elfogadó és a s. váltó kibocsátója elleni váltókereket fenntartására a fizetés végetti bemutatás és óvás azonban a telepített váltónál sem szükséges.

dec. 23., 1905. júl. 13. és 1906. dec. 20. törvények szerint, ha jan. 2., júl. 15., aug. 16., szept. 2. és dec. 26. mint óvási napok hétfőre esnek, az óvás csak kedden, ha pedig egy ünnepnap péntekre vagy keddre esik, akkor a következő szombatra vagy az előző hétfőre eső óvás csak a lejárati utáni hétfőn, illetve szerdán veendő fel. Az angol (51. §.) és amerikai (263. §.) jogok értelmében az óvás a visszautasítás napján veendő fel, a posta által bemutatott, de visszautasított váltó az érkezés napján, az üzleti órák után visszakapott váltó pedig a legközelebbi köznapon. De ha a késedelemben a váltóbirtokos nem hibás, a később felvett óvás is hatályos. Az argentiniai (713. §.) és uruguayi (906. §.) jogok szerint a váltó a fizetési napot követő 24 órán belül átadandó az óvást eszközlő közegnek, ki azt a legközelebbi köznapon köteles megővatozni. A hollandi (179. §.) surinami és curaçaói (161. §.) jogok értelmében a vasárnapra eső óvás hétfőn, a holland-indiai (178. §.) jog szerint pedig a szombatra eső hétfőn, a vasárnapra eső kedden veendő fel. A perui (482. §.) jog a fizetést követő 8 napon belül állapítja meg az óvási határidőt. Az orosz jog (68., 69., 111. §.) szerint, ha az óvást eszközlő közegnek átadott és általa bemutatott váltóra másnap d. u. 3 óráig nem történik fizetés, azt az óváskönyvbe be kell jegyezni s legkésőbb másnap fel kell venni az előző napról kelt óváslevelet. A német (41. §.) jogból hiányzik az a rendelkezés, hogy az óvás csak déli 12 óra után vehető fel.

Az óvás a törvényben megállapított időnél korábban vagy később nem eszközölhető s így annak felvételére csak akkor áll harmadfélnapnál több idő rendelkezésre, ha a közbenső napok egyike v. mindkettő vásár-, illetve ünnepnap. Ha tehát a lejárati pl. szombatra esik, az óvás még kedden, ha a lejárati napja vasárnap, minthogy ilyenkor a fizetés ideje is csak hétfő, az óvás még szerdán, ha pedig vasárnap s hétfő két napos u. n. „sátoros-ünnep“, vagy egyébként ünnep, akkor még csütörtökön is felvehető. Az óvás szabályszerűsége rendkívül fontos. A Pp. 606. §-a értelmében ugyanis a fizetési visszkereset meghagyásos eljárás útján csak abban az esetben kérhető, ha a kereset megalapításához a V. T. szerint szükséges okiratokat felperes eredetiben becsatolja. Ha azonban a keresetlevél a kellékeknek meg nem felel, a 608. §. értelmében a meghagyás kibocsátását a bíróság köteles megtagadni, tehát a szabályszerűtlen időben felvett s ennek folytán érvénytelen óvással felszerelt váltókereset alapján nincs helye váltói fizetési meghagyás kibocsátásának, vagyis olyan bírói határozatnak, hogy ennek alapján az alperes a fizetési meghagyás kézbesítésétől számítandó 3 nap alatt végrehajtás vagy pedig ugyanezen idő alatt kifogásainak a bíróságnál leendő előterjesztésének terhe alatt legyen köteles fizetni, hanem a keresetlevél csak idéző végzéssel intézendő el, ami azt jelenti, hogy az ügy tárgyalására határnapot tűznek ki, melyre a feleket megidézik s a per a rendes szabályok szerint bonyolódik.

lódik le. Minthogy pedig az időn kívüli óvás hatálytalansága folytán a visszkereset elvesztését vonja magával, felperest kérelmével a perben ilyenkor el kell utasítani.⁸⁾

2. A fizetési visszkereset módosult feltételei.

Az óvás határidejének meghosszabbítása és az óvás nélkülözhetősége.

Az óvás a fizetési visszkereset törvényes feltétele lévén, határidején kívüli felvétele vagy elhagyása a visszkereset elvesztésével jár. Az olyan váltót, mely ennek következtében visszkereset érvényesítésére többé nem alkalmas, „mulasztásos váltó“-nak (praejudicált váltó, praejudiciertes Wechsel) nevezik.

A fizetés végetti bemutatást és az óvást még az sem teszi nélkülözhetővé, ha a váltóbirtokos már az elfogadás megtagadása miatt kénytelen volt a váltót megóvatoltatni, sőt fedezetet is kapott rá, vagy pedig a bemutatás az intézvényezett csődbejutása miatt céltalannak látszik, mert a tömeggondnok a váltót esetleg mégis kifizetheti. Az óvás még akkor sem mellőzhető, ha az intézvényezett vagy elfogadó a lejárat előtt meghalt. A bemutatás ilyenkor természetesen elmarad s az óvás szövegének csak a bemutatás lehetetlenségét kell tanusítania.

Az óvás határidejének meghosszabbítása azonban két esetben mégis lehetséges: 1. moratórium esetén, 2. erőhatalom — vis maior — fennforgásakor.

⁸⁾ V. ö. Magyary: Magyar polg. perjog. Bpest. 1913. 796. old.

De teljesen nélkülözhetővé is válhatik az óvás ugyancsak két esetben: 1. a 30 napon túl tartó erőhatalom esetén, 2. az óvás elengedése folytán.

A fizetési visszkereset feltételei ezek szerint módosulnak: a) moratórium, b) erőhatalom, c) az óvás elengedése esetén.

a) *Moratórium.*

A váltó fizetési idejére vonatkozó szabályoknál már említettük (I. k. 15. §. II. 4.), hogy a háborúk v. gazdasági válságok idején u. n. moratórium útján a lejáratral kapcsolatos váltócselekmények (bemutatás és óvás) határidejét törvénnyel vagy törvényen nyugvó kormányrendelettel meg szokták hosszabbítani.⁹⁾ En-

⁹⁾ Az 1914-ben kitört világháború folytán kiadott moratóriumi rendeletek a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. t.-c. 16-ik, az 1914: L. t.-c. 14-ik, az 1920: VI. t.-c. 2-ik §§-ain, valamint a trianoni békeszerződésről szóló 1921: XXXIII. t.-c. 235. cikkének g) pontján alapulnak. Az 1921: XXXIII. t.-c. 236-ik cikke értelmében az ellenségek közti viszonylatban a háború előtt kiállított keresk. papírok pusztán ama körülmény folytán, hogy azokat megszabott határidőkön belül elfogadás vagy fizetés végett nem mutatták be vagy hogy a kibocsátót vagy forgatót az el nem fogadásról vagy nem fizetésről nem értesítették, érvénytelenné váltaknak nem tekinthetők, ép úgy az óvatolás elmulasztása vagy valamely alakiságnak a háború folyamán történt nem teljesítése miatt sem s ha elfogadás v. fizetés végett történt bemutatásra, az el nem fogadásról v. nem fizetésről az előzőkhöz intézendő értesítés megtételére v. az óvásra kiszabott határidő a háború alatt lejárt és ha az, akinek a bemutatást, óvást és értesítést eszközölnie kellett volna, ezt a háború alatt nem tette meg, a trianoni békeszerződésről szóló törvény életbeléptetéséről számítandó legkevesebb 3 hónapi határidő volt adandó, hogy mindezek a váltócselekmények pótolhatók legyenek.

nek alapján egyúttal a visszkereseti jog elévülési ideje is kitolódik s az előzők értesítése sem kötelező. A moratórium olyan módon is elrendelhető, hogy az abban megszabott idő az intézvényszerzett beleegyezése esetén sem hagyható figyelmen kívül. A moratóriumnak természetesen az adós és hitelező érdekeit egyaránt szem előtt kell tartania. Mivel pedig a váltón külföldi jogosítottak vagy kötelezettek is lehetnek, a moratóriumok nemzetközi jelentőséggel is bírnak. Az E. alapján készült U. V. 53. §-a a kormánynak megadja azt a jogot, hogy rendelettel állapíthassa meg, vajjon a külföldön tett oly törvényhozási vagy hatósági rendelkezésre, amelynek célja megakadályozni, hogy ott a váltó bemutatása vagy az óvás felvétele a megszabott határidőben teljesíthető legyen, alkalmazhatók-e és miképen az erőhatalomra vonatkozó szabályok. A moratórium csak az azt kibocsátó állam

A francia (160., 166. §§.) és ezt követő jogok (belga, sandomingói, egyiptomi, görög, haitii, luxemburgi, monacói és török), valamint az olasz (261., 320., 321. §§.), a perui (447. §.), a román (282., 346. §§.) és a venezuelai (377. §.) jogok részben a látra és lát után bizonyos idő múlva fizetendő váltóknak bemutatási, részben pedig óvási idejét, ha olyan államok területére vannak intézvényszerve, amellyel a kereskedelmet, tengeri úton bonyolítják le, tengeri háború esetén megkésztetik. Ez tulajdonképp szintén moratóriumos intézkedés, mely azonban az erőhatalom előrelátható bekövetkeztén nyugszik. Lsd. továbbá a 15. §. II. 4. 17. jegyzetet is. A spanyol K. T. 955. §-a háború, járvány és forradalom esetére a kormányt felhatalmazza, hogy a határidőket keresk. ügyekben meghosszabbíthassa. Az 1870—71. német-francia háború idején a moratóriumból származó nemzetk. összeütközésekre, melyek a váltójog egységessé tételének szükségét kézzelfoghatóan igazolták. Lsd. Nagy F. i. m. 104. old. 2. jegyz. és Az új váltótörv. 1. old.

bíróságaira lévén feltétlenül kötelező, minden államnak érdekében áll, hogy megállapítsa, vajjon annak következményeit saját polgáraitra nézve is elismerje vagy pedig azt figyelmen kívül hagyja.

b) Az erőhatalom (vis maior).

A V. T. a német elmélet és bíró gyakorlat nyomán még arra az álláspontra helyezkedett, hogy törvényes előfeltételek igazolásának hiányában a fizetés iránti visszkereseti jog megszűnik, habár teljesen a váltóbirtokos hibáján kívül következett is be az a mulasztás, melyhez a visszkereset joga fűződik. A törvény ilyenkor igazolásnak sem adott helyet, bár az kétségtelenül méltánytalan volt minden olyan esetben, midőn a bemutatást vagy az óvást „erőhatalom”¹⁰⁾ tette lehetetlenné. Váltójogunknak ezt a hosszú időn át mutatkozott hézagát azonban kitöl-

¹⁰⁾ Az erőhatalom fogalmának sokat vitatott kérdésében főképp a személyi vagy viszonylagos és a tárgyilagoss vagy abszolút elmélet állanak egymással szemben. Az előbbi szerint erőhatalom csak olyan esemény, mely minden lehetséges és a körülmények által parancsolt elővigyázat dacára sem háriható el (Goldschmidt), az utóbbi szerint pedig minden olyan esemény, mely egyáltalán kívül esik azon a hatalmi körön, mellyel az illető szembeszállhat (Exner). A lényeg tehát azon nyugszik, hogy az illető teljesen tehetetlenül áll a vis maiorral szemben, holott az előbbi az elhárítás lehetőségének gondolatával is foglalkozik s azt kutatja, vajjon a szükséges elővigyázat ki lett-e fejtve? A vis maior fogalma azonban már önmagában kizárja a vétkeesség kérdésének vizsgálatát s azért az abszolút elmélet következetesebb. V. ö. továbbá *Herrmann-Otavsky* (K. v.): *Die höhere Gewalt im Wechselrechte*, Prag, 1913. és Kuncz Ö. e munkáról szóló bírálatát a K. J. 1913. évi 16. sz.

tötte s a külföldi jogokban¹¹⁾ elfogadott méltányosabb álláspontot juttatta diadalra az 1912 : LXIV. t.-c.,¹²⁾ mely vis maior esetében a váltó bemutatására vagy óvására szolgáló határidőket meghosszabbítja, sőt kivételesen a fizetési visszkeresetet e váltócselekmények nélkül is fenntartja.

Az erőhatalom esetéről azonban a váltóbirtokos köteles az őt közvetlenül megelőző forgatót haladéktalanul értesíteni s ezt az értesítést kelettel és aláírásával ellátva a váltóra vagy annak toldatára felje-

¹¹⁾ Az erőhatalomról részben általánosan, részben zavarok vagy a váltóbirtokos menthető akadályoztatása esetében számos külföldi jog rendelkezik. Az orosz (35., 99. §§.) és svájci (813. §.) jogok ellenben figyelembevételét kifejezetten tiltják. Helyt adnak az erőhatalomnak, de csak a törvényben körülírt esetekben az argentiniai (654., 714. §§.), braziliai (20. §.), costa-ricai (101., 102., 119., 135. §§.), curaçaói (184. §.), hollandi (202. §.), holland-indiai (201. §.), hondurasi (468. §.), mexicói (494. §.), portugál (293. §.), román (334. §.), salvadori (400. §.), skandináv (92. §.), spanyol (473., 483. §§.), surinami (185. §.) és uruguayi (849., 907. §§.) jogok. Az angol (41., 46., 50. és 51. §§.), valamint az amerikai (N. I. L. 141., 142., 183., 184., 245. és 267. §§.) jog a véletlennek, betegségnek, a köteles gondosság kifejtése dacára beálló akadályoknak stb. mentességi hatályt tulajdonít. (Excuses for delay or non-presentment for payment.) V. ö. továbbá Klein F. jelentését a Rapport général 131. old.

¹²⁾ Ezt a törvényt az 1912-ben Bulgária, Görögország, Montenegro és Szerbia, valamint Törökország közt kitört háború tette szükségessé, melynek következtében a most említett államok némelyikében kihirdetett moratórium a magyar váltóbirtokosokat visszkereseti jogaiknak elvesztésével fenyegette s minthogy ebben az időben hazánk már hozzájárult az ugyanazon év július 23-án kelt hágai nemzetk. váltóegyezményhez, melynek 53. cikke hasonló rendelkezéseket tartalmaz, nem volt semmi akadálya annak, hogy az erre vonatkozó szakaszok külön törvény útján életbeléptetessenek. (A törvényjavaslat min. ind.)

gyezni. Az előzők az értesítést azután, feltéve, hogy ezt sem akadályozza meg az erőhatalom, saját előzőiknek továbbítani tartoznak. Az erőhatalom megszűnte után pedig a váltóbirtokos a bemutatást és óvást rendszerint pótolni köteles. *De ha az erőhatalom a lejáratától számított 30 napon túl tart, a visszkereset ezek nélkül is érvényesíthető. A látra vagy lát után bizonyos időre szóló váltóknál, minthogy ezeket a váltóbirtokos nyomban jogosult bemutatni, a 30 napi határidő attól a naptól kezdődik, amelyen, még ha ez a nap e bemutatási határidő eltelte előtt van is, a váltóbirtokos az őt közvetlenül megelőző forgatót az erőhatalom esetéről értesítette.* (1912 : LXIV. t.-c. 1. §.)¹³⁾

Az erőhatalom fogalmát a törvény nem állapítja meg, hanem megelégszik annak kijelentésével, hogy „nem tekinthetők erőhatalom eseteinek azok az események, amelyek merőben a váltóbirtokos személyét vagy annak a személyét érik, akit a váltóbirtokos a váltó bemutatásával vagy az óvás felvételével megbízott.” (1912 : LXIV. t.-c. 1. §.). Ezzel a törvény azt kívánja kifejezésre juttatni, hogy csak az olyan s közfelfogás szerint is tárgyilagos természetű és elháríthatatlan események tekintendők vis maiornak, minők

¹³⁾ A törv. 3. §-a visszaható erőt tulajdonított azokra az esetekre, midőn a bemutatást v. az óvás felvételét az erőhatalom a törvény életbelépte előtt, de 1912. szept. 20-ika után gátolta, mert Szerbiában a moratórium már szept. 17-én életbelépett s ezért igazságtalan lett volna az értesítés és feljegyzés elmulasztása miatt olyanokat is hátránnyal sujtani, kik a törv. megalkotása előtt még nem voltak kötelezve az erőhatalomról értesítést küldeni s azt a váltóra feljegyezni.

a háború, tartósabb lázongások, földrengés, árvíz, egészségügyi zárlat, tüzhányókitörés stb., melyek jellemző ismérve az, hogy általánosak, leküzdhetetlenek és bizonyos körzetben élő személyek összeségére kiterjedők, melyek ellen a védekezés, még ha az esemény különben előrelátható volt is, a fennforgó viszonyok mellett legyőzhetetlen nehézségekbe ütközik. Adott esetben a bíróság kötelessége megállapítani azt, hogy a tudomány által mindezideig kétségbevonhatatlan helyességű ismérvekkel körül nem írt „erőhatalom” fennforgása megállapítható-e vagy sem? Mellékes, hogy a vis maior a váltóbirtokos lakóhelyén vagy a foganatosítandó váltócselekmény színhelyén következett-e be?

A moratóriumra vonatkozó nemzetközi egyezmények hiányában ezek szerint még az is vitás lehet, vajjon maga a moratórium erőhatalom számba megy-e? Az erőhatalom, bármikép állapítjuk is meg fogalmát, minden esetre a jogi felelősség végső határa, mert ameddig a lehetőség meg van arra, hogy valamely akadály in concreto leküzdessék, vis maiorról nem beszélhetünk. Minthogy azonban ennek megállapítása gyakorlatilag nem ritkán szinte lehetetlen, helyes volt a törvényben annak kiemelése, hogy a váltóbirtokosnak vagy megbizottjának személyében keletkezett lehetetlenülések, minők pl. betegség, rosszullet, halál, letartóztatás, önkívületi állapot stb., mivel ezek egyike vagy másika visszaélésből, rosszhiszeműen, némelykor nagyobb kockázat nélkül szán-

dékosan is előidézhető, figyelembe nem vehetők. De nem mentesítenek ezek az okok akkor sem, ha komolyak volnának is, mert a törvény célja nem lehetett az, hogy a váltóhitelezőnek minden eshetőség ellen oltalmat nyújtson. Az a váltóbirtokos, ki a bemutatást pl. súlyos betegség miatt nem tudta eszközölni, semmivel sincs rosszabb helyzetben mintha a bemutatásról megfeledkezett vagy ha a váltót elvesztette volna, mely lehetőségek ellen szintén nem részesül védelemben. A törvény gondoskodásának tehát csak akkor van helye, ha a váltótulajdonos, személyétől független okokból, akarata dacára sem képes az általa szándékolt váltócelemekényeket teljesíteni s amikor egy nagyobb körzet valamennyi tagja hasonló helyzetbe kerül, midőn tulajdonképen egyenesen gazdaságpolitikai okok parancsolják, hogy a hitelezőnek oltalom nyujtassék.

Minthogy az erőhatalom fogalmát, mely korok szerint is változhatik, még tárgyilagos látószögből sem lehet kifogástalanul meghatározni, legcélszerűbb volt azt, hogy mikor állunk vis maiorral szemben, bírói megítélésre bízni. A nemleges megállapítás mely eleve kizár minden, tisztán a váltóbirtokos személyéhez fűződő akadályt, a közérdek igényeit teljesen kielégíti. Nem kevésbbé kifogástalannak tekinthető az is, hogy az erőhatalomnak rendszerint csak felfüggesztő hatása van és hogy csupán a 30 napon túl tartó akadály teszi a bemutatást és óvást nélkülözhetővé. A javaslat indokolása szerint ez a

30 napos határidő épen arra szolgál, hogy a váltóbirtokos és az előzők ellentétes érdekei kölcsönös megegyezéssel kiegyenlíttessenek, mely célból, mint fentebb említettük, az előzőket haladék nélkül értesíteni kell.

Két kérdést kell azonban még az erőhatalom miatt be nem mutatható váltóknál megoldanunk: 1. hogy minő elbírálásban részesüljenek az olyan váltók, melyeknél az elfogadás végetti bemutatás külön ki van kötve (V. T. 19., 24. §§. és U. V. 21., 22. §§.), ha a vis maior már a lejárat előtt és minőben akkor, ha csak a lejárat után szűnik meg; 2. hogy mely naptól számíttassanak a késedelmi kamatok, melyek csak az adós hibájából elmulasztott fizetési naptól járhatnak.

Ami az első kérdést illeti, kétségtelen, hogy abban az esetben, ha az erőhatalom a lejárat előtt még oly időben szűnik meg, hogy az elfogadás végetti bemutatás nem vált lehetetlenné, rendkívüli intézkedésre szükség nincs, mert az erőhatalom tényének bekövetkezése nem jelenti az elfogadás megtagadását is s ezért meg kell kísérelni a váltó bemutatását. A lejárat után megszűnő erőhatalom esetén pedig a lejárat utáni 30 nap elteltével egyszerűen megindítható a fizetési visszkereset, mert ilyenkor a határidő letelte miatt az elfogadás végetti bemutatás többé nem pótolható, de felesleges is volna, mert a visszkeresethez ekkor az óvás már nem szükséges.¹⁴⁾

¹⁴⁾ Ind. 82. old.

A határidő letelte után egyébként az elfogadás még az intézvényszerű beleegyezésével sem történhetné meg s a váltóhitelező követelése az elfogadás dacára veszélyeztetve volna, mert ha az intézvényszerű utólagos elfogadása ellenére sem fizetne, az előzőket felelősségre vonni még sem lehetne, mert az időn kívüli elfogadás, mint az intézvény szövegével ellenkező, a visszkereset elhárítására jogosítaná fel őket. Legcélszerűbb megoldás tehát az, amit a törvény alkalmaz, hogy t. i. a lejárat utáni 30 nap elteltével a váltóbirtokos fizetési visszkeresetét, ha intézvényszerű nem fizet, minden további nélkül megindíthatja. Óvásra szüksége nincsen.

Ami pedig a második kérdésben felvetett késedelmi kamatok kezdő napját illeti, minthogy erre minden eshetőséget magában foglaló megoldást a hágai értekezleten sem sikerült találni, adott esetben a bíróság lesz hivatva a döntésre. Ha a 30 napos határidő még nem telt le, de a váltót be lehetett mutatni, rendszerint az lesz a legméltányosabb, ha a beváltásra hajlandó váltóadóst, ki nem tehet róla, hogy a váltót neki kellő időben be nem mutatták, késedelmi kamat fizetésére nem kötelezzük. Ha azonban még az utólagos bemutatáskor sem fizet, a késedelmi kamatok, mint rendesen, a lejárat napjától terhelik. Végül a látra vagy lát után bizonyos idő múlva fizetendő váltónál legtermészetesebb megoldás gyanánt az kínálkozik, ha az értesítés napját tekintjük

bemutató napnak s ettől kezdve állapítjuk meg a kamatozás idejét is.¹⁵⁾

c) Az óvás elengedése.

A váltó bemutatását és az óvást a törvény azért írja elő, mert az előzők csak arra az esetre vállaltak a fizetésért felelősséget, ha a főkötelezett ezt nem tenné s az óvás épen annak igazolásául szolgál, hogy a fizetés a felhívás dacára sem következett be. Ha azonban az előzők megbíznak abban, hogy a visszkereset ellenők csak akkor fog megindulni, ha a bemutatást tényleg megkísérelték, a költségek csökkentése céljából előre kijelenthetik, hogy az óvás felvételét nem kívánják.

A V. T. 42. §-a szerint, ha valamelyik előző az óvást ezzel a kifejezéssel: „*óvás nélkül*“ vagy „*költségek nélkül*“¹⁶⁾ elengedte, a váltóbirtokos ő ellenében a visszkereset fenntartása végett óvással élni nem tartozik.¹⁷⁾ *Az óvás elengedése azonban nem menti*

¹⁵⁾ V. ö. Nagy F. Az új váltótörv. 209. old.

¹⁶⁾ 'Ohne Protest', vagy 'ohne Kosten', 'ohne Präjudiz', 'kostenfrei', 'O. K.', 'O. P.', 'retour sans protêt', 'retour sans frais', 'dispense de protêt'; 'senza protesto', 'senza spese'; 'return without protest', 'waiving protest' (az angol V. T. 51. §. 1. p. szerint az óvás nem lévén a visszkeresetnek feltétele, az elengedés hallgatólagosan is történhetik. Az 50. §. 2. pont szerint: 'notice of dishonour is dispensed ... by waiver express or implied ...'); 'sin protesto', 'sin gastos'.

¹⁷⁾ Az óvás elengedését oda nem írtak tekintik az olasz (309. §.), orosz (12. §.), perui (497. §.), portugál (331. §.), salvadori (488. §.) és venezuelai (418. §.) jogok. Az elengedés dacára felvett óvás költségeinek viseléséről hallgatnak a máltai (215. §.), román (333. §.) és san-marinói (59. §.) jogok, vala-

tel a váltóbirtokost az alól a kötelezettség alól, hogy a bemutatást kellő időben teljesítse. Ha a váltókötelezett, ki az óvást elengedte, a bemutatás kellő időben való megtörténtét tagadja, a bizonyítás terhe őt illeti, sőt az óvás elengedése az óvási költségek megtérítése alól sem oldja fel, ha a váltóbirtokos az elengedés dacára is, mely bárhol állhat a váltón, de amelyet figyelembe venni nem köteles, felvettette az óvást. Az óvást elengedő előző tehát az óvási költségeket az óvás elengedésére való hivatkozással sem háríthatja el magáról.

Az elengedés egyébként felmenti a váltóbirtokost az alól a kötelezettség alól, hogy visszkeresetének gyakorlása végett akár az elfogadás, akár a fizetés hiánya miatt óvást vétessen fel, amint ezt az U. V. 45. §-a már tényleg mindkét esetre kifejezetten megemlíti, míg a V. T., mely az óvás elengedéséről a fizetési visszkeresetnél szól, látszólag csak a fiz. hiánya miatti óvás mellőzésére céloz. Azonban két-

mint nem rendelkeznek az elengedésről a francia és ezt követő jogok, de az 1879. ápr. 5. kelt francia törv. értelmében posta útján csak az óvás elengedési záradékot tartalmazó váltó mutatható be. A záradék hatása az, hogy a visszkeresetnek bíróság elé való idézése a 165. §-ban előírt 14 napon belül nem szükséges, de a költségek az óvatoltatót terhelik. Részletesebben, lényegében a magyar N. megoldása szerint, szólnak az óvás elengedéséről a belga (59. §.) és egyiptomi (Code mixte 170. §., code indigène 163. §.) jogok. A spanyol jog nem intézkedik, de az 509. §. szerint „ningún acto ni documento podra suplir la omision y falta del protesto...”, miből az óvás elengedésének lehetetlenségére kell következtetni. V. ö. Trumpler-Zybell i. m. 109. old., Meyer i. m. I. köt. 312. old., Lacour i. m. II. köt. 114. old.

ségtelen, hogy úgy a V. T. mint az U. V. értelmében nemcsak az U. V. szövegébe már felvett elfogadás hiánya, hanem ezeken felül a biztonság hiánya miatt szükségessé válható óvás is ide számítandó.

Az elengedés nemcsak a váltónak a megszabott határidőben való bemutatására, hanem az előzők értesítésére sem terjed ki. Magától érthető, hogy az óvás elengedése viszont a névbecsülési óvásra is vonatkozik, tehát azt a névbecsülő elfogadó vagy a névbecsülő fizetésre kijelölt személyek ellen sem szükséges felvenni. De elengedés dacára is óvatoltatni kell keltezés megtagadása miatt a lát után bizonyos idő múlva fizetendő vagy külön kikötés alapján meghatározott időn belül elfogadás végett bemutatandó váltót. Ez az utóbbi rendelkezés, mint tudjuk, az U. V. újítása, míg a lát után bizonyos idő múlva fizetendő váltónál eddig is szabály volt, hogy a keltezés megtagadása miatt óvás veendő fel.

Nem terjed ki végül az óvás elengedése azokra az esetekre sem, midőn a gondviselő, ki erre különben köteles volna, a másodlat bemutatása dacára az elsődletet, a másolati példány felmutatása ellenére pedig az eredeti váltót ki nem adja.

Az elengedést nem szükséges okvetlenül a váltóra vezetni, de ilyenkor az elengedés csupán az elengedőre és csak arra hat ki, akivel a megállapodás létesült. Tehát az óvaselengedés csak az azt elengedővel, de nem egyúttal annak követőivel szemben is hatályos, míg az olyan elengedés, mely magára

a váltóra lett vezetve, kifogás gyanánt minden visszkeresetre jogosult által érvényesíthető és viszont minden visszkeresetre kötelezett megkívánhatja az óvás bemutatását, kivéve azt, aki azt elengedte. Másképp alakul azonban a helyzet akkor, ha az elengedést a kibocsátó vezette a váltóra, mert a N. (53. §. 1. bek.) a V. T. 42. §-át azzal a rendelkezéssel egészítette ki, hogy a kibocsátótól eredő óvástelengedő kikötés minden váltókötelezettre kihat s ha a váltóbirtokos az ilyen kikötés ellenére is óvást vett fel, ennek költsége őt terheli. Ezt az elvet már az U. V. 45. §-ának utolsó bekezdése is tartalmazza s a N. gyakorlati okokból léptette életbe. Az újítás abban áll, hogy különbség van téve a kibocsátó és a forgatók óváselengedése közt. A kibocsátótól eredő kikötés ugyanis a váltó minden aláírójára kihat s ha a váltóbirtokos e kikötés ellenére is óvást vett fel, annak költségei őt terhelik, míg a forgató elengedése a többi előző jogait nem érinti. Ez az óvásfelvételi tilalom igen következetes és haladást jelent a V. T.-vel szemben, mert végeredményében az utolsó visszkereseti előző: t. i. a kibocsátó akaratkijelentésének kell döntő jelleggel bírnia, ki az összes követők költségeiért is felelős s kik valamennyien fordulhatnak ellene, mint olyan ellen, aki az óvást elengedte.

Annak dacára, hogy a V. T. csak az óvás elengedéséről szól, nem férhet hozzá kétség, hogy maga a bemutatás is elengedhető s hatálya itt is attól függ,

hogy a váltón vagy azon kívül lett elengedve. Egyedül a látra és a lát után bizonyos időre szóló váltónál volna a bemutatás elengedése ellenmondás, mert itt a bemutatás egyéb okból, t. i. a lejárat megállapítása végett nélkülözhetetlen. Viszont, ha a váltó rendelve nyese lett telepes gyanánt kijelölve, az a bemutatás és óvás elengedésével egyenértékű, mert önönmagánál a váltót senki sem mutathatja be s óvást sem vétethet fel maga ellen.

Hogy a bemutatás s az óvás elengedése kitől származik, annak kétségtelen bizonyossággal megállapíthatónak kell lennie, mert e nélkül az elengedés érvénytelen. A bizonyítás, mely korlátozva nincs, mert nem szorosan vett váltójogi probléma, azt terheti, aki az elengedésre hivatkozik. Minthogy pedig a visszkeresetnek a bemutatás, illetve az óvás törvényes előfeltétele, az elengedést már a keresetlevélben kell igazolni. Mindazonáltal bírói gyakorlatunk azon az állásponton van, hogy amennyiben a visszkeresetileg kötelezett nem kifogásolja az óvás hiányát, az annyival is inkább elengedettnek tekintendő, mert az elengedés bármikor, tehát még az óvás elmulasztása után is hatályos.¹⁸⁾

¹⁸⁾ Ezt az álláspontot képviseli Nagy F. is (i. m. 332. old.) Ellenben Plósz (i. m. 400. old.) és Kuncz (i. m. II. köt. 295. old.) szintén megkívánják az óvás elengedésének a keresetlevélben való igazolását. A bírói gyakorlat tisztán célszerűségi okokból mondja ki azt, hogy az óvás hiánya hivatalból figyelembe nem vehető s ezt azzal indokolja, hogy az óvás elengedhető lévén, a kereseti jog lényeges kellékei közé sem tartozhatik. (C. 825/1892.

28. §. Az értesítési kötelezettség.

a) Az értesítés alakszerűségei.

Ha a váltót a lejáratkor a főkötelezett nem fizeti ki, ez a kötelezettség az előzőkre hárul, kiknek épen ezért érdekükben áll, hogy a fizetés megtagadásáról mielőbb értesüljenek, hogy egyrészt a fizetés gyors felajánlása által a visszkereset alól szabaduljanak, másrészt idejekorán fordulhassanak saját előzőik ellen. E célból írja elő a V. T. 45. §-a azt, hogy ép úgy mint erőhatalom fennforgásakor, a fizetés hiánya miatt való óvás esetén is a váltó birtokosa köteles közvetlen előzőjét, ide értve a kezeset és az együtt-aláírókat is, bár utóbbiakat a törvény külön nem említi, a váltó ki nem fizetéséről az óvás felvételétől számítandó 2 nap alatt *írásban* értesíteni, valamint hogy minden tudósított előző tartozik a tudósítás vételétől számítandó 2 nap alatt saját közvetlen előzőjét szintén hasonló módon tudósítani.¹⁾

Ez az értesítés azonban nem előfeltétele a visszkeresetnek s az a váltóbirtokos vagy forgatmányos,

sz.) Helyesen emeli ki ezzel szemben Plósz, hogy ez a nézet következetesen arra vezetne, hogy az elf. hiánya miatti visszkereset is meg volna indítható óvás nélkül és mivel ahhoz a v. birtoka sem szükséges, alp. azon pusztán állítás alapján elmarasztalható volna, hogy egy bizonyos el nem fogadott váltó forgatója vagy kibocsátója.

¹⁾ Ezt az elvet már az 1840 : XV. t.-c. (I. r. 138. §.) is tartalmazta s a váltóbirtokos valamennyi olyan előzőt értesíteni tartozott, ki ellen visszkeresetet kívánt indítani.

ki az értesítést elmulasztja vagy azt nem közvetlen előzőjéhez intézi, csak arra köteles, hogy az ebből eredő károkat az összes, illetve az átugrott előzőknek megtérítse s azonfelül ezek ellen a személyek ellen a lejáratától a keresetre hozott bírói határozat kézbesítéséig járó kamatokra és költségekre vonatkozó igényét is elveszíti. (V. T. 45. §.)

Az előzők értesítése tehát úgy történik hogy a váltóbirtokos közvetlen előzőjét s minden értesített előző szintén közvetlen előzőjét 2 napon belől tudósítja.²⁾ Utolsó értesített a kibocsátó lesz. Az értesi-

²⁾ Az előzők értesítése tekintetében a külföldi jogok rendkívül nagy változatosságot tüntetnek fel. Az angol (48. §.) és amerikai (N. I. L. 187. §.) jogok szerint ha az elf. hiánya miatt az értesítés már megtörtént, kivéve, ha utólagos elf. dacára sem történik fizetés, újabb értesítést nem kell küldeni. Egyébként az nyomban elküldhető, de *ésszerű időn* (reasonable time) belül elküldendő. Azonnali értesítést ír elő a máltai (216. §.) jog. A finn és svájci jogok az érdekeltek tetszésére bízzák az értesítést. A mexicói (530. §.) jog szerint az óvás helyén lakók az óvást követő napon, mások az első postával értesítendő. Két napos értesítési időt ír elő a brazilai (30. §.), costa-ricai (134. §.), olasz (317. §.), perui (504. §.), román (342. §.) és a venezuelai (433. §.) jog. Ha az óvást magánnyilatkozat pótolja, melyet a külföldi jogok némelyike (pl. az olasz K. T. 307. §.) a váltóbirtokos beleegyezésével megenged, az értesítés ideje a nyilatkozat keltétől számít. A skandináv (45—47. §§.) jog 2 köznapot vesz fel az értesítésre s a határozottan telepített váltó kibocsátóját is kötelezi az elfogadó tudósítására. Utóbbit a bolgár (574—576. §§.) jog, mely 3 napos értesítési időt állapít meg, szintén elrendeli. A dán (34., 56. §§.), japán (487. §.) és san-marinói (72. §.) jogok szerint az értesítésnek csak addig az előzőig kell terjedni, kit visszkéréssettel meg akarnak támadni. A dán jog szerint helyben lakó előző 24 óra alatt, más 24 óra után a legközelebbi postával értesítendő; a japán jog szerint az utolsó váltóbirtokos legkésőbb a fiz. hiánya miatti óvás napján köteles az értesítést elküldeni, előzője pedig az ért. vétele utáni napon.

tés azonban feltételezi azt, hogy a közlésre hivatott ismerje előzője tartózkodási helyét, ami esetleg kitűnhetik a forgatmány szövegéből, ha az keltezve lett, de ezt a törvény nem írván elő kötelezőleg, gyakran előfordulhat, hogy az értesítés nem küldhető el s ennek folytán a visszkereset megindul az ilyen nem értesített előző ellen, ki azután önhibáján kívül a visszkereset költségeit is fizetni lesz kénytelen, jóllehet, ha a fizetés megtagadásáról értesül, tán azonnal fizetett volna. E szembetűnő méltánytalanságon de lege ferenda csak azáltal lehetne segíteni, ha a törvény a forgatót lakcímének saját forgatmányosá-

A belga (59. §.) jog szerint azt, ki ellen a visszkeresetet támasztják, 2 héten belül értesítendő. Az orosz (72., 111. §.) jog értelmében az óvást eszközölő közeg köteles minden váltókötelezettet, kinek címe meg tudható, értesíteni és pedig az óvással egyidejűleg. Hasonlóképp az óvatoló közeg kötelessége az értesítés a hondurasi (502. §.), a már említett mexicói és a spanyol (517. §.) jogok szerint. Az értesítési idők különbözőek s pl. a spanyol jog szerint 40 naptól 1 évig terjednek. A chilei (698. §.), columbiai (825. §. és guatemalai (582. §.) jogok az értesítést legkésőbb a második postai induláskor rendelik elküldeni. Az argentinai (663—664. §§.) és uruguayi (858—859. §§.) jogok szerint a helyben lakókat 3 nap alatt, másokat „*az első kínálkozó alkalommal*” kell értesíteni. A curaçaói (166. §.), hollandi (184. §.), holland-indiai (183. §.) és surinami (167. §.) jogok a helyben lakókra nézve 5 napban, másokra az 5 nap utáni első posta elindulási idejében szabják meg az ért. idejét. A francia s ezt követő jogok a Code de com. 165. §-ának rendszerét követik, mely szerint az előző az óvás után 15 napon belül idéztetendő a bírósághoz (*citer en jugement*), ha 5 myriamméternyi távolságra (1 myriam. = 10 km) lakik. Ez az idő 2½ mm-ként 1 nappal növekszik. Ezt a rendszert követik a bolíviai (432. §.), ecuadori (468. §.) és a nicaraguai (300. §.) jogok is. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 367. s köv. old.

val való közlésére köteleznék s az üres forgatmánynak is a forgató címe kötelezően előírt tartalma volna.

A meghatalmazási forgatmányos önként érthetőleg csak forgatójának előzőjét köteles tudósítani, mert forgatója vele szemben nem felelős. A kezes vagy együttaláíró pedig csak akkor köteles az előző értesítésére, ha az, kivel együtt vannak kötelezve, az értesítést még el nem küldte volna, miért is erről, ha az újabb értesítést elkerülni óhatják, meggyőződni tartoznak. Hogy a kezes is értesíteni kell, az a V. T. 68. §. (U. V. 31. §.)-ből következik, mely a váltótulajdonost a kezes ellen irányuló visszkereseti jog megszerzésére és fenntartására ugyanazoknak a váltócelekményeknek megtételére kötelezi, mint a minők azzal szemben szükségesek, kiért a kezesség fennáll. A kezes a követők szempontjából különben is előző, de ettől eltekintve sem volna méltányos, ha egyrészt oly mértékben kötelezzük a kezeset, mint azt, akiért az kezeskedik, másrészt azonban nem adjuk meg neki a lehetőséget arra, hogy ebbeli jogát kellő terjedelemben érvényesíthesse. De méltánytalan volna a törvény ellenkező értelmezése az előzőkre is, ha a kezes annak értesítési mulasztása dacára, kiért kezességet vállalt, korlátlan visszkeresettel bírna az előzővel szemben, habár utóbbi a tudósítást meg sem kapta. A kezes pedig jogosan az előző értesítésére csak akkor kötelezhető, ha a vett tudósítás folytán saját maga is tudomást szerezhetett a váltó ki nem fizetéséről. Ha a kezesség önálló váltóadói kötelezettséget

jelent, ami vitán kívül áll, akkor a kezesnek az értesítésre is függetlenül van igénye.³⁾

Az együttaláíró felelőssége egyenlő lévén azzal, kivel közös kötelezettséget vállalt, az értesítés neki annyival is inkább szintén elküldendő, mert az együttaláírás épen azzal a célzattal történik, hogy az együttaláíró váltóadás társa helyett szükség esetén fizethessen.

Ha valamelyik forgató a váltót hely megnevezése nélkül adta tovább, a fizetés meg nem történtéről az a legközelebbi előző értesíthető, aki a váltót helymegjelölés mellett ruházta át. (V, T. 47. §. és U. V. 44. §. 3. bek.) Ha ez nem volna lehetséges, mert egyetlenegy forgatmány sincs keltezve, a kibocsátó tudósítandó,⁴⁾ kinek az értesítés a váltó kiállítási helyére küldhető. Mivel a törvény kifejezetten írást kíván, az értesítés szóbelileg pl. telefonon nem, de levél helyett táviratilag is történhetik. Ha azonban az értesített a kibocsátó, aligha indokolható az írásbeliség szigorú megkövetelése, mert a kibocsátónak további előzője ei nem fogadott váltónál nincs.

³⁾ Plósz (i. m. 407. old. 25. jegyz.) szerint a V. T. 68. §. ebben a kérdésben azért nem döntő, mert az csak a visszkereset feltételeiről, hová az értesítés nem tartozik, intézkedik. A kezes által követelhető kamatok és költségek azonban szintén visszkereseti összegek s ezért az értesítést a visszkeresettől függetleníteni nem lehet. Nagy F. (i. m. 336. old. 9. jegyz.) ezért a V. T. 68. §-ára alapítja a kezesnek külön értesítését.

⁴⁾ A kibocsátó lakóhelyéül a váltó kiállítási helye veendő fel. Ez a német és a magyar judikatura egységes álláspontja. V. ö. Plósz i. m. 409. old. 30. jegyz. és Nagy F. i. m. 335. old.

Az értesítés különben is az előző érdekeit szolgálván, az írásbeli értesítés előírása még a többi előzőnél is túl szigorú. A külföldi jogok némelyike épen ezért nem is kívánja feltétlenül az írásbeli értesítést.⁵⁾ Az értesítésre hivatott kötelezettségének már az által tesz eleget, ha a rendelkezésre álló 2 napon⁶⁾ belől a tudósítást postára adja (V. T. 45. §. 1. bek. és U. V. 44. §. 4. bek.) s ennek bizonyítására elegendő, ha postai feladó vevénnyel tudja igazolni, hogy a meghatározott napon az előző címére tényleg levelet adott fel, ami természetesen csak ajánlott levél lehet, mert a közönséges levélről, kivéve az express küldeményeket, a posta nem vezet nyilvántartást. A címzett azonban igazolhatja, hogy a levél mást tartalmazott vagy pedig, hogy csak üres borítékot kapott.

Az értesítés vételét az értesítettnek is igazolni kell tudni és pedig szintén postaigazolvánnyal (V. T. 46. §. ut. bek.), mert saját előzőjét, mint láttuk, az értesítés vételétől számított 2 napon belől tartozik tudósítani. Az értesítés az óvás elengedése esetén elmaradhat, mert ez azt jelenti, hogy az elengedő saját előzője elleni visszkereseti jogáról lemondott

⁵⁾ Pl. az olasz (317. §.), perui (504. §.), román (342. §.) és a venezuelai (433. §.) jogok.

⁶⁾ A két nap ünnep esetén is kötelező, mert a V. T. 103. §-a csak a lejáratnak ünnepre való esésekor tolja ki a határidőt a legközelebbi köznapra. A posta is működik ünnepnapon. Hasonlókép Hartmann i. m. 399. old. Grünhut i. m. II. köt. 414. old. Adler i. m. 104. old. Ellenk. Staub-Stranz i. m. 143. old. Anm. 6. Bernstein i. m. 213. old.

s így nem áll érdekében, hogy annak megnyiltáról értesüljön.

Minthogy visszkeresetet gyakorlatilag csak olyan előző ellen lehet indítani, kinek lakóhelyét a felperes ismeri, közvetlen előzője ellen visszkeresetet sem indíthat akkor, ha egyszersmind az értesítést is neki előzőleg el nem küldte, mert nem védekezhetik azzal, hogy lakóhelyét nem ismerte, ha a pert ellene mégis megindította. Kivéve, ha vele mint ismeretlen tartózkodásu alperessel szemben (Pp. 148., 163. §§.) lép fel, amikor azonban a következményeket is viselni köteles (Pp. 175. és 563. §§.). Viszont a visszkeresetre jogosult tudhatja valamelyik előzője által nem ismert előzője lakhelyét, ki ilyenkor annak dacára is perelhető, hogy saját közvetlen követőjétől nem kapott értesítést, mert a tudósítás a visszkeresetnek nem feltétele.

Ha a forgatmány a forgató lakóhelyének kitétele nélkül történt, de a forgatmányos a forgató lakóhelyét ennek dacára ismeri, az értesítés közvetlen előzőjének,⁷⁾ nem pedig a hely megjelölése melletti

⁷⁾ V. ö. Thöl (Protokolle 252. old.) Kuncz i. m. II. köt. 296. old. szerint a lakóhelyét fel nem tüntető közvetlen előző nem kívánhat értesítést azon a címen, hogy követője lakóhelyét ismeri. Ez azonban a törvény szándékának félreértésén alapul, mert az értesítés célja az, hogy az előző mielőbb a többi előző ellen fordulhasson s a tudósítás saját érdekében is állhat, ha pl. több forgató nincs, a kibocsátó pedig vele szemben becsapási kifogással élhet, holott ezt a közvetlen előzővel szemben nem teheti. A portugál (337. §.) jog ezért az értesítési kötelességet arra való tekintet nélkül írja elő, hogy az előző lakó-

forogtónak küldendő, mert a törvény nyilvánvalóan nem arra fekteti a súlyt, hogy a hely meg van-e jelölve vagy sem, hanem azt veszi irányadónak, hogy a tudósításra kötelezett ismeri-e előzője lakóhelyét s a 47. §. szövegezéséből kitűnőleg csak kényszerűségből engedi meg azt, hogy a forgató azon legközelebbi előzője is legyen „*értésíthető*“, ki a váltót hely megjelölése mellett ruházta át, mert valószínűnek tartja, hogy ily módon, habár kerülő úton, a fizetés megtagadásáról a közvetlen előző is fog értesülni.

Aki kötelezettség nélkül forgatott, nincs ugyan érdekelve, de ha ennek dacára mégis kapott értesítést, saját előzőjét tudósítani tartozik, mert a V. T. (45. §. 2. bek. és U. V. 44. §. 2. bek.) szerint minden „*tudósított előző*“ saját közvetlen előzőjét értesíteni köteles. Minthogy azonban a kötelezettség nélküli forgatóra nézve ennek a rendelkezésnek be nem tartása hátrányos következményekkel nem járhat, leghelyesebb a törvényt olyképp értelmezni, hogy a kötelezettség nélküli forgató nem tekintendő előzőnek.

A postai úton való értesítés nem kötelező ugyan s az írásos értesítés küldönc által is elküldhető, de mivel a bizonyítás legkönnyebben s rendszerint leg-

helyét megjelölte-e vagy sem? Továbbá Kuncz szerint senkit sem kell értesíteni, ha a váltón egyetlen előző lakóhelye sincs feltüntetve. Igaz ugyan, hogy még a kibocsátó sem köteles címét kitenni, bár rendszeren a kiállítási hely azonos lesz a lakóhellyel, de a gyakorlatban nem igen fog előfordulni, hogy valaki olyan váltót vegyen át érték gyanánt, melyen senkit, illetve egyetlen kötelezett lakóhelyét sem ismeri. V. ö. a san-salvadori jog 454. §-át is.

jutányosabban is a posta igénybevételével történhetik, legcélszerűbb mégis az értesítésnek postán való továbbítása.

b) Az értesítés elmulasztásának következményei.

Az értesítés elmulasztásáról a következő esetekben lehet szó:

1. Ha a váltóbirtokos bár közvetlen előzője lakóhelyét ismeri, akár ki van az téve a váltón, akár nincs, a tudósítást mellözi.

2. Ha ugyanezt az értesített előző mulasztja el saját közvetlen előzőjével szemben, kivéve azt, ha ez az előző kötelezettség nélküli forgató.

A mulasztás következményei:

1. kártérítési kötelezettség; 2. a mulasztó saját visszkereseti követelése utáni járulékainak csökkenése.

1. Hogy mást sem értesítettek vagy többeket ugrottak-e át, az közömbös. Az, akinek a fenti szabályok értelmében az értesítésre igénye volt, kártérítést kívánhat, amit az által szenvedett, mert nem bírván tudomással a kifizetés megtagadásáról, nem fordulhatott olyan időben előzője ellen, mikor tőle követelését még behajthatta volna. Pl. az előző csődbe jutott, vagy időközben a követelési jog elévült. Ha tehát követelése teljesen behajthatatlanná vált, akár egész kárának megtérítését is kérheti. A per azonban csak a rendes polgári, nem pedig a kivételes váltó-eljárás útján érvényesíthető, de felperes elutasítandó

lesz keresetével, ha alperesnek sikerül kimutatni azt, hogy felperes az értesítés elmulasztása dacára is tudomással bírt a váltónak a lejáratkori ki nem fizetéséről. Ha pedig csak elkésve történt az előző értesítése, önként érthetőleg, csak az a kár érvényesíthető, mely a késedelem következtében támadt. Mivel a kereset magánjogi, elévülési ideje is a közönséges magánjogival megegyező (32 év).

2. Második hátrány, ami az értesítést elmulasztót érheti az, hogy nem igényelheti a nem értesített előzótől a lejáratától a kereset folytán hozott bírói ítélet kézbesítéséig járó kamatokat és költségeket. Tehát egyedül a váltó összegére és az $\frac{1}{3}\%$ váltódíjra van joga. Az érvényesítés céljából szükségessé vált kereset költségei azonban terhelik az elmarasztalt alperest, ki a késedelmi kamatokat is megfizetni tartozik attól a naptól, melyen a kereset folytán hozott bírói határozat alapján fizetni köteles. Sőt még korábban is, ha a váltót utólag óvás kapcsán a mulasztó neki bemutatta s a fizetés nem azonnal történik. Mint-hogy pedig a mulasztó rendszerint ezt az utóbbi expedienst fogja választani, alapjában véve a késedelmi kamatok a kereset benyújtása napjától már esedékesek, mert ilyenkor a visszkeresett késedelembe esik, ha azonnal nem fizet.⁸⁾

Az U. V. 44. §-a az értesítési kötelezettség te-

⁸⁾ V. ö. Straub-Stranz i. m. 144. és 145. old. Anm. 11. és 12. és Aubenrieth (E.): Der Untergang der Regress-Verbindlichkeit beim Wechsel. Strassburg, 1902.

kintetében, főképp a francia és angol jog hatása alatt, lényegesen eltér a V. T. rendelkezéseitől. Ezek a különbségek: 1. az értesítés szükségessége válására; 2. az értesítendő személyekre; 3. az értesítés határidejére; 4. az értesítés alakjára; 5. az értesítés bizonyítására és 6. az értesítés elmulasztásának következményeire vonatkoznak.

1. Mivel az U. V. arra az elvi álláspontra helyezkedett, hogy az elfogadás megtagadása esetén nem biztosítási, hanem azonnal fizetési visszkeresetnek van helye, az előzőket nemcsak a fizetés, hanem az elfogadás megtagadásáról is értesíteni kell.

2. A váltóbirtokos nemcsak közvetlenül megelőző forgatóját, hanem a kibocsátót is tartozik tudósítani, mert annak fizetése által az összes többi előzők leg hamarabb mentesülnek. Az értesített forgatók közlési kötelezettsége azonban csak saját közvetlen előzőjükre terjed ki.

3. Az értesítési határidő eltérő a szerint, hogy a váltóbirtokos vagy pedig az értesített előző kötelezettségéről van szó. A váltóbirtokos ugyanis a zavar beálltáról tudósítását az óvás napjára, az óvás elengedésének esetében pedig a bemutatás napjára következő *négy*, a forgató ellenben az értesítés kézhezvételétől számítandó *két* köznapon belül köteles elküldeni.

4. Az értesítés nemcsak írásban, hanem bárminő alakban történhetik, tehát nemcsak táviratilag, hanem élő szóval vagy távbeszélő, illetve rádió útján is.

Mint legegyszerűbb módot a törvény a váltó pusztá visszaküldését tekinti. Hogy azonban az előzők minél előbb tudhassák, hogy kinél van a váltó s így mentől hamarabb fizethessenek, mindegyik forgató közvetlen előzőjével, ha pedig valamelyik előző nem jelölte meg vagy olvasatlanul írta lakcímét, az ezt megelőző s lakcímét megjelölő előzővel, felmenőleg a kibocsátóig, azoknak nevét és lakcímét is közölni kell, akiktől a megelőző értesítés származott.

5. A határidő megtartottnak tekintendő, ha az értesítést magában foglaló tartalommal a fenti határidőkön belől levelet adtak postára. A V. T. 46. §-ának azt a vélelmét azonban, hogy a levél az értesítést tartalmazta, az U. V. nem tartja fenn.

6. Az értesítés elmulasztása szintén nem jár a visszkereset elvesztésével, de a mulasztás által netán okozott kár megtérítésének kötelezettségét vonja maga után, a nélkül azonban, hogy a kártérítés a váltó összegét meghaladhatná.

29. §. A visszkereset tárgya.

A váltóbirtokos és az előzők által követelhető visszkereseti összeg.

A) Az előző által felajánlott fizetés vagy peres eljárás esetén.

A visszkereset tárgya az a kárpótlás, melyhez a váltóhitelezőnek a fő-adós (intézkvényezett-elfogadó vagy névbecsülő-elfogadó) lejáratkori fizetésének elmaradása következtében van igénye s melynek jogi

alapja az, hogy a hitelező a váltó összegét a rendszerint már előre tervezett célra fel nem használhatja, ellenben az adós azt jogtalanul továbbra is gyümölcsözőleg saját javára fordíthatja, azonkívül a hitelező az előzők elleni jogainak fenntartása céljából kiadásokat is kénytelen tenni (óvás, értesítés stb.), melyekre szintén az adós teljesítési mulasztása adott okot.

A visszkereset elvileg *egyéni* (subjectív) vagy *tárgyilag* (objectív) módon állapítható meg. A tételes váltójogok a váltó forgalmi képességének emelése s a váltókeresetek gyorsabb elbírálhatása céljából kivétel nélkül a tárgyilagossá kártérítés elvi alapjára helyezkednek, mire nézve döntő befolyással bírt az, hogy a visszkereseti kötelezettség elvállalását rendkívül kockázatosná tenné, ha a váltóbirtokos az általa egyénileg szenvedett s a körülmények szerint változó tényleges kárösszeg megtérítését volna jogosult követelni, de azonkívül a váltó használatának szintén ártana a bizonyítás nehézsége és hosszadalmassága. Az újabb jogfejlődés egyébként is arra irányul, hogy hasonló természetű kereseteknek minden személyes jellege kikapcsoltassék és a kártérítési összegek lehetőleg általányoztassanak.

A váltóbirtokosnak ezek folytán a váltó összegén s a kamatokon felül csak azokra a költségekre van joga, melyeket visszkeresetének biztosítása érdekében kiadnia kellett. Ha pedig ezt megkapta, a fizetni kényszerült adós az általa megtérített összegen felül

ismét csak saját jogának érvényesíthetése végett tett kiadásai visszanyerését igényelheti. Ezt nevezik „egyszerű visszkereseti számla rendszeré”-nek szemben az ú. n. „halmozott visszkereseti számla rendszeré”-vel, mely azonban az előbbtől csak annyiban különbözik, hogy a kamatokat nem csupán a váltó összege, hanem a visszkeresett által fizetett teljes, tehát a költségeket is magában foglaló összeg után számítják.

Úgy a V. T. (50., 51. §§.) mint az U. V. (47., 48. §§.) ezt a hitelező szempontjából méltányosabb utóbbi rendszert követik, mely az adósra nézve sem mondható igazságtalannak, mert ha a váltó zavarba kerül, hatalmában áll a fizetés azonnali felajánlása által a visszkereseti összeg felhalmozódása ellen védekezni.

I. A váltóbirtokos által követelhető visszkereseti összeg.

1. A tőke és a járulékok.

A V. T. 50. §-a értelmében annak a váltóbirtokosnak, ki a váltót fizetés hiánya miatt óvatoltatta, visszkereseti igényei kiterjednek: 1. a ki nem fizetett váltóösszegre és ennek a lejáratától számítandó 6% kamataira; 2. az óvási s egyéb költségekre; 3. a váltó összege után számított $\frac{1}{3}\%$ váltódíjra és abban az esetben, ha ezeket a tételeket nem az elfogadótól mint egyenes adóstól hajtja be, amihez joga van, de

arra esetleg kénytelen is, hanem a fizetés helyétől különböző helyen lakó előzők valamelyikétől, akkor még annak a különbözetnek megtérítését is követelheti, amellyel magasabb értékűek a fizetés helyéről a visszkeresett lakóhelyére intézvényezett látra szóló váltók, melynek nagysága erre az eshetőségre esetleg előre is kiköthető vagy a keresk. szokások szerint igazodhatnak.¹⁾ Ezek hiányában és váltóárfolyam nem jegyzése esetében a visszkeresett lakóhelyéhez legközelebb eső piac szokásos középárfolyama lesz irányadó, mit azonban a visszkeresett kívánságára közhitelességű árfolyam jegyzékkel vagy két kereskedő bizonyítványával kell igazolni. Ez az ú. n. „helyi érdek kiegyenlítése“, mely azt fejezi ki, hogy a visszkeresett tényleges lakóhelyén fizetendő.

¹⁾ Normális gazdasági viszonyok idején némely váltópiacokon szokásos volt az egymással üzleti összeköttetésben állók közt állandó átszámítási kulcsot használni. Pl. Párisban, Frankfurt am Main-ban, Berlinben stb. Ez utóbbi helyen pl. a világháború előtt 1 dollár = 4 марка 20 pf., 1 francia frank = 80 pf., 1 holl. forint = 1 m. 70 pf., 1 angol font = 20 m. 40 pf., egy pezeta = 80 pf. stb. volt tekintet nélkül e valuták árfolyam ingadozására, mely rendszerint igen csekély kilengéseket mutatott. Londonban állandó kulcsot nem alkalmaztak. Szokásos volt azonkívül a váltóban a „visszkereseti számla nélkül“-i záradék felvétele, mely esetben nem állt fenn az árfolyamért való felelősség. Ha azután látra szóló váltóknál bizonyos többletet is kellett fizetni, ez a visszkereső nyeresége maradt. V. ö. *Kahn (E). u. Naphtali (Fr.): „Wie liest man den Handelsteil einer Tageszeitung?“* 49. old. Pest már a XVIII. században váltópiac volt. Lsd. *Berzeviczy (G.): De commercio et industria Hungariae. Leutschoviae. 1797. „Pestini in nundinis annualibus est centrum commercii hungarici ... Ibi fiunt ... permutationes et cambia ...“* (19. old.)

váltóért mennyit kell adni a váltó fizetési helyén.²⁾ Ha pl. osztrák visszkereső fordul magyar előző ellen és a magyar pénz árfolyama alacsony Ausztriában, akkor bizonyos összegű osztrák értékről szóló fizetésért többet, ha viszont a magyar pénz árfolyama magas, akkor kevesebbet kell adni magyar pénzben. Más szavakkal: keveset érő pengőért kevesebb schillinget, többet érő pengőért több schillinget lehet kapni.

Ha tehát pl. egy Innsbruckban fizetendő váltót, mely a visszkereseti költségekkel együtt 1000 schillingre rúg, Kecskeméten lakó kibocsátónak mint visszkeresettnek kell megfizetnie, akkor a kecskeméti kibocsátó annyi magyar pengőt tartozik adni a visszkeresetre jogosult innsbrucki váltóbirtokosnak, amennyiért ez utóbbi Innsbruckban effektív 1000 schillinget vehet. Ha a közép váltó-árfolyam 100 pengőre 124·29 schilling, akkor a magyar pénzben fizetendő összeg

²⁾ A skandináv (50. §.) jog csak az idegen pénzről szóló váltó átszámítását engedi meg. Irányadó a lejárat nap árfolyama még akkor is, ha az a bemutatáskor már csökkent volna, ha ellenben az árfolyam időközben emelkedik, a visszkereső a magasabb árf. megtérítését kívánhatja. Figyelmen kívül hagyja a helyi érdek kiegyenlítését a finn (43. §.) jog. Az orosz (50., 103. §§.) jog is csak idegen pénzről szóló váltónál engedi meg az átszámítást a váltóban kitett, ennek hiányában a fizetési, illetve ahhoz legközelebbi tőzsdei árf. szerint. Ez a bolgár (563., 580. §§.) jog álláspontja is. Az olasz (311., 312., 319. §§.), perui (499., 500., 506. §§.), román (336., 337., 344. §§.) és sanmarinói (69., 70., 71. §§.) jogok is a képzeleti visszv. rendszerét követik, de az árf. bizonyítására különböző bizonyítékokat engednek.

804 pengő és 56 f. lesz, mert ennyi magyar pengőért a visszkereső tényleg kap Innsbruckban 1000 schillinget. A schillingnek pengőre való átszámítása a következő arány szerint történik: $124 \cdot 29 : 100 = 1000 : X$. *Ebben* $X = 804 \cdot 56$ *pengővel*. Viszont a pengőnek schillingre való átszámítása: $100 : 124 \cdot 29 = 804 \cdot 56 : X$. *Ebben* $X = 1000$ *schillinggel*. Ezt hívják „*képzeleti visszaváltó*“-nak³⁾ szemben az alább ismertetendő tényleges vissz- vagy viszontváltóval, melyet a visszkeresetre jogosult valósággal is intézvényezhet a kötelezettre és ezért abban a váltó bélyegének és eladásának költségeit is felszámíthatja.

A most említett számítás alkalmazása kötelező minden olyan esetben, mikor van tényleges váltóárfolyam. Ha nincs, akkor a „helyi érdek kiegyenlítése“ nem történhetnék meg, ha a törvény nem gondoskodott volna erre az eshetőségre is, de ilyenkor megengedi 2 kereskedő vagy alkusz bizonyítványával igazolt szokásszerű számítás alkalmazását, mely biztosítékot rejt magában arra nézve, hogy az átszámítás nem önkényes. Erre azért is szükség volt, mert ha pl. a fizetés helyéről a visszkeresett lakóhelyére magas árfolyam szerint történnék az átszámítás, az a visszkeresett hátrányára szolgálna, tehát utóbbinak védelmet kellett nyújtani a netáni jogosulatlan árfolyam érvényesítése ellen, sőt a visszkeresettnek önként értetődőleg a V. T. kifejezett rendelkezései

³⁾ Fingierte Rücktrate, retraite simulée, rivalsa finta, supposed redraft, resaque ficto.

hiányában minden átszámítással szemben is joga van ellenbizonyítással élni.

Mivel a törvény arról is hallgat, hogy melyik nap árfolyama legyen a számítás alapja, pedig négyféle idő, azaz *a lejárati, az óvás, a visszkereset megindítása és a tényleges fizetési nap* egyaránt számba jöhetnek, foglalkoznunk kell azzal a kérdéssel is, hogy melyik időpontnak figyelembe vétele a legigazságosabb. Legkövetkezetesebbnek látszanék a lejárat nap árfolyamának alkalmazása, mivel a fizetésnek is akkor kellett volna bekövetkeznie. Mint-hogy azonban a visszkeresetet később is lehet megindítani, a lejárat nap árfolyama közömbös, mert a hitelező követeléséhez úgy sem jut ezen a napon. Az óvás napja pedig azért nem vehető tekintetbe, mert nem alkalmazható akkor, ha az óvás elengedése miatt nem is kellett azt felvenni, de viszont óvás esetén megtehetné az adós azt, hogy az óvásig, ha ez reá nézve előnyösnek látszanék, a fizetési időt kitolná. Ezt pedig nem lehet megengedni. A visszkereset megindítási napja végül azért volna méltánytalan, mert akkor a visszkereső a reá nézve legelőnyösebb érvényesítés idejét választhatná. Leghelyesebbnek látszik azért a tényleges fizetési napot megelőzőleg utóljára jegyzett középárfolyamot felvenni, amint ezt a V. T. 37. §-a a fizetés helyén forgalomban nem lévő pénznem átszámítására nézve előírja, mert a hitelezőnek az a joga, hogy a reá nézve legkedvezőbb időben követelje a fizetést alig vonható kétségbe,

viszont az adósra, ki a teljesítésre engedett időn belül a magára nézve legelőnyösebb fizetési napot jogosan választhatja, sem méltánytalan. Neki ugyan sokkal kevesebb választási lehetősége van mint a hitelezőnek, de ez nem kifogásolható, mert a mulasztó fél a visszkeresetileg kötelezett s ennek következményeit viselni tartozik.⁴⁾

A törvény arról sem intézkedik, hogy milyen pénznemben kell a visszkeresettnak a fizetést teljesíteni. De mivel kétségtelen, hogy a visszkereseti összeg csak kárpótlás az elmaradt váltóösszegért, nem pedig az eredeti váltóösszeg fizetése s a kártérítésre kötelezett saját lakóhelyén tartozik fizetni, a fizetést csak a visszkeresett lakóhelyén használt törvényes pénznemben lehet követelni. Effektív idegen valuta kikötése esetén sem tartozik tehát a visszkeresett más pénzben fizetni mint a minő a lakóhelyén használt törvényes fizetési eszköz. Mindenesetre legcélszerűbb, midőn magában a váltóban, ha egyébre nem, legalább az árfolyam átszámításának idejére vannak a felek megegyezése alapján kikötések, mert ilyenkor a leggyakrabban ebből eredhető viták elkerülhetők lesznek. Az U. V. 40. §-a már meg is állapítja, hogy az átszámításra a kibocsátó is írhat elő árfolyamot vagy a forgatóra bízhatja annak meghatározását.

⁴⁾ A Curia (C. 6603/1923. sz.) is azt az álláspontot követi, hogy az átszámítás időpontja nem a lejárat, hanem a tényleges fizetés napját megelőző nap. V. ö. Pethő-Andreánszky i. m. 36. old.

2. A kamatok.

Azt a visszkeresettet, kiéke a váltót s az óvást bemutatták, természetesen már a bemutatástól kezdve terhelik a *késedelmi kamatok*.⁵⁾ Ettől különböznek az ú. n. *törvényes kamatok*, melyek akkor is a lejárat napjától számítandók, ha a fizetés végetti bemutatás csupán az óvási határidő utolsó napján történt volna meg s a visszkeresett nem teheti azt az ellenvetést, hogyha a fizetés elmaradását vele nyomban a lejáratkor közlik, azonnal fizetett volna is. A váltóbirtokos ugyanis jogosult az óvási határidő végéig várni s csak ezután megindítani visszkeresetét; viszont lejáratkori nem fizetés esetén, *mivel minden a lejárat után történő fizetés már kár-*

⁵⁾ Az ecuadori (474. §.) és a venezuelai (420., 422. §§.) jogok a váltóbirtokosnak a kamatokon és költségeken kívül támadható egyéb kárát is figyelembe veszik s ennek fedezetéül a váltóösszeg 5%-át állapítják meg. Az Egyesült-Államok számos államában, pl. Newyork, Illinois, California, Kentucky, Louisiana stb. ez a kulcs 10—20%-ig terjed. A francia s ezt követő, valamint a hondurasi, máltai és spanyol jogok szerint a kamatok az óvás napjától, illetve elengedés esetén attól a naptól, mikor az felveendő lett volna, járnak. Franciaországban az 1900 ápr. 7. törvény rendelkezik róla. A közép- és délamerikai államok jogai szerint a kamatok részben az óvás, részben az ezt követő első köznaptól folynak. Az angol (57. §. 1. p.) jog szerint a váltóban történt külön kikötés esetén 5%-nál magasabb kamat is követelhető és pedig a lejáratától. A képzeleti visszváltórendszer csak a külföldi pénzben fizetendő váltónál alkalmazandó. (72. §. 4. p.) Az amerikai N. I. L. (96., 111., 112., 116. és 144. §§.) mindössze azt rendeli, hogy a visszkereső, tekintet nélkül az általa a váltóért adott összegre a teljes váltóösszeget követelheti. A costa-ricai (118. §.) jog a kamatokon stb. kívül az árfolyamkülönbözet igénylésére is feljogosítja a visszkeresőt. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 480. old.

térítési jelleggel bír, nem késedelmi, hanem törvényes kamatok illetik.⁶⁾

A váltódíj és a költségek utáni kamat, mint késedelmi kamat, csak a marasztaló bírói határozatban foglalt időtől kezdve jár. Az értesítési kötelezettségének eleget nem tett visszkereső pedig, mint fentebb láttuk, nem bír igénnyel a lejáratától a keresetre hozott bírói határozat kézbesítéséig járó kamatokra.

Az U. V. 47. §-a szerint, mivel az U. V. elvi álláspontja az, hogy már az elfogadás megtagadása esetén is nyomban fizetési visszkereset indítható, a lejárat előtt érvényesített visszkereset esetén a váltó összegéből a leszámítolási kamatot le kell vonni, tehát

⁶⁾ A kamatokra nézve a pénztartozás késedelmes teljesítése esetében a hitelezőt megillető kártérítésről szóló s az 1925 : XXXVII. t.-c. által a törvényhozás további intézkedéséig hatályában fenntartatott 1923 : XXXIX. t.-c.-nek különleges határozmányai is vannak. Ezek szerint van egy rendes és egy mérsékelt kártérítés, mely a késedelmi, illetve törvényes kamatot pótolja. A mérsékelt kártérítésre az az adós köteles, aki bebizonyítja, hogy késedelme nem vétkes vagy nyilvánvaló, hogy a késedelem ideje alatt a tartozás összegével semmiképen sem nyereszkedett. Aranyról, ezüstről vagy külföldi pénzről szóló váltóknál azonban a kamat helyébe nem lépett kártérítési összeg, a kamatláb tehát továbbra is 6% maradt. Hatóságok, intézmények (üzemek) közszállításon alapuló pénztartozás tekintetében csak 30, illetve 60 nap elteltével (8 P.-n felül 60 nap) kezdődik a késedelem s bármely pénztartozásuk után csak a mérsékelt összegű kártérítés jár.

Az 1923 : XXXIX. t.-c. az 1923. nov. 23-án 8759/1923. M. E. rendelet értelmében, mely a kártérítésszerű kamatok mérvét első ízben a rendes kamatoknál heti 2%-ban, a mérsékelt évi kamatoknál évi 18³/₄%-ban állapította meg, 1923. évi december hó 16. napján lépett életbe. A rendes gazdasági viszonyokra való visszatérést legjobban e kamattételek fokozatos csökkenése mutatja.

a váltóbirtokosnak, kinek a váltóösszeghez csupán a lejáratkor volna joga, a tényleges fizetés és a lejárat közti időre járó tőkehasználatot az adós számára meg kell térítenie, mert tényleg hamarabb is jutott pénzéhez. Ez a kamat a váltóbirtokos választása szerint vagy a hivatalos ú. n. „bank-kamatláb” vagy pedig a váltóbirtokos lakóhelyén a visszkereset napján fennálló ú. n. „piaci-kamatláb” lehet.

A szabály akkor is érvényes, ha a látra vagy lát után bizonyos időre fizetendő váltóban lett kamát kikötve. Azonban ilyenkor a váltó összegéhez előre hozzáadott kamattal növekedett végösszegeből kell a leszámítolási kamatot levonni.⁷⁾

Külföldön kiállított vagy külföldön fizetendő váltónál 5%-os törvényes kamatot kell számítani, ha az illető országban az ilyen kamatra 6%-nál alacsonyabb kamatláb van megállapítva. Ennek a rendelkezésnek az a magyarázata, hogy a hágai értekezleten a kamatláb nagyságát is egyeségesíteni akarták, de mivel a szerződő államok különböző gazdasági helyzete folytán ez nem volt keresztülvihető, abban történt megegyezés, hogy általában 5% legyen ugyan a kamatláb, de jogában álljon minden szerződő államnak belföldi váltóinak késedelmi, illetve törvényes kamatát 6%-ra felemelni. Az ú. n. „perkamát” vagyis a kereset beadásától számítandó kamatlábnál szintén minden állam külön joga érvényesül s így ha a visszkeresett az általa megtámadottnak esetleg nagyobb

⁷⁾ Lsd. Ind. (E.) 79. old. a 47. és 48. §§-hoz.

kamatot fizetett volna is, nem követelheti azt, hogy a rendes 5, illetve 6%-nál nagyobb kamat téríttessék neki vissza. Ha azonban a külföldi állam szintén 6%-os kamatlábbal bír, önként érthetőleg hasonlóképp 6% számítható, mert következetlenség volna, hogy ha mindkettő a 6%-os kamatlábat fogadta el, egymással szemben a külföldi viszonylatra való tekintettel mégis az 5%-os kamatlábat alkalmaznák.⁸⁾

3. Óvási és egyéb költségek, valamint a váltódíj.

Óvási költség címén az esetleges elfogadás vagy biztonság, nem pedig csak a fizetés hiánya miatti óvási költségek is megilletik a visszkeresőt. Azonban a kibocsátótól származó óvási tilalom ellenére, valamint a szabálytalanul eszközölt óvás költségei nem számíthatók fel.⁹⁾

Egyéb költségek lehetnek az értesítés postadíjai; közjegyző által történt közlés esetén az 1880 : LI. t.-c. 11. §. c) p-jának, illetve az ezt módosító 17.723/1924. sz. ig. min. rendelet szerinti közlési stb. díj, fordítási és másolati költség, a visszváltó és árfolyamjegyzék költsége, bélyegköltségek, alkusz-díj, valamint valamelyik váltókötelezett helyett a pénzügyi szabályok értelmében lerótt váltóilleték.¹⁰⁾

⁸⁾ V. ö. Nagy F.: Az új váltótörvény 197. old. és Ind. 43. old.

⁹⁾ C. 1191/1886. sz. Az óvási díj jelenleg 0.5% a váltó összege után.

¹⁰⁾ A belföldön kibocsátott v. illetékét a kibocsátó köteles ugyan fizetni, de a lerovás hiányáért az elfogadó és minden

A váltódíjnak¹¹⁾ kettős rendeltetése van. Egyrészt kárpótlás jelleggel bír, a váltóadásra nézve, mivel az a lejáratkor általa igényelhetett, de részére tényleg ki nem fizetett váltóösszeget, melynek hováfordításáról a hitelező már előre gondoskodni szokott, kénytelen volt máshol beszerezni vagy azt más célzattal befektetett tőkéjéből elvonni, ezért engedi meg annak felszámítását a törvény (V. T. 50. §. 3. bek.) abban az esetben is, ha váltóhitelező keresetét egyedül az elfogadó ellen intézi, másrészt azonban annak a szolgálatnak díjazásául is szolgál, melyet az előző a visszkereset következtében más helyett teljesített

vb. a kibocsátóval egyetemleg felelős. Ez utóbbiak azonban mentesülnek a felelősség alól, ha a hiányosan illelőkeztetett v.-t az elfogadás, forgatás vagy a fiz. végetti bemutatás előtt az erre illetékes valamelyik állampénztárnál, Budapesten a Közp. díj- és illetékkiszabási hivatalnál, előmutatják s megleleleztetik, amit a v.-ra rá kell jegyezni. Külföldön kibocsátott v. illetékeért a későbbi aláírókon és a vb.-on kívül még az az ügyvéd is felelős, kinek az illetékhányos v. a jövedéki jogi mulasztás után kezébe jut. Mindezek a lelelezés végett való bemutatás dacára is felelősök maradnak, mert az illetékszab. 119. §. 2. bek. a felelősség alól való szabadulásnak ezt az útját csak a belföldön kibocsátott v.-ra nézve engedi meg. V. ö. Pethő-Andeánszky i. m. 135. és köv. old. *Dr. Pap Dávid*: A bélyeg- és illetékszabályok szótára. Budapest, 1901. 857. old. 4. jegyz. 2. bek. *Kmety Károly*: A magyar közg. és pénzügyi jog kézikönyve. II. köt. 379. old.

A váltóóvások illeleke (ill. díj. 99. tét.) 160 P.-ig 8 fill., 800 P.-ig 40 fill., 1600 P.-ig 80 fill., 4000 P.-ig 1 P. 60 fill., 8000 P.-ig 4 P., ezen felül 8 P. Lsd. *Dr. Pongrácz Jenő*: Illelelőkügi útmutató 53. old.

¹¹⁾ Az 1825 máj. 18-iki régi dán váltójogi rendelet még 1%-os váltódíjat ismert. A bolgár (580. §.) és orosz (50, 103. §§.) jogok $\frac{1}{4}$ %-ban állapítják meg. Némely állam váltójoga (lsd. 5. jegyz.) sokkal magasabb %-ot is enged vagy pedig csak törvényes költségek felszámításáról beszél. Pl. az olasz (311. §. 2. p. „*spese legittime*“.)

vagy annak fejében van rá joga, hogy a fizetésre legalább is készülnie kellett, így pl. akkor, midőn a névb. elfogadó a fizetést azért nem teljesíthette, mert a váltót az intézvényszerzett vagy más közbenjáró fizette ki, (V. T. 65. §.), mikor is a váltódíjat nem attól, kinek érdekében eljár, tehát nem a névbecsültől, hanem a fizetőtől igényelheti, de ez csak látszólagos eltérés a szabálytól, mert a törvény ezt az egyszerűsítés kedvéért teszi, a fizetőnek ugyanis joga van a váltódíjat az általa indítható kereset útján saját előzőjével maga részére visszatéríttetni.

A váltódíjnak ezt az utóbbi jellegét ismeri el kizárólagosan az U. V. 47. §-a, mely csak a visszkeresetre jogosult váltóbirtokosnak adja meg az $\frac{1}{3}\%$ -ról $\frac{1}{6}\%$ -ra leszállított váltódíjhoz való jogot s bírói gyakorlatunk is ennek a felfogásnak hódol, mert a saját rendeletre szóló váltó kibocsátójának a váltódíjra való igényét azzal az indokolással tagadja meg, hogy utóbbinak nincs visszkereseti joga.¹²⁾

Az U. V. szerint a váltódíj más megállapodás hiányában $\frac{1}{6}\%$ -a a váltótőkének, de ezt a százalékot semmi esetben sem haladhatja meg, vagyis csak kisebb, magasabb azonban soha sem lehet. A váltódíj némely külföldi jog szerint nemcsak a tőke, hanem a járulékok után is felszámítható. Általában azonban a legtöbb váltójog hallgat róla.¹³⁾

¹²⁾ C. 557/1882. sz.

¹³⁾ Az 1840: XV. t.-c. I. r. 165. §. b. pontja a váltódíjat szintén $\frac{1}{3}\%$ -ban állapította volt meg.

11. Az előzők által követelhető visszkereseti összeg.

A V. T. 51. §-a értelmében az a forgató, ki a váltót beváltotta, a korábbi forgatóktól, a kibocsátótól és az elfogadótól követelheti: 1. Az általa kifizetett összeget a fizetés napjától számítandó 6%-os kamatokkal együtt, melyekre szintén állanak a háború utáni gazdasági viszonyok folytán kibocsátott s netán még hatályos jogszabályok; 2. a felmerült költségeket; 3. az $\frac{1}{3}\%$ váltódíjat; 4. abban az esetben, ha a visszkereső a visszkeresett lakóhelyétől különböző helyen lakik, a fenti értelemben vett „helyi-érdek” kiegyenlítését.

Az a forgató, kinek visszkereseti joga megszűnt vagy azzal kötelezettség nélkül történt forgatása folytán nem is bírt, természetesen fizetése dacára sem indíthat visszkeresetet. Mivel továbbá a visszkereső csak az általa fizetett összeg megtérítését igényelheti, az a törvényben tárgyilagosan megállapított visszkereseti összegnél kisebb is lehet. Viszont ha a visszkeresetre jogosultak csak fokozatosan érvényesítik egymás ellen jogaikat, az újabb költségekkel egyre szaporodó visszkereseti tételek a váltó összegét nemcsak elérhetik, de túl is haladhatják. A halmozott visszkereseti számla-rendszert némely külföldi jog épen ezért vagy egyáltalán nem fogadja el, vagy pedig összegének növekedését csökkenteni igyekszik.¹⁴⁾

¹⁴⁾ A halmozott visszkereset nincs meg a bolgár, finn, francia és ezt követő, a hollandi, s ezt követő, a skandináv, spanyol s ezt követő, a portugál, san-salvadori stb. jogokban, sőt rendsze-

A váltó nemzetközi forgalomképessége folytán előfordulhat az is, hogy a visszkereső külföldre fordul az ottani visszkeresett ellen, vagy pedig külföldi visszkereső indít keresetet hazai visszkeresett ellen. Mint-hogy legkövetkezetesebb az, ha a visszkereseti összeg számítására a helyi jogot vesszük figyelembe, a hazai visszkeresőnek a V. T. 52. §-a megengedi a külföldi visszkeresett ellen az ottani netán magasabb tételeknek felszámítását, viszont, ha a külföldi hazai előző ellen fordul, csak a magyar V. T.-ben foglalt tételeket számíthatja fel, kivéve, ha maga is kénytelen volt már külföldön magasabb tételeket fizetni s csak ezek megtérítéséről van szó. Ha ellenben alacsonyabbakat fizetett, csakis az utóbbiakat számíthatja fel.

B) A visszkereseti összeg a visszváltó útján való behajtás eset ben.

A vissz- vagy viszontváltó.

A visszkeresetileg kötelezetteknek érdekükben áll, hogy a visszkeresetre jogosult egyszerű felhívására azonnal fizessenek, mert ha többen vannak, a fokozatosan növekvő visszkereseti összeg egyre érzékenyebb teherré változhatik, amit az esetleges perkölt-

rint nem is tesznek különbséget a váltóbirtokos és a megtámasztott előző visszkeresetei közt. A svájci jog (769. §.) a váltódíj megnövekedését az által akadályozza meg, hogy a váltót kifizető forgató váltódíját már csak $2\frac{0}{100}$ -ben, a skandináv (51., 52. §§.) jog pedig legfeljebb a váltó összeg 2%-ában állapítják meg. Nem ismeri a halmazott visszk.-t a N. I. L. (116. §), de meg van az angol (57. §. 1. p.) és costa-ricai (140., 142., 147. §§.) jogokban.

ségek még jobban súlyosbíthatnak. Ha tehát kilátás van rá, hogy ezek elkerülése végett az előző azonnal hajlandó fizetni, a visszkereseti összeg tőle oly módon is behajtható, hogy annak erejéig a visszkereső új váltót intéz rá, melyet azután közönséges váltó gyanánt használhat fel, illetve értékesíthet. Az ilyen váltót nevezzük „visszváltó”-nak, az U. V. (51. §.) szerint „viszontváltó”-nak.¹⁵⁾

A V. T. 53. §-a (U. V. 51. §.) a visszváltó kibocsátására kifejezetten feljogosítja a visszkeresőt, ki- nek ilyen esetben megengedi, hogy követelésén felül még a visszváltó értékesítésével járó alkuszdíjat s a visszváltó bélyegilletékét is felszámíthassa, melyekkel a visszváltó összege természetesen nagyobbodik. A visszváltó látra állítandó ki s közvetlenül¹⁶⁾ a visszkeresett lakóhelyére intézendő, mert ellenkez- nék a méltányossággal, hogy a visszváltónál még kü- lönn kamatok is merülhessenek fel, ami pedig elkerül- hetetlen volna, ha a lejárat csak bizonyos határidő elteltével következne be. Nem kell helykülönbség melletti (Distanz) váltónak lennie, tehát a helyben lakó visszkeresettre is intézhető, bár ez nem szoká- sos, mert ilyenkor egyszerűbb a visszkereseti össze- get váltó nélkül behajtani. A visszkeresett lakóhe-

¹⁵⁾ Rückwechsel, Gegenwechsel, Wiederwechsel, Retour- wechsel, Herwechsel, rechange, retraite; rivalsa, cambiale di ri- corso, ricambio; reexchange, redraft; resaca. Latinul: recambium.

¹⁶⁾ Addirittura vagy a drittura = egyenesen vagy közvet- lenül. Ezt a kifejezést a német jog (53. §.) a szövegben is fel- vette, de maga az olasz jog (310. §.) nem használja.

lyére azért kell intézni, mert különben a visszkeresett helyzete megnehezednék. Ez okból a visszváltó legfeljebb határozatlan módon telepíthető, vagyis olykép, hogy a visszkeresett mint intézvényezett maga nevezze meg a telepest. A telepítésre ugyanis esetleg szükség lehet akkor, ha az intézvényezett nem lakik váltópiacra, mert ilyenkor csak a telepítés teszi lehetővé a váltó értékesítését s árfolyama megdrágulásának elkerülését.¹⁷⁾

A visszváltó az elfogadóra s egyúttaláírójára mint egyenes váltóadósokra nem intézhető. Rendszerint mint közönséges váltó kerül fogalomba. Nem érvényességi kelléke, hogy a szövegben visszváltó gyanánt legyen megjelölve. Kibocsátója a visszkereső, intézvényezettje a visszkeresett s rendelvényese többnyire vagy maga a visszkereső,¹⁸⁾ vagy pedig az, aki azt leszámítolni hajlandó. Kiállítási idejének határa a visszkereseti jog elévülési ideje.¹⁹⁾

A visszkeresett annak dacára, hogy a visszváltót el sem fogadta, köteles azt beváltani, bár mint in-

¹⁷⁾ A telepítést többnyire meg nem engedettnek tartják. Lsd. Nagy F. i. m. 348. old. jegyz. Bernstein i. m. 226. old. Staub-Stranz i. m. 157. old. Anm. 1. Supino i. m. 361. old. A telepítés azonban a fenti okokból szükséges lehet. Lsd. Meyer i. m. I. köt. 499. old. Az ecuadori jog (475. §.) a telepítést kifejezetten tiltja.

¹⁸⁾ A san-marinoi jog (68. §.) szerint a visszaváltó csak saját rendeletre (all' ordine proprio) szólhat.

¹⁹⁾ Az argentiniai (733. §.) és uruguayi (926. §.) jogok értelmében legkésőbb az óvás után az intézvényezett lakóhelyére induló második postajárat idején állítható ki.

tézvényszerűen valójogilag nem felelős. Minden esetre szükséges azonban, hogy a visszváltó kibocsátásáról előzőleg értesítve legyen, mert e nélkül nem tartozik azt figyelembe venni. A visszváltó megszerzőjének azonban nem kell arról tudomással bírnia, hogy a neki átadott intézvény visszváltó.²⁰⁾

Visszváltót nemcsak az első, hanem a későbbi visszkeresők bármelyike, még ha mint elmarasztalt alperes fizetett volna is, kiállíthat. A visszváltó azonban mindig csak az előzők egyikére, vagyis nem az összes előzőkre egyszerre intézhető, bár azok valamennyien egy helyen laktak is. A visszváltó tehát e tekintetben eltér a visszkeresettől, melyet egyidejűleg az összes előzők ellen is meg lehet indítani.²¹⁾

Minthogy a visszváltót megtekintésre kell kiállítani, az intézvényszerűen azt többnyire nem is fogja elfogadmánnyal ellátni, hanem bemutatáskor azonnal fizet. Ha ezt megtagadná, akkor a visszkereseti összeg egyszerűen per útján hajtható be, mert a visszváltó nem jár a novatio hatásával, de ilyenkor az előzőt még

²⁰⁾ A külföldi jogok némelyike (a finn és orosz) a visszváltót nem szabályozza. A francia (178. §.) és ezt követő jogok szerint a visszváltónak nem kell látra szólnia s nem is kell közvetlenül a visszkeresetre intézni, bár utóbbi az általános szokás. A braziliai (37. §.) és mexicói (537. §.) jogok szerint azonban csak látra állítható ki. A visszkereseti számlát mint bordereau-t a váltóra vezetik és a kibocsátó aláírja. Lyon-Caen. i. m. IV. köt. 274. old. Az árfolyam megye székhelyére $\frac{1}{4}$, járási székhelyre $\frac{1}{2}$, más helyre $\frac{3}{4}\%$. Ugyanabban a megyében azonban nem számítható fel. (1848. márc. 24. rendelet).

²¹⁾ Ellenk. Bernstein, i. m. 226. old.

a visszváltó kibocsátásából származott költségek is terhelni fogják, mivel a visszkeresőnek joga volt megkísérelni követelésének visszváltó útján való bezedését s ezért igényelheti annak költségeit is.

Ha a visszváltó kifejezetten mint ilyen kerül forgalomba, akkor a bemutatáskor az alapváltó, az óvás és a nyugtatványozott visszkereseti számla is átadandók az intézvényezettnek, ki a V. T. 54. §-a (U. V. 49. §.) szerint csakis ezek kiadása ellenében köteles fizetni. De ha ezek bemutatása dacára sem történik fizetés, a visszváltó tulajdonosa az alapváltó birtokában, ha azon mint forgatmányos vagy engedményes szerepel, jogosult a rendes visszkereset megindítására, azonban a visszváltón levő kibocsátói nyilatkozat alapján természetesen a visszkereső felelősségrevonását is választhatja.

Ha a visszváltó a törvény által előírt különleges kellékeknek nem felel meg, tehát nem látra szól s nem közvetlenül a visszkeresett lakóhelyére van intézve, a visszkeresett a beváltásra nem köteles s ilyenkor ellene az utólag megindított visszkeresetben a visszváltó kiállításával és értékesítésével járó költségek sem érvényesíthetők. A visszváltó összegének nem igazolt részét az intézvényezett szintén megtagadhatja.

A visszváltó kibocsátójának a visszváltó ki nem fizetése esetén kötelessége visszkeresetét az elévülési időn belül megindítani, mert annak elteltével visszkereseti joga elvész. A visszváltó kiállítása ugyanis

nem hosszabbítja meg az eredeti elévülési időt, mert jogilag nem helyettesíti a visszkereseti jogot, hanem csupán egy módja a váltókövetelés érvényesítésének; magánjogi újítás (novatio) jellegével pedig szintén nem bír.²²⁾

Az U. V.-nak rendelkezései csak annyiban térnek el, hogy megengedik a visszváltó kibocsátási tilalmának kikötését. Azonfelül pedig az U. V. előírja, hogy ha a visszváltót a váltóbirtokos bocsátja ki, a visszváltó összegét megtekintésre szóló oly váltó árfolyama szerint kell számítani, amely az eredeti váltó fizetésének helyéről az előzőnek lakóhelyére van intézve. Ha pedig a forgató intéz visszváltót előzőjére, a forgató lakóhelyéről az előző lakóhelyére intézett látra szóló váltó árfolyam szerinti átszámítás kötelező. (U. V. 51. §.). Az árfolyam igazolására nézve azonban nincs külön intézkedés. Ennek mellőzése azért történt, mert az egységes szabályozást szerfelett megnehezítette volna a helyek szerint váltakozó külön kereskedelmi szokás figyelembe vétele s e miatt feleslegesnek találták a külön törvényi szabályozást is. Az U. V. a visszkereset rendes érvényesítésére vonatkozó szabályozásnál sem érinti ezt a kérdést, jóllehet az első Tervezet még szintén kiterjeszkedett rá, de a javaslatot főképp azzal az indokolással mellőzték, hogy a nemzetközi forgalomban különbözők a szokások s a bankok a visszkereseti összeget egy-

²²⁾ V. ö. Supino, i. m. 370. old. Lyon—Caen, i. m. IV. köt. 273. old.

szerűen a visszkeresett terhére szokták könyvelni,²³⁾ a szabályozás tehát nagy nehézségekbe ütközik.

A visszváltót a gyakorlatban ritkán használják, mert ha a visszkeresett fizetni hajlandó, azt, főképp ha üzleti összeköttetésben áll a visszkeresővel, egyszerűbben megteheti az által, hogy az összeget elismeri folyószámláján vagy azzal magát megterhelhetni engedi. Ez a legszokásosabb, bár a követelésnek visszaváltó útján való behajtása néha ép oly célszerű lehet, mint bármiféle követelésé. Ha pedig a visszkeresett nem képes vagy nem szándékozik fizetni, a visszaváltó csak bonyolultabbá és hosszadalmasabbá teszi a visszkereseti összeg behajtását, mintha a visszkereső nyomban pert indított volna.²⁴⁾

30. §. A visszkeresettek jogai.

Említettük, hogy a visszaváltót az intézvényezett csak az alapváltó, az óvás és a nyugtatványozott visszkereseti számla kiadása ellenében köteles beváltani. Ez természetesen a visszkeresettekre általában áll, kiknek, ha előzőiket meg akarják támadni, mindezekre szintén szükségük van. Míg azonban az

²³⁾ V. ö. Nagy F.: Az új magyar váltótörvény 201. old. Ind. 80. old. A magyar Ellentervezet az árfolyam igazolását is kívánta szabályozni. Lsd. 60-ik cikk.

²⁴⁾ Az E. 19. cikke értelmében a váltókötelezettség érvényessége vagy az azokból folyó jogok gyakorlása a bélyegszabályok megtartásától nem tehető függővé, de a bélyeg lerovásáig felfüggeszthető. Ez természetesen a visszaváltóra is érvényes lesz.

intézkényezett által eszközölt fizetés esetén a nyugtát magára a váltóra kell vezetni, addig a visszkeresett részéről származó fizetés nyugtázása a visszkereseti számlán történik.

Bármelyik visszkeresettre kötelezettnek meg van az a joga, hogy a fizetés felajánlása által elejét vehesse a visszkereseti költségek szaporodásának s csak akkor köteles másnak a fizetés jogát átengedni, ha olyan előző ajánl fizetést, ki által többen szabadúlnak, a mi esetleg reá nézve is előnyös, mert valamelyik előzőjének fizetése őt is mentesíti s így nincs is érdeke, hogy ezt megakadályozza.

Részletfizetést azonban a váltóbirtokos a visszkereset érvényesítésekor már nem köteles elfogadni. Ez áll úgy a váltó összegére, mint a költségekre. A váltóhitelezőnek teljes kárpótlásra van igénye, tehát visszautasíthat minden olyan fizetést, mely az általa követelhető összes tételeket nem foglalja magában. Ha ilyen teljes fizetést valamelyik visszkeresett felajánl és a visszkereső azt még sem volna hajlandó elfogadni, valamint annak ellenében a nyugtatványozott váltót és mellékleteit kiadni, a fizetni óhajtónak joga van a felajánlott összeget bírói letétbe helyezni s a fizetést visszautasítót magánjogi keresettel is kényszeríteni annak elfogadására. Az U. V. 41. §-a ezt mindegyik adósra nézve megállapítja. Minthogy azonban a gyakorlatban nem igen fordul elő, hogy a váltóbirtokos a felajánlott fizetést visszautasítsa, érthető, hogy a V. T. semmi különös joghátránnyal nem

sujtja azt a váltóbirtokost, ki a fizetés visszautasítása után olyan előzőt támad meg, ki egyébként a fizetés következtében sem szabadult volna.

Az U. V. 50. §-a kiterjeszkedik a részleges elfogadás esetében indított visszkeresetre is s feljogosítja azt, ki a váltó összegének el nem fogadott részét kifizeti, hogy a fizetésnek a váltón való feljegyzését és nyugta adását követelhesse, hogy a netáni újólagos fizetésre való kényszerítés ellen védve legyen. Viszont a fizetőnek a váltó hitelesített másolata és az óvás kiadandó, hogy ez alapon visszkeresettel élhesen saját előzői ellen. A hitelesített másolatot természetesen maga az óvatoló adja ki s arra azt a részlet-törlesztést, melynek erejéig a visszkereset folyamatba tehető, rá kell vezetni. De a váltó továbbra is a váltóbirtokosnál marad, ki azzal tetszése szerint rendelkezhetik, tehát, ha túl nem adott rajta, azt a lejáratkor fizetés végett bemutathatja. Ott, hol az óvás a váltó másolatát is magában foglalja, mint nálunk is, nem szükséges külön másolatot kiadni, mert az óvás is elegendő a vesszkereseti jog igazolására.¹⁾

Az a forgató, ki az utána következők közül valamelyiket kielégítette s így más helyzete is van, mint annak, ki a bajba került váltót megszerezte, bár nem volt visszkeresetileg kötelezett, saját hátíratát és az ezt követő hátíratokat kitörölheti. (V. T. 55. §. és U. V. 49. §.) Ez a jog megilleti, tekintet nélkül arra, hogy

¹⁾ Lsd. Ind. (E.) 79. old.

a váltó óvatolva lett-e vagy sem, valamint megilleti a névbecsültet is, ha a névbecsülő fizetőt kielégítette.²⁾

Ennek a rendelkezésnek kéttős célja van:

1. Hogy a fizető visszkeresett, ki valamely okból nem akar előzői ellen fordulni, olyan személyre ruházhassa át a váltót, ki helyette a visszkeresetet érvényesíteni fogja. Ha ugyanis az utána következő hátíratokat törli, újból mint utolsó forgatmányos fog szerepelhetni, ki előző hitelezői jogát visszanyeri s így a váltót ismét forgathatja, holott a váltóbirtokostól, kinek fizetett, nem követelheti azt, hogy a fizetés után a váltót reá forgassa. Ezzel a hátirattal különben is csak utóforgatmányos lehetne. Így ellenben mint lejárát előtti forgatmányos léphet fel.

2. Hogy a forgatmányok törlése által a váltóhitelező meg legyen védve az ellen, hogy ha netán a váltó kiesnék birtokából (pl. elvesztené, ellopnák tőle stb.), esetleg még egyszer fizetni kényszerüljön annak, ki a váltót a birlalótól később jóhiszeműleg megszerezte. A törlést önként értetődőleg a kibocsátó is eszközölheti, ha ő volt a beváltó.

A törlés azonban nem kötelező s a fizető visszkeresett a hátíratok kihúzása nélkül is érvényesítheti

²⁾ A francia s ezt követő, valamint a dél- és középamerikai jogok nem ismerik ezt a szabályt, de alkalmazása szokásos. Az angol (59. §. 2. pont b.) és az amerikai (78. §.) jogok megengedik, hogy a forgató az igazolására nem szükséges forgatmányokat, ha ezt jónak látja, törölhesse.

visszkeresetét. Ha pedig a kifizetett váltó nyugtatóványozva lett, az esetleges újlagos megtámadás ellen a törlés elmulasztása dacára is védve van.³⁾

Más a helyzet akkor, ha valaki a lejárat előtt fizet, mert ilyenkor a hátíratok törlése nélkül nem lesz igazolva mint váltóbirtokos. Aki pedig az óvást a meghatalmazási hátírat forgatmányosa által vétette fel vagy a váltót ajándékba kapta, újabb hátíratlalt kénytelen a váltót magára forgattatni, hogy igazolt váltóbirtokosként léphessen fel.⁴⁾

31. §. A váltói egyetemlegesség jogi természete.

Az idegen váltó elfogadója és kibocsátója, hátíratok esetén a forgatók is, hasonlóképen a saját váltó kibocsátója és forgatói, valamint mindkét fajta váltó kezesei és együttaláírói a hitelező szempontjából adóstársak, kik a V. T. 91. §-a értelmében a váltó minden birtokosa irányában a törvény által használt kifejezés szerint „*egyetemlegesen*“ vannak kötelezve. Az egyetemleges kötelezettség kiterjed mindenre, amit a váltóbirtokos a váltókötelezettségek nem teljesítése miatt követelni jogosítva van. A V. T. 49. §-a ehhez azt az U. V. 46. §-ában már szabatosabban megszövegezett további magyarázó jellegű rendelkezést fűzi, hogy a váltóbirtokos valamennyi váltókötelezettet egyenként vagy együttesen perelheti, a nélkül, hogy

³⁾ A váltóbirtokosnak csak a forgatmányok törléséhez van joga, de azt nem teheti, hogy a kitöltött forgatmányt törlés útján üres forgatmánnyá változtassa. (C. 1202/1908. sz.)

⁴⁾ Staub—Stranz, i. m. 159. old. Anm. 3.

köteles volna megtartani azt a sorrendet, amelyben magukat a váltónyilatkozatot tevők kötelezték s ugyanez a jog illeti még a váltónak mindegyik aláíróját, aki a váltót visszaváltotta, de valamelyik váltókötelezett ellen indított kereset nem akadályozza a többi váltókötelezett perlését, még akkor sem, ha azok az első sorban perelt után következnek.

A váltóadósok ezen egyetemlegesnek nevezett kötelezettsége azonban nem azonos a magánjogi egyetemlegességgel, sőt az eltérés a kettő közt oly nagy, hogy az egyetemlegesség kifejezésének használata egyenesen helytelen és félreértésre adhat okot. A váltóadósok együttes kötelezettsége ugyanis csak annyiban hasonlít a magánjogi egyetemlegességhez, hogy szintén valamennyien az egész váltótartozásért felelősek, a váltóhitelező is tetszése szerint bármelyikük ellen fordulhat, de lényegesen különbözik tőle épen abban, ami a magánjogi egyetemlegesség fő-ismérve, hogy t. i. a fizetés, illetve a tartozás tárgyilagossága lero- vása nem szünteti meg szükségképen minden váltóadós kötelezettségét, kiknek felelőssége egymás közt nem annyira szoros, mint a magánjogi adóstársaké, mert egymáshoz való viszonyaikban mindössze annyi összefüggés van, hogy kötelezettségi nyilatkozataik egy és ugyanazon váltóra vannak vezetve és tartalmukban egymásra vonatkozhatnak.¹⁾

¹⁾ Plósz i. m. 168. old. Az egyetemlegesség csak harmadik személyek irányában áll fenn, egymás közt az egyetemlegesen kötelezettek az alapügylet értelmében vannak kötelezve. (C. 412/1904. sz.)

Nem szorul bővebb indokolásra, hogy az idegen váltón az elfogadónak s a saját váltón a kibocsátónak a fizetést feltétlenül ígérő kötelezettsége erősségében eltér a kibocsátó és forgatók másodlagos, feltételes ígérététől. Legfeljebb a kezes s együttaláíró kötelezettségei tekinthetők a magánjogi adóstársak egyetemleges kötelezettségével azonos természetűeknek, de a váltóadósokat terhelő egyetemlegességet a maga egészében a magánjogi egyetemlegességgel azonosítani már nem lehet, mert nemcsak jogi természetükre nézve nagyon eltérők egymástól, hanem, mint fentebb említettük, a magánjogi egyetemlegességnek éppen legfontosabb következményei nem kerülhetnek alkalmazásba. Ez az eltérés tehát szükségessé teszi, hogy a váltói egyetemlegesség sajátos természetét közelebbről is megvilágítani igyekezzünk.

Mindenekelőtt ki kell emelnünk, hogy megegyezik a kétféle egyetemlegesség abban, hogy ha a hitelező az elfogadóval mint egyenes adóssal szemben követelésének egy részét elengedi s a részbeni szolgáltatást az egész teljesítés fejében fogadja el, ez a tartozást tárgyilag megszüntető ok számba megy s mint ilyen elenyészteti az esetleges együttaláíró, valamint a többi összes váltókötelezett (kibocsátó, forgató és kezes) felelősségét is, sőt a váltóbirtokos ez utóbbiak elleni jogait egyoldalúlag fenn sem tarthatja. Ennek főképp a vagyonbukott vagy fizetéseképtelen elfogadóval kötött kényszeregyezés esetén van nagy gyakorlati jelentősége. A váltóbirtokos ugyanis az elengedett hányadot a

többi váltókötelezettől sem követelheti, mert az elfogadónak a váltói kötelezettség alól történt felmentése jogilag az összes váltókötelezettekre mint egész szolgáltatás hat ki. (1410/926. M. E. sz. rend. 94. §.)

Példa: Fekete János elfogadó tartozik készpénz-kölcsön fejében Máriássy Gyula váltóbirtokosnak 500 pengővel, mely tartozásért Kiss László mint kibocsátó, Torday Pál mint forgató vállaltak felelősséget. Fekete ellen nemsokára csődöt nyitnak s ennek folyamán 45%-ban kiegyezik hitelezőivel. Máriássy követelése kiegyenlítéséül 225 pengőt kézhez vesz, de a nála maradt váltó alapján az elengedett 275 pengő erejéig pert indít Kiss és Torday ellen. Marasztaló határozat egyikök ellen sem hozható, mert a Máriássynak kifizetett 225 pengő a teljes elfogadói tartozás kiegyenlítése fejében történt s Feketének joga lett volna ezen összeg ellenében a váltó visszaadását követelni. Ha a kölcsön felvételekor Kiss és Torday 100—100 pengőt kaptak volna Feketétől, mert a kölcsönt közösen vették fel, Kiss ellen legfeljebb gazdagodásra alapított kereset indítható, ellenben Torday mint forgató ilyen címen sem marasztalható.²⁾

Különbözik ellenben a váltójogi egyetemlegesség a magánjogtól a következőkben: 1. A váltói kötelezett-

²⁾ Birói gyakorlat. C. 1375/1896, 1183/1901, 498/1902, 1487/1902. sz. id. *Bedő Sándor dr.: „Egyetemlegesség a váltójogban”* c. értekezésében 242. old. Megjelent az Erdélyi Múzeum-Egyesület jog- és társadalomtudományi szakosztályának 1914/5—1915/6. évkönyvében. A judikatura egy ideig ellenkező álláspontot is követett. Pl. az 1329/1892. sz. curiai ítélet szerint, ha

ség jogi természete maga után vonja az annak folytán lerovandó szolgáltatás elvi oszthatatlanságát, holott a magánjogi egyetemlegesség a szolgáltatás oszthatóságán nyugszik. Minden váltókötelezett ugyanis a vállalt obligót a maga teljességében s függetlenül a többi kötelezett által vállalt szolgáltatástól ismeri el. Minden egyes ilyen kötelezettség befejezett egész alkot, mely az illetőre nézve oszthatatlan. Ennek azután az a következménye, hogy a hitelező az adós által nem teljesített szolgáltatás hiányzó részét csakis akkor követelheti a többi adóstársától, ha a szolgáltatásra fehérvott nem volt képes vagy nem akart eleget tenni szolgáltatási kötelezettségének, mert ha az adós által lerótt, bár részbeni szolgáltatás jogilag a teljes szolgáltatással egyenlő hatályú, a hitelezőnek nincs többé joga a többi adóstárs ellen fordulni. A részszolgáltatás a hitelező akaratából (pl. egyezség) vagy a fennálló törvényes szabályok (1881 : XVII. t.-c. 223. és 240. §§., 1916 : V. t.-c., 1410/1926. M. E. sz. rend.) értelmében pótolhatja a teljes szolgáltatást.

2. A magánjog a különben osztható szolgáltatást az adóssal szemben ugyan osztatlan egységnek veszi, de ez csak annyit jelent, hogy bármelyik adóstól a teljes szolgáltatás követelhető s a hitelező nem tartozik követelését az adósok ellen aránylagosan érvényesí-

az adóstársak egyikével a váltóhitelező egyezséget kötött, az a többieket nem mentesíti. Id. u. o. A judikatura szerint a váltóadósok külön erre irányuló kérelem nélkül is egyetemlegesen marasztalandók. C. 1347/1888. sz.

teni. Mihelyt azonban az adósok valamelyike nem nyújt teljes szolgáltatást, az osztatlanság azonnal megszűnik s a hiányzó hányad mint osztatlan egység megint bármelyik adóstól követelhető. Ha a második adós is csak részben teljesít, a ki nem egyenlített hányad újból osztatlan egység gyanánt igényelhető bármelyik további adóstól s így tovább. Ezzel szemben a váltójogi követelés mindig a kötelezett jogállása szerint dől el. Az elfogadóval a kibocsátó, forgató stb. adóstársak gyanánt vannak ugyan kötelezve, de míg az elfogadó kötelezettsége feltétlen, addig a többi adóstársé csak feltételes. Ha tehát az elfogadóra nézve az általa történt szolgáltatás jogilag a teljes lerovással egyenlő, habár nem a teljes összeget fizette is le, a feltételesen kötelezett kibocsátó, forgató stb. szabadulnak, mert többért, mint az elfogadó teljesítéseért nem vállaltak felelősséget, holott a magánjogi egyetemlegesség szabályai szerint a hitelező hasonló esetben a részsolgáltatáson felüli összeget is mindaddig követelheti, míg teljes kielégítéshez nem jutott. Vagyis a magánjogi egyetemlegesség alapja az, hogy a szolgáltatás osztható, de az adósok mindegyike mégis a teljes s reá nézve oszthatatlan szolgáltatásra kötelezte magát, ellenben a váltói kötelelem alapja az, hogy a szolgáltatás oszthatatlan, tehát lerovása szükségyszerűen mindig maga után vonja a kötelelem teljes megszűnését, ha a teljesítés olyan adóstól származik, kinek szolgáltatása a többi kötelezettre is mentesítő hatást eredményez és csak akkor nem áll be a köte-

lem megszűnése, ha a teljesítés az adóstársakra nézve közömbös, mert a szolgáltatás nem az ő javokra történt. Az elfogadó fizetése ezek szerint a visszkere-se-tilég kötelezetteket is felszabadítja, holott ez utóbbiak részletteljesítése nem enyészteni el adóstársuknak a hiányzó hányad teljesítésére is fennálló kötelezettsé-gét. Ha tehát a váltóbirtokos az elfogadónak a lejárat-kor való nem fizetése következtében valamelyik forga-tót támadja meg és az fizet, a fizető forgató előzője a történt fizetésre már nem hivatkozhatik, mert az reá nézve idegen (res inter alios acta) fizetés jellegével bir. Ha a forgató ilyenkor egyszerre több előzőt tá-madna meg s valamelyikkel egyezséget kötne, ennek a többi kötelezettre nézve csak annyiban van jelentő-sége, hogy a váltóhitelező azt a részt, amihez az egyezés alapján jutott, tőlük újból nem követelheti.³⁾ Vagyis összegezve az elmondottakat: *az elfogadóval szemben történt elengedés tárgyilagosa, a visszkere-se-tilég kötelezettekkel szemben ellenben csak szubjektív hatályú.*⁴⁾ Az elfogadó teljesítését ugyanis valamennyi visszkereseti adós igéri, ellenben a visszkereseti köte-lezettséget mindegyik külön-külön vállalja magára s egyik teljesítése a másik kötelezettsége szempontjá-ból nem kötelemszüntető hatású. A hitelező, mint tud-juk, egyébként sincs kötelezve a sorrend megtartására s mindegyik előzőt külön is felelősségre vonhatja.

³⁾ Elvi jelentőségű birói határozat. 7196/1915. sz. Lsd. Pethő—Andreánszky i. m. 56. old.

⁴⁾ Bedő id. ért. 249. old.

3. A magánjogi egyetemlegesség esetén az adósok szolgáltatásának azonossága következtében bárminő tárgyilagossági ok valamennyi adós kötelezettségének feloldását is maga után vonja, ellenben a váltójog szerint az elfogadó és a többi váltókötelezett szolgáltatásának tárgyai egymástól lényegesen különbözvén, megszűnésüket is rendszerint csak különböző tények idézhetik elő.⁵⁾ Ezért határolja el egymástól élesen maga a V. T. is a váltónyilatkozatokat, midőn valamelyiknek érvénytelensége alapján a többit nem fosztja meg hatályától, mivel minden váltónyilatkozat önálló felelősséget állapít meg. Az elfogadó csak a váltóösszeg és a késedelmi kamatokért, ellenben a visszkereseti előzők azonfelül még a visszkereseti költségekért is felelősek, de az összeg is a szerint váltakozó, amint valamelyik korábbi illetve későbbi előző tartozik fizetni s előbb vagy később indítanak ellen visszkeresetet.

Ezek a magán- és váltójogi egyetemlegesség közti mélyreható különbségek indokoltá tették volna, hogy a váltói kötelezettek adóstársi kötelezettségének jogi megjelölésére az egyetemlegesség kitétele teljesen mellőztessék, mert a magánjogi terminológia által használt értelemben vett egyetemlegesség úgy tartalmilag, mint hatályában más. A magyar törvény mintájául

⁵⁾ Lsd. Kiss Mór hozzászólását Bedő id. értekezéséhez, 257. old.

szolgált német váltórendszabály 81-ik §-a tényleg nem is él ezzel a kifejezéssel.⁶⁾

Fennálló kötelmi viszony alapján több váltójogosított is léphet fel a váltón szereplő adóstársak ellen. Az erre vonatkozó szabályok azonban a V. T.-ben hiányzanak, tehát az általános magánjog rendelkezései lesznek mérvadók, melyek értelmében a kötelem nem bomlik fel annyi részre, mint a hány váltóhitelező van, hanem jogaikat a tulajdonostársak vagy közösen gyakorolhatják, vagy pedig az egyikük részére teljesített szolgáltatás a többi részére is teljesítettnek tekintendő. A befolyt összeghez a tulajdonostársaknak a köztük fennálló jogviszony szerint van igényük.

⁶⁾ A német váltórendszabály mindössze a következőket mondja: „... Der Wechselinhaber kann sich wegen seiner ganzen Forderung an den einzelnen halten.” Azonban a váltóadósok kötelezettségének jogi természetére nézve az az uralkodó vélemény, hogy az egyetemleges természetű (gesamtschuldnerische, solidare) szemben az u. n. „*correális kötelem*”-mel (Staub—Stranz i. m. 219. old. Anm. 1.) Az egyetemleges és correális viszony közti megkülönböztetés nem a római jogban gyökerezik, hanem a múlt század elején felmerült u. n. „*Keller—Ribbentrop elmélet*”-ben (1827—1831). Az egyetemleges és correális viszony közt az a különbség, hogy míg az egyetemleges kötelemnél mindegyik adós önállóan tartozik ugyanazon tartalomra irányuló meghatározott szolgáltatással, tehát több egymástól külön választható kötelem van s az a felek akaratára való tekintet nélkül is létrejöhet, addig a correális viszonynál az adósok mindegyike az egészszel tartozik s ha az egész szolgáltatás már megtörtént, a kötelmi viszony nemcsak a teljesítő adós, hanem valamennyi adóstársa javára is megszűnik, de ezt a kötelmi egységet csak a felek kifejezetten erre irányuló akaratára hozhatja létre. Magán- és kereskedelmi jogunk az egyetemleges és correális kötelek közt nem tesz különbséget. V. ö. Fodor: „Magyar magánjog” III. köt. 28. old. Bedő id. ért. Kiss Mór hozzászólása 251. old.

VIII. RÉSZ.

A VÁLTÓKÖVETELÉS MEGSZÜNÉSE.

32. §. A váltókövetelés elenyészésének okai és lehetőségei.

I. *A váltókövetelés elenyészését eredményező leggyakrabbi okok.*

A váltókövetelés megszűnését előidéző okokat a V. T. nem sorolja fel részletesen, hanem mindössze a fizetésről, a beszámításról, a mulasztás folytán bekövetkező jogvesztésről, a kifogások korlátozásáról s az elévülésről tartalmaz szabályokat. A váltókövetelés minden más megszűnési okára nézve tehát az általános magánjog rendelkezései érvényesülnek, melyek a váltójog sajátosságainak megfelelően alkalmazandók.

a) A fizetés.

Minthogy a kötelem csak tartalmának megfelelő teljesítése által szűnik meg, a váltókövetelés is csak akkor enyészik el, ha a teljesítés ismérvei kétségtelenül fennforognak. A váltó kiállítását megelőző alapügyletből kifolyólag az adós fizetést ígért s ennek érvényesítési eszköze rendszerint a váltó. Azonban a

hitelező mint váltóbirtokos a váltó átvételével nem vállalja magára a beváltás lehetőségének kockázatát is, hanem csupán arra hajlandó, hogy megkísérelje annak fizetési eszköz gyanánt való érvényesítését. A váltó kiállítása nem újítási szándékkal történik, nem a főkötelezettség megszüntetését célozza, hanem csak az elvállalt kötelem teljesítésének eszköze gyanánt került a hitelezőhöz, aki *fizetés eléérése végeit* (pro solvendo), nem pedig *fizetés gyanánt* (pro soluto) veszi azt át.¹⁾ A váltókövetelés s ezzel együtt az alapkövetelés is tehát csak akkor szűnik meg, ha az intézvényszerző vagy helyette más tényleg fizet, illetve a váltóbirtokos javára a váltó összegét letétbe helyezi. De ilyenkor is szükséges, hogy maga a váltó, ha azt az elfogadó váltja be, neki az általa közölhető megsemmisítés céljából kiadassék vagy a beváltás legalább a váltón nyugtáztassék és ez által annak újlagos forgalombajutása meg legyen gátolva. A váltónak a hitelező részéről történt átvétele mindössze azt jelenti, hogy utóbbi magára vállalja azt a kötelezettséget, hogy első sorban attól fogja megkísérelni a fizetés felvételét, ki a váltóban mint intézvényszerző erre

¹⁾ V. ö. Müller—Erzbach i. m. II. köt. 489. old. Grünhut i. m. I. köt. 304. old. Nagy F. i. m. 24. old. Kuncz i. m. II. köt. 318. old. Továbbá *Hassenpflug* (Fr.) Einfluss des Wechsels auf unterliegende Obligationsverhältnisse. Cassel, 1858. *Schauberg* (R.) Über Novation durch Wechsel oder über der Einfluss des Wechsels auf die unterliegende Verbindlichkeit. Zürich, 1866. és *Hellmann* (Fr.) Die novatorischen Funktionen der Wechselbegebung. München, 1874. *Adler* (J.) Die Einwirkung der Wechselbegebung auf das kausale Schuldverhältnis. Würzburg. 1909.

utasítva van, de ha ez nem jár eredménnyel, nem tartozik a behajtást még per útján is szorgalmazni, mert a per kockázata már nem tekinthető elvállaltnak. Még ha maga az adós a főváltókötelezett, sincs a hitelező arra kényszerítve, hogy tőle iparkodjék követelését a váltó ellenében behajtani, mert ilyenkor egyszerűen az alapügyletre visszatérve kívánhat fizetést. Mindkét esetben csak a váltó visszaadására köteles, de követelési joga nem vesz el.

A visszkeresetek részéről származó fizetés viszont csak az ő saját kötelezettségüket szünteti meg, de nem eredményezi a főadós kötelmének megszűnését is s mint láttuk, a visszkeresetileg kötelezett fizetése, ha vannak követői, azokat szintén mentesíti ugyan, de a netáni további előzők és a főadós kötelezettségén a fizetés nem változtat.

Rendszerint azonban a váltónak fizetési eszköz gyanánt való átvétele a gyakorlatban azt a hallgatólagos megegyezést is magában foglalja, hogy a váltóbirtokos a váltót nem csupán bemutatni, hanem azt nemfizetés esetén óvatoltatni stb. is köteles. Ha tehát ezt elmulasztja, ennek veszélyét is viselni köteles. Az alapügyletre csak akkor térhet vissza, ha igazolni sikerül, hogy

1. a kibocsátó vagy az elfogadó a fizetés elmara-
dása folytán az ő kárával gazdagodtak; (az u. n. „gaz-
dagodásra alapított kereset” esete),
2. hogy a váltón levő kötelezettek fizetéseképte-

lensége folytán minden váltócselekmény különben is felesleges lett volna;

3. hogy a váltót átruházta s mint visszkeresett kénytelen volt azt beváltani;

4. hogy a váltót csak mint fedezetet kapta (u. n. „biztosítéki vagy fedezeti váltó“, Depotwechsel).

b) A beszámítás.

Beszámításnak a magánjog szerint akkor lehet helye, midőn két személy egymás irányában tárgyukra nézve egymemű szolgáltatásokra van kötelezve, mely esetben mindegyikük szembeállíthatja saját követelését a másikéval, ha az lejárt s a másiknak járó szolgáltatás teljesíthető. (P. T. 1034. §.) A beszámítás tehát az egymást fedező összegek erejéig megszünteti a követelést. Mivel a váltóban megtestesített követelés beszámítása ellen komoly kifogást tenni szintén nem lehet, az U. V. az 1840 : XV. t.-c. I. r. 124. §-ának azzal a felfogásával, mely a beszámítást a váltónál még teljesen kizárta, valamint a V. T.-nek azzal az álláspontjával, mely a pénzbeli követeléseket is csak bizonyos megszorítással engedi a beszámításnál érvényesülni, szakított és már egyáltalán nem tesz különbséget a váltójogi és magánjogi beszámítások közt. A V. T. 94. §-a azonban még csak akkor engedi meg a beszámítást, ha az adóst a mindenkori felperes ellen valódi, lejárt, váltóbeli vagy jogérvényes bírói határozattal vagy bírói egyezséggel megállapított pénzbeli követelés illeti.

Ezek szerint váltókövetelés más váltókövetelés ellen feltétlenül, egyéb pénzkövetelés ellenben váltóköveteléssel szemben, ha egyébként birói úton érvényesíthető is, csak akkor számítható be, ha az nemcsak határozott, hanem már jogérvényesen birói ítélettel vagy az ezzel egyenlő hatályosságú birói egyezséggel tényleg meg van állapítva. Nem elegendő tehát még a közjegyzői okirattal igazolt követelés sem, bár az az 1874 : XXXV. t.-c. 111. §-a értelmében végrehajtás alapjául szolgálhat.

Ez az indokolatlanul túlszigorú elv a gyakorlatban ritkán kerül alkalmazásba, mert a váltóbirtokos sem igényelhet többet, mint azt, hogy kielégítést nyerjen s ez pedig nem szenved változást az által, ha az adós ellenkövetelését érvényesíti s ezért a felek rendszerint még oly követeléseknek kölcsönös beszámításába is beleegyeznek, melyekre a V. T. most említett megszorító rendelkezése nem talál, sőt a hitelező a bizonyítékokat teljesen nélkülöző s birói úton nem érvényesíthető ellenkövetelést is elismerheti, bár sem ő, sem pedig harmadik jóhiszemű váltóbirtokos mint hitelező azokat figyelembe venni nem tartozik. Külön elbírálás alá esik a dolosus váltóátruházás, melynek célja a beszámítási kifogás megghiúsítása, amikor t. i. az, akivel szemben a beszámítás felhozható volna, kizárólag azért adja tovább a váltót, hogy a beszámítást ne legyen kénytelen tűrni, önmaga pedig fizetni a váltóadósnek később sem szándékozik s ez a körülményekből megállapítható.

A beszámítás, ha az veszi igénybe, kinek ehhez joga van, a váltókövetelést megszünteti, de egyetlen váltókötelezett sem követelheti, hogyha csupán valamelyik más visszkeresetileg kötelezett társának volna a váltóbirtokossal szemben viszontkövetelése, ez figyelembe véttessék.³⁾

II. A váltókövetelés elenyésztét eredményező kivételes okok.

a) Mulasztás folytán bekövetkező jogvesztés.

A visszkeresettekkel szemben a felelősségrevonás feltétele az előírt váltócselekmények megtörténtének vagy azok elengedésének igazolása. A mulasztás tehát a követelésnek elvesztésével egyenlő, kivéve a kibocsátó ellen érvényesíthető követelést, mely a mulasztás dacára is fennmarad abban az esetben, ha a kibocsátó a váltóbirtokos kárára gazdagodnék, de az ilyen követelés csak magánjogi úton hajtható be. Nem vész el végül az elfogadó elleni egyenes váltókereset a váltójogi, a magánjogi kereset pedig a magánjogi elévülés lejártáig.

Mindenesetre szükséges, hogy a váltó mint a követelést megtestesítő papír a követelés érvényesí-

³⁾ Kuncz i. m. II. köt. 318. old. Ha az előzővel szemben felhozható kifogás beszámításon vagy a fedezet nem szolgáltatásán nyugszik, ennek pusztá tudomása még nem rosszhiszeműség, mert a váltó megszerzője számíthat az előző fizetésére. Csupán akkor, ha gyanítja vagy gyanítania kell, hogy ez nem fog bekövetkezni, vagy hogy az előző fizetése képtelen, válik a megszerzés dolosussá V. ö. Adler i. m. 145. old.

tésekor meglegyen vagy elvesztés esetében bírói határozat igazolja a követeléshez való jogosultságot. Hogy a széttépett, hiányos, törléseket magában foglaló, bemocskolt s ennek folytán olvashatatlan váltó mennyiben alkalmas a követelés igazolásához, ténykérdés, mely esetről-esetre bírálendő el. A jogosulatlan vagy véletlen törlés, szakítás, bepíszkítás stb. nem járhatnak jogvesztéssel, ha a jogellenesség vagy véletlenség kimutatása sikerül. Az alakilag hiányos váltó kifogástalanságát tehát a felperes már a keresetlevélben köteles igazolni, mert különben azt a bíróság mint a követelési jog megállapítására alkalmatlant (Pp. 608. §.) köteles visszautasítani. Bizonyítható pl. hogy jogellenes volt a váltókötelezett által eszközölt törlés vagy széttépés vagy hogy a nyugtatványnak a váltóra való rávezetése dacára is a fizetés elmaradt. A véletlenre történhetik hivatkozás akkor, ha pl. a váltó tévedésből való eltépeése, tintával való leöntése, a pénzügyintézeteknél szokásos perforálás elnézésből, tűzvész alkalmából való megsérülés stb. esetei forognak fenn.

b) A váltókifogások.

A váltó különleges természetéből folyó váltószigor következménye az, hogy a váltótörvények általában úgy anyagi mint eljárási jog szempontjából korlátozzák a váltói követelések megszűnésére hivatkozó kötelezetteknek kifogásait, melyek csakis akkor vehetők figyelembe, ha azt sikerül kimutatni, hogy

a váltó már eredetileg érvénytelen volt vagy pedig időközben vesztette el érvényességét s az adós ebből az okból nem köteles fizetni. E korlátozások terjedelmét első sorban már az szűkítette meg, hogy a váltóbirtokos gyanánt fellépő hitelező sem köteles jogát nagyszámú bizonyítékkal alátámasztani, mert a váltó forgalmi képességének emelése érdekében a törvény a váltójogi követelések minél gyorsabb és könnyebb érvényesítésére törekszik s ezért pusztá alakiságokat is elegendőknek nyilvánít a jog fennállásának igazolására. Pl. a formailag rendben lévő, de egyébként nem valódi forgatmány a váltóbirtokost igazolja; továbbá az óvás kötelező felvétele a bemutatás tagadásának lehetőségét akarja kizárni; jogügyleti tanukra sincs szükség és mindezekon felül az elég nagyszámú különböző vélelmek eleve útját vágják ellenkező magyarázatoknak és minden ebből származó kifogásnak.

A tételes rendelkezések szigorúságából következik, hogy a kifogások tulajdonképen másra rendszert nem is irányulhatnak mint arra, hogy e most említett rendelkezések figyelmen kívül lettek hagyva s épen ezekre utal a V. T. 92. §-a midőn kimondja, hogy a váltóadás csak oly kifogásokkal élhet, *melyek magából a váltójogból erednek*. Másodsorban azonban azokra a körülményekre is történhetik hivatkozás, amelyek csupán az adott viszonyok között szüntetik meg a felperes jogát, de személyes természetüknél fogva mással szemben már nem hozhatók

fel. Ezek a személyes kifogások, melyek az alperest a mindenkori felperes ellen in concreto közvetlenül illetik.

De hangsúlyoznunk kell, hogy a kifogás nem egyértelmű a tagadással, mely a kereseti jog alapjául szolgáló tények kétségbe vonását jelenti s mint ilyen semmiféle különös korlátozásnak alávetve nem lehet. A váltókötelezett tehát tagadhatja a követelés fennállását, ha az aláírás nem tőle származik vagy nem ő adott rá meghatalmazást; kifogásolhatja az óvás elengedésére való hivatkozást, ha azt tényleg nem engedte el; visszautasíthatja a telepítést, ha nem járult hozzá stb. A különbség megtétele azért fontos, mert a tagadással szemben felperes köteles bizonyítani, míg a kifogásnak mint állításnak bizonyítása az alperest terheli.

De miután a kifogás és a tagadás közti elkülönítést szigorúan keresztül vittük, felmerül az a további kérdés, hogy „*váltójogi kifogások*“ alatt mit kell érteni, midőn a V. T. a kétségtelenül váltójogi kifogásokat is korlátozza az által, hogy az utólagos kitöltés és a beszámítási kifogásokra nézve ön maga állít fel kivételeket s azonfelül általában ismert elv az, hogy váltójog alatt nem csupán a V. T.-nek tételes szabályait kell érteni, hanem azokat a magánjogi rendelkezéseket is, melyek a törvényt kiegészítik s melyek együttvéve alkotják az ú. n. „váltójog“-ot, szemben az egyes államok külön s egymástól eltérő váltó törvényeivel.

Lehet-e tehát ezen tágabb értelmű váltójogból is meríteni kifogásokat vagy pedig kizárólag a V. T.-en alapuló kifogások értendők váltójogiak alatt?

Mivel erre a kérdésre nem találunk magában a törvényben feleletet, az elmélet és gyakorlat különböző magyarázati szabályokkal igyekszik a nehézségeket eloszlatni s az ú. n. „*tárgyilag*os“ (exceptiones in rem, in cambium) *kifogásokat* elhatárolni. Ezek az elméletek azonban sisyphusi munkát jelentenek, mert elvileg kimeríthetetlen az a vita, hogy tulajdonkép hol szűnik meg a váltójog és a magánjog érintkezési határa s épen azért minden érdekességük dacára sem tartjuk szükségesnek reájok kitérni. A bírói gyakorlatban Ariadne fonala gyanánt általában az az elv szolgál, hogy minden olyan váltójogi kifogásnak helyt ad, melyek a váltókötelezettségnek tárgyilagossági fennállását érintik, akár azért, mert a váltónyilatkozat megtételénél az annak alapul szolgáló cselekmények a váltói kötelezés érvényes létrejöttét kizárták, akár azért, mert bizonyos cselekmények vagy mulasztások a váltóügylet váltójogi hatályát érintik vagy megszüntetik.⁴⁾

A tárgyilagossági és feltétlen kifogásokkal szemben állanak az ú. n. „*személyes vagy viszonylagos kifogás*“-ok (exceptiones personae cohaerentes vagy e. in personam).

Mindkét kifogás kettős tagozódást foglal magá-

⁴⁾ Grecksák i. m. 354. old.

ban. A *tárgyilag* *kifogások* vonatkozhatnak: *a)* a váltónyilatkozat érvényességére: pl. váltóképesség hiánya, *b)* a váltó tartalmára, pl. valamelyik kellék nincs meg. A *személyes kifogások* pedig vagy: *a)* a váltóbirtokos személyét, pl. hogy a hátiratok összefüggő láncolata nincs meg, *b)* vagy csak az illető féllel szemben közvetlenül támasztható tényeket érintik, pl. hogy a váltóbirtokos épen a megtámadott félnek adott halasztást a fizetésre.⁵⁾

Az U. V. szerencsésen elkerüli a váltójog fogalmának elhatárolásából származó vitákat, midőn egyszerűen azt a megoldást tette magáévá hogy a váltó keresettel megtámadott személyeknek nem engedi meg az oly kifogásokkal való élést, amelyek a kibocsátóhoz vagy az előbbi váltóbirtokosokhoz való személyes viszonyukra vannak alapítva, kivéve, ha az átruházás csalárd egyetértés folyománya. (U. V. 16. §.) Tehát nem a felhozható kifogások vannak felsorolva, melyek a legnagyobb gondosság mellett sem terjedhetnének ki a gyakorlatban felmerülhető összes eshetőségekre, hanem ellenkezőleg csak azok, amelyeket felhozni nem lehet.⁶⁾ Az elfogadó tehát, bár nem is kapott fedezetet a kibocsátótól, még sem tehet kifogást a váltóbirtokos ellen, kivéve, ha a kibocsátó,

⁵⁾ Müller—Erzbach i. m. II. köt. 444. old.

⁶⁾ Az első hágai értekezleten még az a terv lett megvitatva, hogy a kifogásokat részletesen szabályozzák, a második értekezlet azonban ezt keresztülvihetetlennek tartotta s a nemleges megoldást választotta. Lsd. Nagy F. Az új váltótörvény 138 old. s Előtervezet 67. cikk.

kinék ez kötelessége lett volna maga lép fel felperes gyanánt; az előbbi váltóbirtokoshoz való viszonyra nem hivatkozhatik sem a kibocsátó, sem az elfogadó, ha pl. a rendelvényes mint első váltóbirtokos lett volna köteles fedezetet adni, nem hivatkozhatik továbbá az előző a saját forgatójával szemben fennállott viszonyra, valamint a kibocsátó és elfogadó sem a későbbi forgatmányos ellen; nem hivatkozhatik az alperes a névbecsülthöz vagy ennek előzőihez való viszonyára a névbecsülővel szemben. De az utóforgatmányos és az engedményes, kik csak előzőik jogaiba léptek, viszont mint nem tulajdonképeni hitelezők felhozhatják az előzőjük által érvényesíthetett kifogásokat is.

Az U. V. végül kifejezetten megemlíti azt, hogy a rosszhiszemű váltóbirtokos nem igényelheti, hogy a kifogások korlátozása vele szemben is figyelembe véttessék, midőn a váltó birtokát csalárd egyetértéssel azért szerezte meg, hogy cinkostársra a jogszerűen felhozható kifogások elől szabadulhasson. Pl. valaki uzsorás váltót vesz meg, mert az uzsorás személyes perlése esetén az adós felhozhatná az uzsora kifogást, holott ő mint „jóhiszemű”-nek látszó váltóbirtokos ezt a kifogást nem lenne kénytelen tűrni. A pusztá tudomás nem elegendő, azonban in concreto ez is alapul szolgálhat a rosszhiszeműség igazolására.⁷⁾

⁷⁾ Találóa mondja *Lehmkuhl* (A.) i. m.-ának a 138. §-hoz írt kommentárjában (a jó erkölcsökbe ütköző jogügyletekről): „Der zweite Abschnitt gibt dem Richter Gelegenheiten manche

1. A tárgyilagoss vagy feltétlen kifogások.

Ami már most az ú. n. „váltójogi kifogások”-at illeti, melyeket bárkivel szemben felhozhatni, azok csak olyan tényállítások lehetnek, melyekből kétségtelenül kitűnik, hogy a váltókötelezettség tulajdonképpen létre sem jött, vagyis csupán látszólag van váltótartozás, valójában azonban annak semmi gyökere nincs s az alperes kötelezettségéről ez okból szó sem lehet. Azt kell tehát vizsgálni, vajjon megvannak-e mindazok a tárgyilagoss feltételek, melyek önmagukban a váltójogi lekötelezés ismérveit magukban rejtik. Ezeket a V. T. szigorúan meghatározza s ezért hiányuk esetén kötelezettség létre sem jöhetett. De lehetséges az is, hogy a kötelezettség eredetileg ugyan meg volt, de későbbi tények fosztották meg hatályától. Ezek figyelembe vételével különbséget tehetünk: 1. *joggátló* és 2. *jogmegszüntető* tények közt.

1. *Joggátló* tény pl. a váltóképtelenség, vagy a hamis aláírás, melyek kizárnak minden lekötelezési akaratnyilvánítási lehetőséget. A váltóképtelenség nemcsak abszolút lehet (kiskorúság, elmebetegség), hanem viszonylagos is (részeg vagy lázas állapotban, fizikai kényszer vagy megtévesztés hatása alatt vállalt kötelezettség). Joggátló tény az is, ha a váltó többszörözése esetében az el nem fogadott váltót mu-

Wuchergeschäfte für nichtig zu erklären und somit manche Opfer den Wucherern zu entreissen, welche nach sonst bestehenden Gesetzen denselben geradezu durch den Richter ans Messer geliefert wurden." (45. old.)

tatják be fizetésre, vagy ha az alaki kellékek hiányoznak (pl. vak aláírása nincs hitelesítve).

2. *Jogmegszüntető* tény pl. a fizetés; részletfizetés esetén ennek a váltóra történt rávezetése. Nem szabad azonban felednünk, hogy a nyugta dacára is újból követelhetővé válik a váltóösszeg, ha a nyugtázást törlik s jóhiszemű harmadik személy érvényesíti a követelést, miért is csak a váltó teljes megsemmisítése nyújt biztosítékot az adósnak, hogy kötelezettsége megszűnt. Ide tartoznak továbbá a váltócsелеkmények elmulasztása folytán beálló kötelezettségmegszűnések (pl. óvás hiánya), vagy valamely váltókelléknek szándékos törlése, kivéve az elfogadói vagy névbecsülő elfogadói nyilatkozat megsemmisítését, mely visszavonhatatlan (V. T. 21. §., U. V. 28. §.); a váltó megsemmisülése, melyet azonban orvosolhat a megsemmisítési eljárás sikere esetén hozott bírói határozat; az elévülés, mely azonban nem magát a kötelezettséget, hanem csupán a kereseti jogot szünteti meg, az újítás vagy beszámítás; a váltóösszegnek a hitelező javára történt letétele, nem rendeletre szóló váltó (recta váltó) forgatása; utóforgatmány; rosszhiszeműség; alaki igazolás hiánya; res judicata stb. Mindezek az adós és a hitelező közti viszonyra való tekintet nélkül önmagukban elenyésztetik a váltói kötelezettséget. A kereseti jog fenn nem forgása kifogás hiányában hivatalból figyelembe nem vehető.⁸⁾

⁸⁾ C. 1064/1896. sz.

Ezek a kifogások a szerint is csoportosíthatók, hogy kitűnnek-e magának a váltónak a szövegéből vagy sem? Így pl. ha lényeges alkotórész hiányzik, vagy valamely nyilatkozat át van húzva, ha az elfogadás csak részleges vagy feltételes, ha a lejárat ideje még nem következett be, ha a forgatás kötelezettség nélkül történt, ha meghatalmazó hátiratról van szó stb., mindezek a *váltó megtekintése alapján* nyomban megállapíthatók; ellenben az, hogy az aláírás hamis; hogy az elfogadó kiskorú vagy elmébeteg; hogy a váltóbirtokos rosszhiszemű, hogy erőszakkal kényszerítették a váltó aláírására stb. csak a váltón kívüli tények alapján észlelhetők.

2. Személyes vagy viszonylagos kifogások.

A mindenkori felperes ellen közvetlenül felhozható kifogások tisztán személyes természetűek, tehát azoknak az adósnak a felpereshez való közvetlen viszonyából kell eredniök, feltéve, hogy ez utóbbi mint önálló váltóhitelező lép fel, mert, mint láttuk, az utóforgatmányos, engedményes, meghatalmazott, üzletátvevő, örökös stb. a jogelőd személyéhez fűződő kifogásokat is türni tartoznak. Azért ezeket szorosabb értelemben vett kifogásoknak is nevezhetni, mert nem magát a váltói kötelezettség jogalapját támadják meg, hanem csak felperes keresetőségi jogát. A jóhiszeműség itt is nélkülözhetetlen előfeltétel. A rosszhiszeműség ugyanis jogvédelmet soha sem igényelhet.

A különben kifogástalan átruházás is megtámad-

ható tehát, ha a forgatmányos tudta, hogy előzője ellen kifogások lettek volna tehetők. Hogy mikor forog fenn e tekintetben rosszhiszeműség, vitás. Némelyek szerint nem elég a megszerzés idejekori tudomás, hanem a forgatónak a forgatmányossal egyenesen abból a célból való összejátszása is szükséges, hogy a váltóadós kifogásolási jogától megfosztassék. Az uralkodó felfogás azonban elégnek veszi a kifogás fennállásáról való egyszerű tudomást, illetve azt, hogy arról a forgatmányosnak tudnia kellett.⁹⁾

Mínthogy mindazokat az eshetőségeket, melyek két szemben álló félnek egymás elleni követelési jogát befolyásolják, felsorolni teljességgel lehetetlen, meg kell elégednünk a gyakorlati szempontból fontosabb elvek leszögezésével. Ezeket részben maga a V. T. tartalmazza, részben pedig a bírói gyakorlat s az elméleti jogtudomány nyújtja.

Mindenekelőtt fontos annak kiemelése, hogy a váltó kiállítását megelőző alapügyletre már a rendkívényes legelső jogutódjával szemben sem lehet visszatérni, habár a váltóadás az ellenszolgáltatáshoz nem is jutott. Mindazonáltal a bírói gyakorlat helyt ad a doluson alapuló (pl. az elfogadót megtévesztették, ki azt hitte, hogy megrendelési jegyet ír alá,¹⁰⁾ kifogásnak, vagy hogy a felperes nem jogszerű váltótulajdonos (rosszhiszeműleg vagy vétkes gondatlansággal szerezte a váltót, az u. n. „exceptio doli specialis”),

⁹⁾ Adler i. m. 143. old.

¹⁰⁾ C. 22/1896. sz.

vagy hogy a váltó kibocsátása, elfogadása vagy forgatása csupán szívelességből történt. Minthogy azonban a szívelességből váltói nyilatkozatot tevő a váltó forgalomba hozatalát rendszerint nem tiltja meg, nem nevezhető dolosusnak az, ha ilyen váltót valaki megszerzett, bár tudta, hogy a kibocsátónak az elfogadóval szemben követelési joga nincs.¹¹⁾

A bíróilag nem érvényesíthető követelések váltói kötelezettségbe való burkolás dacára sem perelhetők. Pl. a fogadás elvesztéséből keletkezett veszteség, házasságközvetítési díj, korcsmai hitel, árverési sáp, szerencseszerződés szempontja alá eső tőzsdei játék különbözeti összege stb.

A váltó kiállítását megelőző jogviszony alapján rendszerint érvényesíthető magánjogi kifogások lehetnek pl., hogy az átadott váltó pénzbeli ellenértékét az adós nem kapta meg, a hitelező egyáltalán nem, vagy csak hiányosan teljesítette szerződésileg elvállalt kötelezettségét, hogy a váltó csak fedezetül szolgált, de az alapkövetelés már megszűnt¹²⁾, hogy az adós részére fizetési haladék lett engedélyezve; hogy egyezés jött létre a felek közt; hogy pontos fizetés esetére

¹¹⁾ Adler i. m.145 . old. Az angolok „accomodation bill”-nek nevezik. Chalmers szerint: An accomodation bill is a bill whereof the acceptor is in substance a mere surety for some other person who may or may not be a party thereto. (102. old.)

¹²⁾ Bírói gyakorlatunk a V. T. 92. §-t oly módon értelmezi, hogy az csupán a váltóadósnek adja meg azt a jogot, hogy az alapul szolgáló jogügyletre visszatérhessen, de a hitelezőnek nem. C. 2247/1925. sz. Ez azonban nem helyeselhető, mert a váltó alapja mégis csak szerződés.

a követelés egy része el lett engedve s a megállapodás szerinti időben a fizetés tényleg megtörtént, hogy a követelés már peres úton érvényesítés alatt áll (perfüggőség); hogy a vételár fejében fedezetül adott váltóról van szó s a vételügylettől a felek utóbb kölcsönösen elállottak stb. Az alapügyletre való visszatérés lehetőségének további következménye az, hogy ezt a kifogást nemcsak az egymással közvetlenül szerződő felek, hanem a többi váltókötelezett is sikeresen érvényesíthetik s ennek folytán, ha a váltóbirtokosnak netán sikerül is harmadik személyre való átruházás által a követelést érvényesíteni, a jogellenes eljárása folytán felvett összeget nem tarthatja meg, hanem azt visszatéríteni tartozik.¹³⁾

Ha a váltóhitelező fizetési haladékot engedélyezett, a m. kir. Curiának 32. sz. polg. döntvénye értelmében ez egyrészt nem zárja ki azt, hogy amennyiben a meghosszabított határidő a perben hozott ítélet előtt lejár, az ítélethozatalig lejárt követelés megítéltessek, másrészt a meghosszabbításnak nincs hatása a váltóban kitett lejáratra az elévülés és a váltócelemekények szempontjából. Tehát csak a fizetési nap tolódik ki, de a lejárati nap változatlan marad.

3. A váltótörvényen alapuló személyes kifogások.

A V. T. 93. és 94. §§-ai (U. V. 2. §.) is megállapítanak személyes kifogásokat. Ezek közül a beszámításra vonatkozót már láttuk s említettük, hogy az

¹³⁾ C. 5575/1911. sz.

U. V. elejtette a magán- és a váltójogi beszámítás közötti különbséget s a magánjog ált. szabályait megszorítás nélkül engedi érvényesülni.

A másik kifogás az utólagos kitöltésre vonatkozik, melyre nézve a V. T. 93. §-a a következőkép intézkedik: a váltóadás azzal a kifogással, hogy a váltón akkor, midőn arra az elfogadást vagy más nyilatkozatot vezettek, valamely lényeges kellék hiányzott, a harmadik jóhiszemű váltóbirtokos ellen egyáltalán nem, mások ellen pedig csak annyiban élhet, amennyiben bizonyítani képes, hogy az utólagos kitöltés a létrejött megállapodás ellenére történt.

Az utólagos kitöltésről már az u. n. „üres-váltó”-nál és a telepítésnél szólottunk. Ezen a helyen még csak azt kell megemlítenünk, hogy az utólagos jogellenes kitöltés kifogása természetesen csak az eredetileg váltónak szánt papírral — a papir szó itt csak a váltó kiállítására leggyakrabban használt anyag megjelölésére szolgál — szemben hozható fel, mert a törvény kiemeli, hogy a lényeges kellékek valamelyikének *váltóról* kell hiányoznia, tehát üres lapra vezetett aláírás felé írt szöveg más elbírálásban részesül, mert rendszerint büntetőjogi következményekkel jár (csalás, okirathamisítás stb.). Valamint hasonlóképen a szövegnek és a jogellenes kitöltésnek megváltoztatása is a hamisítás szabályai alá esik.¹⁴ Az utólagos kitöltés ezek szerint csak a még hiányzó

¹⁴) Plósz i. m. 163, 165. old.

kellékek későbbi beírására vonatkozhatik, de a nyilatkozatok teljes pótlására nem terjed ki.¹⁵⁾

33. §. Az elévülés.

Az elévülés a váltójogban nem magának a váltón alapuló követelési jognak megszűnését, hanem csupán a kereseti (perlési) jog gyakorlási idejének határát jelenti. Azonban ennek dacára sem u. n. záros határidő, hanem valóságos, jogi értelemben vett elévülés, melynek a közönséges magánjogi elévülési időnél tetemesen rövidebb volta a váltói szigort enyhítő hatással is jár, de épen ezek a tulajdonságok adják meg különleges jellegét.

A váltókövetelés tehát az elévülés dacára sem szűnik meg, mint megszűnnék, ha az záros határidő volna, hanem csak bíróilag nem érvényesíthető. De ha a váltókötelezett fizet, az még akkor sem megy tartozatlan fizetés számba, ha az adósnak tudomása sem volt az elévülésről. A váltói szigornak az elévülés rövid idejű tartama által való enyhítése jogpolitikai cézzal történt, mely a jog egyéb területén is alkalma-

¹⁵⁾ A hágai konferencián az „üres-váltó” szabályozását a magyar kormány indítványa dacára mellőzték, mert annak szükségére iránt nem tudott egyetértő vélemény kialakulni s célszerűbbnek vélték a konkrét esetek elbírálását a bírói gyakorlatra bízni, de azért elismerték azt, hogy a szerződő államok jogosultak ily irányban az egységes szabályzatot kiegészíteni. Nagy F.: Az új váltótörvény. 115. old. Actes 247. old. és Deux. Actes I. köt. 22. old. V. ö. még Ahrens (H. E.) Das Blanko-Accept. 1907. és Rosendorff (i. m. 16. s köv. old.).

zásba kerül valahányszor a szigorúság ellensúlyozását gyakorlati okok sürgetik.

A váltójogi elévülés jelenlegi szabályozása hosszú fejlődés eredménye.¹⁾ Figyelemre méltó jelenség, hogy a váltón nyugvó *kereseti jog és a váltói követelés elévülésének* egymástól való elválasztása szükségesét elég korán felismerték. Míg ugyanis a váltó gazdasági rendeltetése folytán, mely a váltóügylet lehetőleg gyors lebonyolítását kívánja, célszerűnek mutatkozott a kereseti jog elévülését megrövidíteni, addig a követelési jogra nézve nem látszott indokolt-nak a közönséges elévülési idő alól kivételt tenni. Ezzel a tisztultabb felfogással szemben van azonban olyan nézet is, mely a különleges váltójogi elévülést általán feleslegesnek tartja, vagy pedig azt inkább a

1) Az elévülési idő a külföldi jogokban részben a német rendszer alapján van szabályozva, mely különbséget tesz az elfogadó és az előzők javára fennálló elévülések közt s utóbbiak-nál a fizetési helyre s a visszkereső lakóhelyére való tekintettel is különböző határidőket állapít meg, ilyen pl. a bolgár, finn, holland, orosz stb. jog, részben pedig az összes váltókötelezettek javára ugyan egységes határidő van rendelve, mely 3 évtől 10 évig terjed, ilyenek pl. a francia, olasz, portugál, román, salvadori, spanyol, venezuelai s ezt követő jogok, de a visszkereset megindítási idejére 10 naptól 2 évig terjedő határidőket is állapítanak meg, melyeknek elmulasztása az óvás elhagyásával egyenlő következményeket von maga után. Az elévülés a lejáratától (pl. az olasz jog szerint), az azt követő naptól (pl. az ecuadori jog értelmében) vagy az óvás, illetve az utolsó bírói lépés napjától (pl. a francia jog alapján) kezdődik. Tengeri háború idején a visszkereseti határidők rendszerint megkétszereződnek. Ezek az utóbbi jogok tehát különbséget tesznek az elévülés (a francia kifejezés szerint prescription) és a záros határidők (délais) közt.

magánjogi záros határidővel akarja pótolni. Ez az utóbbi azonban indokolatlan szigorúságot jelentene a váltóbirtokosra nézve, mert míg egyéb különbségektől eltekintve, az elévülés méltányos okokból félbeszakítható, addig a praeclusiv határidőnél ez ki van zárva²⁾ s azért a váltói szigort inkább növeli, mint enyhíti.

Az elévülési idő tartama a váltójog fejlődése során nagy változatosságot tüntet fel. Némely törvény régebben az elfogadó javára rövidebb elévülési időt engedett, mint a visszkereseti jogra. A XVIII. század végén kodifikált porosz általános tartományi jog mindkettőre nézve 1 évi határidő állapított meg.³⁾

²⁾ A különbség igen nagy, mert míg az elévülés alá eső jogi igény megszűnése a jogosult személyére nézve bekövetkezett érvényesítési lehetőség beálltától függ, addig a záros határidő keletkezésének időpontjától kezdődő határozott időtartamra terjed, melynek leteltével az érvényesítés többé meg nem történhetik, tehát az félbe sem szakítható, holott az elévülés ebben az utóbbi esetben nyugodhatnak. Különbség lehet arra nézve is, vajjon az elévülési időt félbeszakító okok korlátozva vannak-e, mint a V. T. szerint, vagy pedig nincsenek, mint pl. az 1897. máj. 10. új német K. T. értelmében, melynek életb. lépt. törv. (8. §.) a német ált. váltórendsz. 80. §-át azzal az indoklással helyezte hatályon kívül, hogy e tekintetben az ált. magánjogtól való eltérés fenntartása nem indokolt. (Denschrift 290.) V. ö. Meyer i. m. I. köt. 513. old. Trumpler—Zybell i. m. 145. old. Az angol jog nem ismer külön váltójogi elévülést (limitation) és ma is az 1623. évi (I. Jakab. 1. c. 16.) törv. szerinti elévülést alkalmazza, mely úgy az egyenes, mint a visszkereseti adósokra 6 év. Borchard i. m. XI. köt. I. r. 394. old. VII. és Chalmers i. m. 336. old.

³⁾ Az 1763. oszt. váltórendsz. szerint az idegen váltó az elfogadó és az előzők irányában 30 év, a saját váltó pedig a kibocsátó ellen 1 év és 1 nap alatt évült el. Az 1840: XV. t.-c. (I. rész 156—161. §§. és 201—209. §§.) 7 naptól 2 évig terjedő

Ezzel szemben a „Code de commerce” az elévülési időt az érdekeltek lakóhelyének távolsága szerint szabta meg, csupán az elfogadó elleni keresetre írt elő egységes 5 évi elévülést. Az 1847-iki porosz tervezet az 1 éves határidőt fenntartotta, azonban megadta a visszkeresettel megtámadott forgatónak a V. T. 87. §-ába is átvett azt a jogot, hogy visszkereseti igényének az elévülés elleni biztosítására előzője elleni keresetlevél helyett prebejelentéssel élhessen, mely esetben visszkereseti jogainak elévülése csak az ellene hozott birói határozat jogerőre emelkedésének időpontjától vette kezdetét. Az 1847-iki német váltójogi konferencia azután a földrajzi távolságtól és a megtámadottak jogi állásától függő különböző határidők létesítését javasolta, melyeket a magyar V. T. mintájául szolgált német általános váltórendszabály el is fogadott.

A német törvény hármas tagozódást állított fel:

1. az elfogadó ellen a váltó lejáratától számítandó 3 évi elévülési időt szabott meg, arra való tekintettel, hogy ennyi idő rendszerint az összes visszkeresetek lebonyolítására elegendő s a legutolsó visszkeresőnek is marad ideje az elfogadó felelősségre vonására;
2. a váltóbirtokosnak az előzők elleni keresete meg-

határidőket ismer, de túlságos részletezésén kívül ellentmondó magyarázatoknak helytadó szövegezése is kifogásolható. Ezekre nézve lsd. Nagy F. i. m. 444. old. 5. jegyz. V. ö. továbbá Rupé (G. N.): Die Wechselverjährung Borna—Leipzig 1910. (4. old.) és Nelken (R.): Die Verjährung der Wechselansprüche. Greifswald. 1917. (9. old.)

indíthatási idejét már tetemesen rövidebbre vette, mert a váltó fizetési helyére felállított zónák legtávolabbikára nézve is csak $1\frac{1}{2}$ évet állapított meg; 3. végül a megtámadott előzőnek saját előzője elleni kereseti joga elévülésére hasonló tartalmú időt vett fel, de annak rövidebb vagy hosszabb voltát attól tette függővé, hogy a visszkereső Európában, illetve ahhoz közelebb vagy távolabb lakik-e?

Ez a rendszer abból indult ki, hogy az előzőkkel szemben rövidebb elévülési idő is elegendő, mint az elfogadó ellen, mert azok kezesi szerepükben rendszerint hamarabb készek a fizetésre is. Az E. ezt a helyes alapelvet a maga részéről szintén elfogadta, azonban azzal a változtatással, hogy a modern közlekedési eszközök gyorsasága folytán a váltó fizetési, illetve a visszkereső lakóhelyére való tekintet nélkül a váltóbirtokos által megindítható első visszkereset határidejét megrövidítette, viszont kétszerte hosszabb időben állapította meg, mint az ezen első visszkereset folytán meginduló s a fenti harmadik csoportba tartozó további visszkeresetek elévülési idejét, mert a tapasztalat azt mutatta, hogy a követője által megtámadott előző még hamarabb iparkodik megindítani saját keresetét s ez által mielőbb lehetővé tenni a fizetést megtagadó elfogadó felelősségre vonását, mert az a veszély fenyegeti, hogy késedelme esetén, mely a lejáratától kezdve 3 éven túl megszűnik, kereseti joga elvész.

A N. (53. §. 4. bek.) e felfogásnak helyességére

való tekintettel léptette azt életbe 1925. június 1-től, mert méltánytalannak találta, hogy a súlyos természetű váltókötelezettség elavult határidői továbbra is fenntartassanak, midőn már a V. T. is felismerte azt, hogy a hosszú elévülési idő árt a váltó használhatóságának s általános közgazdasági érdekek is parancsolják, hogy a váltóügylet összes vonatkozásainak gyors lebonyolítása által lehetővé tétessék az abban szereplők tőkéinek minél előbb való visszanyerése, melyek azután újabb befektetésre fordítva, a pénz gyorsabb keringését elősegítik.⁴⁾

a) *A váltóelévülés elhatárolása és jogi természete.*

A V. T. értelmében csupán a váltóbirtokosnak az elfogadó elleni egyenes s az előzők elleni visszkere-
sete, valamint a megtámadott előzőnek saját előzője
elleni visszkeresetei esnek elévülés alá. A már emlí-
tett fedezeti, az értesítés elmulasztása miatti kárté-
ritési s a még ezután tárgyalandó tulajdoni és gazda-
godásra alapított s általában minden nem szorosan
vett váltójogi keresetre azonban a közönséges magán-
jogi elévülés szabályai irányadók. Az elfogadás vagy
biztonság hiánya miatti visszkereset és az elfogadó
ellen biztosítás nyújtása végett indítható egyenes ke-
reseteknél pedig céltalan lett volna külön elévülési idő
tekintetében intézkedni, mert ezek csak a lejárat nap-

⁴⁾ „Ut creditores pecuniam suam eo citius et prius exi-
gerent ac debitores eo curatius et ardentius se aere alieno exi-
mere niterentur” Riccius. (Id. Hartmann 443 old.)

jaig lévén megindíthatók, huzamosabb időre különben sem terjedhető elévülési idejük a rendszerint hasonlóképp nem hosszú lejárati idővel néha egybeesnék. Egyébként is az ezek által a keresetek által célba vehető eredmények többnyire feleslegessé válnak a többi kereset segélyével más úton elérhető kielégítés következtében. Sőt az U. V. szempontjából, mely az elfogadás megtagadása s az intézkünyezett vagyoni romlása esetén, akár elfogadta utóbbi a váltót, akár nem, azonnali fizetési visszkeresetet enged, e két visszkereset elévülési idejének megkülönböztetése egyenesen feleslegessé vált, mert a megmaradó visszkeresetek elévülési idejére megindításuk oka teljesen közömbös.

A váltóelévülés jogi természetére nézve különbözik a magánjogtól, mit főleg attól az időtől kezdve láthatunk egyre határozottabban kifejezésre jutni, mióta a váltói kötelezettség önállósága az alapul szolgáló ügylettől is mind jobban elkülönült, mely azután a váltónak minden tulajdonságát befolyásolta. Amint az elfogadás és a forgatás szabályozására is ennek az önállóságnak elismerése hatott ki, ugyancsak ez az elv nyilvánul meg a váltójogi elévülésnél, midőn a váltójog arra az álláspontra helyezkedik, hogy a váltóbirtokos személyes tulajdonságai, pl. kiskorúsága vagy cselekvőképtelensége stb. nem birnak befolyással a váltójogi elévülésre, mert tulajdonképen nem is annyira a váltóbirtokos váltói joga, mint inkább a váltóban megtestesített váltói kötelezettség perel-

hetősége évül el, melynek tartalmát a váltóbirtokos meg sem változtathatja, hanem legfeljebb saját kötelezettségét zárja ki, mikor pl. kötelezettség nélkül forгат.⁵⁾ A váltóelévülés alapja lényegileg az a vélemény, hogy minden váltó, mely az elévülési időn túl is még valakinél van, már ki van fizetve.

Hogy a V. T. az elévülést valóságos elévülésnek kívánja tekinteni, tehát az jogi szempontból nem záros határidő, melynek leteltével a váltói követelés megszűnik, annak legfőbb bizonyítéka az, hogy a törvényben megszabott idő letelte dacára is megmarad az érvényesítés lehetősége. A váltóbirtokos tehát azontúl is megindíthatja a keresetet, mely ép úgy félbeszakítja a váltói, mint a közönséges elévülést s ez a hatása csak akkor nem áll be, ha a keresetet a bíróság perjogi okokból visszautasítja. Ezt a V. T. 87. §-a kifejezetten megállapítja, sőt kiemeli, hogy a perbejelentő visszkereseti jogainak elévülése az ellene hozott bírói határozat jogerőre emelkedésének időpontjával veszi kezdetét, ami félreérthetetlenül bizonyítja a keresetnek elévülésfélbeszakító hatását, ami pedig a *praeclusiv* határidőnél ki van zárva.

⁵⁾ Lsd. Hartmann i. m. 460. old. Staub—Stranz i. m. 207. old. Lacour i. m. II. köt. 116. old. Kuncz i. m. II. köt. 321. old. Grawein a v. elévülést csak időhöz kötött jognak tartja, mely azt jelenti, hogy az idő elmúltával a v. jog elenyészik. Lsd. „Verjährung und gesetzliche Befristung” című értekezését.

b) *Az elévülés félbeszakítását és nyugvását előidéző okok.*

Az U. V. 97. §-a szintén hangsúlyozza, hogy az elévülést a kereset beadása félbeszakítja, sőt a kereset beadásával egyenlő hatályúnak tekinti a V. T. által még ilyen hatállyal fel nem ruházott csőd-bejelentést, a beszámításnak perbeli érvényesítését, a perbehívást abban a perben, amelynek kimenetelétől a követelés függ és a visszkeresettel megtámadottnak azt a perbejelentését is, amellyel előzőjét a visszkereset megindításáról értesíti.⁶⁾

Az elévülést félbeszakító okoktól, melyek megszüntével az elévülés ideje újból előlről folyik, megkülönböztetendők az elévülés nyugvását eredményező okok, amikor az elévülési idő már letelt részét is figyelembe kell venni s amidőn a nyugvást előidéző ok megszüntével az elévülés csak a még le nem telt ideig folyik tovább. Ilyennek tekinti a V. T. 89. §-a helyébe lépett 1881 : XVII. t.-c. 15. §-a a csődöt,⁷⁾ melynek tartama alatt a váltóadás ellen az elévülés meg nem

⁶⁾ Azonos a P. T. 1063-ik §-a szerinti esetekkel, kivéve a végrehajtás kérését és minden végrehajtási cselekményt mint félbeszakító okot.

⁷⁾ A V. T. 89. §-ának helytelenül fogalmazott, mert ellenmondást tartalmazó, szövegét majdnem változatlanul vette át a csődtörvény fenti szakasza, mely az 1881 : XVII. t.-c. 267. §-a értelmében a V. T. 89. §-a helyébe lépett. A „félbeszakad” kifejezés használata azért helytelen, mert mint láttuk, a félbeszakító okok mások mint az elévülés nyugvását előidéző felfüggesztő okok s a csőd nem félbeszakítja, hanem csak felfüggeszti az elévülést

kezdődik és félbeszakad, ha már kezdetét vette volna. Pl. ha egy 1926. aug. 10-én lejárt váltó kibocsátója 1926. okt. 10-én csődbe jut, az elévülési időből már 2 hónap letelt. Ha most 1927. febr. 10-én a csőd véget ér, a váltóbirtokos csak 1927. dec. 10-ig (10 hónap), nem pedig 1928. febr. 10. (1 év) indíthat visszkeresetet a kibocsátó ellen.

Azonban az U. V. 98. §-a a csődnek ezt a hatását azzal az indokolással, hogy az ismeretlen a magyar polgári törvénykönyv javaslatában s a német és a francia jog sem ismeri, megszünteti, mert nem tartja méltányosnak azt a vagyonbukottal szemben, mivel az érdekelt hitelező az ilyen követelést a csődbe egyszerűen bejelentheti, azonkívül igazságtalannak tekinti a vagyonbukott előzőivel szemben is, akikre nézve a csőd meghosszabbítja azt az időt, melyen belől őket a volt vagyonbukott megtámadhatja.⁸⁾

A csődnek mint az elévülés nyugvását előidéző oknak elejtésével azonban az U. V. viszont a magánjogi elévülésnek a P. T.-ben (1057—1061. §§.) történt szabályozása analógiájára a V. T.-ből még hiányzó öt új esetre terjeszti ki az elévülést felfüggesztő okokat.⁹⁾ Ezek szerint ilyenek, de csak az elévülés idejének utolsó 6 hónapja alatt: 1. a jogszolgáltatás szünetelése (juristitium), 2. a hadi szolgálat, 3. az erőhatalom. Az 1—3 eset fennforgásakor a nyugvás megszűnte után tovább folyó elévülés 30 napnál rövidebb idő

⁸⁾ Lsd. Ind. 62. old.

⁹⁾ Lsd. Ind. 62. old.

alatt nem fejeződik be. 4. Ha a perképességgel nem bíró egyénnek az elévülés utolsó 6 hónapjának bármely időpontjában nem volt törvényes képviselője vagy ez utóbbi elveszíti perképességét, vagy ha közte és képviseltje közt a megindítandó perre nézve érdekellentét áll fenn, mely esetekben az elévülés 6 hónappal ezen akadályok megszűnte után ér véget; 6. hagyatékhhoz tartozó vagy hagyatékot terhelő követelés esete, amidőn az elévülés szintén csak az örökhatályos halálát követő hat hónap múlva fejeződik be. Külföldi jogban megállapított, az elévülést félbeszakító vagy felfüggesztő más okok, figyelembe nem vehetők, kivéve azokat a külföldi jogon alapuló cselekményeket, amelyek a kereset beadásának, a csődbejelentésnek, a perbehívásnak vagy a perbejelentésnek az ottani jog értelmében analog esetei. (U. V. 99. §.) A javaslat indokolása példakép felhossa, hogy Svájcban a váltókeresetet cégek és bejegyzett személyek ellen az u. n. behajtási hivatalhoz intézett „Betreibungsbegehren“, Angliában a csődbejelentést a tömeggondnokhoz intézett affidavittal (közhitelességű személy előtt letett esküvel igazolt tartalom) ellátott levél, Németországban a perbejelentést a „Streitverkündigung“, Franciaországban a „dénonciation de l'instance“ pótolja. Viszont, ha pl. a váltóbirtokos 1½ évi halasztást adott a követelést elismerő franciaországi forgatójának, ami a francia jog szerint az elévülést félbeszakító ok, a váltót azután tényleg visszaváltó francia forgatónak magyar előzője elleni

visszkeresetét nálunk el kell utasítani, ha az azzal védekezik, hogy a visszaváltás idejében a visszkereset a hazai jog szerint már elévült.

Mindezek az intézkedések nem hagynak fenn kétséget az iránt, hogy a váltóélvülés valóságos elévülés, mely azonban a magánjogtól eltérő különleges szabályozásban részesült. Maga a törvény különben ismételve annak nevezi. A V. T. XV. fejezete is a váltóélvülés címet viseli. A V. T. 88. §-a értelmében a bíróság az elévülést hivatalból figyelembe nem veszi, azonban a Pp. 608-ik §-a szerint a váltói fizetési meghagyás kibocsátását meg kell tagadni, ha a kereset „elévültnek” mutatkozik. Ilyenkor csak rendes peres eljárásnak lehet helye. Ha az elévülés nem volna igazi elévülés, a törvény terminológiája ezt a kifejezést más értelmű jogintézmény megjelölésére nem is használhatta volna. Maga az a tény is, hogy a törvény csak a most ismertetett szórványos rendelkezéseket tartalmazza a váltóélvülésről, szintén arra enged következtetni, hogy a kiegészítésnek az általános magánjogi elévülés alapján kell megtörténnie, mert a V. T. összes szakaszainak egybevetése sem elég minden felmerülhető kérdés megoldásához. Így pl. kétségtelen, hogy a magánjogban az elévülést félbeszakítja a követelés fennállásának elismerése (kamatfizetés, törlesztés stb.), de a V. T. csak a kereset megindítását tekintván félbeszakító oknak, kifejezett rendelkezés hiányában a követelés elismerése a váltójogban már nem tekinthető ilyennek. Viszont az, hogy

a félbeszakítás után melyik időponttól kezdve folyik tovább az elévülés és hogy alanyi vagy tárgyi akadályok következtében az elévülés kezdő ideje mikor to-
lódhatik ki, arra csak az általános magánjog ad fele-
letet.

A kereset megindítása folytán a már letelt elévü-
lési idő hatályossága megszűnik. Ha a per sikerre
vezet, az alperest elmarasztaló ítéletben kimondott
kötelezettség új, vagyis a rendes 32 évi magánjogi el-
évülési idő alá esik. Ha ellenben felperes nem válik
pernyertessé, az elévülés újból előről kezdődik. Pl.
valamelyik forgató kifizette a váltót 1927. január 5-én
s ez alapon saját előzője ellen nyomban pert indít s
ezzel a keresetével április 5-én elutasítják, ha a kere-
setet újból megindítani joga van, ezt 1927. okt. 6-ig
teheti meg, mert a január 5—április 5-ig letelt idő
az elévülésbe nem számítandó be, mivel az elévülés
teljesen újból kezdődik.

c) *Az elévülés tartama és kezdő időpontja.*

A V. T. különbséget tesz a váltóbirtokos által az
1. elfogadó ellen indítható egyenes és 2. az előzők
elleni visszkereset s végül 3. a forgatók által saját
előzőik ellen indítható visszkeresetek elévülési ideje
közt, tehát háromféle elévülési időt ismer. Mindhárom
elévülés kezdő időpontja is eltér egymástól.

1. Az elfogadó vagy névbecsülő elfogadó s a saját
váltó kibocsátója, ezek együttaláírói és kezesei elleni
váltójogi kereset a váltó lejáratától számítandó három

esztendő alatt évül el. (V. T. 84. és 114. §§., U. V. 70. és 80. §§.) tekintet nélkül arra, hogy a váltóhitelező ezt a jogot gyakorolni képes-e vagy sem? (*actio non-dum nata.*)

Abban az esetben, ha az elfogadó külön lejáratit napot tűzött ki, mely eltér a váltószöveg szerinti lejáratától, az elévülés az elfogadóra nézve ettől a külön naptól kezdődik, mert a V. T. 22. §. (U. V. 25. §.) szerinti nyilatkozatának tartalma értelmében felelős marad. Viszont, ha a fizetés napja haladék engedélyezése esetén ki is tolódnék, az elévülés mégis a lejáratától folyik. A váltó telepítése az elévülés kezdő idejére szintén nem bír befolyással.

Minthogy a V. T. 32. §-a szerint (az U. V.-ből hasonló rendelkezés hiányzik) a lejárat kiszámítása úgy történik, hogy magát a kiállítási napot a határidőbe nem kell beszámítani, a lejárat napja szintén nem veendő figyelembe az attól számítandó 3 évi elévülési időbe, melynek tehát utolsó napja az, mely az elévülés utolsó évében a lejáratit nappal hasonló elnevezésű. Pl. az 1927. február 28-án lejárt váltó elévülési ideje 1930. február 28. Ez még akkor is áll, ha az utolsó nap vasárnap vagy ünnep lenne, mert ez nem fizetési nap, hanem csak az elévülés zárónapja. Ha a lejáratit nappal azonos nap az elévülés utolsó évében hiányzanék, az illető hónap végső napja lesz a zárónap. Pl. 1928. február 29-én (szökő év) lejárat váltónál 1929. febr. 28. Látra szóló váltónál az elévülés a kikötött vagy ennek hiányában a törvény által

megállapított 2 év (az U. V. szerint 6 hónap) leteltével, lát után bizonyos idő múlva fizetendő váltónál pedig a keltezés, illetve a keltezés megtagadása esetén az óvás felvételétől számított s a váltóban kitett idő hozzászámításával letelő időt követő napon kezdődik.

A elévülési időről lemondani, azt meghosszabbítani vagy megrövidíteni nem lehet. Azonban a hitelező magát az elévülés dacára is kielégítheti az esetleg nála maradt zálogból, sőt azt az adós tőle vissza sem követelheti. Közömbös, hogy maga az utolsó váltóbirtokos vagy pedig olyan előző indítja-e meg a keresetet, aki csak beváltás útján jutott a váltóhoz.

De ha az elfogadó az elévülés dacára is perbe áll, az elévülési idő a gyakorlatban meghosszabbodik. Ez az idő nincs összefüggésben az elévüléssel, mert ha a perbe vont alperes nem létező követelést is elismerhet, még inkább megteheti ezt az elévült követeléssel. A befejezett elévülésről való lemondást ugyanis a V. T. nem zárja ki. Az ilyen utólagos lemondás tehát érvényes s birói gyakorlatunk értelmében magától érthető, hogy a lemondás napjától a lemondó váltókötelezettrel szemben új váltójogi elévülési idő kezdődik.¹⁰⁾

2. A váltóbirtokosnak a forgatók és a kibocsátó, valamint ezek névbecsülői, együttaláírói és kezesei

¹⁰⁾ C. 802/1906. sz. A IV. tanács 32. sz. elvi jelentőségű határozata. V. ö. *Szladits Károly*: „A magyar magánjog vázlatja a bányá, csőd, keresk. és váltójog alapelveivel.” Bpest. 1917 279. old. 30. jegyz.

elleni követeléseit egy év alatt évülnek el. (N. 53. §. 4. bek. és U. V. 70. §.)¹¹⁾

A törvény kifejezett rendelkezése értelmében az elévülés kezdő napja a kellő időben felvett óvás, az óvás elengedése esetében pedig a lejárati napja.¹²⁾ Ezt az egységes határidőt a közlekedési viszonyoknak az utolsó félszázad alatt történt hatalmas fejlődése tette lehetővé s a visszkeresők lakóhelye szerint minősülő elévülési idő figyelmen kívül hagyása viszont már csak az ebből eredhető viták elkerülése céljából is helyes volt.

¹¹⁾ A V. T. (85., 86. §§.) a német V. R. mintájára az előzők ellen indítható visszkeresetre nézve még három, hat és tizennyolc havi elévülési időt állapított meg, melyek az utolsó váltóbirtokos visszkereseti igényeinek elévülésénél a váltó fizetési helyére, a forgatónak saját előzői elleni visszkereseti igényei elévülésénél pedig a visszkereső lakhelyére vonatkoztak. Ezek a földterületek (zónák) a következők voltak:

a) Európa, kivéve Islandot és a Farói szigeteket. Elévülési idő 3 hónap.

b) Ázsiának és Afrikának a Közép- és a Fekete-tenger melletti partvidékei és ezen tengereknek az említett földrészekhez tartozó szigetei. Elévülési idő 6 hónap.

c) Minden más Európán kívüli ország, valamint Island és a Farói szigetek. Elévülési idő 18 hónap.

Ezek szerint pl a Budapesten fizetendő váltó alapján 3, az Oránban fizetendő alapján 6, a Sanfranciscoban fizetendő alapján 18 hónap alatt volt a vb. által a visszkereset megindítandó. A budapesti forgató pedig 3, az oráni 6, a sanfranciscói 18 hónap alatt vesztette el visszkereseti jogát előzője ellen.

¹²⁾ Az 1876 : XXVII. t.-c. alapján az a magyarázat volt uralkodó, hogy az elévülési idő óvás elengedése esetén vagy amennyiben az tényleg nem lett felvéve, az óvási határidő utolsó napjától kezdődik, vagyis attól a naptól, ameddig a vb.-nak jogában állott az óvás felvételét kitolni. Ezt az elvet kár volt elejteni, bár a szóban forgó idő rövidsége miatt a kérdésnek csekély gyakorlati jelentősége van.

Ez az elévülési határidő természetesen a névbecsülő fizető visszkeresetére is érvényes, mert az a váltóbirtokos helyébe lép s így ugyanazok a jogok is illetik meg.

3. A forgatók által a többi forgató és a kibocsátó ellen indítható visszkereseti követelések, vagyis a visszkeresettel megtámadottaknak saját előzőik elleni követelései, hat hónap alatt évülnek el attól a naptól számítva, amely napon a forgató a váltót kifizette vagy amely napon az ellene beadott keresetet neki kézbesítették. (N. 53. §. és U. V. 70. §.)

A határidő egységesítését a V. T. 86. §-ának kazuisztikájával szemben szintén a fentebb említett ok indokolja. Az utolsó kategóriába tartozó visszkeresetek elévülése mindig attól a naptól kezdődik, melyen a visszkeresőnek joga van keresetét megindítani. Mivel pedig a visszkeresettek soha sem tudhatják hogy az, akinek joga van ellenök fordulni, mely időpontban fog fizetni, illetve mikor kézbesítik neki a visszkeresetet, bizonytalanná válik az az idő is, melyben a kötelezettségtől saját magok szabadulni fognak. Ha pl. a váltóbirtokos csak a neki biztosított elévülési idő utolsó napján, tehát a lejárát után egy év múlva indítja meg visszkeresetét s alperese pedig csak a saját fél éves elévülési idejének ismét csak utolsó napján kezdi meg a pert, már aránylag csekély számú forgatmány esetén is megtörténhetik, hogy az előzők valamelyike még hosszabb ideig marad kötelezve, mint maga az elfogadó. Erre való tekintettel helyes lett

volna a törvényben annak kimondása, hogy a visszkereset sohasem tarthat tovább, mint az egyenes váltókereset, mert különben az utolsó beperelt előző már nem fordulhat az elfogadó ellen.¹³⁾ Mivel azonban ennek kimondását a hágai konferencia mellőzte, a N. sem tartotta szükségesnek ily értelemben rendelkezni.

Minthogy az elévülés félbeszakítása csak a kereset megindítása által (az U. V. szerint, mint láttuk, a jogszolgáltatás szünetelése — juristitum, — a hadi szolgálat, az erőhatalom s a perképességgel nem bíró egyén törvényes képviselőjének hiánya is félbeszakító okok) történhetik és csak arra a kötelezettre hat ki, akivel szemben a félbeszakítás történt, az előzőknek fontos érdekük, hogy a váltó zavarbajutásáról lehetőleg mielőbb értesüljenek, mert ilyenkor azonnal joguk van fizetni s ez alapon saját előzőik ellen fordulni.

De ha azt remélik, hogy az ellenök indított kereset nem fog marasztalással végződni s ez okból már a fizetést sem ajánlották fel avégből, hogy netáni elmarasztalás esetére saját előzőik elleni jogaik fenntartassanak, mivel visszkereseti igényük elévülése az ellenök indított kereset kézbesítésével kezdődik s az ítélet hozataláig már be is fejeződhetik, perbejelentéssel élhetnek, mely az elévülési időt félbeszakítja. Ilyenkor a perbejelentő visszkereseti jogainak elévülése csak az ellene hozott bírói határozat jogerőre emelkedésének időpontjától veszi ismét kezdetét. (V. T. 87. §.)

¹³⁾ V. ö. Nagy F.: Az új váltótörvény 230. old.

Minthogy azonban a perenkivüli birói eljárás körébe tartozó perbejelentésnek a bíróság közbejövetele mellett kell megtörténnie (V. E. 11. §., Pp. 30. §. és 136—139. §§.), nincs kizárva az, hogy a megtámadott előző, kinek az elfogadót, az együtt aláíró s kezest csak a lejáratától számított 3 év alatt áll jogában felelősségre vonni, oly későn, esetleg a határidő legutolsó napján és olyan helyen veheti át az ellene irányuló keresetet, hogy nem marad többé ideje a perbejelentést tartalmazó beadvány elkészítésére és idejekorán való beadására, ennek elkefélése végett az U. V. 97. §-a szükségesnek tartotta a perbejelentő számára azt az alternatív jellegű jogosítványt biztosítani, hogy a per megindításáról való értesítést ajánlott levélben közvetlenül is elküldhesse, mely esetben a feladás napját a beadás napjának kell tekinteni. Rendes körülmények közt ezt az értesítési módot a perbejelentő azért nem fogja igénybe venni, mert az értesített előző tagadása esetében neki kell bizonyítania azt, hogy az ajánlott levél tényleg a perbejelentést tartalmazta.¹⁴⁾

Mindezek a rendelkezések, amennyiben annak természetével nem ellenkeznek, a saját váltóra is állanak. (V. T. 112. §. 11. p. és U. V. 79. §. 10. bek.) Ezt a V. T. a váltóelévülés általános elveire, valamint a forgatók elleni visszkereseti jogok elévülésére kifejezetten is megállapítja.

¹⁴⁾ Ind. 61. old.

IX. RÉSZ.

A VÁLTÓ LEJÁRATA UTANI KERESETEK.

34. §. A gazdagodásra alapított követelés.

A váltó kiállítása, mint azt ismételve hangsúlyoztuk, mindig valamely előzőleg létrejött jogviszony alapján történik s ezért a váltónak az alapügylettől való teljes függetlenítése elvi nehézségekbe ütközik. Bármennyire törekszik is tehát némely elmélet a váltót elvont természetű kötelem hordozójának tekinteni, az ebből származó következmények szigorú levonása gyakorlatilag mindannyiszor keresztülvihetetlen, midőn ennek kedvéért fel kellene áldozni az anyagi igazságot, ami viszont a jogbiztonság megrendülését eredményezné.

A váltókövetelés érvényesítésének alakiságokhoz való fűzése tehát csak bizonyos határokig terjedhet, de sohasem válhatik szembetűnő méltánytalanságok védelmi eszközévé. Ez annyival inkább ellenmondást rejtene magában, mert a felek rendszerint azért választják a kötelem megrögzítésére a váltót, hogy minél biztosabbá tegyék az érvényesítést, de ha az alakiságok kedvéért épen ennek ellenkezője következ-

menék be, az természetesen inkább ártana, mint használna a váltói szigor távolabbi céljainak, mely kizárólag a jogvédelem érdekeit szolgálhatja.

Azok a váltó jogi rendszerek, melyek az ú. n. „fedezet” keretében¹⁾ igyekeznek megvédeni a váltóbirtokos jogait, kevésbé szorulnak rá, hogy külön rendelkezésekkel kivételeket állítsanak fel a váltó jog általános szabályai alól, mert kezdettől fogva szem előtt tartják azt, hogy a váltó nem öncélú intézmény, hanem lényegében legtöbbször csak puszta eszköz és azért, ha az intézvénnyezett nem kapott fedezetet, a bemutatás elmulasztása dacára is megadják a váltóbirtokosnak a visszkereseti jogot, mivel a bemutatás éppen az előző hibája következtében, ki nem adott fedezetet, úgy sem vezetett volna eredményre. Ahol azonban az alakiságok következményeit kérlelhetetlen szigorúsággal vonták le, mint azt a V. T. is teszi, kivételeket kellett tenni az általános következmények alól, mert különben szembeszökő jogtalanságok feltűrésével kellett volna számolni.

Ha a váltó csak fizetési eszköz szerepét tölti be, amint tényleg legtöbbször kizárólag erre szorítkozik,

¹⁾ A francia és ezt követő jogok. Lsd. Code de commerce 115. s. köv. §-ok. Az u. n. Dubois-féle javaslat expressis verbis ki akarta mondani a 116. §-hoz illesztendő kiegészítéssel, hogy a fedezet automatikusan átszáll a váltó minden birtokosára, ami különben e nélkül is álláspontja a francia judikaturának, de még sem képes a fedezet kérdéséből származó egyéb vitákat kiküszöbölni. V. ö. Lacour i. m. II. köt. 54. old. Az 1888. évi bruxellesi nemzetközi keresk. jogi kongresszus éppen azért ezt a kérdést a csődjogba utalandónak tartotta. Lsd. Lyon—Caen i. m. IV. köt. 147. old.

a hitelező részére való átadása még nem jelenti a tartozás lerovását is, mert a váltó csak pénzt pótló papír, de nem valóságos pénz. A váltócselekmények elmulasztása sem jár tehát szükségképen mindig a tartozás elengedésével vagy az arról való lemondásnak szándékával. Ez legfeljebb csak akkor vehető fel, ha más van a váltó birtokában mint aki az alapügyletnek is hitelezője volt s a váltót mint fizetési eszközt szerezte meg s adta tovább. Ellenben a váltó első birtokosa, ki a kibocsátónak vagy az elfogadónak árut, kölcsönt stb. adott s ezek fejében jutott a váltóhoz, végeredményében nem kapott ellenértéket, mert az ilyen gyanánt szereplő váltó a bemutatás elmulasztása vagy az elévülés folytán beváltásra többé nem alkalmas s ezért reá mint hitelezőre ugyan annyit jelent, mint az adós nem teljesített fizetési ígérete, mely esetben a magánjog a ki nem elégített hitelezőnek módot nyújt arra, hogy adósát per útján is szoríthassa fizetésre, ellenkezik tehát a méltányossággal, hogy a váltójogban is pusztá alakiságok be nem tartása nem csupán kötelelmegegszűntető hatással járjon, hanem az adóst jogtalan vagyoni előnyben is részesítse.

Ennek megfontolásával mondja ki a V. T. 90. §-a azt, hogyha a váltó kibocsátójának vagy elfogadójának váltókötelezettsége elévülés által vagy az által, hogy a váltójogok fenntartására szükséges cselekményeket elmulasztották, megszűnik, ezek a váltóbirtokos irányában annyiban maradnak, de csak köztörvényi

úton, kötelezve, amennyiben ennek kárával gazdagodnának. Ez az ú. n. „gazdagodásra alapított követelés“, mely világosan elismeri az alapügyletre való visszatérést, mert e nélkül a gazdagodás vagyis a vagyonszaporulat kimutatása rendszerint lehetetlen volna.²⁾

A forgató csak kivételesen juthat abba a helyzetbe, hogy jogtalanul gazdagodhassék, mert többnyire ellenérték fejében kapja és adja tovább a forgatáskor látszólag még pénzt helyettesítő váltót, sőt még ha azt örökli vagy ajándékba kapná, sem közvetlenül a váltóbirtokos kárára jut értékhez. Mindazonáltal az ő jogtalan gazdagodása sincs kizárva, ha pl. mint rendelvényes forgatónak kötelessége lett volna fedezetet adni vagy ha a többszörözött váltó másodlati példányait különböző személyekre forgatja stb. s ezért némely váltójog a gazdagodásra alapított kereseti jogot a forgató ellenében is megadja,³⁾ mert viszont a váltóbirtokosra nézve lényeg-

²⁾ Hasonlókép a bolgár jog (619. §.) is. A német jog (83. §.) a köztörvényi, tehát nem váltókereseti úton való érvényesítését nem említi, épen ezért a németeknél jogi természetére vitás. V. ö. Staub—Stranz i. m. 251. old. Anm. 1. Cosack i. m. 243. old.

³⁾ A finn (93. §.) és skandináv (93. §.) jogok a gazd.-ra alap. ker.-t a mulasztásos váltóknál valamennyi váltóadásra kiterjesztik. A svájci (813. §.) jog az intézvényezettre telepesre és a megbízóra az elévült váltónál is. A skandináv jog azonban csak azt a forgatót teszi felelőssé, a ki, bár a váltó az ő számlájára lett kibocsátva, mint rendelvényes a váltót átruházza, bár kötelessége lett volna az intézvényezettnek fedezetet adni. Az orosz jog (90. §.) csak az el nem fogadott s mulasztásos váltó alapján

telen, hogy a kárt közvetve vagy közvetlenül okozóval áll-e szemben?

A gazdagodási kereset, bár a törvény kifejezetten csak mint közönséges magánjogi követelést engedi érvényesülni,⁴⁾ alapján véve mégis váltókereset, mert váltó alapján indul meg s váltón alapuló kötelezettség érvényesítésére irányul. A hibás szövegezés („csak annyiban maradnak kötelezve”)

a lejáratától 1 éven belül és csak akkor engedi meg a gazd. alap. ker.-t a kibocsátó ellen, ha ez nem tudja igazolni, hogy az intézkedéssel fedezetet adott. A német jogot a japán (444. §.), (olasz (326. §.), perui (511. §.), román (351. §.) és a venezuelai (441. §.) követik, de a négy utóbbi a nem telepített váltó elfogadója elleni keresetet nem engedi meg. Az angol jog a váltónak ellenérték fejében való átruházását az u. n. „consideration” gyűjtőneve alá sorolja. (27—30. §§.) Álláspontja az, hogy az ellenkező bizonyításáig a váltón lévő aláírók olyanoknak tekintendők, mint akik érték ellenében (consideration) vállaltak kötelezettséget. „Every party whose signature appears on a bill is prima facie deemed to have become a party thereto for value. (30. §. 1. p.) Az aláíró még szívességi váltónál (accommodation bill) is felel azoknak, kik a váltóért ellenértéket adtak. (28. §. 2. p.) Mellékes („it is immaterial”), hogy tudták-e vagy sem, hogy szívességi váltóról van szó. (N. I. L. 51, 52, 55. §§.) Csalás, kényszer, erőszak, fenyegetés és törvénytelenység esetén azonban a váltóbirtokos igazolni köteles, hogy jóhiszeműen adott ellenértéket a váltóért. (30. §. 2. p.)

⁴⁾ Az osztrák judikatura is az alapul szolgáló ügyletet tekinti jogalapnak. Müller—Erzbach (i. m. II. köt. 492. old.) a magánjogi gazd. alap. keresettől való nagy eltérése dacára, de arra való tekintettel, hogy a követelés nem tisztán a váltóra támaszkodik, inkább magánjogi keresetnek tekinti. Cosack (i. m. 243. old.) szerint ellenben csak terjedelmére nézve tér el a közönséges váltóköveteléstől. Staub—Stranz (i. m. 252. old. Anm. 1.) szerint is, bár pontosan körülírt feltételek mellett a váltójogi kereseti természete nincs, mégis helyesebb váltójoginak tekinteni, mert váltói jellege túlnyomó. Ezt kiemeli Grünhut (i. m. 559. old.), Adler (i. m. 139. old.) V. ö. még Wieland i. m. 47. old.

úgyan arra enged következtetni, mintha a V. T. a megszűnt váltókövetelés helyett kárpótlás címen nyujtaná, de a váltókövetelés, mint tudjuk, az elévülés folytán nem szűnik meg, csupán bírói jogsegélyben nem részesül s a szóban forgó szakasz épen ezt a jogsegélyt kivételesen meg is adja. Tehát nem mondható, hogy nincs követelés, ha annak fennállását maga a törvény kifejezetten elismeri, valamint az sem állítható, hogy a követelés nem váltói, mikor tényleg abból származik. A hitelezőnek pedig a megelőző ügyletből eredő magánjogi követelése a V. T. engedelnye nélkül is érvényesíthető. E célból külön intézkedés szüksége tehát fenn sem forog. Ha pl. jelzálogos követelés fedezetéül az adós még váltót is ad, semmi kétség sem férhet ahhoz, hogy az eredeti jelzálogos követelés a váltó elévülése dacára sem szűnik meg s ugyanígy történik más esetekben is.

A követelés kártérítési keresetnek sem minősíthető, mert az elévülés bekövetkezte vagy a váltói cselekmények elmulasztása nem a kibocsátó vagy az elfogadó cselekményei vagy viselkedésük következménye, tehát utóbbiak kárt okozóknak nem lévén tekinthetők, kártérítésre sem kötelezhetők. Mint-hogy azonban a törvény szavai szerint mégis kötelezve maradnak, az másból mint a váltóhoz való viszonyukból nem származhatik, nem lehet tehát kétségbe vonnunk, hogy a gazdagodásra alapított kereset lényegileg mégis váltójogi természettel bír.

Ha már most azt kutatjuk, hogy ennek dacára

mi vezethette a törvényhozót e kereset tiszta váltójogi jellegének el nem ismerésére, legvalószínűbbnek azt kell tartanunk, hogy az esetleges hosszas bizonyítást tartotta összeegyeztethetetlennek a gyorsaságot igénylő váltóeljárással, valamint azzal az elvvel, hogy a váltóból eredő követelési jognak lehetősége a forgalomban, magából a papírból kell kitűnnie.⁵⁾ Mindezek azonban megférnek a követelés váltójogi leg kizárólag tárgyilagos alapon kell nyugodnia, melynek, hogy a váltó mint pénzürték szerepelhessen természetével, melyeknek az esetek különbözősége szerint eltérők lehetnek feltételeik is. Tehát egyszerűen azt az elvet kellett volna kimondani, hogy a kibocsátó és az elfogadó váltójogi kötelezettségét a váltócelekmények elmulasztása s az elévülés nem szüntetik meg, hanem a közönséges váltójogi elévülési idő befejeztével egy újabb, kizárólag a gazdagodásra alapított, elévülési idő kezdődik, melynek terjedelme a közönséges magánjogiéval egyező.⁶⁾

a) A gazdagodásra alapított követelés jogosultjai és keresetük közelebbi feltételei.

Minthogy a N. 53. §-a értelmében az elfogadó és a saját váltó kibocsátója elleni váltókereset fenntartására a fizetés végetti bemutatás és óvás a telepített váltóknál sem szükséges többé, ezeknél a váltók-

⁵⁾ V. ö. Müller—Erzbach i. m. II. köt. 491. old. Plósz i. m. 449. old.

⁶⁾ V. ö. Kuncz i. m. II. köt. 331. old.

nál a gazdagodásra alapított keresetekre csak elévülés címén kerülhet ezentúl sor, mert az óvás elmulasztása a közönséges kereseti jogot nem szünteti meg.

A gazdagodásra alapított keresetet saját jogán csak a mulasztás vagy elévülés idejekori váltóbirtokos, de engedmény útján jogutódja is megindíthatja. A mulasztásos váltó forgatmányosa azonban nem tekinthető jogutódnak és a kereseti jog gyakorlására jogosultnak, mert az ilyen váltó átvételéből származó kockázatot kizárólag önmaga viseli. A kereseti jog tehát csak az arra jogosult által ruházható át. Ez okból mellőzhetetlen az eredeti váltónak vagy a megsemmisítést kimondó bírói végzésnek a kereset-hez való csatolása, mert csak ezek útján igazolható, hogy a jogosultság megilleti-e a felperest?

Ez a kereset egyébként nem esik különleges elbánás alá, de a váltói fizetési meghagyásos eljárás alá sem vonható, mert annak kereteit a gazdagodás tényleges fennforgásának bizonyítása túlhaladja. Elévülési ideje a rendes magánjogi 32 év, ami indokolatlanul hosszú s mivel nem ritkán a váltói kötelezettségekből folyó jogelvek firtatását teszi szükségessé, valójában nem más mint meghosszabbított váltókereset. Ezért tartotta szükségesnek az U. V. elévülési idejét tetemesen megrövidíteni. Mint magánjogi elévülés azonban annak jogi természetét osztja, amit főképp a félbeszakítását és felfüggesztését előidéző okok szempontjából fontos kiemelni.

Minthogy a kereset csak akkor vezet sikerre, ha a felperes kimutatja, hogy a követelésnek megítélése nélkül az alperes az ő kárával gazdagodnék, igen jelentőségteljes annak megállapítása, hogy milyen körülmények igazolása mellett számíthat felperes az alperes elmarasztalására.

Az, hogy a váltói cselekményeket elmulasztották vagy hogy a váltó elévült rendszerint már kárt jelent, mert az utolsó váltóbirtokos ennek következtében nem tudott a váltó összegéhez jutni. Nem szükséges, hogy az alperes épen a felperes vagyona rovására jutott légyen vagyonszaporulathoz s ez okból súlytalan annak megállapítása is, hogy felperes visszteher mellett vagy e nélkül szerezte-e meg a váltót, fontos ellenben az, vajjon van-e még visszkeresete valamelyik váltókötelezett ellen, illetve az alapügyletre való visszatérés útján nem juthatna-e ki-elégítéshez, mert utóbbi esetekben a gazdagodási keresetnek hely nem adható. A kárnak ezek szerint a váltói cselekmények elmulasztásával vagy elévülésével kell okozati összefüggésben állania; a váltó kiállításának alapjául szolgált igény netalán később bekövetkező elévülése ellenben nem elegendő. Tevélegesen vagyoni szaporulathoz jut pl. az elfogadó vagy a saját váltó kibocsátója, ha több értéket kapott a váltó ellenében mint a mennyit kiadott. Így, ha fedezetet nyert a beváltásra s azt megtartotta magának, az idegen váltó kibocsátója pedig akkor, ha bár ellenértéket kapott, még sem adott vagy csak kevesebb

fedezetet volt kénytelen adni mint a mennyit a váltóért bevett. Ha pl. valaki megrendelt és átvett áruk fejében mint elfogadó váltói kötelezettséget vállalt s a váltót neki fizetés végett soha be nem mutatták, az gazdagodott az áruk értékével. Ha pedig mint kibocsátó megkapta a fedezetet, amelyet az intézvényszerettnak kellett volna elküldenie, de azt nem tette meg s az intézvényszerettnél a váltót senki sem mutatta be, a kibocsátó a fedezet erejéig tényleg gazdagodott, akár meg van ez a vagyoni többlet a kereset megindulásakor még birtokában, akár pedig már kiadta azt.

A bizonyításnak tehát a fentiekre kell kiterjedni. A kibocsátóval szemben azt kell kimutatni, hogy megkapta az intézvényszerettnak elküldendő fedezetet pl. az árut, melyért egy szívességből elfogadott váltót adott a rendelvényszerettnak, ki az áru eladója volt, de viszont annak vételárát nem küldte el az elfogadó-nak, hogy az a lejáratkor fizethessen vagy elküldte ugyan, de utóbb arról másképp rendelkezett. Vagy telepített váltónál a telepesnek nem küldte el a fedezetet. Saját váltónál vagy az elfogadó elleni keresetnél pedig annak bizonyítása szükséges, hogy az elfogadó megkapta pl. mint vevő az árut, de az ellenérték gyanánt az eladónak átadott váltót a lejáratkor nem váltotta be s ezt a visszkereseti kötelezettek egyike sem tette. Ha többen vannak a kibocsátók vagy elfogadók, önként érthetőleg mindegyik csak annak az összegnek erejéig felel, amely nála vagyón-

szaporulat számba megy. A gazdagodásnak ugyanis ténylegesnek kell lennie s ezért az uzsorás váltó alapján sem követelhető több mint a mennyi a valóságban kifizetett összeg volt. A szívésségből elfogadott vagy kibocsátott váltó alapján tehát semmi sem követelhető, mert ha valaki csak megtartotta saját vagyonának azt a részét, melyet esetleg mint jótálló kénytelen lett volna kiadni s a szívésségből vállalt váltói kötelezettség lényegében nem más mint jótállás, az vagyoni gyarapodásnak nem minősíthető. A törvény, mint láttuk, azért fektet oly nagy súlyt a gazdagodásra alapított keresetnél annak köztörvényi jellegére, mert a gazdagodás kérdését csak annak keretében véli teljesen s minden kétséget kizáró módon tisztázhatni. Így a bizományi váltónál, melynél a megbízó teljesen kívül áll a váltón, a kibocsátó ellen ki kell mutatni, hogy a váltó fejében kapott ellenértéket a megbízó nem kapta meg s azért történik a kibocsátó perlése e tényleges vagyoni szaporodás erejéig.⁷⁾ A késedelmi kamat is mint köztörvényi úton érvényesített követelés után csak a kereset indításától jár.⁸⁾

Az a váltóbirtokos, aki rosszhiszeműen jutott a váltó birtokába, jogvédelemre természetesen nem tarthat számot s ha alperesnek sikerül kimutatni azt, hogy felperes a váltót lopta vagy találta stb. alperes

⁷⁾ V. ö. Nagy F. i. m. 464. old. Plósz i. m. 453. old. Kuncz i. m. II. köt. 329. old. és Müller—Erzbach i. m. II. köt. 492. old.

⁸⁾ Curia 1178/1886. sz.

még tényleges vagyoni gyarapodása esetén sem marasztalható. Ha a per folyamán felperes rosszhiszemősége kiderül, de lege ferenda indokolt volna a jogos váltóbirtokos érdekében a gazdagodási kereset elévülési idejének esetleges meghosszabbítása.

b) Az U. V. szerinti gazdagodásra alapított követelés.

Az U. V. 104. §-ának szabatosabb szövege, bár az elévülésre, kivéve annak időtartamát, szintén a magánjog szabályait veszi irányadókul, hasonlóképen nem tekinti a keresetet váltójoginak, de legalább azt juttatja ellenkező magyarázatot nem tűrő módon kifejezésre, hogy alperesek kötelezettségének alapja a váltó, midőn kimondja, hogy az elfogadó, a kibocsátó, és a saját váltó kiállítója, ha a váltóbirtokos váltókövetelése elévült, a kibocsátó pedig akkor is, ha a váltóbirtokos a visszkereseti jogok fenntartására szükséges cselekményeket elmulasztotta, a váltóból csak annyiban marad kötelezve, amennyiben a váltóbirtokos kárával gazdagodnék. Az e kötelezettségen alapuló követelés a váltót semmisnek nyilvánító bírói határozat alapján is érvényesíthető s nem 32, hanem már három év alatt évül el vagyis ugyanolyan idő alatt mint az egyenes váltókereset.

A fentiekén kívül más váltókötelezettek ellen az U. V. sem engedi meg a gazdagodásra alapított követelést, bár az E. 13. cikke a szerződő államoknak lehetővé tette, hogy azt a forgatókra is kiterjeszthessék. Ezzel az engedéllyel azonban Magyarország nem

kívánt élni. A fentebb említett példák mutatják, hogy gyakorlatilag ezek az esetek mikor fordulhatnak elő. Aránylag ritka voltuk elegendőképpen indokolja, hogy a mellőzés nem bír nagyobb jelentőséggel.

Az U. V. most említett szakasza egyben kifejezetten tiltja a gazdagodásra alapított követelésnek más váltókötelezettekre való kiterjesztését, tehát a forgatón kívül a kibocsátó és elfogadó kezesének, egyúttalírójának vagy a névbecsülő elfogadónak perlését. Ez azonban eddig is el volt ismerve. Természetesen még kevésbé tekinthető megengedettnek az intézvényezett, szükségbeli utalványos vagy telepes, mint egyáltalában nem váltókötelezettek elleni gazdagodási kereset, kik váltójogi alapon még akkor sem támadhatók meg, ha egyébként magánjogilag vállaltak volna is az alapügyletből kifolyólag kötelezettséget. A gazdagodásra alapított kereset elévülésének félbeszakítására és felfüggesztésére is önként érthetőleg a magánjog szabályai irányadók.

35. §. A megsemmisült és az elvesztett váltóból eredő követelési jog.

a) *A megsemmisült és az elvesztett váltó birói megsemmisítése.*

A váltói kötelezettségnek az alapjául szolgált ügylettől való függetlenítése a gazdasági életben keresztülvihetetlen. Gyakorlatilag a váltót végeredményében nem is lehet másnak, mint a váltó alakjába burkolt követelés bizonyítékának és egyik, de korántsem kizá-

rólagos, érvényesítési eszközének tekinteni. Ezért tehát, ha a váltói kötelezettséget megrögzítő írás, másodlat kiállítása esetén netán épen az elfogadott példány elvesz, megsemmisül vagy szövege véletlen esemény következtében olvashatatlaná válik, pl. tintával leöntik, szórakozottságból eltépik, penész vagy elázás folytán az írás elhalványul vagy eltűnik, mert pl. a mosás vagy festés végett átadott ruha zsebében felejtik stb., ez nem vonja maga után egyúttal a váltóadósság elenyészését is, mely jogilag csakis teljesítés, elengedés vagy elévülés okából szűnhetik meg. Az értékpapiroknál elvileg érvényes szabály, hogy ilyen esetekben a hitelező a követelési jogot magában foglaló és érvényesítéséhez rendszerint nélkülözhetetlen okirat birtokának hiányában is szoríthassa adósát teljesítésre, ha ez nem szolgál visszaélésekre s amennyiben az értékpapir nem olyan természetű, mely a forgalomban minden személyi vonatkozástól függetlenül biztosít követelési jogot (pl. papírpénz, vasuti jegy stb.), mert ilyenkor elvesztésük a követelés megszűnésével egyenlő, tehát pótolhatatlanná válik.

A váltójog, mely a személyhez fűződő viszonyokra kiváló súlyt fektet, már csak erre az utóbbi körülményre való tekintettel sem zárkozhatott el a váltó elveszte dacára a követelési jog fenntartása elől s a jóhiszemű forgalom érdekeit megvédeni hivatott feltételek megállapítása mellett szintén megengedi, hogy a váltó volt birtokosa a váltó *bemutatása nélkül* vagy mint birtokos a váltó *hiányos volta dacára is*, melynek

pótlása egyébként másodlati példány kiállítása útján könnyen eszközölhető, érvényesíthesse követelését. Ez más szavakkal annyit jelent, hogy a váltó birtoka és kifogástalan volta csupán a követelés megszerzésénél nélkülözhetetlen, de a létrejött követelés további fennállása a váltó birtokától vagy épségétől már független. Ha tehát a hitelező követelési joga egyébként nem vitás s a váltón kívül is bizonyítható, követelését a váltónál is érvényesítheti annak birtoka nélkül.

Ennek technikai keresztülviteléből áll tulajdonképpen a V. T. által elfogadott u. n. „*megsemmisítési eljárás*“ (nullificatio, amortizáció), melynek lényege az, hogy alaki igazolás hiányában is váltóhitelezői jogokat ad a váltóadóssal szemben, akit fizetésre kényszerít anélkül, hogy visszajuttatná részére a váltót, amelyben a teljesítésre magát kötelezte s amely nélkül különben nem volna kénytelen fizetni. (V. T. 39. §. és U. V. 38. §.).

A váltó szigorú alakiságai folytán a megoldásnak egyik legnagyobb nehézsége az volt, hogy a követelési jog a visszkeresetileg kötelezettekkel szemben sem tekintessék megszűntnek, ámbár azokat felelősség csak a váltónak az egyenes adósnál való bemutatása esetén terheli s akiknek, hogy egymással szemben jogaikat érvényesíthessék, a váltó birtokára szintén szükségük van, tehát joggal igényelhetik, hogy ilyen esetben ők se kényszeríttessenek a váltó bemutatására, másrészt pedig az esetlegesen jóhiszeműleg fellépő váltóbirtok-

kos követelése ellen is, ki az elveszettnek hitt váltóval jelentkezik, védelemben részesüljenek.

E nehézség dacára csaknem valamennyi külföldi jog¹⁾ szükségesnek tartja, hogy a váltó elveszte eseté-

¹⁾ A régebbi váltójogok igen kimerítően szabályozták a váltó elvesztése folytán támadt jogviszonyokat. Lsd. Hartmann i. m. 466. old. 4. jegyz. A megsemmisítési eljárást már az 1794. évi porosz ált. tartományi jog, valamint az 1840: XV. t.-c. (I. r. 190—192. §§.) is alkalmazták. A mai jogok kétféle rendszert ismernek. Az egyik a magyar jog által is elfogadott birói megsemmisítési eljárás, melyet az U. V. (101—103. §§.) is, valamint a bolgár (605, 606. §§.), a brazilai (36. s köv. §§.), finn (68. s köv. §§.), japán (281. §.), lengyel (94—98. §§.), német (73. §.), olasz (329—331. §§.), osztrák (73. §.), perui (551. §.), portugál (484. §.), mely azonban a váltó új kiállításáról „podem ser reformados” beszél; a román (354—356. §§.), san-marinói (57. §.), skandináv (73. s köv. §§.) és svájci (794. §.) jogok követnek. A másik rendszer szerint az elveszett váltó birtokosa felhívja a váltóadóst, hogy a váltó összegét letétbe helyezze s ha az ennek a felhívásnak nem tesz eleget, ellene óvást vesz fel, mellyel jogait a váltókötelezettek irányában fenntartja. Külföldön kiállított váltóknál pedig, ha könyveivel, levelezéseivel vagy az ügyletkötésnél közreműködött ügynöknek bizonyítványával tudja igazolni az elvesztett váltóhoz való jogát, biztosíték ellenében, mely addig marad lekötve, míg az elveszettnek vélt váltót bemutatják vagy az elévült, követelhet fizetést. Ezt követik több-kevesebb eltéréssel az argentinai (707—708. §§.), belga (39, 41—43, 45. §§.), bolíviai (399, 406, 407. §§.), chilei (710, 711, 718. §§.), columbiai (841, 842, 851. §§.), costa-ricai (26—28. §§.), curaçaói (145, 185. §§.), san-domingói (151, 153. §§.), ecuadori (447, 448. §§.), egyiptomi (code mixte 157—159. §§., code indigène 150—152. §§.), francia (151—153. §§.), guatemalai (593, 594, 601. §§.), görög (151—153. §§.), haitii (148—150. §§.), hollandi (163, 164, 203. §§.), holland-indiai (162, 202. §§.), hondurasi (481, 483, 484. §§.), luxemburgi (151—153. §§.), máltai (184—187. §§.), monacói (115—117. §§.), nicaraguai (280, 282—284. §§.), san-salvadori (435, 738. §§.), spanyol (496—500. §§.), SHS. szerb (127—129. §§.), surinami (145, 186. §§.), török (108—110. §§.), uruguayi (882, 884, 900—904. §§.) és a venezuelai (405. §.) jogok. Külön állást foglal el az angol (69, 70. §§.) és amerikai (N. I. L. 268. §.) jog, melyek a váltókövetelést a

ben támadható bonyodalmak mellett is megvédje a váltóbirtokost, kinek lehetővé teszi, hogy a váltó bemutatása és kiadása nélkül is érvényesíthesse követelését.

A V. T. által elfogadott megsemmisítő eljárás nevét attól vette, hogy annak befejeztével az eredeti váltó érvénytelenné lesz s azzal váltóhitelező gyanánt többé senki sem léphet fel, még a megsemmisítést kérő sem, aki azonban ezt annyival is inkább nélkülözheti, mert a hozott bírói határozat alapján a fizetést váltó nélkül is *váltójogilag* követelheti, vagyis anyagi jogi szempontból a megsemmisítő végzés a váltót tökéletesen pótolja. E mellett azonban az eljárás a netáni jóhiszemű tényleges váltóbirtokosnak is módot nyújt arra, hogy jogait az eljárás megindítójával szemben érvényesíthesse, ami természetesen a gyorsaság rová-

váltó nélkül is érvényesíteni engedik s azért a vb. biztosíték ellenében igényelhet fizetést, illetve kívánhatja a váltó újjólagos kiállítását. Az óvás továbbá a másolat alapján is felvehető. Az orosz (78, 81, 125. §§.) jog értelmében az adós a váltó visszaadása nélkül nem köteles fizetni, de ha az elfogadó vagy a telepes a váltóösszeget önként letétbe helyezte, annak óvadék ellenében való felvétele s ha a váltó elvesz, lejáratától 1 évre fizetési zárlat kérhető. Lsd. Meyer i. m. I. köt. 569. old. Trumpler-Zybell i. m. 137. old. Lsd. továbbá Stinshoff (O.): Die Kraftloserklärung von Wechseln insbesondere ihre materiellen Wirkungen. Düsseldorf 1913.

Az E. 15. cikke értelmében a szerződő államok jogosultak a területükön fizetendő váltók elvesztésének következményeit, nevezetesen új váltó kibocsátásának (mint pl. a portugál jog) a fizetés kieszközlésére vonatkozó jognak (mint pl. az angol jog), vagy a megsemmisítő eljárás megindításának (mint pl. a német s ezt követő jogok) szempontjából szabályozni; a többi állam pedig meghatározhatja azokat a feltételeket, melyek mellett ezeket a bírói határozatokat elismeri.

sára megy, de elvileg nem kifogásolható. Nehézményezhető ellenben az, hogy a törvény azt az esetet is a megsemmisítő eljárás alá vonja, mikor a váltó nem elveszés folytán kerül ki tulajdonos birtokából, hanem fizikailag semmisül meg (pl. elég vagy darabokra tépik), midőn tehát a netáni jóhiszemű váltóbirtokos védelméről való gondoskodás s az eljárás elnyújtása teljesen céltalan. A szándékos megsemmisítés, illetve kitörlés a követelés elfogadását jelentvén, megsemmisítésnek önként érthetőleg nincs helye.²⁾ Viszont elévült váltónak, melynek alapján még gazdagodásra alapított követelést lehet indítani, valamint peresített s marasztaló ítélettel már ellátott váltónak, mely a fizetés átvételéhez és nyugtázásához, esetleg a végrehajtási kérvényhez való csatolása céljából szükséges, birói megsemmisítése nincs kizárva.

1. A megsemmisítés hatályának korlátai.

A V. T. nem valamennyi váltókötelezett ellen teszi megsemmisítési eljárás útján lehetővé a váltói követelés fenntartását, hanem csak az elfogadó és a saját váltó kibocsátója, valamint ezek kezesei és egyúttaláírói ellen, sőt a N. életbelépése előtt³⁾ a váltótulajdonos olyan telepített váltók megsemmisítését, amelyeken az intézvényezettől különböző személy volt telepesként kijelölve, csak akkor kérelmezhetette, ha

²⁾ C. 201/1895. sz.

³⁾ 1925 június 1.

telepesnél kellő időben történt bemutatást óvással tudta igazolni. Minthogy azonban a N. értelmében most már a telepített váltóknál sem szükséges az elfogadó elleni egyenes váltókereset fenntartására az óvás, telepített váltó megsemmisítése is kérelmezhető óvás igazolása nélkül.

Az előzők kötelezettsége ugyanis csak óvás felvétele esetében állván be, a törvény e szabály alól még a váltó elveszte esetén sem akar kivételt tenni s ezért az el nem fogadott váltót nem is engedi a megsemmisítő eljárás alá vonni, mert azt — nem lévén rajta elfogadó — nem is lehetett fizetés végett bemutatni s óvatoltatni, tehát a kibocsátó s az esetlegesen előre rávezetett hátirat forgatói ellen támasztható visszkereset feltételei sincsenek meg, viszont nem okoz nehézséget az intézvénnyezettre újabb váltót kibocsátani.

Ez a rendelkezés azonban méltánytalan, főképp nyomban a kiállítás után véletlenül megsemmisült váltóknál, hol a váltóbirtokosnak az elfogadás végetti bemutatásra még ideje sem lehetett, viszont a kibocsátói aláírás folytán minden kétséget kizárólag meg van a váltói kötelezettség elvállalásának jogalapja. A megsemmisítést kimondó birói határozat tehát csak részben pótolja a megsemmisült váltót. Önként érthetőleg olyan váltónál is céltalan a megsemmisítő eljárás megindítása, melynél van ugyan elfogadó, de annak fizetésére számítani nem lehet. Viszont a kibocsátó és forgató indokolatlan mentességben részesülnek, mert az

előbbi végleg mentesül, a kibocsátó ellen pedig megindítható ugyan a megsemmisítést kimondó végzés alapján a gazdagodási kereset, de csak akkor, ha a váltó már óvatolva lett.

Míg a kibocsátó legalább az óvatolt váltónál felelősségre vonható, addig a forgatók még ilyen esetben sem, ami nyilvánvalóan ellenkezik a méltányossággal. A V. T. ezt a rideg álláspontot azért tette magáévá, mert következetes akart maradni ahhoz az elvhez, hogy az előzők mindig csak a váltó kiadása ellenében kötelesek fizetni, kivételt pedig nem akart tenni, holott ennek az elvnek merev keresztülvitele szembetűnően igazságtalan lehet.

Ezt a szigorúságot a V. T. javaslata azzal indokolta, hogy az óvás megkövetelése nélkül az ezt elmulasztó fél részére lehetővé volna téve, hogy a váltó szándékos megsemmisítése által kerülő úton nyerje vissza a mulasztás folytán az előzők ellenében elvesztett kereseti jogát s különben is a visszkereseti jog feltételes lévén, azt sem a váltó elvesztése, sem más véletlen körülmény feltétlenné nem teheti.⁴⁾

Ez az érvelés azonban figyelmen kívül hagyja azt, hogy a lényeg óvás esetében sem abban rejlik, hogy a váltót az elfogadónak fizetés végett bemutatják, hanem abban, hogy az elfogadó fizetéséért az előzők szavatolnak. Hogy ez milyen okból maradt el, az végeredményében az előzőkre nézve közömbös, miért is

⁴⁾ Lsd. Apáthy terv. 119. cikk.

számos külföldi jog az elvesztett váltónál is megadja ellenük a visszkereseti jogot, illetve megengedi az óvásnak más jogfenntartó cselekvénnyel való pótlását s a formának nem áldozza fel a lényegét.⁵⁾

Habár a még el nem fogadott váltó megsemmisítése sincs, mint fentebb említettük, megengedve, amire egyébként alig is van szükség, mert az intézkvényeztetet legtöbbször idejekorán lehet a váltó elvesztéről értesíteni s őt a netán nála a megtaláló által bemutató váltó el nem fogadására utasítani, időközben pedig a kiállítandó másodlaton a váltó jogos tulajdonosa részére az elfogadást kieszközölni, nem tekinthető a törvény tilalmába ütközőnek, hogy az olyan el nem fogadott váltó is megsemmisíttessék, mely a már elfogadottnak kiegészítő része gyanánt jelentkezik s a váltóbirtokos igazolásának helyreállítása végett szükséges. Hasonló okokból egyébként az elfogadott eredeti váltó visszaszerzésére szükséges forgatott másolat megsemmisítése is szükségessé válhatik.⁶⁾

⁵⁾ Többek közt az angol (70. §.), belga (43. §.), san-domin-gói (149—155. §§.), egyiptomi (code mixte 155—161. §§., code indigène 148—154. §§.), francia (153. §.), görög (149, 155. §§.), haitii (146—152. §§.), hondurasi (476, 481, 483. §§.), olasz (331. §.), portugál (484. §.), román (356. §.), san-marinói (55. §.), spanyol (498. §.), SHS. szerb (129. §.), török (106—112. §§.), stb. jogok.

⁶⁾ Lsd. Nagy F. i. m. 424. old., Plósz i. m. 478. old.

2. A megsemmisítő eljárás alakszerűségei és lefolyása.

A megsemmisítő eljárás két részre tagozódik. Az első a váltóbirtokos kérelmének elfogadásától a hirdetmény kibocsátásáig, a másik pedig ettől az időponttól a bírósági határozat meghozataláig terjed, mely azután vagy a megsemmisítő végzés kiadását, vagy pedig az elveszettnek tartott váltóval a hirdetmény folytán jelentkező birtokos ellen indítandó perre való utasítást eredményezi.

A V. T. 77. §-ának tételes rendelkezései a következők:

Az elveszett váltó tulajdonosa annak megsemmisítését a fizetési helyre nézve illetékes bíróságnál kérelmezheti. A váltókötelezett ellenben nem jogosult az eljárás megindítására, mert a megsemmisítés célja kizárólag az, hogy az elveszett váltó birtokosának tétes-sék lehetővé a követelés érvényesítése.⁷⁾ nem pedig az is, hogy a váltókötelezett mielőbb megtudja, hogy ki-nek tartozik fizetni. Ha ugyanis a váltó összegét bírói letétbe helyezi, minden további kötelezettség alól szabadul.

Tulajdonos számba megy azonban nemcsak a váltónak utolsó birtokosa, hanem annak magánjogi utóda is, habár a váltón kívül szerezte volna is meg a tulajdonjogot, tehát az örökös, a zálogbirtokos és a végrehajtható, amint ezt a Pp. 749. §-a kifejezetten megállapítja, valamint önként érthetőleg a meghatal-

⁷⁾ C. 1302/1893. sz.

mazási forgatmányos is, ki mint a forgató megbízottja a V. T. 15. §-a (U. V. 17. §.) szerint „a ki nem fizetett váltót beperelheti.”⁸⁾

A kérvényező köteles a váltó másolatát bemutatni vagy legalább annak lényeges tartalmát megjelölni és a váltó előbbi birtoklását is kimutatni. (V. T. 77. §. 2. bek.) A gyakorlat elegendőnek tartja e tekintetben a valószínűsítést is, mely legegyszerűbben kereskedelmi könyvekkel, tanúkkal vagy bármi más hitelt érdemlő módon is történhetik. Perrendszerű bizonyítás nem követelhető. A bíróság teljesen szabadon mérlegeli a felhozott adatokban rejlő valószínűséget.

Ha a bíróság a betérjesztett adatokkal megelégszik, az elfogadónál a fizetést betiltja⁹⁾ és hirdetményt

⁸⁾ Grecsák (i. m. 300. old.) a meghatalmazási forgatmányostól ezt a jogot megtagadja, mert utóbbi a váltó *tulajdonát* nem szerzi meg. Ezzel szemben azonban kétségtelen, hogy a forgató érdekeit kötelessége képviselni s nem volna megérthető, hogy miért ne illetné meg a megsemmisítő eljárás megindításának joga, mikor a V. T. 15. §-a még a váltó beperlésére is kifejezetten felhatalmazza. Ebből az okból esik kifogás alá König (i. m. 140. old.) állásfoglalása is.

⁹⁾ A külföldi jogok: pl. a belga (39. §.), francia (149. §.), olasz (298. §.), perui (484. §.), portugál (319. §.), a román (321. §.) stb. csak kérelemre rendelik el a letiltást (u. n. „*opposition*”) a váltó elveszte vagy a vb. csődje, illetve cselekvőképtelensége esetén. A portugál Pp. 147. §-a szerint a váltó lejáratától 5 éven belül a fizetés ellen kifogás tehető, ha ennek nem kellett volna megtörténnie. A letiltás alakját a francia jog nem írja elő s ezért nem kell u. n. „*ordonnance du juge*”, hanem az intézküvésről felelősségre vonása céljából elég kimutatni azt, hogy értesülve volt a váltó elvesztéről vagy a vb. csődjéről s ennek dacára fizetett. V. ö. Lyon-Caen i. m. IV. köt. 224. old. 318. p. és Meyer i. m. I. köt. 590. old.

bocsát ki, melyben a váltó birtokosát felszólítja, hogy igényeit a váltó felmutatása mellett 45 nap alatt jelentse be (V. T. 77. §. 2. bek.), mert ellenkező esetben a bíróság a váltót a határidő letelte után semmisnek fogja nyilvánítani. Utóbbi ugyan a törvény nem említi, de ez természetes következménye a felhívásnak.

A beterjesztett adatok csak a váltó tartalmára s a váltóból eredő igényekhez való jogosultságra vonatkozhatnak. Hogy a váltó megsemmisült, azt ellenben még csak valószínűsíteni sem kell, jóllehet indokolt lett volna az eljárás további lefolyását illetőleg különbséget tenni a szerint, hogy a váltó fizikailag semmisült-e meg, vagy pedig csak elveszett, mert nincs értelme a hirdetmény kibocsátásának olyan esetben, midőn pl. a tulajdonos szemeláttára égett el a váltó s így ki van zárva annak lehetősége, hogy a hirdetményi határidőn belül valaki mint váltóbirtokos jelentkezhessek.

A hirdetmény közététele a „Budapesti Közlöny”-ben, de a kérelmező költségére más lapokban is történhetik.¹⁰⁾ A 45 napos határidő, ha a váltó még le nem járt, a lejáratot követő első naptól, lejárt váltónál pedig a megsemmisítési eljárás megindítása iránt kibocsátott hirdetménynek a hivatalos lapban való első

¹⁰⁾ Az 1925: VIII. t.-c. 50. §-a értelmében a hirdetmény közététele a hivatalos lapban úgy is történhetik, hogy a főlap csak a hirdetmény kivonatát tartalmazza s a hirdetmény szövege a Budapesti Közlöny Hivatalos Értesítőjében mint melléklapban jelenik meg.

megjelenését követő naptól számítandó (V. T. 77. §. ut. bek.) és pedig tekintet nélkül arra, hogy a lejáratot vagy megjelenést követő nap vasár- vagy ünnepnapra esik-e vagy sem, mert a V. T. 103. §-ának ezzel ellenkező rendelkezése csak a fizetésre és a váltóból folyó kötelezettség teljesítésére vonatkozik, de nem hosszabbítja meg a határidő tartamába eső ünnepnapok számának megfelelő hétköznapokkal a határidőt is s ezért teljesen közömbös, hogy az ünnepnap a határidő melyik szakába esik. A netáni jóhiszemű váltóbirtokos sem jelentkezhetik tehát 45 napon túl, habár a hirdetményi határidő végső napja esnék is vasár- vagy ünnepnapra.¹¹⁾

Addig is azonban, míg a hirdetményi idő letelik, a váltótulajdonosnak joga van, a megsemmisítési eljárás folyamatba tétele után akár nyomban is, az elfogadótól a váltóösszeg kifizetését követelni, de csak akkor, ha a megsemmisítésig kellő biztosítékot nyújt, e nélkül az elfogadót egyedül a váltóösszegnek birói kezekhez való letételére kényszerítheti, de ilyenkor is csupán két feltétel alatt:

1. ha a váltó már lejárt;
2. ha ezenfelül a bíróság azt is megállapította, hogy az elfogadót, illetve a saját váltó kibocsátóját, tényleg terheli fizetési kötelezettség, mert ha a rendes

¹¹⁾ Már az 1840-iki V. T. 190. §-a is 45 napos határidőt állapított meg. A külföldi jogban ez a határidő néhol rövidebb, de 1 évre is terjed.

váltóeljárásban is joga van az elfogadónak kifogásokkal élni s a követelés megszüntét kimutatni, még kevésbé fosztható meg ettől akkor, midőn a váltót az ebből jogot származtatni óhajtó még csak felmutatni sem képes.

Ez a rendelkezés a gyakorlatban rendszerint semmi gazdasági előnnyel sem jár a váltótulajdonos szempontjából, mert ugyanannyit von el tőle biztosíték alakjában, mint amennyire neki nyílik igénye s csupán a fizetésre kötelezett netán bekövetkezhető vagyoni romlása esetére teremt kedvezőbb helyzetet. Nyitva hagyja továbbá azt a kérdést, hogy a megsemmisítést kérelmező részéről letett biztosíték az elfogadónak szolgál-e fedezetül, ha a megsemmisítő eljárás befejezte előtt az elveszettnek hitt váltóval valaki nála fizetést követelve jelentkezik vagy pedig magának a váltóbirtokosnak, ha az elfogadó a már teljesített fizetés jogosnak bizonyult tényével védekezik?

A törvény kifejezett rendelkezése hiányában legméltányosabban látszik az a megoldás, hogy a biztosítékot az elfogadónál netán jelentkező jóhiszemű váltóbirtokos javára szolgálónak tekintsük, mert ha, mint láttuk, a bíróság az elfogadónál a fizetést letiltja, az nem is fizethet mindaddig, míg el nem dől az a kérdés, hogy a fizetést jogosan ki igényelheti, de ebben az esetben az elfogadóra nézve a biztosíték közömbös, annál fontosabb azonban a netán jelentkező váltóbirtokosra nézve, kinek követelése, ha sikerül kimutatnia, hogy a megsemmisítő eljárás megindítása rosszhisze-

müleg történt, kockáztatva van s ezen az alapon a biztosítékra kétségtelenül joggal tarthat számot.¹²⁾

Mindazonáltal a V. T. szóban forgó szakaszainak szövegezése¹³⁾ mégis inkább arra enged következtetni, hogy a biztosíték nem a jelentkező váltóbirtokos javára, kinek felbukkanása többnyire valószínűtlen, hanem az elfogadó javára szól, mert annak dacára, hogy a 77. §. értelmében az elfogadónál a fizetést be kell tiltani, a 78. §. mégis megengedi, hogy a lejárt váltó alapján a váltótulajdonos a fizetést is követelhesse. Ha azután az elfogadó fizetni kénytelen, a letett biztosítékból kárpótolhatja magát a netán jelentkező jóhiszemű váltóbirtokos részére ismételve teljesítendő fizetés fejében.

A váltótulajdonos tehát a hirdetmény kibocsátásáig csak a következőket teheti:

1. A le nem járt váltó alapján az elfogadónál a fizetést letilthatja, ki ilyen esetben az eljárás befejezése előtt még az igazolt váltóbirtokosnak sem fizethet.

¹²⁾ Nagy F. i. m. 428. old.

¹³⁾ „... az elfogadótól a váltóösszeg kifizetését követelheti, ha a megsemmisítésig kellő biztosítékot nyújt” (V. T. 78. §. 1. bek.). Az utolsó mondat szövegezése ez akart lenni: „ha neki a megsemmisítésig kellő biztosítékot nyújt.” Tehát a „neki” szó kimaradt. Ha ellenben a netán jelentkező váltóbirtokos javára szólt volna a biztosíték, a szövegezés a következőleg hangzott volna: „ha a megsemmisítésig a netán jelentkező váltóbirtokos részére kellő biztosítékot nyújt.” Kevésbé valószínű azonban, hogy az oly fontos „a netán jelentkező váltóbirtokos részére” szavak maradtak volna ki, melyek egész más értelmet adtak volna, holott a V. T. szövegezése a fentiek szerint is megállja helyét.

2. A lejárt váltó alapján biztosíték ellenében fizetést követelhet.

3. Biztosíték adása nélkül a váltó összegének bírói letételét kívánhatja.

3. A megsemmisítési eljárásból származó jogviszonyok.

Ha a bíróság által kibocsátott hirdetmény folytán a megsemmisítendő váltóval senki sem jelentkezik, nincs többé akadálya a semmissé való nyilvánításnak. De ez csak a váltótulajdonos újabb kérelmére történik, ki most mint az ennek folytán tényleg jogilag is hatálytalanná lett váltó bíróilag elismert tulajdonosa a megsemmisítő végzés alapján váltójogi úton kényszerítheti az elfogadót a váltó kifizetésére vagy indíthat a kibocsátó ellen gazdagodásra alapított köztörvényi keresetet. Késedelmi kamatokat azonban az elfogadó fizetni nem tartozik, mert nem ő volt oka a késedelemnek.

Az esetleg ezután jelentkező váltóbirtokos kezei közt lévő váltó természetesen érvénytelenné válik, viszont a megsemmisítő eljárást kérelmező, mint láttuk, a váltó hiánya dacára is váltóhitelezőként léphet fel. Mindazonáltal a váltó hiánya mégis érezteti hatását, mert ha az elfogadó tagadja azt, hogy az elvesztett váltón lévő aláírás tőle származik, e tagadásnak alaptalanságát felperes köteles kimutatni. Sőt az elfogadó állíthatja és bizonyíthatja azt is, hogy az egész eljárás megindítása rosszhiszeműleg történt, mert a kérelmező nem is lehetett a váltó tulajdonosa vagy, hogy a váltó

egyáltalán nem, illetve nem mint a kérelmező birtokában lévő veszett el.¹⁴⁾

Önként érthetőleg felhozhatók mindazok a kifogások is, melyeket az elfogadó a váltó bemutatása esetében is érvényesíthetett volna. De, ha az elfogadó kifogásokat nem tesz vagy pedig pervesztessé válik, a letett biztosítékot az eljárást folyamatba tévőnek kérelmére vissza kell adni, jóllehet még mindig jelentkezhetik az elveszettnek állított váltó igazi birtokosa, ki azonban a bírói rendelkezés folytán egy ízben már fizetésre kényszerített elfogadót újabb teljesítésre többé nem szoríthatja, ha pedig a kérelmező időközben fizetéseképtelenné vált vagy ismeretlen helyre távozott, az utóbbi ellen sem fordulhat s így követelése elvész. Minthogy azonban az ilyen esetek a gyakorlatban csak kivételesen fordulnak elő, nem lett volna indokolt, hogy a rendszerint jogosan kérelmezők e szórványos esetek miatt a tényleg elveszett, illetve megsemmisült váltók behajtásának lehetőségétől megfosztassanak.

Megtörténhetik azonban az is, hogy a hirdetményi határidőn belül az elvesztettnek állított váltóval va-

¹⁴⁾ Plósz által felhozott példák: X. váltót forgat Y-ra s miután értésére jut, hogy Y. a váltót elvesztette, korábbi birtoklását valószínűsíteni tudván, megindítja a megsemmisítési eljárást. Y. a váltót felmutatni nem tudja s ezért meg sem akaszkodhatja az eljárást, de azért jogának érvényesítésétől nem üthető el. Vagy X. lefoglalja Y.-nak egy váltókövetelését. Mivel Y. korábban már Z.-re forgatta a váltót, vagy neki zálogba adta, nem akar a váltóról tudni, ha most X. a végreh. törv. 80. §-a alapján megindítja a megsemmisítési eljárást, a megsemmisítés nem adhat neki olyan jogot, mellyel Y. nem bírt. (i. m. 483. old. 21. jegyzet).

laki jelentkezik. A megsemmisítésről ilyenkor természetesen többé szó sem lehet, de viszont nyomban szükségessé válhatik annak megállapítása, hogy ki ekkor a váltónak igazi tulajdonosa. De ennek a magánjogi kérdésnek megoldása természetesen már nem történik hivatalból, hanem csak akkor, ha a kérelmező ebből a célból újabb lépéseket tesz. Másrészt a váltóval jelentkezett birtokos, ha egyébként alakilag igazolva van, jogait minden továbbiak nélkül érvényesítheti, mert a megsemmisítő eljárást a bíróság azonnal félbeszakítani köteles, azonkívül a kérvényező javára elrendelt fizetési tilalom is feloldandó, sőt, bár ez teljesen felesleges, a kérvényezőt még arra is kell utasítani, hogy tulajdoni jogának a váltóbirtokos ellen való érvényesítése céljából magánjogi keresetet indítson, holott annak eldöntése, hogy a kérelmező a jelentkezett tényleges váltóbirtokossal szemben fel akar-e lépni vagy sem, teljesen az előbbire tartozik. Az erre való figyelmeztetésnek tehát nem sok értelme van.

Ha a kérelmező valóban tulajdonosa volt a váltónak s a váltó tényleges birtokosa által az ő kárára felvett összeget vissza akarja kapni, ehhez csak az 1881. évi LX. t.-c. 237—253. §§-aiban szabályozott zárlat kérése útján juthat, feltéve, hogy annak feltételei egyébként meg vannak.

Az u. n. „tulajdoni kereset”, melyről alább lesz szó, megindítása sem akadályozza azonban a tényleges birtokost a váltó összegének felvételében vagy a bírói letét javára leendő kiutalásának kérésében.

Ha pedig az elfogadótól biztosíték mellett már maga a kérelmező felvette volt a váltó ellenértékét, akár ennek a biztosítéknak kiutalását kívánhatja, akár pedig külön pert indíthat a kérelmező ellen az általa felvett összegnek részére leendő kiadása végett.

Ha a tulajdoni kereset nem vezetne sikerre, a váltó elvesztése balesetnek minősítendő, melyet a jogos tulajdonos kénytelen elszenvedni, mert a megsemmisítő eljárásnak egyik alapelve, hogy a váltó elvesztésének következményei alól a tulajdonos csak annyiban mentesíthető, amennyiben ez másoknak károsodást nem okoz vagy mások érdekeit nem veszélyezteti.¹⁵⁾

4. Az U. V. szerinti megsemmisítő eljárás.

Az U. V. 100—103. §§-ai kimerítőbben és tisztultabb jogi felfogással szabályozzák az amortizáció intézményét, melyről az indokolás megállapítja, hogy az sem nálunk, sem a hasonló rendszert követő többi állam területén panaszra okot nem szolgáltatott, tehát fenntartása jogosult, viszont az ilyen eljárást nem ismerő francia és angol jogot épen e hiány miatt az illető államokban sem tartják kielégítőnek.

Módosítás főkép két irányban történt. Az U. V. először is enyhíti a V. T. túlszigorú rendelkezését, mely a megsemmisítő eljárás folyamatbatételét csak az elfogadó és a saját váltó kibocsátója ellen engedi meg és ezért, ha a váltó még nem volt elfogadva, a tulaj-

¹⁵⁾ Lsd. Indokolás 64. old.

donosnak az elveszett váltóból eredő jogait a kibocsátóval szemben is fenntartja, mert méltánytalannak tekinti annak lehetővé tételét, hogy az elveszésben teljesen ártatlan kibocsátót kényszeríteni lehessen arra, hogy már elfogadott váltó alapján neki ugyan fizetnie kelljen, viszont ő az elfogadó ellen, kivel szemben visszkereseti joga van, váltó nélkül legyen kénytelen fellépni. Ez az ok egyáltalán nem forog fenn az el nem fogadott váltónál, hol a kibocsátó a még visszakapott váltó alapján sem léphet fel az intézvényezett ellen, viszont azonban, mivel rendszerint a kibocsátó és az elfogadó egymással közvetlen kapcsolatban állanak, a kibocsátó olyan jogalappal rendelkezik, mely lehetővé teszi részére azt, hogy az intézvényezettet fizetésre szoríthassa,

Az U. V. azonban nemcsak az elfogadásra nem szánt, hanem kivétel nélkül minden váltó kibocsátójával szemben megengedi a megsemmisítő végzés alapján a váltókövetelés érvényesítését, mert döntő körülménynek nem az elfogadás megtiltását, hanem az elfogadás hiányát tekinti s azonkívül figyelemmel volt arra is, hogy az elfogadásra nem szánt váltó lényegileg a keresk. utalvánnyal azonos jogi természetű, melyre a V. T.-nek a K. T. 298. §-a értelmében a megsemmisítésre vonatkozó határozatai szintén alkalmazást nyernek, miért is az elveszett kereskedelmi utalványból az esetek túlnyomó többségében a megsemmisítés dacára sem lehetne a követelést fenntartani.¹⁶⁾

¹⁶⁾ Indokolás 64, 67, 68. old.

Másodszor módosítandónak tartotta az U. V. azt a rendelkezést, hogy a megsemmisítést kérelmező már az eljárás folyama alatt igényelhessen az elfogadótól fizetést, mert a biztosíték letétele és a felvett összeg egymást kompenzálják s a kérelmezőre előnyt alig jelent. Azért utóbbit csupán arra jogosítja fel, hogy az elfogadót a váltó összegének bírói letétbe való helyezésére kényszeríthesse, de a biztosíték ellenében való fizetést teljesen mellőzi. A hitelező szempontjából ez teljesen kielégítő, mert ha a megsemmisítés megtörténik, a letétet felveheti, az elfogadó pedig a letétbe-helyezés által mindenkivel szemben szabadul, mert a megsemmisítő eljárás sikertelensége esetén a jelentkező váltóbirtokos igényelheti a letétet.¹⁷⁾

Azonkívül az U. V. arra is törekszik, hogy a Pp.-nek az elveszett okiratok bírói megsemmisítésére vonatkozó 749—754. §§-ait lehetőleg az elveszett váltóra nézve is kiterjessze s a kettő közti különbséget csökkentse.

Az U. V. kifejezetten megemlíti, hogy az eljárás megindítását nemcsak az utolsó váltóbirtokos, hanem mint fentebb említettük, mindenki kérheti, aki a váltóból jogot érvényesíthet. Minthogy az E. 15. cikke csak a belföldön fizetendő váltóknál engedi meg a megsemmisítő eljárás szabályozását, a külföldön fizetendő, bár belföldön kelt váltókra az eljárás nem terjeszthető ki, jöllehet olyan esetben, mikor a váltó belföldön kelt

¹⁷⁾ Indokolás 64. old.

oly külföldi államban fizetendő, mely a megsemmisítő eljárást nem ismeri, célszerű lett volna, a bel-
földi kiállítási hely bíróságát is illetékesnek tekinteni,
mert ennek hiányában az elveszett váltó tulajdonosá-
nak védelméről gondoskodni nem lehet.

A folyamodónak kérvénye mellett be kell mutat-
nia a váltó másolatát vagy a kérvényben elő kell adnia
a váltó lényeges tartalmát s egyben valószínűvé tenni
azt a körülményt, hogy a váltónak birtokosa volt vagy
hogy a váltóból jogot érvényesíthet. (U. V. 100. §.)

A kérelmezőnek az U. V. ugyanis megadja azt a
jogot, hogy az elfogadás vagy fizetés hiánya miatti
óvást az elvesztett váltó lényeges tartalmát feltün-
tető másolat alapján is felvéttethesse, mely a bemuta-
tást is pótolja, csupán az óvás költségeinek megtérí-
tése nem követelhető. (U. V. 101. §.)

Ha a bíróság a betérjesztett adatokat elégsége-
seknek találja az elfogadónak, el nem fogadott váltó-
nál a kibocsátónak, a telepített váltó telepesének, az
intézközzettnak, végül saját váltónál a kibocsátónak
meghagyja, hogy a váltóra további bírói rendeletig ne
fizessen s figyelmezteti, hogy kötelezettségének bírói
letétbe helyezéssel is eleget tehet. A 45 napos hirdet-
ményi határidő lejárt váltónál csak a hivatalos lap-
ban történt *harmadszori beiktatástól*, az ezután le-
járónál a lejáratától, oly látra szóló váltónál pedig,
melynek bemutatási határideje a harmadszori beikta-
táskor még el nem telt, a bemutatási határidő utolsó
napjától számítandó. A hirdetmény kibocsátásáról

nemcsak a folyamodót, hanem, mivel az a váltón szereplő valamennyi személy érdekeit érintheti, az utóbbiakat is értesíteni kell.

Az u. n. „üres (bianco) váltó” megsemmisítésének kérdésével az U. V. sem foglalkozik, mivel csak a minden lényeges alkotórésszel ellátott váltó megsemmisítését kívánja szabályozni, jóllehet az, hogy a megsemmisítendő váltó összes alkotórészeivel ellátva még nem volt, nem volna akadály a megsemmisítésre, amennyiben, ha az elvesztő által kitölthető kellékekről van szó, a kérelmezőnek nyilatkozata a kellékek tartalmára elegendő támpontot nyújthatna, mert megállapodásellenes kitöltés esetében a teljesítésre felhívott váltókötelezett kifogásolási joga meg van, nem kell tehát attól tartani, hogy a kitöltés jogellenes lesz.

Az U. V. azon újításáról, hogy a kérelmező az óvás felvételére megszabott időben és helyen a másolat alapján is óvatoltathat, már fentebb tettünk említést. E helyen csak annyit kell hozzáfűznünk, hogy ez az óvás ugyan kivételes, mert elfogadást vagy fizetést kizárólag az eredeti váltó alapján lehetne követelni, de egyéb tekintetben szabályszerű. Az indokolás szerint törvénytechnikai okokból célszerűbbnek látszott erre az esetre kivételes, tehát teljesen új óvásformának létesítésétől eltekinteni, valamint azt az aggályt is figyelmen kívül hagyni, hogy az óvás a fenti esetben a megóvatolt személy üzleti jó hírnevét hibáján kívül károsítja, mert Angliában és Francia-

országban, hol hasonló óvásnak eddig is helye volt, az üzleti világban nem merültek fel e tárgyban panaszkodások.¹⁸⁾

Az U. V. kimondja továbbá azt is, hogy a váltóból semmisnek nyilvánítása után nem lehet többé jogot érvényesíteni. Ennek kimondása két okból volt szükséges: 1. mert ez által a törvény határozottan megállapítja, hogy a semmisnek nyilvánított váltó alapján többé senki, tehát a megsemmisítő eljárással lát-szólag nem érintett forgatók ellen sem lehet fellépni; 2. mert visszás volna, hogy a forgató olyan váltót legyen kénytelen visszaváltani, amelyet azután előzői ellen azért nem érvényesíthet, mert a váltóbirtokos az eredeti váltó bemutatásával elmulasztotta a megsemmisítő eljárás megakasztását.¹⁹⁾ Vagyis a megsemmisítés folytán a forgatók minden kötelezettsége ép úgy megszűnik mint a V. T. alapján.

A folyamodó a váltót semmisnek nyilvánító bírói határozat alapján az elfogadó, el nem fogadott váltónál a kibocsátó, saját váltónál pedig a kiállító ellen — a váltómeghagyásos eljárás igénybevételét kivéve — ugyanazokat a jogokat gyakorolhatja, mintha az eredeti váltó birtokában volna, feltéve hogy a megtámadottnak nem sikerült bebizonyítania a megsemmisítésnek jogosulatlan voltát. Vagyis az U. V. csupán az anyagi jog szerint tekinti a megsemmisítő végzést az

¹⁸⁾ Ind. 67. old.

¹⁹⁾ Ind. 68. old.

eredeti váltó surrogatumának, de aki a végzést jogellenesen eszközölte ki, igazolt váltótulajdonosnak nem minősíthető, vele szemben tehát ezen az alapon a megtámadott a megsemmisítés dacára is védekezhetik.

Végül kimondja az U. V. azt is, hogy amennyiben a hirdetmény folytán valaki jelentkezik, a bemutatott váltó részére visszaadandó s az eljárás a kérelmező perre utasítása nélkül befejezendő. Külföldi bíróságnak a váltó megsemmisítését kimondó vagy elveszett váltón alapuló határozata belföldön csak megállapított viszonyosság feltétele alatt és akkor is csak úgy hatályos, ha a váltó ennek a külföldi bíróságnak területén volt fizetendő.

A biztosíték ellenében való fizetést az U. V. teljesen elejti. Azt a problémát ugyanis, hogy a biztosíték kinek javára szolgál, nem óhajtotta felvetni, mert kétségtelen, hogy bármely irányban való döntés a másik félre nézve sérelmes eredményre vezetne,²⁰⁾ bár legméltányosabb megoldás az lenne, hogy a biztosíték az elfogadónál netán jelentkező jóhiszemű váltóbirtokos javára szolgáljon.

b) A tulajdoni kereset.

A V. T. nem önállóan, hanem csak a megsemmisítő eljárással kapcsolatosan szabályozza a váltó tulajdonjogának visszaszerzését célzó ú. n. „tulajdoni kereset” alapelveit vagyis azt, hogy a felperes váltó-

²⁰⁾ Ind. 64. old.

tulajdonos a birtokából tudomása nélkül vagy akarata ellenére kikerült váltó kiadását a tényleges birtokostól minő feltételek mellett igényelheti. A kérdés megoldásánál abból kellett kiindulni, hogy a tulajdoni perben egyfelől a hitelező személyes követelése, másfelől a birtokosnak a papir tényleges birtoklásában megnyilvánuló dologi joga állanak egymással szemben. A hitelező a véletlen vagy más jogtalan ténye folytán el van ugyan zárva váltóhitelezői minőségének közvetlen igazolási lehetőségétől, de nincs megfosztva hitelezői jogától, viszont a tényleges birtokosnak, ha jóhiszemű, meg van úgy hitelezői joga, mint alaki igazolása s ha ezek fennforgása kétségtelen, méltán kívánhatja, hogy erősebb joga alapján a váltó kiadására ne kényszeríttessék.

Mindezekre való tekintettel az ellentétes érdekek kiegyenlítése céljából alkalmazásba kerülő jogelveket úgy kellett megállapítani, hogy egyrészt az anyagi jog ne szenvedjen sérelmet, ha felperesnek joga erősebb, bár nincs is a váltó birtokában, viszont a váltónak az alaki igazoláson nyugvó forgalmi képessége se csorbíttassék, ha alperes jóhiszeműsége vitán kívül áll.

A tulajdon keresetre azonban nem csak a megsemmisítő eljárásakor, hanem attól függetlenül is szükség lehet a váltóhitelezőnek, midőn a váltó tulajdona bármi okból vitássá válik, vagyis olyan személy birtokába jut, ki azt az általános magánjog szabályai szerint nem érvényesen szerezte meg, a felperes ellenben tulajdonjogát bizonyítani képes s ezen az alapon

a birtoklásra is jogosult, más szavakkal, mikor az anyagi és alaki jogosultság között különbséget kell tenni.²¹⁾

E most említett szempontokra való tekintettel a V. T. 80. §-a kimondja, hogy tulajdoni kereset²²⁾ esetén az alperest a hátíratoknak hozzá lenyuló lán-

²¹⁾ V. ö. Schwerin i. m. 37. és 90. old. A német jogban különbséget tesznek Bringschuld és Holschuld közt, a szerint a mint az adós keresi fel a lejáratkor a hitelezőt vagy fordítva. A váltóadósság Holschuld s a hitelező csak a váltó bemutatása ellenében követelhet fizetést. A váltóhoz való jogára elegendő az alaki igazolás, mely igényét jogszerűnek tünteti fel, de nem bizonyítja annak jogosságát is. A tulajdoni kereset épen a jogszerűség látszata dacára fennforgó jogtalanság kimutatását célozza. Megengedhetősége először a leipzig-i váltójogi konferencián vetődött fel, hol vitás volt, vajjon nem volna-e célszerű a kérdést tisztán váltójogi szempontból eldönteni, mert nem annyira a váltónak mint értékpapírnak tulajdonjoga döntendő el mint inkább az, hogy ki jogosult a váltóból eredő jogok érvényesítésére. A vita élességét jellemzi, hogy a bizottságban 10 szavazat állott 9 ellenében. Az értekezlet végül mégis a kereset magánjogi jellege mellett döntött, mert felfogása szerint nem a váltói ígéret érvényesítéséről van szó, hanem a váltó tulajdonjogáról, melynek megszerzése érdekében a kereset a jogcímes és jogcím nélküli, a jó- és rosszhiszemű váltóbirtokos ellen egyaránt indítható. V. ö. Protokolle 142. s köv. old. Hartmann i. m. 499. old.

²²⁾ A tulajdoni keresetet a V. T. mintájául is szolgált német V. R. (74. §.) jogán kívül csak a bolgár (609. §.), japán (441. §.), olasz (332. §.), román (357. §.), skandináv (76. §.) és a svájci (790. §.) jogok szabályozzák, de jogalapot nyújt rá a costa-ricai (70. §.) jog is. A francia jogban vitás, hogy a Code civil 2279., 2280. §§-ai alkalmazást találhatnak-e a váltónál is? A váltó pusztán birtokosa tehát védve van a kiadás ellen. Az angol (21., 29., 30., 90. §§.) és az amerikai (N. I. L. 35., 91., 94., 98. §§.) jogok a legitimált birtokost jóhiszemű szerzőnek tekintik de megengedik az ellenkező kimutatását. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 606. old. Staub-Stranz i. m. 201. old. Anm. 14. Chalmers i. m. 104. old.

colata által igazolt tulajdonosi minősége (V. T. 36. §. és U. V. 15. §.) sem védi meg a kiadásra való kötelezés ellenében, ha a váltó megszerzésénél rosszhiszeműség vagy vétkes gondatlanság terheli, aminek bizonyítása természetesen a váltóra igényt tartó felperest terheli, ki ezek szerint két körülményt tartozik igazolni:

1. hogy a váltó az ő tulajdona;

2. hogy az alperes birlalatába annak rosszhiszeműsége vagy vétkes gondatlansága folytán jutott. Vagyis érvényesül a P. T. 460. § (ut. bek.) -ának az az elve, melynek értelmében alperes nincs jóhiszeműben, ha tudta vagy súlyos gondatlanságból nem tudta, hogy a dolog nem az átruházó tulajdona. A váltó ugyanis az átruházásnál mint ingó dolog jön számításba s nem más, mint egy írást tartalmazó papír.²³⁾

A tulajdoni kereset megindításának önként értehetőleg nem szolgálhat akadályul az, ha a rosszhiszemű vagy vétkes alperes a váltón esetleg már túladdott, mert ilyen esetben az ítélet a váltóösszegnek, illetve a tulajdonos által követelhető visszkereseti összegnek megfelelő kártérítés fizetésére (conditio sine causa) fog szólalni,²⁴⁾ melyet a papír megtestesített.

Ha pedig alperes a váltó kiadása iránti kötelezettségének nem tenne eleget s az e végből ellene vezetett

²³⁾ Cosack i. m. 229. old.

²⁴⁾ C. 879/1891. sz., C. 1252/1882. sz. Ezt a svájci jog (790. §.) kifejezetten megállapítja.

végrehajtás alkalmával sem volna a váltó birlalatában, a kiküldött végrehajtó a váltó összegének és járulékeinak erejéig vezethet az elmarasztalt ingó vagyóra biztosítási végrehajtást (1881 : LX. t.-c. 217. §.), de csak abban az esetben, ha alperes kártérítési kötelezettsége ítéletileg vagy bírói egyezségbe foglalva nyert megállapítást.²⁵⁾

A váltó kiadása iránti per, melynek tárgya a váltónak s ezzel a hitelezői minőségnek visszaszerzése, nem a váltóbíróság, hanem a rendes magánjogi keresetek bíróságának hatáskörébe tartozik,²⁶⁾ mert nem a váltóból származó jogokat kíván érvényesíteni, hanem egyetlen célja a váltót mint dolgot a tulajdonos felpereshez visszajuttatni. A V. T. fentebb idézett rendelkezése értelmében azonban a tulajdonjog kérdése még sem a közönséges magán-, hanem a K. T. ide vágó (299. §.) szabályai alapján döntendő el, mely szerint, ha az átruházó tulajdonos nem volt, a tulajdonjog csakis a jóhiszemű és nem vétkesen gondatlan szerzőt illeti meg, ellenkező esetben azonban a dolgot a valódi tulajdonosnak kiadni, illetve ha már nincs a váltó birtokában, azt kárpótolni tartozik. Nem szükséges, hogy felperesnek a váltóhoz való joga magából a váltóból kitűnjék, elegendő, ha a váltónak valamelyik volt jogoszerű tulajdonosától való megszerzését tudja

²⁵⁾ Győri tábla 1. sz. polg. hat. (Id. Pethő-Andreánszky i. m. 48. old.)

²⁶⁾ C. 650/1887. sz.

bizonyítani, pl. a váltót attól vette, örökölte, ajándékba kapta stb.

Minthogy továbbá a tulajdonosnak nemcsak akkor van joga az őt illető dolog kiadását mástól követelni, ha tulajdonjoga vitán kívül áll (rei vindicatio), hanem akkor is, ha valaki jogtalanul vagy nála gyengébb címen birtokos,²⁷⁾ a váltó kiadása ezen az utóbbi kereseti alapon (publiciana in rem actio) is igényelhető. Pl. ha a felperes váltóbirtokosi minősége csak a forгатmányi láncolatban mutatkozó hézag utáni hátírat által van igazolva, viszont ellenfele még így sincs alperes nem több, mint a váltónak pusztá birlalója.

Felperesnek a tulajdoni keresettel egyéb célja nem lehet mint az, hogy a váltót vissza kapja, tehát önként érthetőleg az u. n. „*sommás birtokkereset*”-et is igénybe veheti, ha annak feltételei fennforognak.²⁸⁾

Mivel a roszhiszeműségnek vagy vétkes gondatlanságnak a váltó megszerzésekor kell fennforognia, az u. n. „mala fides superveniens” nem árt. Hogy adott esetekben erről mikor lehet szó, az a bíró által szabadon mérlegelhető ténykérdés. De ha a hátíratok összefüggő láncolata alperest nem igazolja vagy ha alperes a váltón kívüli tulajdonszerzést kimutatni nem tudja, jóhiszeműsége dacára is köteles a váltót kiadni. Másrészt a jóhiszeműen és kellő gondossággal történt megszerzés, ha az alaki igazolás és jogcím

²⁷⁾ O. P. T. 372. §., P. T. 488. §.

²⁸⁾ Tilos önhatalom esetei. P. T. 360—368. V. ö. Zsögöd: Fejezetek köt. jogunk köréből. I. k. 443. s köv. old.

egyébként megvannak, az alperes tulajdonjogát a netáni hamis hátíratok dacára megtámadhatatlanná teszik. Ha azonban alperesnek a megszerzéskor tudomása volt arról, hogy a hátíratok valamelyike hamis, kérdés, hogy tekinthető-e vétkesen gondatlannak akkor is, ha bizonyítani tudja, hogy a hamis hátírat utáni, illetve az a forgatmányos, kitől a váltót szerezte, jóhiszemű volt?²⁹⁾ A törvény szövege nem tesz különbséget a vétkes gondatlanság kisebb (*culpa levis*) és nagyobb foka (*culpa lata*) közt, de a lipcsei konferencia jegyzőkönyveiből tudjuk, hogy csak a *culpa lata* lett szem előtt tartva, a gyakorlati élet eseteit véve figyelembe, aligha lesz tehát elkerülhető, hogy a hamis hátíratról való tudomás esetén az előző erre való figyelmeztetésének elmulasztása nagyobb fokú gondatlanságnak ne minősítették, mert a váltóbirtó-

²⁹⁾ Nagy F. szerint (i. m. 433. old. 11. jegyz.) a megelőző átruházás jogszerűsége a jogutódnál már nem lehet kérdéses, ha az előző jóhiszeműen szerezte a váltót. Hasonlóképp Staub-Stranz i. m. 200 old. Anm. 5. Ha azonban ezt elfogadjuk, könnyen adunk fegyvert a vétkes gondatlanság vádjá elleni védekezésre. Már maga az a tény, hogy alperes a váltó megszerzésekor az általa észrevett hamis hátíratra az átruházási szándékkal hozzá forduló forgatmányosnak figyelmét nem hívja fel s nem ad neki alkalmat, hogy ez utóbbi visszamenőleg azt az előzőt is értesítse, ki bár jóhiszeműen, de a hamis hátíratról való tudomás nélkül lett forgatmányos vagy, bár ezt megtehetné, ő maga sem tudósítja a hamis hátírat utáni első forgatmányost, a rosszhiszeműség s a vétkes gondatlanság kritériumait magán viseli, főképp akkor, ha a hamisítót még volna alkalom felelősségre vonni. A jog nem nyújthat védelmet akkor is, ha az erkölcsi alap hiányzik, mert jog és erkölcs közt ellenmondás nem lehet. Ezt nevezi Lehmkühl i. m. 75. old. 1. jegyz. „Ersatzpflicht im Gewissen”-nek.

kos a megelőzők átruházási jogosultságát köteles volt megvizsgálni s ha e közben hamis hátíratra bukkant, rendszerint nem tudhatja, hogy a hamisítás utáni első forgatmányos jóhiszemű volt-e vagy sem s már ezen az alapon joggal táplálhat gyanút a további hátíratok jóhiszeműségére vonatkozólag is. Szerintünk tehát ilyenkor a váltó tőle visszaperelhető.

A forgató a rosszhiszemű forgatmányossal szemben váltójogilag nem felelős, mert maga a forgatmány sem érvényes, tehát a csőd alatt álló vagyonbukottól származó hátírat forgatmányosa, ha a csődről tudomása volt, a váltót köteles kiadni,³⁰⁾ de viszont ezzel nem tartozik az ilyen forgatmányos jóhiszemű jogutódja. A fentebb mondottak erre az esetre azért nem állanak, mert a vagyonbukott a csődtömegbe nem vont vagyona feletti rendelkezési jogát nem veszíti el s azt a jogutód már nem tartozik vizsgálni, hogy a váltó a csődleltári vagy oda nem tartozó vagyonból származik-e, holott a hamis forgatmányról az átruházási jogosultság vizsgálata közben, melyre a meg szerző kötelezve van, kétségtelen bizonyosság forogván fenn, az erről való értesítés elmulasztása mint vétkes gondatlanság jogalapot nyújt a váltó visszavételére.

A rosszhiszeműség eseteinek kimerítése elméletileg lehetetlen. Az, hogy a váltó átruházása ellenérték nélkül történt, többnyire még nem elegendő a rossz-

³⁰⁾ V. ö. Staub-Stranz i. m. 190. old. Anm. 4.

hiszemőség igazolására, viszont rosszhiszemőség forog fenn, ha valaki az átruházó cselekvőképtelenségéről tudott, a mikor tőle a váltó tulajdoni kereset útján ép úgy visszakövetelhető, mint abban az esetben, ha a fenti tényről vétkes gondatlansága folytán nem szerzett tudomást.

Az átruházó és a rosszhiszemű szerző közti jogviszonyt a törvény nem szabályozza,³¹⁾ miért is az az általános magánjog szerint dönthető el. A V. T. 80. §-a azonban a forgatmányoknak csak anyagi érvényességét kívánja védelemben részesíteni, azért a forgatmány okául szolgált ügylet, ha anyagi szempontból érvénytelen, a forgatmány jóhiszemősége dacára sem válik érvényessé. Ha már most az alapügylet semmisége folytán az átruházó kártérítési keresetet indít s a forgatmányos pervesztes lesz, abból még nem következik, hogy a váltó visszaadására is elmarasztható volna, ha a váltó megszerzésénél jóhiszemősége egyébként nyilvánvaló. A jóhiszemű és alakilag igazolt váltóbirtokos ellen ugyanis tulajdoni keresetnek helye nincs, ami élesen megvilágítja annak különleges jogi természetét.

³¹⁾ V. ö. Straub-Stranz i. m. 201. old. Anm. 13.

X. RÉSZ.

A VÁLTÓI KÖVETELÉS BIZTOSÍTÁSA.

36. §. A váltói zálog- és megtartási jog.

a) A zálogjog.

A váltójogot a kereskedelmi jog keretébe foglalva és annak alkotórésze gyanánt tárgyaló külföldi törvényekben rendszerint hiányoznak a váltói zálog- és megtartási jogra vonatkozó rendelkezések¹⁾, minek

¹⁾ Az 1763. osztrák Mercantil u. Wechselordnung még szabályozta a váltói zálogjogot, ellenben az ált. német V. R. már mellözi, sőt egyes partikuláris életb. törvények még az elzálogosítási záradékot is érvénytelennek nyilvánították. A német felfogás a zálogjog kérdését ugyanis az elvont természetű váltói követelésen kívül állónak tekinti. Azonban ennek dacára a bajor, szász stb. jogok a v. zálogjogról mégis szükségesnek tartották intézkedni. Ausztriában egy érvényességében ma is fennállónak tartott 1789. évi július 13-án 1033. sz. a. kiadott udv. rendelet intézkedik a váltói zálogról. Az elzálogosított váltónak a végrehajtható, illetve a hitelező részére való átruházása a végr. jog (268. §.) értelmében az „Executives Indossament”-nek nevezett forgatmány által történik. V. ö. Adler i. m. 81. s köv. old. Apáthy terv. 107. cikk. Az angol V. T. 83. §-ának 3. pontja szerint a saját váltó nem válik érvénytelenné, ha arra zálogosító záradékot vezetnek. („A note is not invalid by reason only that it contains also a pledge of collateral security with authority to sell or dispose thereof.” Chalmers (i. m. 310. old.) a zálogjog átszállásának kérdését a további tulajdonosok szempontjából felveti ugyan, de nem dönti el.

oka egyrészt abban is rejlik, hogy már elvileg kiküszöbölnek minden nem szorosan vett váltójogi kérdést, másrészt pedig a közönséges magánjogtól eltérő u. n. kereskedelmi zálogjog által kellőképen biztosítottnak látják a váltói forgalom különleges igényeit is, melyek védelmére azon felül külön váltói zálogjog létesítése annyival inkább feleslegesnek mutatkozott, mivel már maga az is vita tárgya, vajjon egyáltalán szükséges-e különleges jellegű zálogjogok létesítése, midőn valamennyi zálogjogi szabálynak, bárminő követelés biztosítására szolgáljanak azok, egyenlőképp az a céljuk, hogy lehetőleg gyorsan és mentől kevesebb költséggel juttassák a hitelezőt kielégítéshez. Legjobban mutatja ezt a magánjogi zálog újabb fejlődése, mely nemcsak a kereskedelmi és a váltói zálogjog szabályait teszi fokozatosan magáévá, hanem még azokon túl menő újításokat is igyekszik megvalósítani.

A váltói követelés biztosítását célzó váltói zálogjog is csupán azért nyert nálunk a V. T. keretében szabályozást, hogy olyan előnyöket legyen képes nyújtani, a minőket még sem az általános magán-, sem a kereskedelmi külön zálogjog nem tartalmaznak. A jelzálogtól eltekintve, mely tekintet nélkül arra, hogy milyen követelés biztosítására szolgál és kivételeket nem ismer, három fajta zálogjogot lehet tehát megkülönböztetnünk: 1. a magánjogit; 2. a kereskedelmi jogit és 3. a váltójogit.

E helyen természetesen csak a váltói ingó zálogjoggal foglalkozhatunk, melyet már az 1840. évi első

magyar váltó törvényünk is különlegesen szabályozott.²⁾ Az U. V. szintén szükségesnek tartotta ugyan a kivételes váltói zálogjog fenntartását,³⁾ de már közelebb hozta a kereskedelmi zálogjoghoz, midőn azt a tisztultabb felfogást juttatja diadalra, hogy a váltóhitelező egyetlen egy esetben sem kényszerítendő arra, hogy kielégítése céljából keresetet is indítson, mert ha a zálogtárgy értékesítése az ő magán- és büntetőjogi felelősségére történik, az meghallgatásának mellőzése dacára sem hátrányos az adósra, sőt annyiban még előnyös, hogy a felesleges és tetemes perköltségektől megkíméli. Ennek kimondása azonban a polgári törvénykönyvben is megtörténhetnék, a különleges szabályozás tehát csak addig tekinthető jogosultnak, míg a P. T. életbe nem lép.

A V. T. önként érthetőleg csak az u. n. „szerződéses zálogjog“-ot tartja szem előtt vagyis a váltóhitelező és adós közt előleges megállapodás útján létesült zálogból⁴⁾ való kielégítést szabályozza, a mi azonban nem jelenti azt, hogy a váltóhitelező a bírói intézkedésen alapuló u. n. „végrehajtási zálogjog“-hoz vagy a törvényben gyökerező u. n. „törvényes zálogjog“-hoz ne juthasson, mely esetekben azonban csak az ezekre vonatkozó szabályok érvényesülnek. A V. T.

2) 1840: XV. t.-c. I. r. 193—200. §§.

3) Lsd. Ind. 70. old.

4) Ez a váltó szövegébe is felvehető. Pl. fizessen ön stb. egyúttal beleegyezik ennek a váltóösszegnek jelzálogi biztosításába stb. V. ö. Nagy F. i. m. 530. old. 1. jegyz.

rendelkezései végül annak sem állják útját, hogy a váltóhitelező, a mennyiben a váltóügylet egyúttal keresk. ügylet is, a kereskedelmi zálog- és megtartási jogot szintén igénybe vehesse.

A zálogjogilag való biztosítás önként érthetőleg a váltói követelés ebbeli természetét nem változtatja meg, de régi jogunk ezt az elvet már egy ízben áttörte. midőn az 1874:XV. t. c. 174. §-át olykép változtatta meg, hogy a jelzálogi bekebelezéssel biztosított váltót megfosztotta váltókötelezettségi jellegétől s azt közönséges kötelezvénynek minősítette.⁵⁾ 1877. január 1. óta azonban a bekebelezés vagy előjegyzés a váltó jogi hatályára és birói illetőségére nézve nincs többé befolyással.

Váltói zálogjog alatt tehát a továbbiakban mindig csak a V. T. 106—109. §§-ban szabályozott zálogjogot fogjuk érteni, melynek különleges jellegét az adja meg, hogy

1. csak szoros értelemben vett váltókövetelés biztosítására szolgál;⁶⁾

⁵⁾ 1884: VI. t.-c. 22. §-a és az Ideigl. Törvk. szab. III. r. 5. §-a. Hatályon kívül helyezte az 1876. évi nov. 30. kiadott életb. rend. 101. §-a. V. ö. továbbá az 1840: XV. t.-c. II. r. 174. §-át, valamint lsd. *Dr. Nagy Lajos*, *Dr. Kemény Viktor*, *Dr. Sailer Vilmos* és *Dr. Szegő Miklós*: „Bekebelezett váltóhitel” c. alatt a J. K. 1912. évi 39., 41. és 42. sz.-ban megjelent cikkeit.

⁶⁾ Az 1840: XV. t.-c. I. r. 199. §-a értelmében a váltói zálog kiterjedt a kibocsátó és az intézvényezett közt a fedezeti viszonyból keletkezett kölcsönös követelésekre is, tehát, ha az intézvényezett fedezet dacára sem fizetett, az intézvényezett pedig épen a váltó beváltása folytán lett a kibocsátó hitelezője, a zálogjogi szabályok szintén érvényesülhettek.

2. tárgya kizárólag ingó dolog, tőzsdei árfolyammal bíró értékpapír, váltóbeli vagy egyéb követelés, illetve valamely jog lehet;

3. a felek közti megegyezés alapján létesül.

Az egyes zálogjogok közti különbségek tudvalevőleg főképp a kielégítés módjára s a zálogjog hatályára vonatkoznak. A kielégítés módja viszont attól függ, hogy a zálogszerződés szóval vagy írásban jött-e létre, továbbá, hogy mi a zálog tárgya? Ezeket a megkülönböztetéseket megokolja az írásban való kikötés folytán a viták kizárásának lehetősége, másrészt a zálogtárgy természetéhez képest az értékesítés körül felmerülhető visszaélések kisebb valószínűsége. A zálogjog hatálya akkor kivételes, ha a hitelezőt a kielégítésben az adós csődje nem akadályozza. Ezt az 1881:XVII. t. c. 52., 57. és 174. §§-ai kifejezetten is megemlítik, azért az U. V. külön fel sem hozza.

A váltói zálogjognál a törvény közömbösnek tartja, vajjon az szóval vagy írásban keletkezett-e, hanem csakis a zálogtárgy mineműségére való tekintettel állapít meg különbségeket. Ez rendszerint szoros összefüggésben áll a kielégítés mikénti keresztül vitelével, valamint a kielégítés gyorsaságát vagy kevés költséggel való foganatosítását akadályozó cselekvények megelőzésének lehetőségével.

A zálogjog érvényesítésének feltétele az, hogy a zálogtárgyat a hitelezőnek átadják vagy a megegyezéskor annak birtokában legyen. Mindazonáltal a törvény kivételesen érvényesülni engedi az elfogadás hiá-

nya miatt a bíróságnál vagy egy harmadik személynél letett vagy kiegészített biztosítékból való kielégítést is. (V. T. 25. és 27. §§.) Minthogy arról a törvény nem intézkedik, hogy a zálogjog megalapítása miként történjék, erre vonatkozólag az általános magán- és a kereskedelmi különjog szabályai alkalmazandók. (P. T. 592. s köv. és K. T. 301—304. §§.)

Ezek előrebecsátása után rátérünk a V. T. tételes rendelkezéseire.

1. *A V. T. szerinti zálogjogi kielégítés.*

A V. T. 106. §-a szerint ha az adós kötelezettségének kellő időben eleget nem tett, a váltóbirtokos magát azokból a tárgyakból, melyekre magánúton zálogjogot nyert, váltói úton kielégítheti s e végből:

a) az ingóságokat a váltóeljárás szabályai szerint kielégítésre fordíthatja. Minthogy a váltóeljárás a kielégítés módjára nézve, ellentétben az 1840:XV. t. c. (II. r. 72., 73. §§.) rendelkezéseivel, a hitelezőnek semmi előnyt nem ad, ez a szabály csak azt jelenti, hogy a hitelező a váltóeljárás szerint indíthat pert s a kielégítési jog a váltóadós csődje esetében is megilleti. Kiegészítette azonban a V. T.-nek ezt a szakaszát az 1881 : LX. 115. §-a, melynek értelmében a váltóhitelező által birt kézi zálogra való árverés elrendelése esetében az igénybejelentési felhívás kibocsátását s az elsőség iránti eljárás lefolytatását mellőzni kell. A váltói zálogjog gyakorlása tehát lényegében még kevesebb jogot ad a hitelezőnek mint a K. T. 305—306. §§-aiban biztosított jog, mert a K. T. alap-

bi ján gyakorolt zálogjog esetében a hitelezőnek, hogy a zálogtárgy értékéből magát kielégíthesse, még keresetet sem kell indítani, ellenben a fenti esetben azt mellőzni nem lehet.

b) Tőzsdei árfolyammal bíró papirokat a lejárat napján a helybeli tőzsdén, ha pedig a lejárat helyén tőzsde nincs, a lejárat napot követő harmadik napon a legközelebbi tőzsdén eladhatja vagy pedig azokat az azon napi árfolyamban követelése erejéig megtarthatja. Köteles azonban erről az adóst a cselekmények valamelyikének foganatosítását követő 24 óra alatt levélben értesíteni. A legközelebbi tőzsde alatt oly értékpapírokra nézve, melyeket belföldi tőzsdén jegyeznek, belföldi, más értékpapírokra nézve külföldi tőzsde értendő. Tehát keresetindítás nem szükséges, hanem csak a megtörtént eladásról vagy megtartásról kell az adóst értesíteni. Az értesítés elmulasztása az általános magánjogi elvek szerinti kártérítést von maga után, de csak akkor, ha abból az adósnak tényleg is kára származott. Pl. ha a váltóadás a papirokat időközben értékesíteni akarván, hogy abból a hitelezőt kielégítse, a szállítást vevőjével szemben nem tudja teljesíteni s e miatt utóbbinak kártérítést köteles fizetni.

c) A zálogul lekötött váltóbeli jogokat vagy követeléseket behajthatja vagy követelése erejéig megtarthatja. Keresetet indítani a váltói követelés érvényesítésére ebben az esetben sem kell. A váltóadás jogait vagy követeléseit tehát minden további meg-

hatalmazás nélkül érvényesítheti. Többnyire ugyan a zálogba adott váltó üres vagy teljes forgatmánnyal különben is el van látva, az igazolás tehát meg van, de nincs kizárva az sem, hogy a legitimáció hiányzik, ami különösen akkor fordul elő, ha a hitelező először megtartási jogot gyakorol adósának valamelyik értékpapirja felett s ez a megtartási jog később zálogjoggá erősödik. Az U. V. tökéletesebb szövegezése ezt úgy fejezi ki, hogy a záloghitelező az elzálogosított papírból eredő követelések fenntartása és érvényesítése végett szükséges jogcselekményeket az elzálogosító nevében foganatosíthatja. (U. V. 105. §. 3. bek.)

Az általános magánjoggal szemben kedvezőbb kielégítési módon felül a V. T. még azt is megengedi a váltóhitelezőnek, hogy a most felsorolt jogokat akkor is igénybe vehesse, ha az adós időközben csődbe került. Ha netalán a jog érvényesítésére kereset volna szükséges, az a váltóbiróság hatásköre alá tartozik, de a kereset önként érthetőleg a csődtömeg ellen intézendő. Köteles továbbá a váltóhitelező — a meny-nyiben teljes kielégítést nyert — az adósnak, illetőleg a csődtömegnek az eredeti váltót és a netaláni felesleget kiadni. A zálogul szolgáló tárgyaknak a hitelező köteles lévén gondját viselni, a V. T. 107. §-a szerint, ha mulasztása folytán a zálogtárgy vagy követelés részben vagy teljesen elvész, az adósnak kártérítéssel tartozik. A mulasztás főképp a zálogul adott váltóból eredő egyenes vagy visszkereseti jog fenntartására

vonatkozó jogok szempontjából fontos.⁷⁾ Minthogy végül a hitelező és adós közti zálogviszony nem váltójogi természetű, az erőhatalom vagy véletlen a zálogbirtokost nem terheli. (Plósz.)

2. Az U. V. szerinti váltói zálogjog.

Az U. V. részletesebben s mint említettük, lényegileg a keresk. zálogjog mintájára szabályozza a váltói zálogjogot. Mindenekelőtt megkívánja, hogy az elzálogosítás mindig az erről szóló „*okiratnak bemutatásával*” igazoltassék, a mennyiben a záloghitelező magát kereset indítása nélkül kívánja kielégíteni. Az indokolás szerint a gyakorlatban az elzálogosítás írásba való foglalása különben is mindig megtörténik. A gyorsaság és költségkimézés céljából mellőzve van minden az életben feleslegesnek mutatkozott rendelkezés, viszont a félreértések kiküszöbölésére törekszik a hosszabb, de szabatosabb szövegezés.

Ezek szerint, ha valaki váltókövetelés biztosítására az elzálogosítás írásbeli elismerésével ingó dolgot vagy jogot zálogul adott és a váltóadós a váltóból eredő kötelezettségének kellő időben eleget nem tesz, a záloghitelezőnek jogában áll magát a zálogból kielégíteni a nélkül, hogy az elzálogosító ellen előbb keresetet kellene indítania. E végre: 1. A záloghitelező a váltónak és az elzálogosításról szóló okiratnak be-

⁷⁾ Az 1840 : XV. t.-c. 196. §-a szükségesnek tartotta kiemelni, hogy ha a váltóhitelező mulasztása folytán valamely váltó behajthatatlanná válnék, a hitelező követelése kielégítettnek tekintendő s a netáni felesleget az adósnak kifizetni tartozik.

mutatásával akár a saját, akár az elzálogosítónak lakóhelye, székhelye vagy telepe szerint illetékes bíróságnál a zálog eladását kérheti. A bíróság az elzálogosító meghallgatása nélkül, de a folyamodó záloghitelező felelősségére, a zálognak nyilvános árverésen való eladását elrendeli és az árverés foganatósítása végett a fennálló szabályok értelmében intézkedik. Ha pedig az elzálogosító írásban beleegyezett abba, hogy a záloghitelező a zálogból bírói közbenjárás nélkül elégíthesse ki magát, a záloghitelezőnek jogában áll a zálogot bírói határozat kikérése nélkül nyilvános árverésen eladatni. 2. A záloghitelező a tőzsdei árfolyammal bíró értékpapirokat magánúton és a folyó árban nyilvános számadásra kötelezett pénztintézetnek eladhatja vagy a legközelebbi tőzsdén, a mely a papirokat jegyzi, értékesítheti, az elzálogosító írásbeli felhívására pedig haladéék nélkül eladni vagy eladatni köteles. Az utóbbi felhívás vételéig a záloghitelező a papirokat követelése erejéig a legközelebbi tőzsdén azon a napon jegyzett árfolyam középárában, a mely napon a fizetés követelhetővé vált, törlesztésül meg is tarthatja. Belföldi tőzsdén jegyzett papirokra nézve legközelebbi tőzsde alatt mindig belföldi tőzsde értendő.

3. A záloghitelező az elzálogosított papirokból eredő követelések fenntartására és érvényesítése végett szükséges jogcselekményeket az elzálogosító nevében foganatósíthatja és az elzálogosított követeléseket behajthatja vagy követelése erejéig meg-

tarthatja. A záloghitelező, a mennyiben ez lehetséges, az árverés kitűzéséről, annak foganatosításáról vagy a kielégítésről az adóst, ha pedig az elzálogosító más személy, ezt is haladék nélkül értesíteni köteles. (U. V. 105. §.)

b) A megtartási jog.

A zálogjoghoz hasonló kielégítést biztosító megtartási jog lényegileg dologi jog. Eredete a középkori német jogban gyökerezik, de mint kereskedelmi követelések fedezetére igénybe vehető jog csak a XVI. századbeli olasz és a XVII. századbeli német városi jogban⁸⁾ ölt határozott alakot annak a szokásnak alapján, hogy az egymással üzleti összeköttetésben álló személyek közül az, ki a másiktól hitelt vesz igénybe, bizalom keltés céljából szándékosan nála hagyja egyes értékeit, melyeket kifejezetten nem zálog gyanánt enged ugyan át, de hallgatólag mégis annak tekint. A gyakorlatban rendszerint a megtartási jog ma is csak ilyen esetekre zsugorodik össze, mert ha a hitelező a neki átadott vagy birtokába került dolgokra nézve határozott utasítást fogadott el, azokra a visszatartási jog nem terjed ki, ami lényegesen csökkenti a megtartási jog gazdasági jelentőségét.⁹⁾ Viszont teljesen következetes és természetszerű fejlődés eredménye az, hogy az eredetileg határozott rendel-

⁸⁾ Müller-Erzbach i. m. II. köt. 410. old. Goldschmidt: Universalgeschichte 302. old.

⁹⁾ Cosack i. m. 123. old.

tetés nélkül átadott dolgok a körülmények változása folytán később zálogtárgyak jogi minőségét öltik fel az adós kifejezett beleegyezése nélkül, sőt tiltakozása ellenére is.

Bár a megtartási jog kötelmi jogi természetű elemekkel is bír, mert harmadik személyekkel szemben nincs hatása, a súlypont mégis a záloghoz hasonló kielégítési jogon nyugszik s azért inkább dologi jognak minősíthető. A magánjog értelmében a hitelező a birtokában levő dolgot csak adósának olyan tartozása fejében tarthatja vissza, melyből kifolyólag a dolog hozzá került, s csupán az annak kiadását célzó keresettel szemben hozható fel a visszatartás kifogás gyanánt, a keresk. és váltójogi megtartási jog ellenben ezen összefüggésre való tekintet nélkül engedi meg a visszatartást, tehát valósággal a törvényes zálogjog egy nemét létesíti, a mint az 1840:XV. t. c. (I. r. 198. §.) ezt határozottan kifejezésre juttatta, midőn kimondta, hogy a megtartás tárgyául szolgáló „egyéb holmik... váltó-zálogként tekintendők.”¹⁰⁾ Még világosabban elismeri ezt a V. T. 109. §-a, mely szerint a megtartási jog kereset útján érvényesíthető s hatályára nézve a kézi záloggal egyenlő. Ezzel a törvény azt akarja kifejezni, hogy a megtartónak nemcsak visszatartási, hanem kielégítési joga is van, melyhez ugyan kereset szükséges, de a keresetnek célja épen az, hogy a hitelező a zálogjog szabályai szerinti kielégítési jogát ítélet

¹⁰⁾ Indokolás 73. old.

állapítsa meg, mely tehát nélkülözhetetlen feltétele a kielégítésnek. De választhatja a hitelező a rendes, de hosszabb útat is, vagyis, hogy nem megtartási jogának bírói megállapítása, hanem adósának a váltókövetelés összegében való elmarasztaltatása céljából indít keresetet s azután a marasztaló ítéletre támaszkodva kéri adósának visszatartott dolgaira a végrehajtást. Ezt csak adósának csődje esetében nem teheti, a mikor a vagyonbukott elleni végrehajtás nem történhetik meg, de ilyenkor viszont élhet a törvényben részére kifejezetten biztosított a további jogával, hogy a megtartott dolgokat az adós csődje dacára követelése kielégítéséig visszatartsa. (V. T. 108. §. 3. bek. és U. V. 106. §. 3. bek.)

Mivel a megtartási jog csakis akkor gyakorolható, ha a hitelező a dolog birtokában van, ellenben ha a dolog máshoz vagy esetleg magához az adóshoz került, annak visszaadása a megtartási jog alapján többé nem követelhető, a zálogjoggal szemben való eltérés elég jelentékenynek mondható.¹¹⁾ Mihelyt azonban a hitelező megtartási joga bíróilag meg lett állapítva, a zálog- és megtartási jog között minden különbség elmosódik, mert a törvény célja egyenesen az volt, hogy megelőző zálogszerződés hiányában is lehetővé tegye a hitelezőnek zálogjoghoz való jutását, mely sem nem szerződéses, sem bírói, sem törvényes zálogjog s ennek dacára mégis annak hatályával bír.

¹¹⁾ Plósz i. m. 480. old.

A megtartási jog tehát a követelés lejártát és a megtartás tárgyának a hitelező kezéhez jutása után követőleg szerzett jogokkal szemben is hatályos, tekintet nélkül arra, hogy a váltóhitelező az adóst értesítette-e arról, hogy a birtokában lévő tárgyra megtartási jogot kíván gyakorolni.¹²⁾

Végeredményében ezek szerint a megtartási jog a zálogjogtól a következőkben tér el:

1. Bár lényegileg dologi jog, nincs dologi jogi hatása; 2. az adós határozott rendelkezése esetében nem izmosodhatik zálogjogi hatályúvá; 3. a kielégítést csak a hitelező jogcímének elismerése esetében teszi lehetővé; 4. csupán az adóst tulajdonjogilag megillető dolgok felett gyakorolható.¹³⁾

1. A megtartási jog fajtái és feltételei.

A V. T. különbséget tesz a lejárt és le nem járt váltókövetelés esetében gyakorolható megtartási jog között, amit egymással szemben *közönséges* és *kivételes* megtartási jognak is nevezhetünk.¹⁴⁾ Mindkettőnek egyaránt feltétele, hogy a dolog jogszerű úton vagyis az adós szándékából s mint az adóst tulajdonjogilag megillető dolog kerüljön a hitelező tényleges birtokába vagy a felett a hitelező a birtokában lévő rakjegy,

¹²⁾ Budapesti kir. Tábla 793/3—1908. G. sz.

¹³⁾ Cosack i. m. 125. old.

¹⁴⁾ Plósz i. m. 493. old. egyszerű és minősített esetnek nevezi.

közraktári jegy, fuvarlevél, hajóselismervény, letéti jegy stb. által rendelkezessék.¹⁵⁾

2. A közönséges megtartási jog.

A közönséges megtartási jognak külön negatív feltétele még az is, hogy az adósnak a megtartási jog gyakorlására szolgáló pénzei, ingóságai és értékpapirjai ne az adósnak vagy egy harmadik személynek az átadás előtt vagy az átadás alkalmával kifejezett meghatározott célú rendelkezése mellett kerültek legyen a hitelező birtokába. Pénz alatt itt természetesen csak egyedi jellegű pl. lezárt borítékba tett pénz értendő, mert a közönséges módon átadott pénznél egyszerű beszámításnak van helye, megtartási jogra tehát szükség nincs. Rendelkezés alatt pedig azt kell érteni, ha az adós vagy egy harmadik a dolog átadásakor vagy az előtt a dolog mikénti rendeltetésére vonatkozó utasítást adott. Pl. hogy egy arany órát a váltóhitelező óráss javítson meg; azt adja át az ugyanazon házban lakó címzettnek, esetleg adja el s árával számoljon el; vagy szolgáltassa ki egy nála jelentkező bizonyos egyénnek stb. A váltóhitelező az ilyen megbízás teljesítését önként érthetőleg előzetesen visszautasíthatja, de ha azt egyszer elfogadta, a megtartási jog alapján a nála maradt dolgot többé nem fordíthatja követelése kielégítésére, kivéve azt az esetet, midőn

¹⁵⁾ A kiadói jogon megtartási jog nem gyakorolható (C. 260/1882. sz.) vagy olyan pénzösszege, amellyel a hitelező adósának tartozik. (C. 1138/1900. sz.)

az átvett dolgok rendeltetésük véget értével, esetleg tovább is, de akkor már rendeltetés és jogcím nélkül, maradtak birtokában.¹⁶⁾ Ekkor is köteles volna ugyan a visszaadásra, de az időközben őt megillető megtartási jog alapján most már a kiadást meg is tagadhatja.

3. A kivételes megtartási jog.

A kivételes megtartási jog a le nem járt váltókövetelésre nézve az adós csődje vagy az ellene valamely pénzbeli tartozás miatt megkísérelt végrehajtás sikertelensége esetén gyakorolható. Ebben az esetben az adósnak vagy egy harmadik személynek utasítása, illetve határozott rendelkezése sem zárják ki a megtartási jogot, ha az érintett ténykörülmények a tárgyak átadása után következtek be vagy a hitelező azokról a tárgyak átvétele után értesült. (V. T. 108. §.) Ha tehát a hitelező a dolgot átveszi s utána arról értesül, hogy adósa ellen csődöt nyitottak vagy ellene sikertelen végrehajtást vezettek, joga van a dologból magát annak dacára kielégíteni, hogy azt a kapott utasítás értelmében pl. elküldeni, kijavítani, eladni stb. tartozott volna. Viszont a csődnyitás (1881:XVII. t. c. 12. §.) vagy csupán a végrehajtás után átvett dolgok felett megtartási jogát többé nem gyakorolhatja.

A váltóbirtokos minden esetben köteles azonban,

¹⁶⁾ Grecsák i. m. 442. old.

ha megtartási jogával élni kíván, arról az adóst azonnal értesíteni. Az azonnali értesítés ideje az adott körülmények szerint különböző. Célja az, hogy az adós kárt ne szenvedjen s egyéb zavarok elkerültesse, a mi bekövetkezhetnék, ha az értesítést egyáltalán nem vagy csak késedelmesen kapná meg. Pl. ha a megtartási jog alapjául szolgáló dolgok felett időközben rendelkezett volna s ebből kifolyó kötelezettségeinek nem tudna eleget tenni. Ez a kártérítési per azonban a rendes magánjogi eljárás alá tartozik s nem váltókereset.

4. Az U. V. újításai.

Az U. V. eltérései a következőkben foglalhatók össze. Az U. V. a megtartási jognak a zálogjoggal való egyenlősítését határozottabbá teszi, midőn nemcsak azt mondja ki, hogy a két jog hatálya azonos, hanem azt is, hogy ez a hatály már a birtoknak vagy a rendelkezés jogának megszerzésével, ha pedig a váltóbirtokos követelése később keletkezett, a követelés keletkezésével egyidejűleg kezdődik, tehát minden más zálogjogot, mely ezen időpont után jött létre ép úgy megelőz, mint a hogy zálog hatályának elsőbbsége is kiterjed minden későbbi jogszerzőre s a zálogbirtokos-váltóhitelező javára a későbbi végrehajtókkal szemben is kielégítési elsőbbséget biztosít.

Jelentős újítás továbbá az is, hogy a hitelező abban az esetben keresetindítás nélkül is jogosult magát kielégíteni, tehát a megtartási tárgyat szolgált

készpénzt erre a célra fordítani, értékpapirokat és egyéb ingóságokat követelésének kiegyenlítésére felhasználni, ha megtartási jogát az adós *írásban* elismerte. Tehát csak az írásbeli elismerés hiányában van szükség keresetre, illetve a megtartási jognak jogerős bírói határozattal való megállapítására. (U. V. 107. §.)

Vagyis az U. V. azt a helyes felfogást juttatja diadalra, hogy a megtartási jogban csíra gyanánt benne rejlik a zálogjog is s mihelyt a váltókövetelés lejárttá válik, illetve az adós ellen csődöt nyitnak vagy ellene sikertelen végrehajtást vezetnek, a már rejtve meg volt zálogjog érvényesíthető, ha pedig a megtartási jognak zálogjog gyanánt való minősülését a feltételek be nem következése vagy a körülmények megváltozása megakadályozza, a megtartási jogot egyszerűen mint nem létezőt vagyis olyannak tekinti, mintha az egyáltalában fenn sem állott volna.¹⁷⁾

Haladást jelent továbbá az a rendelkezés is, hogy a hitelező birtokába került ingóságok birtokszerzésénél nem az adós akaratára, hanem a jogszerűségre helyezi a súlypontot,¹⁸⁾ azonkívül kihagyja a megtartás jogának tárgyai sorából a pénzt, mely ha egyedi dolog

¹⁷⁾ Ind. 74. old.

¹⁸⁾ Tehát az U. V. csak annyit mond, hogy a váltóbirtokos megtartási joggal élhet adósának azon ingóságaira és értékpapíraira, melyek jogszerű úton birtokába vagy rendelkezése alá kerülnek. (U. V. 106. §. 1. bek.) A V. T. 108. §-a szerint pedig a megtartási jog gyakorlására csak azok az ingóságok és értékpapírok alkalmasak, melyek a váltóbirtokosnak „jogszerű úton *tényleges* birtokába vagy rendelkezése alá kerülnek.”

tárgya pl. borítékban lévő pénz, különben is benne van az ingóságok megjelölésében, ha pedig a hitelezőnél az adóst tulajdonjogilag megillető pénz van, arra nézve nincs szükség megtartási jog gyakorlására, mert az követelésébe egyszerűen beszámítható.

Mellőzte az U. V. a sikertelen végrehajtás fogalmát is s azt azzal a szabatosabb rendelkezéssel pótolja, hogy a megtartási jog a csődön kívül még akkor is gyakorolható, ha az adós ellen pénzbeli tartozás miatt kielégítési végrehajtást foganatosítottak s tartozását ennek dacára sem fizette ki. Ennek következtében nem történhetik meg az, hogy a hitelező birtokában levő fedezetre az adós valamelyik más hitelezője rátehesse kezét a nélkül, hogy a foglalást az adós egyéb vagyonára is megkísérelte volna. Minthogy a kereskedőnél a fizetés megszüntetés ép úgy enged következtetni a tartozás bizonytalanságára, mint a csőd, a fizetésmegszüntetést az U. V. egyenlőnek tekintí a csődbe jutással; amit egyébként a K. T. 309. §-a a kereskedelmi megtartási jog gyakorlásánál is hasonló hatályúnak tekint.¹⁹⁾

Szabatosabb továbbá az U. V.-nek szövegezése a kivételes megtartási jogra vonatkozó szabályozásnál, midőn kimondja, hogy az adós vagy harmadik személy határozott rendelkezése sem zárja ki a megtartási jog gyakorlását, ha az említett körülmények (csőd, fizetés megszüntetés s a kielégítési végrehajtás foganatosí-

¹⁹⁾ Indokolás 73. old.

tásakori nemfizetés) később következnek be vagy róluk a hitelező később értesül, mintsem a tárgyak az ő tényleges birtokába vagy rendelkezése alá kerültek, mert világosabban juttatja kifejezésre a megtartási jog egyik fontos feltételét.

A megtartási jog gyakorlásáról továbbá a váltó-birtokos nemcsak az adóst, de az előtte ismert más jogosultakat is köteles értesíteni, azonban nem feltétlenül, hanem csupán *„amennyiben lehetséges.”*

A K. T. 310. §-ával összhangban figyelemmel van végül az U. V. arra az eshetőségre is, hogy az adós esetleg fedezetet képes nyújtani az átadott vagy a hitelező birtokába került tárgyak visszavétele dacára is s azért a megtartási jogot megszüntnek jelenti ki, ha a hitelező a követelésének megfelelő pénzösszeg vagy pedig a budapesti tőzsdén a letétel napja előtt utoljára jegyzett árfolyam kétharmadával, de nem a névértéken felül számított óvadékképes értékpapírok bírói letétbe helyezése által nyer biztosítékot.

Mivel az U. V. elvileg azon az alapon áll, hogy az elfogadás megtagadása vagy biztonság hiánya miatt a váltó a lejárat előtt is fizetési visszkereseti jogot ad, a megtartási jog gyakorlását nemcsak a kereseti, hanem a visszkereseti jog megnyíltakor is megengedi. (U. V. 106. §.)

XI. RÉSZ.

A SAJÁT VÁLTÓ.

37. §. A saját váltó alaki kellékei és a saját váltóból eredő jogviszonyok.

a) A V. T. szerinti saját váltó.

A saját váltó szemben az idegen váltó utalványi alakjával, nem fizetésre való felhívást, hanem az adóslévélhez hasonlóan közvetlen fizetési ígéretet tartalmaz. Kibocsátója egyszersmind elfogadói nyilatkozatot is tesz s azért ugyanoly módon van kötelezve, mint az idegen váltó elfogadója.¹⁾ A saját váltó tulajdonképpen csak abban tér el az idegen váltótól, hogy nincs külön intézvényszerűség, hanem a kibocsátó a kiállítás ténye folytán azonnal elfogadóvá is válik, ami az intézvényszerű megnevezését természetesen feleslegessé teszi. Az elfogadással kapcsolatos rendelkezések tehát, minthogy el nem fogadott saját váltó nem lehetséges, szükségszerűen szintén elesnek. A kibocsátónál mint egyidejűleg főadósnál a jogi dinamika következetes-

¹⁾ Az U. V. 80. §-ának első bek. ezt ugyanezekkel a szavakkal ki is mondja.

sége azután az elfogadói minőségből eredő nagyobb kötelezettséget juttatja túlsúlyra, mely a feltételes, tehát gyengébb, visszkereseti kötelezettséget absorbeálja.

A saját váltó a gazdasági életben nem nagy elterjedésnek örvend, mivel az a látszata van, mintha a kiállító saját hitelét az által akarná erősíteni, hogy fizetési kötelezettségét a váltószigor alá rendeli. Ez azonban többnyire az ellenkező hatást váltja ki és inkább gyanút, mint bizalmat kelt. A kereskedők épen ezért jóformán sohasem használják. A külföldi jogok némelyike nem is nevezi váltónak, hanem csak rendeltre szóló jegynek vagy ígéret feljegyzésnek.²⁾ Mind-

²⁾ Németül: *Eigener Wechsel*, franciául: *billet à ordre*, angolul: *promissory note*, olaszul: *pagherò* vagy *vaglia cambiario*, spanyolul: *pagaré à la orden, vale, escrito, billete de obligación* vagy *libranza* stb. Szokásos elnevezés volt régente a száraz váltó is, mivel a tengeren túli forgalomban nem használták, a németek *toter Wechsel*-nek mondták, mert rendszerint a kiállítási helyen kívül fizetéseknel nem vették igénybe, azonkívül nem is kamatozott. Egyéb elnevezések: „*Deposito- vagy lombardváltó*“, ha csak valamely követelés fedezetére szolgál; „*Sola-váltó*“, mert csak egyetlen példányban állították ki; *alaktalan* vagy *nem tulajdonképeni váltó*; az orosz jog: „*Prossoj wexelj*“ = egyszerű váltónak nevezi; *Proprewechsel* stb. Sajátságos a szerb elnevezés: „*sopstvena mjenica*“ = törvényes határidő. Mivel a középkori jogban a vásár alatt keletkezett vagy akkor fizetendő tartozások kiváltságos eljárásban részesültek, nem egy ízben közönséges szerződéseket is vásári kötelezvények alakjába öltöztettek, ez annyiban volt előnyös, mert lehetővé tette a kamatvételt, ami egyébként a közönséges adósleveleknél egyházi tilalom alatt állott. A pénznek gyümölcsözőleg való elhelyezésére tehát a saját váltó alakját is felhasználták. Az 1673. „*Ordonnance sur la commerce*“ a saját váltót külön váltófajnak tekinti, a *Code de commerce* azonban

azonáltal a tételes jogok a váltóra vonatkozó szabályokat általában a saját váltóra is kiterjesztik, mert alapján mégis váltói ígéretet foglal magában, nincs tehát rá semmi ok, hogy jogi természetére nézve az idegen váltóval ne azonosíttassék.

Minthogy a saját váltó használata a gyakorlatban sokkal ritkább, mint az idegen váltóé, mert csak elvétve fordul elő, a V. T. a saját váltóra vonatkozó váltójogi viszonyokat nem is szabályozza részletesen, hanem a 112. §-ban egyszerűen csoportosította azokat az intézkedéseket, a melyeknek hatályát a saját váltóra is kiterjeszteni óhajtotta, azonfelül a 113. és 114. §§-okban megállapította a saját váltó természetéből származó eltéréseket.

A saját váltó lényeges alkotórészei a következők:

1. a váltó elnevezés a szövegben, 2. a keltezés,
3. a fizetendő összeg, 4. a fizetés ideje, 5. a fizetés helye, 6. a kibocsátó aláírása, 7. a rendeltvényes megjelölése. Külön fizetési hely hiányában a kiállítási hely fizetési helynek és a kibocsátó lakóhelyének is tekintendő. (V. T. 110. §.) 8. Feltétlen ígéret határozott pénzüsszeg fizetésére (U. V. 77. §. 2.)

„*billet à ordre*” néven már nem váltónak, hanem csak rendeltre szóló jegynek hívja. V. ö. Hartmann i. m. 467. old. A hollandi jog „*orderbrief*” vagy „*promesse aan order*” elnevezést használ. V. ö. Meyer i. m. I. köt. 609. s köv. old. Angliában az 5 fonton alóli bemutatóra szóló váltót érvénytelennek tartják. A 20 fonton alóli pedig az 1826. évi Bank Notes Act értelmében a kiállítás helyén fizetendő. V. ö. Chalmers i. m. 306. és 308. old., aki szerint azonban máshol fizetendő is lehet. („but may also be payable elsewhere.”)

A saját váltónak külön intézvényszerűsége nem lévén, eggyel kevesebb lényeges alkotórésze is van, mint az idegen váltónak, mert az intézvényszerűsége megnevezése elmarad.

Abból, hogy a saját váltón intézvényszerűsége nincs s a kibocsátó kötelezettsége azonos az idegen váltó elfogadójával, következik, hogy: 1. a saját váltó el nem fogadható s még névbecsületi elfogadása is ki van zárva; 2. elfogadás hiánya miatti biztosítási visszkeresetnek sem lehet helye, mindössze a kibocsátó vagyoni bizonytalansága miatti biztosítási egyenes, illetve visszkeresetről lehet szó; 3. a saját váltó több példányban nem állítható ki³⁾; 4. ha nincs kitéve, hogy a kezesség kiért lett vállalva, az a kibocsátóért vállaltnak tekintendő, mert el nem fogadott saját váltó nem lehetséges (V. T. 67. §., U. V. 30. §.); 5. a kibocsátó óvás nélkül is megtámadható, mert a kibocsátás ténye az elfogadással járó hatásokat gépiesen eredményezi; csupán a netáni forgatók elleni visszkeresethez szükséges, ha az elengedve nem volna, az óvás felvétele; 6. telepes megnevezése nélküli saját váltót a kibocsátónál és pedig a telep helyén kell fizetés végett bemutatni és csak a telepes kijelölése esetén a telepesnél. A N. értelmében (N. 53. §. 2. bek.) a saját váltó kibocsátója elleni váltókereset fenntartására a fizetés végetti bemutatás és óvásfelvétel a telepített saját vál-

³⁾ Az olasz (279. §.), portugál (286. §.) és a román (299. §.) jogok szerint a saját váltó többszörözése is meg van engedve.

tónál azonban ép oly kevésbé szükséges, mint a telepített idegen váltónál.⁴⁾ Ha tehát a saját váltó lejár, azt ugyan fizetés végett szintén be kell mutatni a kibocsátónál és pedig a telepített váltót a telep helyén, de a fizetés megtagadása esetén óvás felvétele nem szükséges, hanem a váltó kifizetéséről az óvási határidőn belül mindössze a visszkéretileg kötelezett előzőket kell írásban értesíteni, de szintén elegendő, ha ezen idő alatt a tudósítást postára adják. Önként érthetőleg minden tudósított előző a tudósítás vételétől számított 2 nap alatt saját közvetlen előzőjét hasonlóképp köteles ilyen módon értesíteni. (V. T. 45. §.) 7. A saját váltó telepítésére a kibocsátó elfogadói minősége dacára is, az idegen váltónál már említett feltételek mellett (I. köt. 15. §. 5. pont) azonkívül a váltóbirtokos is jogosult.

Mínthogy a váltó akkor telepített, ha az intézményezett lakóhelyétől különböző helyen fizetendő, a saját váltónak pedig tulajdonképen a kibocsátó egyben intézményezettje is, kinek lakóhelyéül, ha az külön

⁴⁾ A N.-nek ezt a rendelkezését az 1920. évi szept. 27-én kelt s 29-én kihirdetett 8261/1920. M. E. sz. kormányrendelet már 1920. évi szept. 29-től kezdődő hatállyal életbeléptette, az 1921. évi okt. 2-án 9166/1921. M. E. sz. rendelet pedig a szerb-horvát-szlovén megszállás alól felszabadult területre (Pécs és vidéke) is kiterjesztette. A V. T. hatályát veszített 113. §-a szerint, ha a váltó a telepesnél kellő időben nem lett óvatolva, a váltóbirtokos nemcsak a forgatók elleni vissz-, hanem a kibocsátó elleni egyenes váltókéretét is elvesztette. A N. azonban a 3. bekezdést is módosította, mert a telepes kijelölése melletti váltót sem szükséges többé óvatolni.

megjegyezve nincs, a kiállítás helye tekintendő, a telepített saját váltónál a fizetési helynek valójában a kiállítás helyétől kell különböznie. Ha esetleg a kibocsátó nem lakóhelyén állítaná ki a saját váltót, az jogilag ennek dacára lakóhelynek tekintendő, tehát csak abban az esetben nem lesz a váltó telepített, ha magából a váltóból kitűnik, hogy a kibocsátó valóságos lakóhelye és a fizetési hely egymástól nem különbözik. Ha ellenben ez nem állapítható meg a szövegből, akkor a V. T. 111. §-ának (U. V. 78. §.) vélelme szerint a váltó telepített, habár a kibocsátó lakóhelye és a fizetési hely azonosak. Vitás, hogy ezzel szemben a váltóbirtokosnak jogában áll-e igazolni, hogy a kibocsátó lakóhelye azonos a fizetési hellyel és ilyenkor, mivel a törvény csak arra az esetre kívánta a telepített váltóra vonatkozó rendelkezéseket alkalmazni, midőn a kibocsátó lakóhelye a fizetési helytől különbözik, ha a bizonyítás sikerül, lehet-e váltót telepítettnek tekinteni?⁵⁾ 8. A lejáratkor nem követelt fizetést a kibo-

⁵⁾ Nagy F. i. m. 537. old. 2. jegyz. szerint, ha a kibocsátó lakóhelye a kiállítás helyétől tényleg különbözik is s bár a különböző lakóhely a váltóból ki is tűnik, az mégsem tekinthető váltójogilag lakóhelynek s azért a kiállítási mint fizetési hellyel szemben nem tekintendő telepített saját váltónak. Azonban a V. T. 111. §-ában foglalt vélelem nem mondható praesumptio juris et de jure-nak, amely az ellenbizonyítást kizárná, mert a telepített váltó lényege mégis csak az, hogy a kibocsátó máshol lakjék mint a hol a váltó fizetendő s erre való tekintettel kellett eltérő szabályokat megállapítani. Bírói gyakorlatunk ragaszkodik ahhoz a felfogáshoz, hogy nem minősíthető a váltó telepítettnek, ha a fizetési hely különbözősége csak a váltón kívüli tényekből állapítható meg. (Márkus Dt. IV. köt 7599. sz.)

csátó a hátrattal ellátott váltónál az óvás felvételére rendelt határidő eltelte után, hátratt nélküli váltónál pedig nyoniban, jogosult a váltóbirtokos veszélyére és költségére bírói letétbe helyezni. (V. T. 40. §.) 9. Megsemmisített saját váltó összegét a kibocsátó tartozik a bíróilag elismert váltótulajdonosnak kifizetni. 10. Minthogy a V. T. 112. §-a a saját váltóra nem terjeszti ki a V. T. 5. §-ában az idegen váltóra megállapított azt a szabályt, hogy a kibocsátó rendelvényszerűként önmagát is jogosult megnevezni, saját rendeletre szóló saját váltót kiállítani nem lehet, jóllehet az ilyen váltó forgatása esetén a forgatmány rendes hatásai érvényesülhetnek.⁶⁾ Forgatás előtt azonban a váltóhitelező és váltóadás személyazonossága folytán (confusio) kötelezettségről nem lehet szó. Még telepítés által sem lehet a saját rendeletre szóló saját váltót érvényessé tenni,⁷⁾ még kevésbé bemutatóra szóló rendeleti záradék által, jóllehet az üres forgatmány lényegileg bemutatóra szóló papírrá teszi a váltót. Azonban a rendelvényszerű megnevezésének határozottsága a váltó alakai kelléke s ez a saját váltónál sincs elengedve.⁸⁾

⁶⁾ Az sem mondható, hogy az első forgatás tulajdonképpen a rendelvényszerű megnevezése, mert a jogilag érvénytelen váltó forgatása által sem válhatik érvényessé. Lsd. erre I. köt. 177. old. Az angol jog (83. §. 2. bek.) és az északamerikai egyesült államok joga (320. §.) ezt a tilalmat nem ismerik.

⁷⁾ Állandó német bírói gyakorlat. V. ö. Müller-Erzbach i. m. II. köt. 493. old.

⁸⁾ A máltai jog értelmében (224. §.) a saját váltó bemutatóra is szólhat.

A saját váltóra vezetett forgatmányra különleges szabályok nincsenek, ellenben a külf. jogban néha van eltérés.⁹⁾

Minthogy a saját váltó kibocsátója elfogadói kötelezettséget vállal magára, a váltójogi igények ellene ép úgy a lejárat naptól számítandó 3 év alatt évülnek el mint az idegen váltó elfogadója ellen. (V. T. 114. §., U. V. 79. §.) A forgatók elleni visszkereseti igény pedig a kellő időben felvett óvás keltétől, óvás elengedése esetén a lejáratától számított egy év alatt évül el. Végül a forgatóknak saját előzőik elleni igényeinek elévülési ideje hat hónap attól a naptól számítva, mely napon a forgató a váltót kifizette, vagy a mely napon az ellene beadott keresetet neki kézbesítették. (N. 53. §., 4. bek.)

Fentebb említettük, hogy a V. T. a saját váltóra vonatkozó különleges rendelkezéseken felül szükségtelennek tartotta a saját váltóból eredő összes jogviszonyok összefoglaló szabályozását is, hanem a 112. §. egyszerűen utal azokra az idegen váltóra vonatkozó intézkedésekre, melyek a saját váltóra is kiterjeszthe-

⁹⁾ Pl. a spanyol jog (533. §.) szerint a rendeletre szóló s. váltó forgatmányi kellékei azonosak ugyan (con la misma expresión) az idegen váltójáéval, mindazonáltal azt tartják, hogy a forgatás érvényességére elegendő a forgató aláírása s csupán a fiz. végetti bemutatáskor kell a keletet, mely a spanyol jog szerint a forgatm. kelléke, kitölteni. V. ö. *M. Carreras y González — L. González Revilla: Derecho mercantil de España. Madrid. 1910. 240. és 263. old.*

tők voltak.¹⁰⁾ Minthogy ezekre a különbségekre a fentiekben rámutatunk, csupán annyit kell még megjegyeznünk, hogy az u. n. együttaláírás a saját váltónál is előfordulhat, de a törvény itt sem szabályozza jogi természetét. Ha a saját váltónak együttaláírás következtében két vagy több kibocsátója van, a bírói gyakorlat szerint valamennyien egyetemlegesen felelősök s bármelyikök által teljesített fizetés a többi javára is szolgál s ezért a váltót kifizető kibocsátó másik, illetve többi kibocsátó társától nem váltói, hanem csak magánjogi keresettel követelhet megtérítést.¹¹⁾

Hogy a saját váltó a szövegben határozottan ilyen gyanánt van-e megnevezve, vagy csak tartalmából tűnik ki, hogy saját váltó, jogilag közömbös. Mindazonáltal érvénytelen az olyan szövegezés, melyből nem lehet megállapítani, hogy idegen vagy saját váltóról van-e szó? Pl. 1927. október 30-án fizetek én, fizessen Ön ezen első váltónál fogva . . . stb. Vagy ha a váltó egy címet s a címzett elfogadását tartalmazza. Ha azonban a kibocsátó, bár ez felesleges, még külön ráírja a váltóra, hogy: „Elfogadom.“, a saját váltó ebbeli minősége még nem szűnik meg.¹²⁾ Ez a megold-

¹⁰⁾ Az eredeti törvénytervezet a saját váltóra vonatkozó rendelkezéseket az idegen váltóra vonatkozó szabályok megfelelő helyein tárgyalta, de a képviselőház igazságügyi bizottsága a német V. R. mintájára a saját váltót mint a V. T. III. részét külön illesztette be.

¹¹⁾ Grecsák i. m. 453. old.

¹²⁾ Staub-Stranz i. m. 331. old. Anm. 2. a. Nagy F. i. m. 537. old.

dás azonban vitás. Egyik nézet szerint kétség esetén a váltó saját váltónak minősítendő, mert annak alakja egyszerűbb, s a kibocsátó feltétlenül van benne kötelezve.¹³⁾ Mások szerint ellenben a váltóbirtokos tetszésére bízandó, vajjon a váltót idegen vagy saját váltónak kívánja-e tekinteni.¹⁴⁾ Szerintünk a váltókövetelés határozottsága megkívánja, hogy a szövegből feltétlen bizonyossággal tűnjék ki, milyen váltóról van szó. Milyet tehát erre nézve kétség támad, a váltót érvénytelennek kell tekintenünk.

b) Az U. V.-nak a saját váltóra vonatkozó eltérései.

Az U. V. is fenntartja a V. T. 111. §-ának azt a rendelkezését, hogy az olyan saját váltóknál, melyekben külön fizetési hely kijelölve nincs, a kiállítás helye fizetési helynek s egyszersmind a kibocsátó lakóhelyének tekintendő, azonban még hozzáfűzi azt is, hogy az olyan saját váltót, a melyen lejárat nincs megjelölve, megtekintésre szóló váltónak, ha pedig a kiállítási hely sincs kitéve, a kibocsátó neve melletti helyet kiállítási helynek is kell tekinteni.

Az U. V.-nak a saját váltóra vonatkozó eltérései főkép annak következményei, hogy az idegen váltónál is bizonyos újításokat eszközölt, melyek amennyiben a

¹³⁾ Nagy F. i. m. 135. old. 10. jegyz. ezt a megoldást fogadja el.

¹⁴⁾ Ez az angol jog álláspontja. Az északamerikai egyesült államok joga ezt kifejezetten mondja ki. (36. §. 5.) Az angol gyarmatok joga különböző. Meyer i. m. I. köt. 642. old.

saját váltó természetével nem ellenkeznek, önként érthetőleg a saját váltóra is alkalmazandók. Így pl. az U. V. 26. §-a szerint telepest az intézvényezett lakóhelyén fizetendő váltónál is lehet kijelölni, ha a váltó magánál az intézvényezetténél fizetendő. Ugyanezért a nem telepített saját váltónál is meg van engedve, hogy a kibocsátó mindjárt a kibocsátás alkalmával szintén jelölhessen ki egy olyan személyt, mint aki, épúgy mint a telepes, a fizetést helyette teljesíteni fogja. A V. T. továbbá nem szabályozta a lát után bizonyos időre szóló saját váltónak a lejárat megállapítása céljából kizárólag láttamozás végett a kibocsátónál való bemutatási határidejét, mire nézve az U. V. 80. §-a úgy intézkedik, hogy ilyenkor a bemutatásnak az U. V. 22. §-a értelmében a kiállítástól számított 6 hónapon belül, illetve a kibocsátó vagy a forgatók által megállapított határidőben kell megtörténni, de a határidő attól a naptól folyik, a melyről a kiállító a váltón aláírt láttamozását keltezte. Ha a kiállító a láttamozást és keltezést megtagadja, azt óvással kell igazolni s ennek kelte szolgál azután a megtekintés utáni határidő kezdetül.

Az E. 22-ik cikke mindegyik szerződő államnak biztosítja azt a lehetőséget, hogy a saját váltóra vonatkozó egységes szabályzat rendelkezéseit saját területén ne léptesse életbe, mely esetben csak az idegen váltóra nézve lesz szerződő félnek tekintendő. De minden szerződő állam jogosult az E.-nek a saját váltóra vonatkozó rendelkezéseit külön szabályzatba is fog-

lalni, mely azonban ilyenkor sem térhet el az egységesen megállapított elvektől.

Bár a saját váltóra vonatkozó szabályok külön címbe való összefoglalása az áttekintést a gyakorlatban lényegesen megkönnyítené, az U. V. a V. T. eddigi beosztására való tekintettel, melyben szintén csak utalások történnek és a külön szabályozás hiányzik, ezzel a joggal nem élt, hanem továbbra is fenntartja az eddigi állapotot, mely mindössze az eltérések feltüntetésére szorítkozik.

O. A. M. D. G.

I. FÜGGELÉK.

A kincstári váltóürlapok eladási és a négy legnagyobb hazai bank váltóleszámítolási forgalma az 1924—1925. években.

A kincstári váltóürlapok forgalma a m. kir. központi bélyegraktár kimutatása szerint a következő volt.

az 1924. évben		az 1925. évben
50.000 K.-ás	227.264 db.	318.811 db.
45.000 K.-ás	33.783 „	97.426 „
40.000 K.-ás	45.374 „	144.396 „
35.000 K.-ás	38.659 „	110.729 „
30.000 K.-ás	61.840 „	137.932 „
25.000 K.-ás	158.295 „	201.907 „
20.000 K.-ás	92.667 „	360.505 „
15.000 K.-ás	103.186 „	205.407 „
10.000 K.-ás	145.347 „	589.844 „
5.000 K.-ás	158.465 „	688.296 „
Bélyegtelen	26.179 „	557.751 „
Összesen	1.091.059 db.	3.413.004 db.
27.511.841.060 K. értékben.		58.904.385.200 K. értékben.

Az 1923. évi raktári készlet 680.840 dbot tett ki 2.930.052.860 K. értékben. A m. kir. postahivatalok útján, hol az elárusítás a viszonteladók és a közönség részére történik, az 1924. év folyamán 1.745.360 db.

váltóúrlapot rendeltek meg 46.792,000.000 K. értékben. Az 1924. évi december 31-iki raktári készlet 1.333.424 db. volt 22.318.097.800 K. értékben. Rendelés érkezett az 1925. év folyamán 2.379.400 db.-ra 45.784.000.000 K. értékben.

A postahivatalok által az 1925. évben eladott váltóúrlapokról még nincs kimutatás s ezért az 1924. évről készült adatok hívebb képet nyújtanak arról, hogy mennyi úrlap fogy el egy esztendő alatt.¹⁾ Viszont a gazdasági helyzet a jelenlegi viszonyok mellett egyik évről a másikra nagy eltolódásokat mutat, melyekre nézve jellemzők a négy legnagyobb magyar banknak utolsó két évi váltóleszámitolási forgalmát feltüntető következő adatok:

L e s z á m í t o l t

az 1924. évben

a Pesti Hazai Első Takarékpénztár . . .	178.340.002.915 K. = 14.267.200 P.
a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	339.196.369.700 K. = 27.135.709 P.
a Magyar Általános Hitelbank	737.783.855.346 K. = 59.022.708 P.
a Magyar Nemzeti Bank .	4.904.874.799.613 K. = 392.389.983 P.

az 1925. évben

a Pesti Hazai Első Takarékpénztár . . .	471.069.655.912 K. = 37.685.572 P.
a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	1.145.329.320.000 K. = 91.626.345 P.

¹⁾ Plósz (i. m. 4. old.) szerint Magyarországon — Horvát-Szlavonország nélkül — 1889-ben az elárusított bélyeges váltóúrlapok száma 4,571.596 db.-ra rúgott. Ha az ország lakosságának számát 1889-ben kerek 15,000.000-ban, 1925-ben pedig 8,000.000-ban vesszük fel, akkor egy lakosra 1889-ben még 3-28 db., 1925-ben pedig már csak 2-34 db. váltó jutott.

Magyar Általános Hitel-	
bank	2.903.906.666.930 K. = 233.312.533 P.
Magyar Nemzeti Bank .	11.575.571.380.220 K. = 926.045.710 P.
értékű váltót.	

Az emelkedés tehát egy év alatt

Pesti Hazai Első	
Takarékpénztárnál . .	292.729.652.997 K. = 23.318.372 P.
Pesti Magyar Kereske-	
delmi Banknál	806.132.950.300 K. = 64.490.636 P.
Magyar Általános Hitel-	
banknál	2.166.122.811.584 K. = 173.290.024 P.
Magyar Nemzeti Banknál	6.670.696.580.607 K. = 533.655.726 P.

A Magyar Nemzeti Bank leszámított²⁾

az 1924. évben

406.407 db. váltót 12.068.874 K. = 965 P. 50 f. átlagos
összegben.³⁾

az 1925. évben

959.107 db. váltót 12.069.114 K. = 965 P. 53 f. átlagos
összegben.

²⁾ Németországban a leszámított váltók értéke a nagyobb bankoknál 1924-ben 30,458,000.000 R.-Mk., 1925-ben 33,704,000.000 R.-Mk. (Jan.—Sept.) volt. Lsd. Jacobi i. m. 152. old. A külföldi viszonyokra lsd. általában Decamps i. m. 209. s köv. old., valamint a francia nemzeti bank: „Comptes-rendus à l'assemblée des actionnaires de la Banque de France pour ces différents exercices” cím alatt közzétett jelentéseit, valamint Woytinszky (W.): Die Welt in Zahlen. Berlin. 1926. V. köt.

³⁾ V. ö. még a Magyar Nemzeti Bank közgyűlésének I. és II. évi rendes üléseiről kiadott 1925. évi (28—33. old.) és 1926. évi (26., 28., 32. és 34. old.) jelentéseket, valamint a budapesti keresk. és iparkamara által „Kereskedelmünk és iparunk az 1924. évben” cím alatt (Budapest, 1925.) a keresk. m. kir. miniszterhez intézett évi jelentés 62. oldalát.

II. FÜGGELÉK.

1876 : XXVII. t. c. a váltótörvényről.

I. RÉSZ.

Váltóképesség.

1. §. Szenvedő váltóképességgel bír mindenki, aki terhes szerződéseket jogérvényesen köthet.

Nem teljeskorúak szenvedő váltóképességgel csak az esetben bírnak, ha önállóan ipart űznek. (1872 : VIII. 2.)

Nők, az 1874 : XXIII. t.-c. 2-ik §-a által szabályozott teljeskorúság esetében is — amennyiben önálló ipart nem űznek — csak a 24-ik életév betöltésével nyernek önálló szenvedő váltóképességet.

1877 : XX. t.-c. 7. §-ának 2. bek.

A szenvedő váltóképességre nézve az 1876. évi XXVII. t.-c. 1. §-a érintetlenül hagyatván, azok, akik a jelen törvény 4, 5. és 6. §-ai szerint válnak teljes korúakká, éltük 24. évének betöltése előtt is szenvedő váltóképességgel bírnak.

1877 : XX. t.-c. 20. §-ának 7. bek.

... Hogy mint atya kiskorú gyermeke helyett váltói kötelezettséget vállalhasson, a gyámhatóság általános felhatalmazása szükséges.

U. ez a 113. §. ut. előtti bek.-ben a gyámra vagy gondnokra vonatkozólag.

1886 : VII. t.-c. 23. §-a:

A jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat kívántatik továbbá:

b) a házastársak és jegyesek között váltóbeli kötelezettség vállalására stb.

1886 : VII. t.-c. 24. §-a:

A 21. és 22. §§. intézkedései (közjegyzői okirattal való bizonyítás) váltókra ki nem terjednek.

A vakok által kiállított váltónyilatkozatok váltójogi hatályához az aláírásnak közjegyzői hitelesítése kívántatik meg. stb.

2. §. Ha a váltón oly személyek nyilatkozatai fordulnak elő, akik szenvedő váltóképességgel nem bírnak, e körülmény a többieknek érvényesen elvállalt kötelezettségeire befolyással nincsen.

II. RÉSZ.

Az idegen váltóról.

I. Az idegen váltó kellékei.

3. §. Az idegen váltó lényeges kellékei:

1. a váltó elnevezése magában a váltó szövegében, vagy ha az nem magyar nyelven állíttatott ki,

annak a nem magyar nyelven megfelelő kifejezése;

2. a fizetendő pénzösszeg kitétele. Ha az összegben felül járulékok köttetnek ki, az ily kikötés nem létezőnek tekintetik;

3. a rendelvényes (intézvényes), vagyis azon személy vagy cég megnevezése, melynek részére vagy rendeletére a fizetés teljesítendő;

4. a fizetés ideje, mely az egész váltóösszegre nézve csak egy és ugyanaz lehet. A fizetési idő csak határozott napra, látra (bemutatásra, tetszésre), lát vagy kelet után bizonyos időre, vagy valamely vásárra szólhat;

5. a kibocsátó (intézvényező) név- vagy cég-aláírása;

6. az intézvényezettnek, vagyis azon személynek vagy cégnek megnevezése, mely által a fizetés teljesítendő;

7. a fizetés helye. Az intézvényezett neve vagy cége mellett előforduló hely, ha magán a váltón külön fizetési hely kijelölve nincsen, fizetési helynek és egyszersmind az intézvényezett lakhelyének is tekintendő. Ha több hely van a váltón kijelölve, fizetési helynek az első tekintetik;

8. a kiállítás helye, éve, hónapja és napja.

4. §. Ha a váltóban a fizetendő pénzösszeg betűkkel és számokkal van kifejezve, eltérés esetében a betűkkel kiírt összeg érvényes.

Ha az összeg akár betűkben, akár számokban többször van kifejezve, eltérés esetében a kisebb összeg tekintendő érvényesnek.

5. §. A kibocsátó rendelvényesként önmagát is megnevezheti (saját rendeletére szóló váltó) és amennyiben a fizetés nem a kiállítás helyén teljesítendő, intézvényszerűként önmagát is kijelölheti (intézvényszerű saját váltó.) Az ily váltók minden tekintetben az idegen váltó fogatjával bírnak.

6. §. Oly okiratból, melyen a váltó lényeges kelteinek (3. §.) valamelyike hiányzik, váltójogi kötelezettség nem származik.

Az ily okiratra vezetett nyilatkozatok váltójogi hatállyal nem bírnak.

A lényeges kellék hiányával egyenlőnek tekintendő, ha az a váltón szándékosan töröltetett ki.

Megtörtént törlés, az ellenkezőnek bebizonyításáig, szándékosnak vélelmezetik.

II. A kibocsátó.

7. §. A kibocsátó a váltó elfogadásáért és kifizetéséért váltójogilag felelős.

III. A forgatmány.

8. §. A rendelvényesnek jogában áll a váltót forgatmány útján másra átruházni.

Ha azonban a kibocsátó a váltó átruházását e szavakkal: „nem rendeletre”, vagy más hasonló értelmű

kifejezéssel megtiltotta, a forgatmánynak váltójogi hatálya nincsen.

9. §. A forgatmány által a váltóból eredő összes jog, különösen a továbbforgathatás joga is, a forgatmányosra átruháztatik. A váltó a kibocsátóra, az intézvényezettre, elfogadóra vagy valamelyik korábbi forgatóra is érvényesen átruházható és azok bármelyike által ismét továbbforgatható.

10. §. A forgatmány a váltónak vagy a váltó másolatának hátára, vagy a váltóhoz vagy a másolathoz csatolt lapra (toldatra) vezetendő és akkor is érvényes, ha a forgató pusztán nevét vagy a céget vezeti a váltó vagy a másolat hátára vagy a toldatra (üres hátírat).

11. §. Minden váltóbirtokosnak jogában áll a váltón lévő üres forgatmányokat kitölteni, vagy a váltót e kitöltés nélkül újabb forgatmánnyal tovább forgatni.

12. §. A forgató a váltó minden későbbi birtokosának az elfogadás- és kifizetésért váltójogilag felelős.

Ha azonban a forgató forgatmányához ily megjegyzést: „szavatosság nélkül”, „kötelezettség nélkül” vagy valamely hason értelmű kikötést csatolt, a forgatmány alapján őt kötelezettség nem terheli.

13. §. Ha a forgatmányban a továbbadás ezen szavakkal: „nem rendeletre”, vagy más hasonértelmű kifejezéssel megtiltatott, a forgatmányost követőknek a tilalmat használó forgató ellen viszkeresetük nincsen.

14. §. Ha a váltó a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után forgattatik, a forgatmányos a forgatónak jogaiba lép.

Maga a forgató ezen esetben váltójogilag kötelezve nincsen.

15. §. Ha a forgatmányhoz ezen megjegyzés: „behajtás végett“, „meghatalmazásul“, vagy más, a meghatalmazást kifejező megjegyzés csatoltatik, a forgatmány a váltó tulajdonát át nem ruházza; azonban a forgatmányos a váltóösszeget felveheti, óvással élhet, forgatója előzőjét a fizetés meg nem történtéről értesítheti, a kinemfizetett váltót beperelheti és a letett váltóösszeget felveheti.

IV. Engedmény.

16. §. A váltóból eredő jogok engedmény útján is átruházhatók oly hatállyal, hogy az engedményes jogait az elfogadó és az engedményező előzői ellen váltói úton érvényesítheti.

Az engedményt, épúgy mint a hátiratot, magára váltóra vagy annak másolatára, vagy a váltóhoz avagy a másolathoz csatolt lapra (toldatra) kell vezetni.

V. Elfogadás végetti bemutatás.

17. §. A váltóbirtokosnak jogában áll a váltót — a vásári váltók kivételével — elfogadás végett az intézvénnyezettnek lejáratiig bármikor bemutatni és az elfogadás nem teljesítése esetében óvással élni. Ellenkező megállapodásnak váltójogi hatálya nincsen.

A váltó pusztá birtoka jogot ad az elfogadás végetti bemutatásra és az elfogadás nem teljesítése esetében a váltó óvatolására.

18. §. A hazai vásárookra szóló váltók a vásár tartama alatt, a 35. §-ban foglalt fizetési határidőig, elfogadás végett bármikor bemutathatók.

19. §. A lát után bizonyos időre fizetendő váltókat, a forgatók és a kibocsátó elleni viszkereset különbeni elvesztésének terhe alatt, a váltóban foglalt különös meghagyáshoz képest, ilyenek nem léteben pedig a kiállítástól számítandó két év alatt kell elfogadás végett bemutatni.

Ha az ily váltón valamelyik forgató forgatmányában különös bemutatási határidőt jelölt ki, az ő váltójogi kötelezettsége megszűnik, ha a váltó a kijelölt határidő alatt elfogadás végett be nem mutatattik.

20. §. Ha a lát után bizonyos időre fizetendő váltó elfogadása kieszközölhető nem volt, vagy ha az intézvényszerzett az elfogadás keltezését megtagadja, a váltóbirtokos, a forgatók és a kibocsátó elleni viszkereset elvesztésének terhe alatt, a váltónak kellő időben történt bemutatását a 19. §-ban érintett idő alatt felvett óvással igazolni tartozik. Az óvatolás napja ily esetben bemutatási napnak tekintetik.

Ha az óvás felvétele elmulasztatott, azon elfogadóra nézve, ki az elfogadást nem keltezte, a váltó lejáratát a bemutatási határidő utolsó napjától számítatják.

VI. Az elfogadás.

21. §. Az elfogadást magára a váltóra kell ráírni.

Minden, a váltóra vezetett s az intézvényszerzett által aláírt nyilatkozat feltétlen elfogadásnak tekintetik, amennyiben abban világosan kifejezve nincsen, hogy az intézvényszerzett az elfogadást vagy általában nem, vagy csak bizonyos megszorításokkal kívánta teljesíteni.

Feltétlen elfogadásnak tekintetik az is, ha az intézvényszerzett nevét vagy cégjét, minden hozzáadás nélkül, a váltó előlapjára írja.

A megtörtént elfogadást visszavonni nem lehet.

22. §. Az intézvényszerzett az elfogadást a váltóban kitett összeg egy részére szoríthatja; minden más megszorítás az elfogadás teljes megtagadásának tekintetik. Az elfogadó azonban ily esetben is nyilatkozatának tartalma szerint váltójogilag felelős.

23. §. Az intézvényszerzett az elfogadás alapján az elfogadott összegnek lejártakor leendő kifizetéseért váltójogilag felelős.

Az elfogadás az intézvényszerzettet a kibocsátó irányában is váltójogilag kötelezi; ellenben az intézvényszerzettet elfogadása alapján a kibocsátó ellen váltójogi kereset nem illeti.

24. §. Ha a váltón az intézvényszerzett lakhelyétől különböző fizetési hely van kijelölve és a váltón még kitüntetve nincsen, hogy a fizetés ki által lesz teljesítendő, az intézvényszerzett az elfogadás alkal-

mával telepest kijelölni jogosítva van. Ha ez meg nem történt, az tételeztetik fel, hogy az intézvényezett maga kívánja a telep helyén a fizetést teljesíteni.

A telepített váltó kibocsátója az elfogadás végetti bemutatást a váltón megrendelheti.

E meghagyás teljesítésének elmulasztása a kibocsátó és a forgatók elleni viszkereset elvesztését vonja maga után.

VII. Biztosítási viszkereset.

1. Elfogadás hiánya miatt.

25. §. Ha az elfogadás általában nem, vagy megszorítással, avagy nem az egész összegre történt, a váltóbirtokos, a felvett óvás kiadása mellett, a kibocsátótól s a forgatóktól biztosítást követelhet arra nézve, hogy a váltóban kitett, illetőleg az el nem fogadott összeg az el nem fogadásból keletkezett költségekkel együtt lejáratkor ki fog fizettetni.

A biztosítás módját és mennyiségét az érdekelt felek egyetértőleg maguk állapíthatják meg; ha azonban e tekintetben meg nem egyezhetnek, a biztosítandó összeg a bíróságnál készpénzben leteendő.

26. §. Az elfogadás hiánya miatt felvett óvás birtoka minden előzőt feljogosít arra, hogy bármelyik előzőjétől vállalói kereset útján biztosítást követelhessen.

A váltó bemutatása s annak igazolása, hogy a viszkereső azoknak, kik utána következnek, biztosítást adott, nem szükséges.

27. §. Az adott biztosíték nemcsak a viszkere-sőnek, hanem azoknak is, kik a biztosítékot nyújtó fél után következnek, fedezetül szolgál, ha ők a biz-tositást nyújtó ellen biztosítási viszkeresetet indita-nak. Ezek nagyobb biztosítékot csak az esetben köve-telhetnek, ha az adott biztosítás módja vagy mennyi-sége ellen alapos kifogást tehetnek.

28. §. A biztosíték visszaadandó:

1. ha a váltó utólagosan teljesen elfogadtatik;
2. ha az előző ellen, ki a biztosítást adta, a váltó lejártától számítva egy év alatt fizetési viszkereset nem indítatik;
3. ha a váltó kifizettetik, vagy ha a biztosítást adónak váltójogi kötelezettsége megszűnik.

2. Biztonság hiánya miatt az
elfogadónál.

29. §. Ha a váltó egészben vagy részben elfo-gadtatott, biztonság hiánya miatt viszkeresetnek csak akkor van helye:

1. ha az elfogadó csőd alá jutott;
2. ha az elfogadó ellen a váltó elfogadása, illetve kiállítás után valamely pénzbeli tartozás miatt a vég-rehajtás siker nélkül megkísértetett.

Ezen esetekben a váltóbirtokos és minden forgató ha óvással igazolja, hogy az elfogadótól biztosítást nem nyert s hogy az elfogadás a váltón kijelölt szükségbeli utalványozottak által nem teljesítettett,

úgy az előzőktől mint magától az elfogadótól biztosítást követelhet.

A biztosítás módjára és hatályára nézve a 25. §. 2. pontja és a 27. §. megfelelően alkalmazandó.

A biztosíték a 28. §. 2. és 3. pontja esetében, valamint akkor is visszaadandó, ha a váltó a netaláni szükségbeli utalványozott által utólagosan elfogadott.

Az előzők az általuk adott biztosítékot azon esetben is visszakövetelhetik, ha az elfogadó utólag teljes biztosítást nyújt.

A váltó pusztá birtoka oly meghatalmazásnak tekintendő, melynek alapján, az 1. és 2-ik pont alatti esetekben, az elfogadótól biztosítást követelni s annak megtagadása esetében óvással élni lehet.

1881 : LX. t.-c. 113. §-ának ut. bek.:

Váltóbiztosítási viszkereset tárgyában hozott határozat alapján foganatosított végrehajtás esetében, a befolyt összeg a végrehajtónak ki nem adatik, hanem bírói letétbe helyezés végett, külön jelentéssel haladéktalanul bemutatattatik.

VIII. A váltókötelezettség teljesítése.

1. Fizetési határnap.

30. §. Ha a váltó kifizetésére meghatározott nap van kijelölve, a lejárat e napra esik.

Ha a fizetési nap valamely hó közepére tüzetett ki, a váltó azon hó 15-én jár le; ha pedig a fizetés

valamely hó elejére vagy végére tűzetett ki, a lejárát ugyanazon hó első, illetőleg utolsó napjára esik.

Ha a fizetési időben a nap és hó mellett az év hiányzik, azon év értendő, melyben a váltó kiállítatott; ha azonban a fizetési nap azon évben már eltelte, a lejárát a legközelebbi évre esik.

31. §. A látra szóló váltók a bemutatáskor járnak le. Ily váltókat a forgatók s a kibocsátó elleni viszkereset elvesztésének terhe alatt, a váltóban foglalt különös meghagyáshoz képest, ilyennek nem léteben pedig a kiállítástól számítandó két év alatt kell fizetés végett bemutatni.

Ha a látra szóló váltón valamelyik forgató forgatmányában különös bemutatási időt jelölt ki, annak váltói kötelezettsége megszűnik, ha a váltó e határidő alatt be nem mutattatik.

32. §. Azon váltókra nézve, melyek lát vagy kelet után bizonyos időre szólnak, a lejárát kiszámítása iránt következő határozatok szolgálnak irányadóul:

1. ha a határidő napokban állapított meg, a lejárát a határidő utolsó napjára esik; e határidőbe azon nap, melyen a kelet utánra szóló váltó kiállítatott, vagy a lát utánra szóló elfogadás végett bemutatott, nem számíttatik be;

2. ha a határidő hetekben, hónapokban vagy több hónapra terjedő időszakban, évben, félévben vagy évnegyedben állapított meg, a lejárát a fizetési idő hetének vagy hónapjának azon napjára esik,

mely elnevezésénél vagy számánál fogva a kiállítás, illetőleg a bemutatás napjának megfelel; ha pedig e nap a fizetési hónapban hiányzik, a lejárat e hó utolsó napjára esik;

3. félhónap alatt mindig 15 nap értetik.

Ha a határidő egy vagy több egész s egy fél hónapban állapított meg, a félhónap mindig a határidő végén számítandó.

33. §. A fizetést a fizetési napon déli 12 óráig kell teljesíteni.

34. §. Ha a kelet utánra szóló és belföldön fizetendő váltón oly országban állított ki, melyben az ó időszámítás áll fenn, anélkül, hogy megjegyeztetett volna, hogy a váltó az új időszámítás szerint kelt, vagy ha a váltó mindkét időszámítás szerint keltezett; a lejárat napja az új időszámítás szerinti naptár azon napjától számítatik, mely az ó időszámítás szerinti kiállítási napnak megfelel.

35. §. A hazai vásárookra kiállított váltók lejáratára esik:

1. a vásár napjára, ha az egy napig tart;
2. a vásár utolsó napjára, ha az egy napnál hosszabb ideig, de legfeljebb 8 napig tart;
3. a vásár nyolcadik napjára, ha a vásár nyolc napnál tovább tart.

2. F i z e t é s.

36. §. Forgatott váltóknál a forgatmányos tulajdonosi minősége, a hátiratoknak összefüggő és egész

ő hozzá lenyuló láncolata által igazoltatik. Ez összefüggés akkor létezik, ha az első hátirat a rendeltvényes nevével, minden későbbi hátirat pedig annak nevével van aláírva, ki a közvetlen megelőző hátiratban mint forgatmányos fordul elő. Ha valamely üres forgatmány után további forgatmány következik, az tételeztetik fel, hogy az utóbbi kiállítója üres forgatmány mellett jutott a váltó birtokába.

A kitörölt forgatmányok a birtokosi minőség megbírálásánál mint nem létezők tekintetnek.

A fizető a hátiratok valódiságát vizsgálni nem tartozik.

37. §. A fizetést a váltóban kitett pénznemben kell teljesíteni.

Ha a váltó a fizetés helyén folyamatban nem lévő pénznemről vagy számolási értékről szól — amennyiben a kibocsátó a fizetést a váltóban kitett pénznemben ezen szóval „valósággal“, vagy más hasonló kifejezéssel határozottan ki nem kötötte — a fizetés az országban folyamatban lévő pénznemben teljesíthető, azon folyam szerint, melyben azon pénznem a budapesti értéktőzsdén a fizetési napot megelőzőleg utolszor jegyzett árfolyamok középáraként mutatkozik.

38. §. A váltóbirtokos a felajánlott részletfizetést vissza nem utasíthatja.

39. §. A váltóadás csak a nyugtatványozott váltó kiadása mellett köteles fizetni.

Ha részletfizetést tett, csak azt követelheti, hogy az a váltóra feljegyeztessék s neki arról a váltó másolatán nyugtatvány adassék.

1881 : XVII. t.-c. 30. §-a:

A fizetés, melyet a közadós váltóra teljesít, a 27. §. alapján meg nem támadható, ha a váltóbirtokos a fizetés elfogadására a többi váltókötelezettek elleni viszkeresetének különbeni elvesztése mellett, a váltótörvény szerint kötelezve volt. Ilyen esetben a tömegnek a kifizetett váltóösszegért az utolsó viszkeresett, vagy a mennyiben a váltó egy harmadik érdekében adatott tovább, ez utóbbi felelős, ha a váltó továbbadásakor a csődnyitási kérvény beadásáról, illetőleg a fizetések megszüntetéséről tudomással birt.

40. §. Ha a fizetés a lejártakor nem követeltetik, az elfogadó a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után a váltóösszeget, a váltóbirtokos veszélyére és költségeire, a bíróságnál leheteti. A letétel érvényességéhez a váltóbirtokos megidéztetése nem szükséges.

IX. Fizetési viszkereset.

41. §. A fizetés hiánya miatt a kibocsátó és a forgatók ellen érvényesíthető viszkereset fentartására szükséges:

1. hogy a váltó fizetés végett bemutatassék;
2. hogy ezen bemutatás és a fizetés nem teljesítése kellő időben felvett óvással igazoltassék.

Az óvás a fizetés napján déli 12 óra után vehető fel, legkésőbb azonban a fizetési napra következő másodikon köznapon kell felvételnie.

42. §. Ha valamelyik előző az óvást ezen kifejezéssel: „óvás nélkül“ vagy „költségek nélkül“ elengedte, a váltóbirtokos ezen előző ellenében, a váltókereset fentartása végett, óvással élni nem tartozik. Az óvás elengedése azonban a váltóbirtokost azon kötelezettsége alól fel nem menti, hogy a bemutatást kellő időben teljesítse. Ha a váltókötelezett, ki az óvást elengedte, a bemutatás kellő időben megtörténtét tagadja: a bizonyítás terhe őt illeti.

Az óvás elengedése az előzőt az óvási költségek megtérítése alól fel nem oldja.

1925 : VIII. t.-c. 53. §.:

A váltótörvényről szóló 1876 : XXVII. t.-c. 42. §-a a következő rendelkezéssel egészített ki. A kibocsátótól eredő óváselengedő kikötés minden váltókötelezettre kihat. Ha a váltóbirtokos az ilyen kikötés ellenére óvást vétet fel, ennek költségei őt terhelik.

43. §. A telepített váltókat a telepesnél, vagy ha ilyen megnevezve nincs, magánál az intézvényezett-nél és pedig a telep helyén kell fizetés végett bemutatni. Ugyanott veendő fel az óvás is, ha a fizetés nem teljesített.

Ha a váltó a telepesnél kellő időben nem óvatoltatik, a váltóbirtokos nemcsak a kibocsátó és a for-gatók elleni viszkeresetét, hanem az elfogadó elleni váltókeresetét is elveszti.

1925 : VIII. t.-c. 53. §-a:

Az 1876 : XXVII. t.-c. 43. §-ának második bekezdése; 44. §-ának első bekezdése és 113. §-ának második bekezdése úgy módosítatik, hogy az elfogadó, valamint a saját váltó kibocsátója elleni váltókereset fentartására a fizetés végetti bemutatás és óvás felvétele a telepített váltóknál sem szükséges.

A V. T. 17, 19, 20, 29—35, 41—43. §§-aihoz az 1912 : LXIV. t.-c. 1. §-a szerint:

Ha a váltó bemutatása vagy az óvás felvétele a megszabott határidőkben elháríthatatlan akadályba ütközik, (erőhatalom esete) ezek a határidők meghosszabbíthatnak.

A váltóbirtokos köteles az őt közvetlenül megelőző forgatót az erőhatalom esetéről haladéktalanul értesíteni és ezt az értesítést kelettel és aláírásával ellátva a váltóra vagy a váltó toldatára feljegyezni, egyebekben az 1876 : XXVII. t.-c. 45, 46. és 47. §-ának rendelkezései nyerne alkalmazást.

Az erőhatalom megszűnte után a váltóbirtokos köteles a váltót elfogadás vagy fizetés végett haladéktalanul bemutatni és az óvást, ha helye van, felvételni.

Ha az erőhatalom a lejáratától számított harminc napon túl tart, a visszkereset érvényesíthető a nélkül, hogy akár a bemutatásra, akár az óvás felvételére szükség volna.

A látra vagy lát után bizonyos időre szóló váltók tekintetében a harminc napi határidő attól a naptól kezdődik, a mely napon, még ha ez a nap a bemu-

st tatási határidő eltelte előtt van is, a váltóbirtokos az
lő őt közvetlenül megelőző forgatót az erőhatalom ese-
st téről értesítette.

9 Nem tekinthetők erőhatalom eseteinek azok az
yl események, a melyek merőben a váltóbirtokos szemé-
ol lyét vagy annak a személyét érik, a kit a váltóbirto-
n kos a váltó bemutatásával vagy az óvás felvételével
megbízott.

sz 44. §. Az elfogadó elleni váltókereset fentartá-
v sára, a 43. §. második bekezdésében említett eset ki-
vételével, óvás felvétele nem szükséges.

sz Ezen intézkedés kiterjed azon telepített váltókra
t is, melyeken az intézvényezettől különböző személy
t telepesként megnevezve nincsen, vagy a telepes egy-
szersmind a váltó birtokosa.

t 45. §. A fizetés hiánya miatt óvatolt váltó bir-
t tokosa köteles közvetlen előzőjét a váltó ki nem fize-
t éséről, az óvás feltételétől számítandó két nap alatt,
i írásban értesíteni; e végre azonban elegendő, ha a
t tudósítás az érintett idő alatt postára adatik.

sz Minden tudósított köteles a tudósítás vételétől
számítandó két nap alatt saját közvetlen előzőjét ha-
sonló módon értesíteni.

A váltóbirtokos vagy forgatmányos, ki az értesi-
tést elmulasztja, vagy azt nem közvetlen előzőjéhez
intézi, az ebből eredő károkat az összes, illetőleg az
átugrott előzőknek megtéríteni köteles. Ezenfelül
elveszti ezen személyek elleni igényét a lejáratától a

keresetre hozott bírói határozat kézbesítéséig járó kamatokra és költségekre nézve.

46. §. A kellő időben történt értesítés bebizonyítására elegendő, ha postaigazolvánnyal bizonyítatik, hogy az érdekelt előző részére a meghatározott napon levél adatott fel, kivéve ha a címzett fél igazolhatja, hogy a levél mást tartalmazott.

Az értesítés vételének napja hasonlóan postaigazolvánnyal bizonyíttatik.

47. §. Ha valamelyik forgató a váltót a hely megnevezése nélkül adta tovább, ez esetben a fizetés még nem történtéről a forgató azon legközelebbi előzője értesíthető, ki a váltót a helynek megjelölése mellett ruházta át.

48. §. Minden váltókötelezettnek jogában áll követelni, hogy neki, a váltóösszegnek, a kamatoknak és költségeknek lefizetése mellett, a nyugtatványozott váltó s a fizetés hiánya miatt felvett óvás kiadassék.

Ha több váltókötelezett ajánl fizetést, a váltóbirtokos annak ajánlatát köteles elfogadni, kinek fizetése által legtöbbször szabadulnak a kötelezettség alól.

49. §. A fizetés hiánya miatt megóvatolt váltóbirtokosa jogosítva van keresetét, illetőleg viszkeresetét, valamennyi váltókötelezett, vagy a váltókötelezettek bármelyike vagy többje ellen szabad választása szerint intézni, anélkül, hogy a be nem perelték ellen követelési jogát elvesztené.

A váltóbirtokos a forgatmányosok sorrendjéhez kötve nincs.

50. §. Azon váltóbirtokosnak, ki a váltót fizetés hiánya miatt óvatoltatta, viszkereseti igényei kiterjednek:

1. a ki nem fizetett váltóösszegre és ennek a lejáratától számított 6% kamataira;
2. az óvási és egyéb költségekre;
3. $\frac{1}{3}\%$ váltódíjra.

E tételeket az esetben is felszámíthatja, ha keresetét egyedül az elfogadó ellen intézi.

A fentebbi összegek oly esetben, midőn a viszkereset a fizetés helyétől különböző helyen lakik, azon közép-váltóárfolyam szerint számítandók, mellyel a fizetés helyéről a viszkeresett lakhelyére intézvénnyezett látra szóló váltók bírnak.

Ha azonban a fizetés helyéről a most érintett helyre váltóárfolyam nem jegyeztetik, a viszkeresett lakhelyéhez legközelebbi piacz árfolyama szolgál irányadóul.

A váltóárfolyam, a viszkeresett kívánságára közhitelességű árfolyam-jegyzékkel, vagy két kereskedő bizonyítványával igazolandó.

Az 1877 : VIII. t.-c. 9. §-a a váltókamatokat (a) pont) nem változtatta meg. Ugyanígy rendelkezik az 1895 : XXXVI. t.-c. 3. §-a. Az 1923 : XXXIX. t.-c. 1. §-a szerint: Ha az adós késedelembe esik váltón alapuló olyan pénztartozás teljesítésével, amely pénztartozás a jelen törvény életbelépésének

napját (1923. dec. 16.) követő időpontban jár le, késedelmi kamat helyett az ebben a törvényben foglalt rendelkezések szerint kártérítéssel tartozik a hitelezőnek. Az 1925 : XXXVII. t.-c. 1. §-a az 1923 : XXXI. t.-c. hatályát „a törvényhozás további rendelkezéséig” meghosszabbítja.

51. §. Azon forgató, ki a váltót beváltotta, a korábbi forgatóktól, a kibocsátótól és az elfogadótól követelheti:

1. az általa kifizetett összeget, a fizetés napjától számítandó 6 % kamatokkal együtt;
2. a felmerült költségeket;
3. az $\frac{1}{3}$ % váltódíjat.

Ezen összegek oly esetben, midőn a visszkeresett más helyen lakik, azon közép-váltóárfolyam szerint fizetendők, mellyel a viszkereső lakhelyéről a viszkeresett lakhelyére intézvényezett látra szóló váltók bírnak.

Ha a viszkereső lakhelyéről a visszkeresett lakhelyére váltóárfolyam nem jegyeztetik, ez a viszkeresett lakhelyéhez legközelebb eső piac középárfolyama szerint számíttatik.

A váltóárfolyam igazolására nézve az 50. §. határozatai szolgálnak irányadóul.

52. §. Az 50. és 51. §§. 1. és 3. pontjaiban foglalt határozatok által nincs kizárva az, hogy a viszkereső a külföldre intézett viszkeresetében az ott megengedett magasabb tételeket felszámíthassa; ugyanez áll jogában a külföldi viszkeresőnek is, ki belföldre intéz

iv viszkeresetet, azon magasabb tételekre nézve, melyeket kiegyenlítenie kellett.

53. §. A viszkeresőnek jogában áll a viszkeresettre, követelése erejéig, viszváltót intézvényezni.

Ez esetben követeléséhez számíthatja a viszváltó értékesítésével járó alkusz- és netaláni bélyegdíjakat is.

iv A viszváltó látra állítandó ki s közvetlenül a viszkeresett lakhelyére intézvényezendő.

54. §. A viszkeresett csak a váltó, az óvás és a nyugtatványozott viszkereseti számla kiadása mellett köteles fizetni.

v 55. §. A forгатó, ki az utána következők közül valamelyiket kielégítette, saját hátiratát és az ezt követő hátiratokat kitörölheti.

X. Közbenjárás.

1. Névbecsülési elfogadás.

56. §. Ha a váltón a fizetési helyre szóló szükségbeli utalvány van kijelölve, a váltóbirtokos, ha az elfogadás megtagadott vagy kieszközölhető nem volt, mielőtt biztosítási viszkeresettel élhetne, az óvás felvétele után a váltót elfogadás végett a szükségbeli utalványozottnak bemutatni tartozik.

Több szükségbeli utalványozott közül annál kell a váltót előbb bemutatni, kit korábbi előző jelölt ki, ha azonban ez a váltóból ki nem tűnik, a bemutatás sorrendhez kötve nincsen.

57. §. A váltóbirtokos oly névbecsülési elfogadást, melyet a váltón mint szükségbeli utalványozott meg nem nevezett személy ajánl fel, elfogadni nem tartozik.

58. §. A névbecsülő az elfogadás hiánya miatt felvett óvást, a költségek megtérítése mellett, magának kiadatni s annak függelékében a névbecsülési elfogadást megjegyeztetni tartozik.

Ugyanaz a névbecsültet a történt közbenjárásról az óvás megküldése mellett tudósítani, s e tudósítást az óvatolás napjától számítandó két nap alatt postára adni tartozik. Ha ezt tenni elmulasztja, az ebből eredő károkért felelős.

59. §. Ha a névbecsülő elfogadásában kitenni elmulasztotta, hogy az elfogadás kinek érdekében történt, kétség esetében névbecsültnek a kibocsátó tekintetik.

60. §. A névbecsülő az elfogadás által váltójogi kötelezettséget vállal a névbecsültet követők irányában. E kötelezettsége azonban megszűnik, ha neki a váltó a fizetési napot követő második köznap eltelte előtt fizetés végett be nem mutattatik.

Ha a váltó valamely szükségbeli utalványozott, vagy más közbenjáró által névbecsülésből elfogadtatott, a váltóbirtokost és a névbecsült követőit biztosítási visszkereset nem illeti. A névbecsült s ennek előzői azonban visszkeresettel élhetnek.

2. Névbecsülési fizetés.

61. §. Ha a fizetés hiánya miatt óvatolt váltón, vagy annak másolatán a fizetési helyre szóló utalvány vagy névbecsülési elfogadás létezik, a váltóbirtokos a váltót, a fizetési napra következő második köznap eltelte előtt, a szükségbeli utalványozottaknak, illetőleg a névbecsülési elfogadónak fizetés végett bemutatni s az eredményt a fizetés hiánya miatt felvett óvásba, vagy ennek függelékébe, feljegyeztetni tartozik.

Ebbeli mulasztása az utalványozó, illetőleg a névbecsült és az ezt követők elleni visszkereset elvesztését vonja maga után.

62. §. A váltóbirtokos a névbecsülésből ajánlott teljes fizetést, bárkitől származzék is az ajánlat, vissza nem utasíthatja. Ha az ily ajánlatot visszautasítja, viszkeresetét a névbecsült és követői ellen elveszti.

63. §. A névbecsülő a fizetés által a váltóbirtokosnak az elfogadó, a névbecsült s ennek előzői elleni jogaiba lép; ennél fogva követelheti, hogy neki a váltó s a fizetés hiánya miatt felvett óvás — ez utóbbi a költségek megtérítése mellett — átadassék.

64. §. Több névbecsülési fizetést ajánlók közül elsőség azt illeti, kinek fizetése által legtöbbben szabadulnak a kötelezettség alól.

Azon közbenjáró, ki a váltót kifizeti, jöllehet hogy más, kit a váltó vagy az óvás tartalma szerint elsőség illetendett, a fizetésre késznek ajánlkozott,

nem indíthat viszkeresetet azon forgatók ellen, kik a jogosultabb közbenjáró részéről ajánlott fizetés folytán a kötelezettség alól szabadultak volna.

65. §. A névbecsülő elfogadó, ki a fizetést azért nem teljesítheti, mert a váltót az intézvényezett vagy más közbenjáró fizette ki, a fizetőtől $\frac{1}{3}\%$ váltódíjat követelhet.

XI. A váltókezességről.

66. §. A kezességnek magára a váltóra, vagy annak másolatára, vagy a váltóhoz vagy a másolathoz csatolt toldatra írva és a 3. §. 5. pontja alatt meghatározott módon aláírva kell lennie, különben váltójogi kötelezést nem szül.

67. §. A váltókezesség, mely egyetemleges fizetési kötelezettséget állapít meg, akkor is érvényes, ha az, kiért a kezesség elvállaltatott, szenvedő váltóképességgel nem bír. Ha világosan kitéve nincsen, hogy a kezesség kiért vállaltatott, ez az elfogadóért, és ha a váltó még elfogadva nincsen, a kibocsátóért vállaltnak tekintetik.

68. §. A váltótulajdonos kötelessége a kezes elleni váltókereseti, illetőleg viszkereseti jog megszerzésére és fenntartására mindazokat teljesíteni, melyeket a jelen törvény azon váltókötelezettek elleni kereseti, illetőleg viszkereseti jog fenntartására előszab, akikért a kezesség elvállaltatott.

69. §. Ha a váltót a kezes fizeti ki, ez váltójogi keresetet nyer az ellen, kiért a fizetést teljesítette.

A többi váltókötelezettek ellen öt kereseti vagy viszkereseti jog csak annyiban illeti, amennyiben e jog azt, kiért a fizetést teljesítette, a fizetés esetében hasonlólag illetné.

XII. A váltók többszörözése.

1. Váltómásodlatok.

70. §. Az idegen váltó kibocsátója köteles, a rendeltvényes kívánságára, a váltót több egyenlő példányban kiállítani. E példányok a szövegben „első”, „másod”, „harmad” stb. váltónak nevezendők, ellenkező esetben minden egyes példány önálló váltónak tekintetik.

A másodlatok kiállítását a forgatmányos is követelheti, evégett közvetlen előzőjéhez fordulván, ki ismét saját előzőjét keresi meg, míg a megkeresés a kibocsátóhoz kerül. Ez a kiállított másodlatokat az említett módon a forgatmányoshoz juttatja, mely alkalommal a forgatók a másodlatokat eredeti hátirataikkal ellátni tartoznak.

71. §. Ha a váltónak több egyenlő példánya közül valamelyik kifizettetik, ezáltal a többi példányok erejüket elvesztik.

E tekintetben kivételnek van helye:

1. a forgatóra nézve, ki ugyanazon váltónak több példányát különböző személyekre ruházta át és az oly későbbi forgatókra nézve, kiknek aláírásai a fizetéskor visszamaradt példányokon léteznek. Ezek a

vissza nem adott példányokon levő forgatmányaiknál fogva felelősek maradnak;

2. az elfogadóra nézve, ki ugyanazon váltónak több példányát fogadta el. Ez a fizetéskor vissza nem adott példányokon lévő elfogadásánál fogva felelős marad, amennyiben magából a többszörös elfogadásból ki nem tűnik, hogy ez csak azon feltétel mellett történt, amennyiben valamelyik példány még elfogadva nem lenne.

72. §. Ki a váltónak több példánya közül egyet elfogadás végett elküldött, köteles a többiekben megjegyezni, hogy az elfogadás végett elküldött példány kinél található; e megjegyzés elmulasztása azonban a váltót erejétől meg nem fosztja.

Az elfogadás végett elküldött példány gondviselője köteles azt annak kiadni, ki az átvételre jogosultságát forgatmányosi minőséggel (36. §.) vagy egyébként igazolja.

73. §. A váltóbirtokos azon másodlat alapján, melyre feljegyeztetett, hogy az elfogadás végett elküldött példány kinél található, elfogadás hiánya miatt biztosítási és a fizetés hiánya miatt fizetési viszkeresettel csak úgy élhet, ha óvással igazolja:

1. hogy az elfogadás végett elküldött példány neki a gondviselő által ki nem adatott; és

2. hogy az elfogadás, illetőleg a fizetés a másodlatra nem teljesített.

2. Váltómásolatok.

74. §. A váltómásolatnak a váltó teljes szövegét, a rajta lévő hátiratokkal és megjegyzésekkel együtt, kell tartalmaznia. E mellett kitüntetendő a másolaton, hogy mint másolat meddig terjed.

Ha az eredeti példány elfogadás végett elküldetik, a másolaton megjegyzendő, hogy az elküldött eredeti példány kinél található. E megjegyzés elmulasztása azonban a forgatmányozott másolatot váltóerejétől meg nem fosztja.

75. §. A másolaton lévő eredeti forgatmány a forgatót épúgy kötelezi, mintha az eredeti váltót forgatta volna.

76. §. Az eredeti példány gondviselője köteles azt annak kiadni, ki jogosultságát az átvételre a másolaton lévő eredeti hátirattal, vagy más módon igazolja.

Ha a gondviselő az eredeti példány kiadását megtagadja, a másolat birtokosa azon forgatók ellen, kiknek eredeti hátiratai a másolaton vannak, elfogadás hiánya miatt biztosítási, fizetés hiánya miatt pedig fizetési visszkeresettel csak a 73. §-ban érintett óvás felvétele után élhet.

XIII. Elveszett váltók.

77. §. Az elveszett váltó tulajdonosa annak megsemmisítését a fizetési hely illetékes bíróságánál kérelmezheti.

A kérvényező kötelessége a váltó másolatát be-

mutatni, vagy legalább annak lényeges tartalmát megjelölni és a váltó előbbi birtoklását kimutatni. Ha a bíróság a betérjesztett adatokat elégségeseknek találja, az elfogadónál a fizetést betiltja és hirdetményt bocsát ki, melyben a váltó birtokosát felszólítja, hogy igényeit a váltó felmutatása mellett 45 nap alatt bejelentse.

A 45 napi határidő, ha a váltó még le nem járt, a lejáratot követő első naptól, lejárt váltónál a váltó-megsemmisítési eljárás megindítása iránt kibocsátott hirdetménynek a hivatalos hirdalában első megjelenését követő naptól számíttatik.

78. §. A megsemmisítési eljárás folyamatba tétele után a váltótulajdonos, feltéve hogy a váltó már lejárt, az elfogadótól a váltóösszeg kifizetését követelheti, ha a megsemmisítésig kellő biztosítékot nyújt. Ily biztosíték adása nélkül a váltótulajdonos csak azt követelheti, hogy az elfogadó a váltóösszeget bírói kezékhez letegye.

A váltótulajdonos oly telepített váltók megsemmisítését, amelyeken az intézvényezettől különböző személy van telepesként kijelölve, csak akkor kérelmezheti, ha a telepesnél kellő időben történt bemutatást óvással igazolja.

79. §. Ha a kibocsátott hirdetmény folytán váltóbirtokosul senki nem jelentkezett, a váltó semmisnek nyilváníttatik. Ha a birtokos a váltót a kitűzött határidő alatt bemutatja, a megsemmisítési eljárás megszüntetetik és a kérvényező, a részére elrendelt tila-

lom feloldása mellett, tulajdoni jogának a váltóbirtokos elleni érvényesítésére a köztörvény útjára utasítandó.

A váltó megsemmisítése után, annak bíróilag elismert tulajdonosa az elfogadótól a váltó kifizetését váltójogi úton követelni jogosítva van.

80. §. Ki váltóbirtokosi minőségét a 36. §. határozatai szerint igazolja, a váltó kiadására csak az esetben kötelezhető, ha őt annak megszerzésénél rossz-hiszeműség vagy vétkes gondatlanság terheli.

Az 1912 : LIV. t.-c. 5. §-a: Hatályban maradnak ... a váltók (1876 : XXVII. t.-c. 77—80. §§.) bírói megsemmisítésére vonatkozó törvényes rendelkezések.

XIV. Hamis és hamisított váltók.

81. §. A váltón előforduló hamis vagy hamisított aláírások a rajta levő valódi aláírások váltójogi erejére befolyást nem gyakorolnak.

82. §. Ha a váltó meghamisíttatik, azon forgatók, kik azt a meghamisítás előtt ruházták át, a váltó eredeti tartalma szerint felelősek, ellenben azok, kik a váltót a meghamisítás után forgatták, a meghamisított tartalom szerint kötelezvék.

Kétség esetében az vélelmeztetik, hogy a forgatmányok a meghamisítás előtt keletkeztek.

83. §. Az előbbeni cikk határozatai, meghamisítás esetében, az elfogadóra és a kezesre is nyerne alkalmazást.

XV. A váltóelévülés.

84. §. Az elfogadó elleni váltójogi kereset a váltó lejáratától számítandó három esztendő alatt évül el.

Az 1925 : VIII. t.-c. 53. §-a:

Az 1876 : XXVII. t.-c. 85. és 86. §-ai helyébe a következő rendelkezések lépnek: A váltóbirtokos követelése a forgatók és a kibocsátó ellen egy év alatt évülnek el a kellő időben felvett óvás keltétől vagy pedig az óvás elengedésének esetében a lejáratától számítva. A forgatók visszkereseti követelése a többi forgató és a kibocsátó ellen hat hónap alatt évülnek el attól a naptól számítva, amely napon a forgató a váltót kifizette vagy amely napon az ellene beadott keresetet neki kézbesítették.

87. §. Az elévülés a kereset megindítása által, de csak azon váltókötelezett irányában szakíttatik meg, ki ellen a kereset intéztetett.

A váltóvisszkeresettel megtámadott forgató jogosítva van, visszkereseti jogainak az elévülés elleni biztosítására, előzője ellen keresetlevél helyett perbejelentéssel élni.

A perbejelentő visszkereseti jogainak elévülése az ellene hozott bírói határozat jogerőre emelkedésének időpontjától veszi kezdetét.

88. §. Az elévülés hivatalból figyelembe nem vettik.

89. §. A váltóadás ellen nyitott csőd tartalma alatt az elévülés meg nem kezdődik és félbeszakad, ha az elévülés már kezdetét vette.

Az 1881 : XVII. t.-c. 15. §-a:

A csőd tartama alatt a bejelentés alá eső igények tekintetében az elévülés meg nem kezdődik és félbeszakad, ha az a csődnyitás előtt már megkezdődött.

A 7934/1924. M. E. sz. rendelet szerint Romániával szemben minden elévülési határidő folyása 1924. dec. 3-tól újra kezdődött s ezt az időpontot követő 2 esztendő előtt nem fejeződik be. Lsd még az 1921 : XXXIII. t.-c. 3. §. 235. cikk a) pontját, mely szerint a háború tartamára minden elévülési, záros és perindítási határidő félbeszakad, akár a háború kezdete előtt, akár ez után volt ezeknek a határidőknek kezdőpontja; ezek a határidők legkorábban három hónappal a jelen szerződés (trianoni békeszerződés) életbeléptetése után tovább folynak stb. A g) pont értelmében a „három hónapi határidőt attól a naptól kell számítani, amelytől fogva az érdekelt hatalom területén a keresk. papírokra fennálló kivételes jogszabályok véglegesen hatályon kívül helyezettek. Lsd továbbá a 236. cikket (óvatolás elmulasztása, vagy valamely alakiságnak a háború folytán történt nem teljesítése miatti jogkövetkezményekről s újabb határidőkről). A 10.560/1922. M. E. sz. rendelet 3. §-a a váltókra fennálló kivételes jogszabályok véglegesen hatályon kívül leendő helyezésének időpontjáról intézkedik.

90. §. Ha a váltó kibocsátójának vagy elfogadójának váltókötelezettsége elévülés által, vagy azáltal,

hogy a váltójogok fenntartására szükséges cselekmények elmulasztattak, megszűnik — ezek a váltóbirtokos irányában köztörvényi úton csak annyiban maradnak kötelezve, amennyiben ennek kárával gazdagodnának.

A forgatók ellen, kiknek váltókötelezettsége megszűnt, ily keresetnek helye nincsen.

XVI. A váltóhitelező jogai.

91. §. A váltókibocsátó, forgató, elfogadó és kezes a váltó minden birtokosa irányában egyetemlegesen vannak kötelezve. Ezen egyetemleges kötelezettség kiterjed mindenre, mit a váltóbirtokos a váltókötelezettségek nem teljesítése miatt követelni jogosítva van.

92. §. A váltóadás csak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a váltójogból erednek, vagy melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik.

93. §. A váltóadás azon kifogással, hogy a váltón akkor, midőn arra az elfogadás, vagy más nyilatkozat vezettetett, valamely lényeges kellék hiányzott, a harmadik jóhiszemű váltóbirtokos ellen egyáltalán nem, mások ellen pedig csak annyiban élhet, amennyiben bebizonyítani képes, hogy az utólagos kitöltés a létrejött megállapodás ellenére történt.

94. §. A kölcsönös követelések leszámításának csak akkor van helye, ha az adóst a mindenkori felperes ellen valódi lejárt váltóbeli, vagy jogérvényes bírói határozattal, vagy bírói egyezséggel megállapított pénzbeli követelés illeti.

XVII. Külföldi törvényhozás.

95. §. A szenvedő váltóképesség külföldiekre nézve rendszerint azon ország törvényei szerint ítérendő meg, melyhez a váltókötelezett mint alattvaló tartozik.

Azonban a saját hazája törvényei szerint váltóképességgel nem bíró idegen a belföldön elvállalt váltói kötelezettségért felelős, ha őt ezen törvény szerint a váltóképesség megilleti.

96. §. A külföldön kiállított váltóknak és váltónyilatkozatoknak lényeges kellékei azon hely törvényei szerint ítérendők meg, ahol azok keletkeztek.

Ha azonban a külföldön keletkezett váltónyilatkozatok a belföldi törvény rendeleteinek megfelelnek, a váltóra később vezetett és a belföldön keletkezett nyilatkozatok jogérvényessége a külföldi törvény alapján meg nem támadható.

Váltójogi hatállyal bírnak azon nyilatkozatok is, melyek belföldiek közt külföldön keletkeztek, habár csak a belföldi törvény rendeleteinek felelnek is meg.

97. §. A váltói jogok érvényesítése vagy fenntartása végett külföldön teljesített cselekvények alakí kellékei azon hely törvényei szerint ítérendők meg, ahol azok teljesítették.

XVIII. Az óvás.

98. §. A váltóóvásokat közjegyzői székhelyeken és e helyekhez csatolt járásbíróági területen a köz-

jegyző, más járásokban a járásbíró, aljárásbíró, a járásbirósági jegyzők és aljegyzők teljesítik.

Az 1874-ik évi XXXV. t.-c. 213. §-nak a kinevezett váltójegyzők eddigi hatáskörének fenntartására vonatkozó intézkedése érintetlenül hagyatik.

Az 1911 : I. t.-c. 2. §-a szerint:

... Tekintet nélkül az értékre a törvényszék hatáskörébe tartoznak...

7. azok a kártérítési perek, amelyeket a váltó-óvások felvétele körüli szabálytalanságok és mulasztások alapján az óvatoló személyek vagy jogutódok ellen indítanak. (1876 : XXVII. t.-c. 98. §.)

99. §. Az óvásnak magában kell foglalnia:

1. a váltónak vagy a másolatnak és minden rajta lévő hátíratnak és megjegyzésnek hű mását;

2. nevét vagy cégjét azon személyeknek, akik részére és akik ellen az óvás felvételre;

3. az óvatolt személyhez intézett felszólítást, ennek válaszát vagy annak megjegyzését, hogy nem válaszolt vagy feltalálható nem volt;

4. névbecsülési elfogadás vagy fizetés esetében annak megemlítését, hogy ki által, kiért és mily módon lett a névbecsülés ajánlva és teljesítve;

5. a helyet, évet, hónapot és napot, melyen a felszólítás — 3. pont — történt, illetőleg siker nélkül megkísértetett; végre

6. az óvatoló személy aláírását hivatalos pecsétjével.

100. §. Ha ugyanazon váltójogi kötelezettség teljesítése több személytől követelendő, a többszörös felszólítások egy óvási oklevélbe foglalhatók.

101. §. Az óvatoló személyek kötelesek az óvást a váltóbirtokosnak vagy meghatalmazottjának eredetben haladéktalanul kiadni.

Egyúttal a felvett óvásokat egész kiterjedésben egy évégre vezetendő, laponként folyó számmal ellátott és hitelesített jegyzőkönyvbe napról-napra idő- és sorrendben bevezetni és az érdekelt feleknek, vagy ezek jogutódainak, a költségek megtérítése mellett, akár egyszerű, akár hiteles másolatban bármikor kiadni tartoznak.

Az 1874 : XXXV. t.-c. 104. §-a:

Váltóóvások felvétele az e részben fennálló törvények szerint történik.

Az 1874 : XXXV. t.-c. 156. §-a:

A közjegyző az ügykönyvön felül még következő könyveket vezet:

c) óvási könyvet az e részben fennálló törvényes szabályok szerint, a váltókról stb.

XIX. A bemutatás és egyéb váltócselekmények helye és ideje.

102. §. Az elfogadás vagy fizetés végetti bemutatás, az óvás, valamint általában azon cselekvények, melyek a jelen törvény szerint a váltói jogok érvényesítése vagy fenntartása végett valamely személynél teljesítendő, ez utóbbinak üzleti helyiségeiben, ilye-

nek hiányában pedig annak lakásán, és pedig délelőtt 9—12 óra közt, délután pedig 2—5 óra közt, eszköz-
lendők. Az ily cselekvények más helyen, például a
tőzsdén, csak az érdekeltek beleegyezésével történ-
hetnek.

Az, hogy az üzleti helyiség vagy a lakás kipuha-
tolható nem volt, igazoltnak csak akkor tekintetik, ha
az óvatoló személy e részbeni tudakozódása a hely-
beli rendőri hivatalnál, illetőleg a községi előljáróság-
nál siker nélkül maradt s e körülmény az óvásban
kiemeltetik.

103. §. Ha a váltó lejáratá vasárnapra vagy Ger-
gely-naptár szerint valamely közönséges ünnepnapra
esik, a fizetés csak a legközelebbi köznapon köve-
telhető.

Ezen intézkedés kiterjed a váltómásodlatok és
másolatok kiállítására, az elfogadás iránti nyilatko-
zatra, az óvás felvételére, valamint minden a váltóból
folyó kötelezettség teljesítésére.

XX. Hiányos aláírások.

104. §. Váltónyilatkozatok, melyek névaláírás he-
lyett keresztvonással vagy más kézjeggyel eszközöl-
tek, váltójogi hatállyal rendszerint nem bírnak.

Azoknak váltónyilatkozata, akik nevüket testi
foggyatkozás miatt nem írhatják alá, érvényes, ha név-
aláírás helyett bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesített
kézjeggyel eszközöltetik.

105. §. Ki valamely váltónyilatkozatot mint másnak meghatalmazottja ír alá anélkül, hogy erre felhatalmazva lenne, személyesen és azon minőségben felelős, melyben az állítólagos meghatalmazó felhatalmazás esetében felelős lett volna.

Hasonló módon és személyesen felelősek azon gyámok és egyéb képviselők is, kik jogosultságuk túl lépésével írnak alá váltónyilatkozatot.

XXI. A zálog- és visszatartás-jog.

1. Zálogjog.

106. §. A váltóbirtokos magát azon tárgyakból, melyekre magánúton zálogjogot nyert, ha az adós kötelezettségének kellő időben eleget nem tesz, váltói úton kielégítheti, és evégből:

1. az ingóságokat a váltóeljárás szabályai szerint kielégítésre fordíthatja;

2. a tőzsdei árfolyammal bíró papirokat a lejárat napján a helybeli tőzsdén, ha pedig a lejárat helyén tőzsde nem létezik, a lejárat napot követő harmadik napon a legközelebbi tőzsdén eladhatja, vagy pedig azokat az azon napi árfolyamban követelése erejéig megtarthatja. Köteles azonban erről az adóst e cselekvények valamelyikének foganatosítását követő 24 óra alatt levélben értesíteni. A legközelebbi tőzsde alatt oly értékpapírokra nézve, melyek belföldi tőzsdén jegyeztetnek, belföldi, más értékpapírokra nézve külföldi tőzsde értendő;

3. a váltóbeli vagy egyéb követeléseket behajthatja, vagy követelése erejéig megtarthatja.

A váltóbirtokost ezen jogok még azon esetben is megilletik, ha az adós időközben csőd alá került.

Köteles azonban mindegyik esetben — amennyiben teljes kielégítést nyert — az adósnek, illetőleg a csődtömegnek az eredeti váltót kiszolgáltatni és a netaláni felesleget kiadni.

Az 1881 : LX. t.-c. 115. §-a:

A 102. és következő szakaszok szabályai szerint tartandó meg az árverés akkor is, ha a váltóhitelező által bírt kézizálogra az 1876. évi XXVII. t.-c. 106. §-a alapján, vagy kereskedelmi ügyletből eredő követelés fedezésére adott kézizálogra az 1875. évi XXXVII. t.-c. 305. és 306. §-ai alapján rendeltetik el az árverés. Ezen esetekben se az igények bejelentésére felhívásnak, se elsőség iránti eljárásnak nincs helye. Az árverés elrendelése és a kézizálogok megbecsülése után, a kiküldött az árverési hirdetményt kibocsátani és az árverést foganatosítani köteles. A biztosított követelés a vételárból a kiküldött által kielégítendő, a netaláni felesleg pedig a kifizetett eredeti váltóval az adósnek, esetleg a csődtömegnek kiadandó, vagy akadály esetében, a bíróságnál teendő le. (113. §.)

Az ezen eljárás során hozott bírósági végzés ellen felfolyamodásnak, a kiküldött eljárása és végzése ellen pedig előterjesztésnek van helye, melyek azon-

ban csakis az árverésen befolyt pénzek kiadására birnak felfüggesztő hatállyal.

107. §. Ha a váltóbirtokos oly mulasztást követ el, mely a zálogul szolgáló tárgy vagy követelés részben vagy teljes elvesztését vonja maga után, az adósnek kártérítéssel tartozik.

Az 1881 : XIV. t.-c. 6. §-a:

A zálogügyletekben a zálog-tárgyon kívül a kölcsön biztosítására váltót stb. elfogadni nem szabad.

2. Megtartási jog.

108. §. A váltóbirtokos, lejárt váltóbeli követelése tekintetében, megtartási joggal élhet adósának azon pénzeire, ingóságaira és értékpapirjaira, melyek jogszerű úton tényleges birtokába vagy rendelkezése alá kerülnek.

E jog azonban nem gyakorolható, ha a fentebb érintett tárgyak akár az adós, akár egy harmadik által az átadás előtt vagy átadás alkalmával meghatározott rendelkezés mellett kerülnek a hitelező birtokába.

A váltóbirtokos le nem járt követelésére nézve is megtartási joggal élhet, ha az adós csőd alá kerül, vagy ha az ellene valamely pénzbeli tartozás miatt megkísérlett valamely végrehajtás sikertelen maradt.

Ez esetben az adós utasítása, vagy a határozott rendelkezés sem zárják ki a megtartási jog gyakorlását, ha az érintett ténykörülmények a tárgyak átadása után következtek be, vagy a hitelező azokról a tárgyak átvétele után értesült.

A váltóbirtokos, kit ezen §. értelmében megtartási jog illet, köteles annak gyakorlásáról az adóst azonnal értesíteni.

109. §. A megtartási jog kereset útján érvényesíthető, s hatályára nézve a kézi záloggal egyenlő.

Az 1881 : XVII. t.-c. 57. §-a:

Az ingó zálog által biztosított hitelezőkkel egyenlő jogok illetik: 4. azokat, akiket a váltó vagy a keresk. törv. szerint bizonyos dolgokra zálog- vagy megtartási jog illet ezen dolgokra.

III. RÉSZ.

A saját váltó.

110. §. A saját váltó lényeges kellékei:

1. A váltó elnevezés magában a váltó szövegében, vagy ha az nem magyar nyelven állíttatott ki, annak a nem magyar nyelven megfelelő kifejezés;

2. a fizetendő pénzösszeg kitétele. Ha az összeg felül járulékok köttetnek ki, ezen kikötés nem létezőnek tekintetik;

3. azon személy vagy cég megnevezése, melynek részére vagy rendeletére a fizetés teljesítendő;

4. a fizetés ideje (3. §. 4. p.);

5. a kibocsátó név- vagy cégáláírása;

6. a kiállítás helyének, évének, hónapjának és napjának kitétele.

111. §. Saját váltóknál, melyekben külön fizetési hely kijelölve nincsen, a kiállítás helye fizetési helynek s egyszersmind a kibocsátó lakhelyének tekintendő.

112. §. Jelen törvénynek az idegen váltóra vonatkozó következő intézkedései a saját váltóra is kiterjesztetnek:

1. a 4. és 6. §§. a váltó külalakjára;
2. a 8—16. §§. a váltóforgatmányra és engedményre;
3. a 19. és 20. §§. a lát után szóló váltók bemutatására, azon különbséggel, hogy a bemutatásnak a kibocsátónál kell történni;
4. a 29. §. a biztosítási visszkeresetre, azon különbséggel, hogy az a kibocsátónál hiányzó biztonság miatt követelhető;
5. a 30—40. §§. a lejáratra és fizetésre azon különbséggel, hogy a váltóösszeg letéteményezése a kibocsátó által eszközölhető;
6. a 41. és 42., valamint a 45—55. §§. a fizetési visszkeresetre;
7. a 61—64. §§. a névbecsülési fizetésre;
8. a 66—69. §§. a váltókezességre, azon különbséggel, hogyha nincs kitéve, kiért vállaltatott a kezeség, ez a kibocsátóért vállaltnak tekintetik;
9. a 74—76. §§. a váltómásolatokra;
10. a 77—83. §§. az elveszett és hamis váltókra, azon különbséggel, hogy a 77. §. esetében a fizetés a kibocsátó által teljesítendő;

11. a 85., 86., 87., 88., 89., 90., 91., 92., 93., 94., 95., 96., 97., 98., 99., 100., 101., 102., 103., 104., 105., 106., 107., 108. és 109. §§. intézkedései, amennyiben a váltóelévülés általános elveire, a forgatók elleni visszkereseti jogok elévülésére, a váltóhitelezők kereseti jogaira, — a külföldi törvényhozásra, a bemutatás és egyéb váltójogi cselekvények helyére és idejére, a hiányos aláírásokra, valamint a zálog- és visszatartási jogra vonatkoznak.

113. §. A telepített saját váltót a telepesnél, és ha ilyen megnevezve nincsen, a kibocsátónál és pedig a telep helyén kell fizetés végett bemutatni. Ugyanott veendő fel az óvás is, ha a fizetés nem teljesített.

Az 1925 : VIII. t.-c. 53. §-a szerint:

... Az 1876 : XXVII. t.-c. ... 113. §-ának második bekezdése úgy módosíttatik, hogy ... a saját váltó kibocsátója elleni váltókereset fenntartására a fizetés végetti bemutatás és óvás felvétele a telepített váltóknál sem szükséges.

Nem telepített váltót, továbbá oly telepített váltót, amelyen telepesként külön személy megnevezve nincsen, végre azon telepített váltót, amelyen a telepes egyszersmind váltóbirtokos, a kibocsátó elleni váltókereset fenntartására lejáratkor megóvatolni nem szükséges.

114. §. A saját váltó kibocsátója elleni váltójogi igények a váltólejárati naptól számítandó három év alatt évülnek el.

Átmeneti és életbeléptetési intézkedések.

115. §. A jelen törvény életbeléptetése előtt kiállított váltók és váltónyilatkozatok kellékei, valamint a törvény életbeléptetése előtt váltókötelezettséget elvállalt személyek szenvedő váltóképessége az eddigi törvények alapján bírálendő meg.

116. §. Jelen törvénynek a váltóból eredő kereseti és visszkereseti jogokra, azok fenntartására és elenyészésére vonatkozó intézkedései kiterjednek azon e törvény életbeléptetése után lejáró váltókra is, melyek *jelen törvény hatályba lépte előtt állítottak ki.*

117. §. Azon váltók, melyek elévülése jelen törvény életbeléptetése előtt már kezdetét vette, a kereseti, valamint a visszkereseti jog elévülése tekintetében az eddigi törvények szerint bírálendók meg.

118. §. Az igazságügyi miniszter felhatalmaztatik addig is, míg a polgári perekben követendő eljárás a peres ügyek minden nemére kiterjedőleg törvény által szabályoztatik, a váltóügyekben követendő eljárást rendeletileg megállapítani.

119. §. Jelen törvény életbeléptetése időpontjának meghatározásával, valamint e törvény végrehajtásával az igazságügyi miniszter, illetőleg Horvát-Szlavonországban a horvát-szlavon-dalmátországi bán bízatik meg.

1883 : VIII. t.-c. 10. §-a szerint biztosítási ügylet-

tel kapcsolatos fizetésekről kiállított váltók után a szabályszerű bélyegilleték lerovandó.

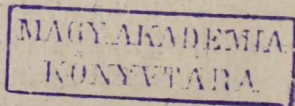
Az 1883 : XXXI. t.-c. 4. §-a szerint: Az eladónak tiltva van a részletügyletet váltóval biztosíttatni.

Az 1883 : XXV. t.-c. 2. §-a szerint:

Aki ... az uzsora előnyeit ... váltó alakjában rejtve köti ki, két évig terjedhető fogházzal és 4000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, valamint hivatalvesztéssel és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésével is büntetendő. Ezen felül az elítélt, ha belföldi és nem azon községi illetőségű, amelyben az uzsora vétségét elkövette, ezen községből, ha pedig külföldi, a magyar állam területéről kiutasítandó.

Az 1883 : XXV. t.-c. 24. §-a szerint:

Aki a 22. és 23. §§. határozatainak (korcsmai hitel) kijátszása céljából ... váltó ... alakját használja fel: kihágást követ el és 30 napig terjedhető elzárással és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

TUDOMÁNYOS GYŰJTEMÉNY

A könyvsorozat, melyet ezen a hagyományos régi címen megindítunk, méltóképen folytatni igyekszik Kazinczy és Széchenyi korának legeredményesebb tudományos vállalkozását, mely ezt a címet viseli. Tudományos bevezetéseket és összefoglalásokat ad közre a szellemi és a természettudományok egész területéről; a legjobb tudományos szakérők tollából oly munkákat bocsát ki, melyek a legmagasabb tudományos igények szemmel tartása mellett is közérthetőek, egyszerű, világos, szabatos és áttekinthetően tagolt előadásban tájékoztatnak minden művelt olvasót a tudomány egyes területein elért eredményekről. A könyvsorozat tekintettel van az egyetemi és főiskolai oktatás szükségleteire s különösen figyelmet fordít az egyetemes tudományosság magyar vonatkozású tanulmányaira.

Eddig megjelent kötetek:

I. Prínz Gyula : EURÓPA VÁROSAI. Ára : 22.500 korona.

II. és IV. Cholnoky Jenő : ÁLTALÁNOS FÖLDRAJZ. Az I. kötet ára : 45.000, a II. kötet : 65.000 kor.

III. Dékány István : BEVEZETÉS A TÁRSADALOM LÉLEKTANÁBA. Ára : 30.000 K.

V. Gaál István : A FÖLD TÖRTÉNETE. Ára : 40.000 korona.

VI. Eckhart Ferenc : BEVEZETÉS A MAGYAR TÖRTÉNELEMBE. Ára : 40.000 korona.

VII. Kuncz Ödön : BEVEZETÉS A JOGTUDOMÁNYBA. (Jogi enciklopédia.) Ára : 40.000 K.

VIII. Rhorer László : ATOMOK, MOLEKULÁK, KRISTÁLYOK. Ára : 40.000 korona.

IX. Lassovszky Károly : A MARS BOLYGÓ. Ára : 33.000 korona.

- X.--XI. Soós Lajos : RENDSZERES ÁLLATTAN.
I.—II. Ára kötetenként 50.000 korona.
- XII. Nagy József : AZ ETHIKA ALAPVONAI.
Ára : 45.000 korona.
- XIII. Dr. jur. et med. Szász Béla : ORVOSI JOGTUDOMÁNY. (Jurisprudencia medica). Ára : 65.000 korona.
- XIV. Gombocz Endre : RENDSZERES NÖVÉNYTAN I. Ára : 50.000 korona.
- XV. Prínz Gyula : MAGYARORSZÁG FÖLDRAJZA I. Ára : 50.000 korona.
- XVI. Gombocz Zoltán : A MAGYAR TÖRTÉNETI NYELVTAN VÁZLATA. (IV. Jelentéstan.)
Ára : 35.000 korona.
- XVII.)
XVIII.) Bozóky Géza : MAGYAR VÁLTÓJOG I.—II.
Ára kötetenként : 75.000 korona.

Legközelebb megjelenik :

- XIX. Várkonyi Hildebrand : A PSZICHOLOGIA ALAPVETÉSE.
- XX. Molnár Kálmán : MAGYAR KÖZJOG.
- XXI. Gombocz Endre : RENDSZERES NÖVÉNYTAN II.

